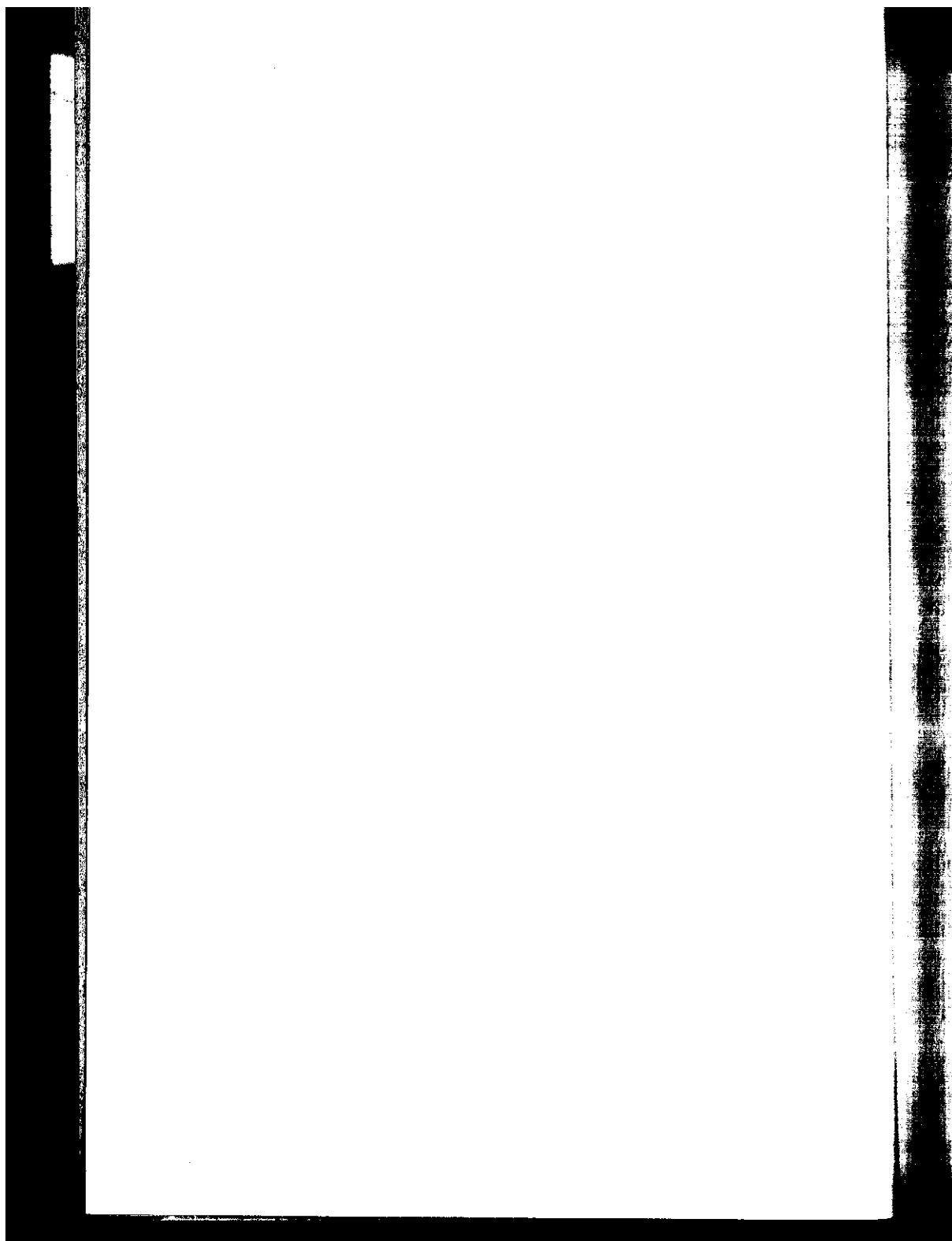

Jurgis Kuncinas

TŪLA

romanas

LIETUVOS
RAŠYTOJŲ
SĄJUNGOS
LEIDYKLA

VILNIUS

TREČIAS LEIDIMAS

UDK 821.172-31

Ku-179

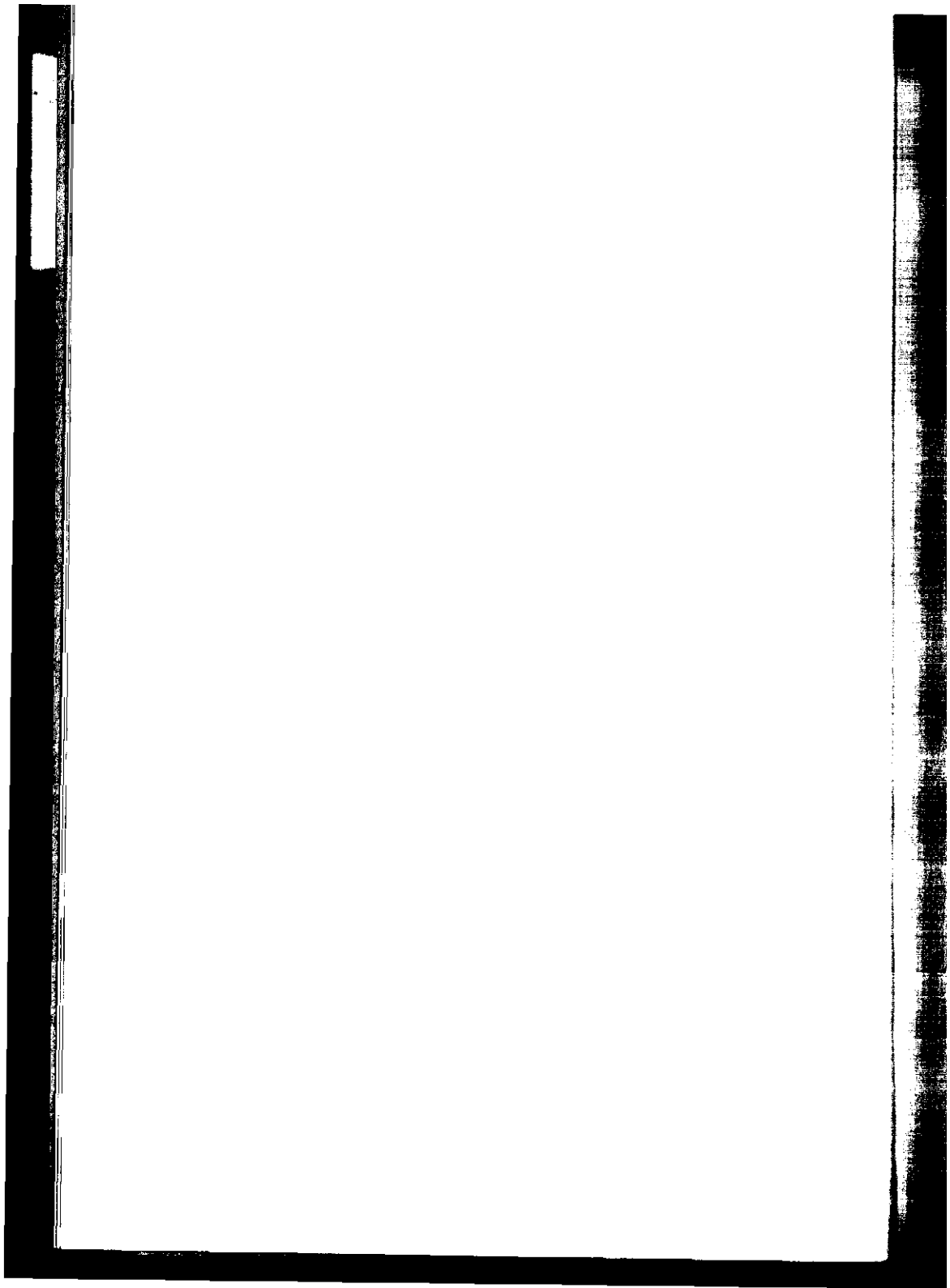
ISBN 978-9986-39-746-5

© RASA KUNČINIENĖ, 2013

© LIETUVOS RAŠYTOJŲ SĄJUNGOS LEIDYKLA, 2013

*Kaip pavasaris atkiunta
Ašen atkiutau.
Man tave čia Dievas siuntė,
Tik mane ne tau!*

JONAS AISTIS

I

Kalbėk man, Tūla, kuždėk man, kai žara vis raudoniau nutvieskia aukštas, jau ir taip raudonas, Bernardinų sienas, kai po visais savo tiltais tarsi lava kunkuliuoja Vilnelė, o aršiausi čia, ties Bernardiniais, kai reti praeiviai, išvydę sunkų lietaus debesį, paspaudžia žingsnį ir baugiai gręžiodamiesi skuba į savo miestiškus urvus, kai debesis kybo jau visai arti – viršum Bekešo ir Panonicio kalno, virš tamsiai raudonos skardžio atodangos, – kalbėk ir sakyk, kas beprimins mums limpamą kaip užkrečiama ligą meilę, taip ir neišrėktą viduržiemio kiemuos, užtat neapdrabstytą miesto purvais – tokią pavėluotą ir niekam nereikalingą, – nereikalingą net šitai liūčiai pasiruošusiai gatvei, senų medžių guotui ant kranto, net žarai, nutvieskusiai Bernardinus, ir tam vis artėjančiam debesiui, kuris jau sustojo virš pilkšvo Bekešo bokštelio, kas, na sakyk, kas?

Sakyk man, Tūla, sakyk, nes tu viena tegali atsakyti į tuos tarsi anas debesis pakibusius klausimus – tik tu, nes gamta mieste visuomet truputėlį netikra – pernelyg iškilminga ar ką? – ir nebyli. Dar ne dekoracija, ne muliažas, ne butaforija,

bet jau ir ne gamta. Sakau tau. Žiūrėk, Tūla, aš atcinu į tavo menką būstą per nedengtą Vilnelės tiltą, po kuriuo amžinai kunkuliuoja juodžalsvis su vos šviesesne puta vanduo, ateinu į tavo langus, tavo akis, kuriose atsispindi vien žemas dangus ir Bernardinų bokštai, ateinu į tavo audinius, tavo kaulų skaidrumą, į tavo pirmykščius nervus, kurie paliesti suvirpa ir skleidžia garsą: vėjo šniokštimą, vandens čiurlenimą, žolių šnarėjimą, o kliudyti smarkėliau, įsitempia, ir garsiai stiprėja – girdžiu netikėtai pabaidyto žvėrelio, cyptelėjimą, kažką atkakliai aiškinantį naktinio paukščio balsą, girdžiu sparnų vasnojimą virš galvos ir matau akis – slaptingas patamsių paukščio akis baltame lyg drobulė tavo veide; tavo akis, Tūla, paukščio akis ir debesies akis; aš ateinu mėnesienos šviesoje mesdamas sunkų šešėlį ant praėjusios dienos, ant būsimos dienos ir būsimos mudviejų nakties, ant šito miesto, įsiurbusio mudu į savo tamsias įsčias ir išspjovusio drauge su dumbly, šlynu, visom šukėm bei rykais, o ir senais pinigais, kurie neturi galios nei šitame, nei aname pasaulyje – ar mes jame tikrai kada nors gyvenome? Užlūžusį, šleivą šešėlį metu ir ant Bekešo bei jo karvedžio Vadušo Panoniečio kalno, kur tebekybo ir tas grasus, audros dulkių pritvinkęs debesis...

Tavo būstas, Tūla, prikabinėtas blausių paveikslų, kuriuose pelija duona ir ganosi romių gyvulių bandos, jis užverstas dėžėmis su knygomis, reprodukcijų aplankais, visokiausiais užrašais, drabužiais, dėžėmis su balsais ir prisiminimais, būstas, kur dažnai užspringsta vandentiekis ir kurio paveiksluose senuose bokaluose slūgso į rudus kristalus sustingęs vynas; aš ateinu į tavo vos pravertas sausas lūpas, už kurių juoduoja burnos ertmė – ten, ten slepiasi lėtai, kone skieme-

nlmis tariami tavo žodžiai – visi jie svarbūs tik man, kalbėk,
Tūla: jie juk kyla iš pačios glūdumos, iš visų vietų, esančių
tavo plokščiame, kantriame, stingulio, kančios, ligų ir abe-
lingumo nualintame kūne...

Kalbėk man, Tūla, pasakok ir primink, kuždėk, kai aš ateinu
vidurnaktį, patikliai amsint senamiesčio šunims, kai kertu
vaiduoklišką Olandų gatvės magistralę ir pro Filaretų gatve-
lės kiemelius it šmėkla išnyru Polocko tiesėje ties Bernardinų
kapinėmis, – visas šis neįjaukus pasaulėlis siejasi tik su tavim,
Tūla, ir Bernardiniais, nors jų seniausieji nebėr... kas sakė, kad
nebėr? Savo pėdomis patįžusiame sniege tarsi braižydamas
šio kvartalo topografinį žemėlapi, pro šunturgį, vaistinę, žu-
vies ir batų krautuves leidžiuosi pas tave, leidžiuosi ir išnyru
ant ledinio Vilnelės kranto, o visa senoji miesto dalis, mėnu-
lio nutvieksta, iš tikrųjų panaši į seną miesto planą, kruopš-
čiai nubraižytą ir nuspalvintą kažkokios aukštesnės esybės...
Jau čia aš, jau čia, o virš Bekešo kalno tebekybo anas dukslus
debesis, tikriausiai jau sustingęs į padą, sukietėjęs kaip pilka
betono plokštė – iš kitados skaidrių lietaus lašų jis jau virto
kūnišku negandos pranašu, o aš einu pas tave, nebodamas
ne tik žvarbos, bet ir nevilties, vėlaus meto, prie tilto turėklų
stovinčio aklo žmogaus su mėlynais akiniais; jau nebeįžiū-
rėdamas tiltų, žengiau į putojantį, dūstantį vandenį ir slidi-
nėdamas nugludintais akmenimis ropščiuosi į tavąjį, Tūla,
krantą, ir man atrodo, kad virš mano galvos sumėlynuoja
didžiulis alyvų keras, – skinu ir laikau rankose po purią kaip
švarus baltas debesis alyvų puokštę – svaiginančią, garbano-
tą, kupiną gyvybės, varvančią sidabrinėmis čiurkšlėmis – ir

svyruodamas iš nuovargio einu į baltas dvivėres duris, ant kurių kabo kulkų išvarpyta mėlyna pašto dėžė, ir jau esu, Tūla, vos už kelių žingsnių nuo tavęs, tavo kimaus balso, kūno skaidulų, slapčiausių tavo kertelių...

Kuždėk, alsuok vos girdimai, kai aš įskrendu pro vos pravertą nakčiai orlaidę, sugniaužęs abi didžiausias alyvų puokštes, kai jau sklendžiu po skliautu – begarsis šikšnosparnis – be garso, be šnaresio, visus meilės ir nevilties žodžius sandariai uždaręs mažutėje skraidančio naktinio žvėrelio kaukolėje, atsargus, kad neišbaidyčiau kitų dvasių, tykančių paglemžti tavo sielą, kūną, protą, tavo slapčiausias minti, tavo orumą, ašaras, virpančias lyg upelės banga mažas krūtis, tave visą, Tūla; įskrendu ir kojėlėmis įkibęs į nusklembtą tavo kambario skliautą klausausi, kaip tu alsuoji, kaip tirpsta šerkšnas ant tavo alveolių, kaip kraujas tavo mieguistame kūne suka dar vieną apytakos ratą, kaip tu, pati nejausdama, kalbiesi su pelijančia paveiksle duona, su dėžėmis, pilnom prisiminimų, mėnesienoje regiu tavo ilguosius kaulus, dubens kaulus, perlamutrinę kaukolę po trumpais plaukais, matau, kaip kažkoks mažas ryškiai šviečiantis vabaliukas cina tavo pilvu, įkrenta į bambos duobutę ir nebeįstengia iš ten išsikapstyti – toks jis mažas...

Virpteli mano juslios, miesto išdirgintos šnervės, bet aš jau nebeturiu atsarginių išėjimų, neturiu atsarginių jausmų, atsarginių dalių savo netobulam šikšnosparnio kūneliui, gal todėl tokia trumpa – svaigi ir vientisa – mano meilė, kuri nebegali nei ko prarasti, nei ko užkariauti; todėl drauge su alyvomis aš budžiu palubėje virš tavo negilaus guolio, regiu,

kaip tu per niūrų miegą atmeti ranką, kaip atsidengia virpan-
tis širdies plotas, ir tada, tada visai netikėtai melsva alyvų
kekė su dviem žaliais lapais nukrenta tau ant krūtinės – aš
sumojuoju šikšniniais sparneliais, ir alyvos jau krenta kaip
lietus – kekėmis, pluoštais, šakelėmis: violetinės, žalsvos,
sukepusios į žiedų krešulius, švelnios alyvos, žinai, tokios
pražysta ir nužysta sulaukėjusiuose užmiesčio sodeliuose,
kur kitados stovėjo sodybos – pamiškėse, ant jau sueižėjusių
pamatų...

Krenta alyvos, sukuriuodamos šaltam ore, apskleisdamos
žiedais tavo plaukus, krenta į tavo neišverktas ašaras, limpa
prie tavo vos pražiotos burnos, sruogom vyniojasi aplink tavo
ploną kaklą, aptemsta ant tavo pilvo, apkrenta patalą, grin-
dis, dėžes su dulkėtais aplankais ir prisiminimais, leidžiasi į
qsočių su nakčiai paliktu vandeniu, o kitos kekės, puokštelės,
žiedai, neradę kur nutūpti, dar pasūkuriuoja, o paskui jau
suyra į mažytes žvaigždes, taip panašias į fantastiškus jūrų
gelmių gyvūnus. O aš nerių į tamsą ir skaudžiai atsimušu
į langą – tikram šikšnosparniui niekada taip neatsitiktų!
Šypsauti, viepiuos, o iš smulkučio pelės snukučio sunkia-
si juodas kraujas. Niekas nemato, kur jis varva... O kurgi?
Juodas kraujas varva ant tavo patalo, prasisunkia nenorom
pro audeklą ir jau kapsi ant juodos klinkerio plytos po tavo
amžinuoju guoliu, Tūla, Tūla...

Gulėdamas aukštiekninkas ant pilkšvos palangės, aš dar
pamatau, kad debesis užgulęs Bekešo kalną staiga krusteli ir
švilpdamas neregėtu greičiu pasileidžia tiesiai į namus su ab-
sida ant Vilnelės kranto, tiesiai į mus, į tave, Tūla, į mane...

II

Anuo metu Tūla gyveno tarp dviejų tiltelių – dengto, modernaus, vedančio į buvusio Tūlos instituto duris, ir funkcionalaus, betoninio, ties senuoju Bernardinų vienuolynu. Ir į savo nuomojamą būstą, ir į parūkavusį miestą Tūla vaikštinėdavo pastaruoju – institute reikalų ji nebeturėjo. Ir aš į tamsias Užupio įsčias traukdavau tik betoniniu – ilgai nė neįtariau, kad vieninteliame tarp tų dviejų tvirtų palyginti visai naujų tiltų stūksančiame name su abside glaustosi ji, Tūla, – šmėsčioja čia rytais ir vakarais, vedžiojasi svečius – skustagalvius ir žandenuotus tapytojus ar į nusilaupiusias freskas panašias savo bičiules, irgi menų gerbėjas...

Dengtasis tiltelis iš tolo atrodydavo netgi prašmatniai; darganojant matydavau, kaip ant jo sustingsta jaunos poros su plačiais apsiaustais ir siaurutėm vos virš kulkšnių kelnėm. Juo tapsėdavo ir mažiukai, raukšlėti, bet savo vertę jaučiantys profesoriai su baskiškom beretėm bei jėgeriškom skrybėlėm, dažnai plasnodavo ir mano pažįstamas ilgšis grafikos dėstytojas su tokiais vešliais ūsais, kad jie dengė kone pusę jo ilgo veido – tik vokiečiai tiksliai vadina tokius želmėnis – „Schnauzbart“, snukplaukiai...

Skurdas, neviltis, girtos dainos, pavasariniai polaidžiai, violetinis tarsi išsiliejęs rašalas rūkas ir blausių sulaukėjusių alyvų žydėjimas iš Užupio plūsdavo tik antruojų, betoniniu tiltu. Andai juo dar pūškuodavo masyvios savivartės – tiltelį valdžia sugalvojo ne plebėjų ir lindynių laikytojų patogumui, o tam, kad statant menų rūmus būtų arčiau vežioti plytas, armatūrą, plokštes. Viską, ko tik reikėjo meno salai skurdo jūroje. Bet nusėdo statybos dulkės, nuslopo ir naujakurysčių kvapai – vėl užkvipo suodžiais, pamuilėm, katšūdžiais ir vos vos – Užupio alyvom. Varnalėšos juk nekvepia, po virtinės metų pasakys man Tūla, mudu gulėsime varnalėšose už instituto, spjaudydami į vandenį ir žvaigždes, viskas bus išgerta, o ašarų ir kraujo aš negeriu! – tai aš taip pasakysiu. Ir dar – dantimis aš irgi nebegriešiu, žinok! O gal ir ne taip. Gal tik uždėsiu savo dumblinę plaštaką ant jos varliško, katiško ar driežiško pilvo, ir tie penki mano pirštai – visas išsekęs delnas – taip ir susigers, liks įsispaudęs į jos plokščią kūną iki pat mirties, o ir po mirties... tokių įspaudų pamatysi nebent ledynmečių akmenyse, nudraskęs samanais ir kerpes. O gal ir ten nebe. Gal nebe.

Bė galo sunku man vynioti šitą prikepusį tvarstį nuo tų metų medžių, krūmų, kalvų, nuo žmonių amaro. Skusti kruviną tinką ir baltinti skliautą virš Bekešo bokštelio. Ne mano jėgoms toks darbas, ne mano ir rūpestis, nes laikas, įstrigęs tarp Tūlos šonkaulių, pakibęs anų laikų voratinėliuose, įsisukęs į jos siūlą ir adatų dėžutes, jos suknių ir švarkelių klostes, sudulkęs jos dėžėse su naiviais piešiniais, ir kruopščiai rašytu sapnų sąsiuvinio, jau nebe mano, nebe jos rafinuotų skustagalvių ir freskaveidžių bičiulių mėšlun-

gio tāsomais ar dirbtinai sudvasintais būsimųjų valdininkų ir savižudžių veidais, netgi ne to apsišaukėlio litografo bespalvėm blakstienom ir baltais kaip virta druska plaukais. Tokiems tikslų žodį turi pagiežingieji lenkai, tokius jie vadiną „swinski blond“, būtų panašu į „blondinę kiaulę“, be ne... ne taip...

Manyje visuomet – ir šiandien – kažkas krusteli, kai tik vėl pamatau tuodu tiltus, ilgąjį Bernardinų vienuolyną, siaurą spragą kiemelių anfiladoje – „bromelę“, už kurios jau veriasi tikrojo Užupio viduriai ir kloakos, – kiek čia vaikštinėta klumpančiom kojom ne su Tūla, be Tūlos, dar nepažįstant Tūlos, o ir paskui... kiek čia svyruliuota ir nykiai dūlinta paryčiais...

Vargu ar turiu bent teorinę dvasinio paveldėjimo teisę į šitą krantą su jo niūriais pastatais, į dilgynėm, varnalėšom, kiečiais ir šungrybiais – puria, glebia grybienu – apaugusį šlaitą, į Tūlos namą, kuris, žinoma, ir jai niekad nepriklausė, kaip ilgasis vienuolyno mūras niekad nepriklausė mano kovingai tetai Lydijai, jos romiam vyrui policininkui, mano amerikiečiams pusbroliams Florijonui ir Zigmui – visi jie čia vargo vokiečių okupacijos metais. Ar tikrai vargo? Teta siuvo, dėdė policininkas meistravo taburetes, o pusbroliai lankė gimnaziją prie Šv. Kazimiero bažnyčios. Šiandien jie abu dar žvalūs senukai (žili ar pliki?), bet tik Florijonas, čikagietis, atskridęs į Vilnių, dar švintant atbėgo su filmavimo kamera prie ilgojo namo, apsuko kelis ratus aplink jį, perbėgo ir abu naujuosius tiltus ir tekinas pasileido atgal į viešbutį – jo jau laukė ekskursija pagal kruopščiai išskalkuliuotus „Inturisto“ planus...

Ponia, akinantį auksinį rudenį – gal pernai? – paklausiau skalbinius džiausčiusią pavytusią moterį erelės veidu, ponia, tai prašau... ar jūs negyvenot čia per karą? Mostelėjau taip sakydamas į ilgąjį vienuolyną už jos sukumpusių pečių. Gyvenau, kaipgi, netikėtai atsiliepė lietuvė moteris, o ką? Tai ar jūs... pradėjau aš ir užsičiaupiau: iš mano alkanos burnos mušė ne tokajaus, o „Izabelos“, paprasčiausio klasikinio raišalo, tvaikas – stiprumas 19°, o cukringumas – 5%, klasika!.. Ji dar ilgai pavymui žvelgė į mane iš dengtos galerijos – sena, nuvargusi erelė...

Matot, pasakoju jau ne apie Tūlą, ne apie jos rudus kailinukus, su kuriais išvydau ją pirmą kartą, ne apie jos flegmatiką brolių ir arogantiškus to brolio draugelius, o apie erelę, rašalą, niujorkietį pusbrolių, kuris yra vedęs tikrą vokiečių Lotą, ir jo maži vaikai Olbany, šalia Niujorko, gavę skanėstą, kitados tikriausiai dėkodavo: „Danke, Vati!“ Dabar tie vaikai jau patys turi vaikų, o Zigmą mačiau vienintelį kartą, prieš dvidešimt vienerius metus, dar nebuvo senutis. Jis, rodos, neblogai mokėsi gimnazijoje, įjovė popiermalkes Vokietijoje, vargo nukakęs į Ameriką – iš pradžių, žinoma, kaip ir visi di-pukai. Bet padūsaut prie vienuolyno Zigmąs nebuvo atėjęs.

Taiigi Florijonas ir Zigmąs, tikrų tikriausi mano pusbro-liai – jiedu dar atmena niekad mano nematytą senelį Alek-sandrą, kuris 1944 metais susmuko prie šulinio ir daugiau nebeatsikėlė – į savo prieblandoje skendinčią gimnaziją sku-bėdavo kitu tilteliu, jis ir šiandien stovi – rimtas, tvirtas, caro laikų ketaus turėklais ir amžinomis, tašytų akmenų krantinė-lėm abipus. Jei kartais skubi iš senamiesčio pusės, tai perlėkęs tiltą tiltą iškart atsiduri Malūnų gatvėje, šmurkšt pro arką –

ir jau namie. Pakeliui tcbestūkso beveik apvalus Pilsudskio laikų elektros transformatorius – o gal ten pilsudskinė telefono pastotė? – bet jeigu ten patekęs ieškotum svetimos dvasios, antai ji: rusų salelė Vilniaus kepenyse – kunigaikštienės Julijonos pradėtas statyti, stačiatikių bendruomenės per dešimtmečius ir šimtmečius nenuilstamai tobulintas – Prečistenkij sobor... Graži cerkvė, nors ir sunki kaip turgaus imtynininkas, esu stovėjęs prie didžiulio jos ikonostaso, traukęs į šnerves jos aitrius smilkalus, o Tūla tampė skverną ir kuždėjo: einam iš čia, einam, žiūrėk, senės jau murma, šnairuoja į mus, einam... Nei kas šnairavo, nei ką, išėjom tuomet laukan, patraukėm paupiu, aš vis ramsčiausi į metalinius turėklus – ne tilto, krantinės, tokius dar galit pamatyti prie Arsenalo ir ties dengtuoju tiltu – geri, mieli turėklai, kai kojos slysta ir pinasi, kaip gera uždėti ant jų įkaitusius delnus ir uosti nebe prismilkytą šaltą orą, o dusinantį vėjo šuorą... Tokie pat turėklai, tik kitapus Vilnelės, tamsavo ir už Tūlos langų, ji jau gyveno pas Petrylą, name su apside, tik taip retai mudu pro tuos langus pažvelgdavom, bet žvilgteleję pirmučiausia išvysdavom besilydančią žarose, masyvią tarsi aukštakrosnė Bernardinų bažnyčią – tuomet ėjo gal penkti metai, kad mano tolimas bičiulis juodabarzdis Jurgis dengė jos stogą blyškiom kaip raudonoji vėliava virš partijos komiteto čerpėm. Jurgis buvo ne stogdengys, ne, darbų vykdytojas, jis stovėdavo žemai ir užvertęs stambią, uždėtą ant kresno kūno galvą šaukdavo: ei! Dar ne pietūs, kur lipat?! Jurgi, sakydavau, kai su juo ir jo darbininkėliais ankštoje kontoroje po krištoliniais skliautais degtinę užsikąsdavom kilkėmis pomidorų padaže, Jurgi, ką tu sau manai, šitaip voliodamas

burnių? Tamsus, barzdotas ir niūrus kaip Kasparas Bekešas Jurgis nė nešyptelėdavo, neimdavo verkšlenti, kad nėra pini-
go, kad meistras niekam tikęs, o šitie – jis parodydavo jaunos
stogdengius – latrai!.. Išgerk, išgerk, tau dabar eilė, tik sumur-
medavo, ainam, vyrai! Jurgis jau buvo paženklintas vaškiniu
mirties antspaudu, nejau pats šito nesuvokė? Toks ženklus
buvo tasai šaltas vaškas jo rusvam veide... Gal nenorėjo nu-
jausti? Bet stogą Jurgis dar spėjo uždengti – jį pirmučiausia
ir išvysdavau išėjęs iš kažkurios „tarybinės“ ligoninės prie
Misionierių bažnyčios, kur po pirmojo insulto lankydavau
dėdę Hansą, tada jis greit sveiko, prognozė buvo puiki. Kiek-
vieną kartą stabtelėdavau ten, aikštelėje šalia senojo korpuso,
irgi buvusio vienuolyno – saulėtą dieną mirgėdavo visas vos
užmatomas miestas, bet akys pačios tučtuojau susirasdavo
raudoną Bernardinų stogą – jis buvo artimas mano ir Tūlos
kalnynas, jį dengė velionis barzdyla Jurgis. Jurgis mirė, o
per kitus aštuonerius metus jo darbininkėliai taip išdraskė
bažnyčios sienas, taip išgremžė jas – tas darbas vadinosi zon-
davimu! – kad aną kartą, užsukęs pas Dionyzą, Jurgio įpėdi-
nį, irgi puikų vyrą, lėtaburnį lėbautoją, rodos, nusipelniusį
ekonomistą, aš jau niekaip neįstengiau surasti andainykščio
savo įrašo... O juk žaliais aliejiniiais dažais kone metrinėmis
raidėmis aš tuomet – girtas, žinoma, – užrašiau jos vardą,
neva išvertęs jį į kažkokią svetimą kalbą – THULLA! Taip, su
lauktuku ir dviem „l“. Kas tada išlupo iš mano rankos teptu-
ką, ėmė plūstis? Bene pats Jurgis? Nebepamenu.

Vargani Tūlos namai už „krovininio“ tiltelio; kaip ir prieš
amžius, taip ir šiandien juos supa cerkvės ir bažnyčios – visos
jos kur kas menkesnės už mūsų šią Bernardinų aukštakrosnę,

visos ir grakštesnės – mirguliuojančios bokšteliais, smailėm ir mūrų draperijom – užvis labiau, žinoma, Ona, – jos durų rankenos velnią visai neseniai priėjęs patryniau nykščiu – buką, plačią jo kaktą. Gal tu, velnie, žinai, ką dabar veikia Tula? Chtoniškojo pasaulio gyventojas, senas idiotas, nors šiaip – labai mielas padaras ant metalinių durų ringės... Ar žinai ką nors?

Kitados nubudęs naktį, gurkštelėjęs nudūkusio alaus, pro Aurelitos Bonopartovnos langą aš matydavau tik ramų ir švelnų šventos Panos Marijos Ramintojos bažnyčios siluetą – pačią bokšto smailumą ir dalį grakštaus bokšto. Aurelita Bonopartovna miegodavo kitame kambaryje su savo mažamete dukrele Eva Gerbertovna, o jūdviejų senelė ir motina Helena Bžostovska naktimis gerdavo virintu vandenių skiestą raudoną vyną, klausydavosi Pendereckio ir Vivaldžio plokštelių ir virtuvėje iš liepinių pliauskų iki aušros skaptuodavo piktos fantazijos kupinas apeigines kaukes – Užgavėnių, japonų ir Užupio gyventojų... Bet ne, gal aš ir prasimanau. Tikra tik viena: nubudęs naktį iškart išvysdavau trinavės bažnytėlės bokštą – žinojau mat, kad ji trinavė. Jis būdavo ryškus net tamsiausiam danguje. Žinojau dar daugiau – šalia Panos Marijos Ramintojos seniai nebegyvena senė Daševska su savo paleistuvėm dukrom bei pamišėliu sūnum Tadeku, kuris išprotėjo tą dieną, kai prakišo atviro ringo finalą Filharmonijos salėje, – jį paliko ne tik sužadėtinė Angonita Brandys, bet ir visi bičiuliai bei sugėrovai... Tai atsitiko 1956 metais, iškart po XX kompartijos suvažiavimo – pasakodama apie tą įvykį man ir mano kolegai Teodorui fon Četrui, pani Daševska suvažiavimą būtinai paminėdavo. Ji pati buvo tuomet salė-

o, tad nenuostabu, kad prisiminus sumuštą kaip obuolys
 dūnų – ji dar kažkas prilupo rūbinėje kovoms pasibaigus, –
 jos balsas kaskart virptelėdavo. Zofija, priemiesčių
 laiskanešė ir didžioji žergena, brolio pamišimą suvokė visai
 kitaip: Tadekas, girdi, išdurnėjęs nuo odekolono ir acetoni-
 nių klijų kalėjime, patys matot, koks išgeltęs, koks sukata!
 O jaunėlė Marija, aprūpindavusi mudu su Teodoru pigiomis
 sukojinėmis iš savosios „Spartos“, gražioji Marijana, kurią
 mes šokdindavome „Arklių klube“, niūriame Vidaus reika-
 tų ministerijai priklausiusiame dansinge, apie savo broliuką
 buvis vengdavo kalbėti. Pani Daševskos, legionierių poručiko
 ar chorunžo našlės, „mūsų laikais“ jau suvytusios, suskre-
 tusios, bet dar energingos ir pasiutusios senės, biografija gal
 ir būtų verta išsamios studijos, nors neabejoju, daugelis kur
 kas mieliau skaitytų pikantiškus velionės laiskanešės Zofijos
 memuarus – ne, ne apie vargingą laiškų bei laikraščių nešio-
 jimą, ne apie piktus Filaretų ir Olandų gatvių šunšunius – ką
 ten, apie nesibaigiančius, pavojingus ir kvapą gniaužiančius
 nuotykius lovoje! Jaunystėje Zosia, teisybė, buvo graži kaip
 bažnytinis paveikslukas – rodė nuotraukas! – bet mums, Al-
 mae Matris Vilnensis humanitarams, 1967 metų rudenį be-
 siglausčiusiems viename Daševskių urvo kampe, ji, deja, jau
 nebeatrodė tokia žavi ir gundanti, kaip, tarkim, 1949 metų
 sovietų kariūnams ar bokso treneriui, kuris, esą, ir prišne-
 kinęs Tadeką kautis su treniruotais kariškiais iš garnizono
 klubo. Zosia mėgdavo užėti į mūsų gėlėta kartūno pala nuo
 dvokiančios virtuvės atitvertą kambarėlį, prisėsti ant girgž-
 dančios taburetės ir, dūmindama papirosą, leistis į prisimi-
 nimus. Mudu su Četru bandėm pripiršti ją Francui, gerai

įmitusiam ir nuolat moters trokštančiam romanistui, bet, išvydęs Zosią, Francas atatupstas pranyko duryse ir beveik niekad nebeužsukdavo į mūsų mebliuotą skylę, nors Zosia vis klausinėdavo: nū, gdie vaš etot usač? Jau praradęs Tūlą (argi aš ją kada nors buvau igijęs?) visai netikėtai patyriau, kad tame pačiame kambariūkštyje, kur mudu su kolega Četru kitados stūmėme smagias pusbadžio dienas su kiemo katėm, po grindim šmirinėjančiom žiurkėm, čia raudančiu, čia kvatojančiu Tadeku, taigi tame pačiame urve, berods, 1907 metais gyveno Čiurlionis, vienintelis oficialiai (net rusų!) pripažintas mūsų tautos genijus... Tai sužinojęs panūdau susirasti fon Četrą, nusipirkti butelį kitą geresniojo vyno ir ateiti į tą kiemą – visi Daševskiai, išskyrus nebent Marijaną ir jos vaikučius, buvo jau išmirę, – dar kartą pažvelgti į juodus langų rėmus, per stebuklą išlikusią varinę durų rankeną ir bent pabandyti įsivaizduoti genijaus siluetą tarpuvartėje ar spaudžiantį tą rankeną... vynas juk padeda? Bet Teodoras kaip tyčia buvo išvykęs į Vieną – vyną Daševskių palangėje išmaukiau su kažkokiu nušašusiu vyru... išgėrus jis ėmė reikalauti dar ir aš vos pasprukau. Vėl kryptu į lankas, kad tik nereikėtų visko iškart iškloti apie Tūlą, apie THULLĄ su dviem „l“, Tūlą, kurios vardą žaliais dažais dvimetrinėm raidėm išrašiau šiaurinėje Bernardinų šventyklos sienoje... netoli didžiojo altoriaus...

Ant medinių, niekad nerakinamų pani Daševskos durų su varine rankena anuomet aš spėjau užrašyti tik vieną volkišką, savo paties sugalvotą žodį: „VOLKSHÜTTE“. Jis turėjo reikšti kažką panašaus į „LIAUDIES TROBELE“, buvo man gražus ir mielas. Pani, menu, tuoj sunerimo – šitas užrašas,

ardi, tarsi įrodo mūsų pretenzijas ar netgi kėslus į jos būstą! Senę nuramino tik mus eilinį kartą aplankęs dėdė Hansas, tikras teoretikas, tikras Teodoro dėdė. Net nežinau, ar kada nors dar buvau sutikęs mielesnį žmogų. Politiką, džentelmeną, baisų aštrialiežuvį, pažįstantį visą Vilniaus elitą ir de-lamondą. Dėdė Hansas paėmė pani už parankės, atsivedė ją į mūsų mažutį kambarėlį, pripylė jai sklidiną briaunotą stiklinę melsvo kaip kalio permanganatas vyno, šlapiom lapom pakštelėjo į jos suodiną rankelę ir netruko įtikinti, kad „chlopečikai“, t. y. mudu, juokauja, niekas nė nemano įsislintis į jos rūmus! Senoji kaipmat atlyžo – dobrze, dobrze! Nūgėrusi dar stiklą, ji ėmė negražiai kikenti ir kibti prie dėdės Hanso, tarsi jai būtų ne septyniasdešimt, o šešiolika... Dėdė pan diskretiškai užsiminė, kad kai kam iš tikrųjų tas užrašas gali labai nepatikti, bet pats garsiausiai kvatojo, vaišino visus vynu ir cigaretėmis „Tresor“, prašė atvesti tikrų mergų – jis parodysias joms kažkokį naują, visai neseniai išmoktą fokussą tamsoje!.. Fizikas teoretikas buvo neabejingas menams – būtų bent nujautęs, kad po šituo aprūkusių skliautu, nuo kurio krinta tarakonai, Čiurlionis rašė savo fugas ar tapė kosmosą, tuoj būtų parašęs į laikraščius ar net atsivedęs kokį savo bičiulį muzikantą iš „Neringos“ – žiūrėk, Vaclovai, kas čia dabartės? Bet, kaip ir mes, nenujautė. Beje, jei genijus tikrai čia gyveno, tai nebent didžiajame salone, kur mūsų laikais su katėmis ir murzinais vaikais pritiesusi čiužinių ant grindų miegojo pani Daševska, jos dukros, nepažįstami vyriškieji tatuiruotom krūtinėm, o trumpam sugrįžęs iš kalėjimo ar beprotnamio kurį laiką dūkdavo ir Tadekas, nevykėlis 1956 metų boksininkas...

Tūlą aš dar spėjau atsivesti į šitą kiemą – parodžiau jai žemą, kone sulig grindiniu langą, pro kurį ant mūsų studijų stalo strikinėdavo katės – pridergdavo ir sprukdavo lauk. Ir mergos? – prisimerkė Tūla, bet aš prunkštelėjau: o kam? Durys juk būdavo atviros dienąnakt, net savo lovutėje neretai rasdavau visiškai nepažįstamus vyrus ir moteris, pani sakydavo – jie trumpam! O pas mus, pasakiau Tūlai, jei nori žinot, užsukdavo tik trys dainuojančios anglistės – Atas, Portas ir Aramis – santūrios, švarios merginos. Išgerdavom natūralaus obuolių vyno, kartais alaus, jos padainuodavo „Bring back!“, „Dilailą“, na dar – „Šaunus Abdula – baisus plėšikas“. Arba tik pasiklausydavom Vandos Stankaus dainelių – ir sudie!

Užsirūkęs nakčia prie Aurelitos Bonopartovnos rausvo lango, nuklysdavau daug metų atgalios; pragyvenus mieste ketvirtį amžiaus, beveik kiekvienoje kertelėje lieka tavo žvilgsnių, žingsnių, tavo dulkių ir nuosėdų...

Bet bažnyčios! Už viską svarbiau bažnyčios, jos bent priverčia tave užversti galvą į viršų, o viršuje visados dangus – žemas, šemas, parūkavęs, tačiau dangus. Kai regiu šitą krikiantį, pasruvusį krauju, pilną žiurkių ir žmonių – valkatų, vargšų, ligonių, invalidų, dvasios ubagų kvartalą (esame tik silpni padarai, mėgdavo pabrėžti dėdė Hansas, nėra ko drovėtis savo menkumo, fiziologijos ir iš nepažįstamų protėvių paveldėtų ydų!) – man užkaista sprandas, ima svaigti galva – ne, ne, jokios prošvaistės! Užtat bažnyčios. Jos jei ir nepriversdavo suklipti ir sudėti pamaldžiai rankas, tai bent, jau sakiau, pakeldavo mano akis aukštyn; anuo metu tai buvo labai daug, bent man.

Aš buvau žaislas Aurelitos Bonopartovnos, kaukių dir-
 šiu, rankose, buvau jų savanoris vergas, kurio menkiau-
 sia maištas turėjo baigtis išgijimu iš reliatyvaus rojaus į
 darviną gatvę pas žiurkes, kates ir prie šunturgio bei „Tėvo
 kapo“ perdien stypsančias žmogystas – atmieštu alumi ten
 dido alaus kioskai. Buvau emocionaliosios Aurelitos už-
 valda, – kaip ir visos emancipuotų moterų užgaidos, trum-
 palaikė ir tučtuojau pamirštama. Mudu su Aurelita nė ne-
 galvojom taupyti savęs – siautėm kaip bepročiai, gyvenom
 uždara naktinį gyvenimą, beveik uždara dienos gyvenimą, ir
 tik vakarai būdavo atviri nuoširdiems, bet lėkštiems pokal-
 biams, atsitiktiniams svečiams, gerajam vynui... mudu bas-
 tydavomės po kapines, apleistus parkus ir rūsius, įsivaiz-
 duodavome, kad mus persekioja, lengvai įsikalbėdavome
 laisumus, vizijas ir aibes panašių dalykų – apie tai galima iki
 vėliai prisiskaityti antros rūšies verstiniuose romanuose...
 Man skaudu šitaip rašyti ir sakyti, nes anų dienų nė kiek
 nesigailiu, juk sakiau – vergystė buvo savanoriška! Tomis
 skaidriomis, mėnesėtomis Užupio naktimis, žvelgdamas
 pro Aurelitos Bonopartovnos langą – gelsvų plytų namas
 stovėjo ant kalno – aš vis dažniau pagalvodavau: kaprizai
 tuoj pasibaigs, reikia palengvinti jų dalį – Aurelitos ir na-
 miškių, – reikia dar daugiau gerti, užti, maištauti – štai tuo-
 met jie ramia sąžine galės išvyti mane į gatvę, orai dabar
 malonūs, bus netgi ramiau! Helena Bžostovska pati išneš
 mano knygas į malkinę, gal net padovanos kokią kaukę...
 O gal mus visus įamžins tasai „swinski blond“? Jo čia visur
 pilna! Juk jis ir fotografas, ne tik litografas. Mišustinas jo
 pavardė ar Jevgrafovas?

Nors Šventojo Bartlomiejaus bažnytelė kyšojo virš įjuodusių Užupio stogų kur kas arčiau nei Ramintojos, pro Aurelitos langą aš jos nematydavau – užstojo medžiai ir mūrai. Naktį tik nujausdavau, kaip ji arti – už klevų, gatvės nuolydžio, pasišiaušusių čerpių... Dieną aš ją pamiršdavau, nors kaip tik Bartlomiejaus bažnytelėje esu nakvojęs, gėręs ten su Aurelita tokajų – paskui ji paliko mane vieną: slankiojau po nebaigtų statulų pristatytas navas – čia triūsė stovyldirbiai... Dieną už Aurelitos lango į gretimą kiemą per klevų tankį krisdavo skaudi šviesa, kartais net ištisi pluoštai rusvo aukso spindulių, o kieme kaimynų mergaitė su išmegztu ant krūtinės vardu „Marija“ garsiai šaukdavo savo motiną – mammamam – mamamma!!! Stambi, graži, sveika penkerių metų Marija – sveiko, talentingo, bet tik labai retai čia pasirodančio vyro darbas... sveika, Marija! Tuoju iš verandos išpuldavo mažytė kaip skruzdėlė motina – vėliau ji man primindavo Tūlą, atrodo, pažinojo ją? – stverdavo tą sunkų vaiką į glėbį, ir aš lengvai patikėdavau, kad skruzdės tikrai pakelia tiek ir tiek kartų už save sunkesnę našą. Marija dažnai užversdavo savo šviesią galvutę ir žvelgdavo į langą, per kurį persisvėręs aš švilpiniuodavau melodiją iš „Carmen“ – Marija tiesiog krykšdavo iš smagumo, nors aš ir klausos neturėjau, ir švilpikas buvau prastas. Eva Gerbertovna, Aurelitos dukrelė, meili, tamsiaplaukė mergytė, perdien supdavosi tarpdury pakabintose sūpynėse, į mane žvelgdavo tik iš padilbų, o kai kartą parėjau su pamušta akimi, ji nušvito – taip tau ir reikia! Kvailiukė mat pamanė, kad mane prikūlė jos tėvelis – masonas, robinhudų būrelio pirmininkas ir filosofas mėgėjas. Ne, tuose namuose saugus aš jausdavausi

...naktimis, rūkydamas prie lango, kartais kuria viena au-
...mi pagaudamas Pendereckio frazę iš virtuvės, kur senoji
...dar skaptavo kaukes – baisesnes net už šitą gyvenimą.
...būčiau bent nujautęs, kad slėnyje prie rėvos gyvena Tūla,
...kamtone kamienu tučtuojau būčiau nusliuogęs žemėn ir lė-
...ne pas pernakt medituojantį menininką Herbertą Šteiną,
...pas šilkografijos meistrę Valentinę Grajauską, o tik pas
...Tūlą. Bet Tūla ten dar negyveno. Jos aš dar nepažinojau.
...va ten užė galvą tik jos būsimajam šeimininkui, našliui
...strylai. Bet kasdien, įkaušęs ar blaivas, betoniniu tilteliu
...ngsniuodavau pro jos būsimus langus, iš neuždengto rū-
...ties anuo Pilsudskio transformatoriumi vogiau akmens
...nglis Aurelitos dirbtuvės krosnelei, kalbinau erelę – ar ji
...aro metu čia negyvenusi, o jei gyvenusi, tai ar nepažinojusi
...mano motinos – žinot, ji gyveno staliaus šeimoje, taip, jis ir
...olcininkas, iš Smalininkų čia atsikėlė, taip, o mama moky-
...o savo Pavyzdinėje mokykloje, netoli universiteto, ten dabar
...kveras, alaus kioskas ir tualetai, žinot juk?

Taip, anuo tilteliu, kuriuo į savo gimnaziją skubėdavo bū-
...mieji amerikiečiai, mano pusbroliai Florijonas ir Zigmas, į
...amokas Pavyzdinėje mokykloje vaikščiodavo ir mano mo-
...tina, irgi būsimoji. Šiandien pagalvoju, kad jų gyvenimas
...malūnų gatvėje gal ir nebuvo labai nykus – pirmučiausia
...noslėgė informacijos gausa, o gandai dažniausiai ir likdavo
...gandais. Na žinoma, kol neužskrisdavo lėktuvai – tam, kas
...buvo menkai dievotas, tokiam tada būdavo striuka. Mano
...motinai, pavyzdžiui. Šiaip jau teta Lydija buvo be galo tau-
...pi – šis bruožas vėliau jai labai pravertė Irkutske, ir ten badu
...tekas nenumirė. Tetulės taupumu ir aš gavau įsitikinti – iš

Irkutsko ji parvežė dovanų ne tik kedro riešutėlių, bet ir porą sportinių megztinių, kurių vienas kuo puikniausiai pritiko man, antras broliui. Puikniausiai išlaikytų, nesuėstų kandžių, tokių aš čia niekad nebuvau turėjęs. O juk prieškariniai, gal net Floruko ar Zigmučio dėvėti!

Vienuolynas ir visos bažnyčios išliko, o štai Pavyzdinę mokyklą subombardavo – mama tuo metu meldėsi Aušros Vartų koplyčioje, tikrai retas atvejis! Tūlos namai irgi liko sveiki. Tik jokių tiltelių į Bernardinų pusę tada dar nebuvo. Pala, pala! Buvo, kaipgi!.. Argi nevedžiojo mūsų, pirmakursių, po senąjį Vilnių toks neišvaizdus senutis apvaliais akininių stiklais, pigiais sandalais ir ilgu, tamsiai mėlynu drapo paltu? Atvedęs mūsų būrį prie šito vienuolyno, jis mostelėjo ranka – plona kaip karklo vytelė! – į nuo senumo net pažalavusius pamatus prie pat krantelio ir oriai paaiškino: matot? Kitados čia stovėjo dengtas medinis tiltelis. Kai jis kartą sugėgė, į pamaldas – taip, ir į pačias ankstyvasias! – vienuoliai briste brisdavo. Taip sakė anas senutis, kaip vėliau patyriau, seno vadovo po Vilnių autorius, lotynistas. Ekskursijai pasibaigus, Petro ir Povilo šventoriuje surinkome jam po 20 kapeikų, seniūnė, rudoji Onelė, įteikė. Penki rubliai. Nauji sandalai... Taip ilgai man nėjo iš galvos tie vienuoliai, kad per vieną karinių mokslų paskaitą (berods, „ognevaja podgotovka“) į sąsiuvinį oranžiniais viršeliais aš užrašiau:

Naktį ir snigo, ir šalo...

Išvėso sujauktas guolis.

Pakėlęs abito palą,

Brido per upę vienuolis.

*Brido į aukštą bažnyčią,
Kur Dievui meldėsi broliai...
Koja paslydo netyčia,
Pargriuvo senas vienuolis.
Nusinešė senį it savą
Inirtus upelė, laikas...
Vien kaulai ilgai baltavo
Tarsi nučaižytas karklas...*

Koja paslydo netyčia... Ką aš žinau!

Bet jau tais nykiais, bet nenuobodžiais laikais aš buvau nusiziūrėjęs būsimą Tulos namą, antrąjį jo aukštą. Tūla, mane, gyveno pirmajame, tame gale, kur apsidė. Kai pani Daševska vieną dieną atsakė mudviem su Teodoru žemaskliautį skurlionio kambarėly, kai lietūs spėjo nuskalbti „praplėstą“ laisvą „VOLKSHÜTTE. HIER WOHNEN ZWEI GERMANISTEN“, teirautis stogo aš pirmučiausia čia ir užsukau. Čia, kur po dvidešimties metų visai netikėtai apsigyveno Tūla, jauna dizainerė, nė nenutuokianti, ko jai reikia šitame kvartale, Vilniuje, o ir pasaulyje...

Kažkuri Daševskos duktė vėl pagimdė (Viešpatie, vos nepasakiau – atsivedė!) dar du vaikučius – teko mikliai nešti muilą. Jau buvau surišęs kelias knygas ir rūbus į daiktą, jau beveik nusiziūrėjau kitą prieglobstį po rudenišku dangumi, kai mano dėstytojai, karštai moderniosios Vakarų literatūros tyrinėtojai Cecilijai Perelštein žūtbūtinai prisireikė vienos retos knygos – ją mūsų universitetiniame mieste aš, ko gero, vienintelis teturėjau. Tą anksti mirusio ekspresionisto

prozos rinktinę man buvo ką tik atsiuntusi Iris Lorscheider Pohl, beveik nepažįstama vokietaitė iš Riesos netoli Dresdeno. Gerbiamai dėstytojai taip knietėjo savo plonose žieduotose rankose palaikyti tą rūsčiu vokišku pokariu dvelkiančią knygą, jog ji net pasišovė mane palydėti į garsųjį Daševskių–Čiurlionio kiemą šalia Šv. Panos Ramintojos. Tik šiame pasaulyje jau maža buvo belikę švento – bažnyčioje ar ne nuo pat pokario veikė sandėlis, per jos slenkstį trinkėjo sukvežimiai ir motoroleriai su sidabriniais furgoniukais, tad kai mudu su literatūros tyrinėtoja įžengėme į pamuilėm, žibalu ir actu dvelkiantį „Volkshüttės“ kiemą, aš tyliai kostelėjau ir paprašiau: „Jūs gal luktelėkit, dėstytoja, aš tuoj...“ Ji tik nuovokiai šyptelėjo ir sukuždėjo: „Taip, taip, žinoma!“ Cecilija Perelštein buvo graži, liekna moteris, be galo inteligentiška ir visai nepanaši į žydę. Panaši, kur ten, bet lygiai taip pat ji galėjo būti panaši į ispanę ar prancūzę. Tuomet ji neturėjo nė trisdešimt, o man nebuvo sukakę nė dvidešimties. Kaži, kartais dingteli, ar ji dabar, savo saulėtoje Haifoje, bent kartą prisiminė šitą aptrupėjusį, nuvarvėjusį, betgi be galo vitališką Vilniaus kamputį? Galbūt. O mudviejų vizitas toliau klostėsi štai kaip. Greit įsmukau į dvokiantį koridorėlį, virtuvės kampe išvydau gilią vandens kriauklę užtūpusią pani – Daševskai jau būdavo pernelyg sunku nukakti į netolimą kloaką – kiemo išvietę. Tuoj suradau savo retąją knygą, bet kai iššokau į kiemą, pani, taisydamosi aplink juosmenį kretančius sijonus, pusėtina lenkų kalba jau rūsčiai gėdino mano prašmatniąją viešnią. Daugmaž šitaip: lakūdra! Ko tu, tramtararam, landžioji pas jaunus bernus? Ką! Eik, tram tram, į Dom Oficierov, ten rasi, ko ieškai, tram! Kad ir labai išblyškusi, Ce-

Ją Perelštein tik šypsojosi. Jos akinių rėmeliai buvo labai
pani, stiklai tačiau dūminiai – dėstytojos akių aš nemačiau.
Geriau atsiprašinėti, bet ji tik padėjo už knygą ir nieko
geriau nepasakė. Tyrinėjo ji moderniąją literatūrą – tikriau-
gi ten buvo sutikusi ir panašių senučių, gal net aršesnių...
Tuo tiesi kaip Panos Marijos Ramintojos bokštas ir nė
to neatsigrėžė. Vargu ar ją būtų paguodę tai, kad pani ir
jo dukrų nevadino kitaip, tik „gavno kusok“ ir „žopa ne-
motnaja“ – vienas dalykas sutikti literatūrinius herojus
vygose ir visai kitas prišnerkštame kieme...

Model, pasakodamas apie Tūlą, prisiminiau ir Ceciliją Perelš-
tin? Ogi jiedvi man kažkuo panašios, ne tik drovumu ar
gyvia šypsena, susidūrus kaktomuša su gyvenimu. Gal dar
kodu atsainumu – et, pasaulis niekad nebus tobulas! – ne
tin būdingu nei žydams, nei daugeliui lietuvių? O gal kuris
Tūlos senelis buvo totorius ar bent pusžydis? Vargu, nebent
masai, kilęs iš mano gimtinės, kuri, įsiterpusi į Nemuno slė-
nį, snūduriuodama dunkso tarp Helsinkio ir Bresto. Beje, ga-
čiau pasakyti daug paprasčiau – tarp Simno ir Daugų. Tik
daug vėliau paašškėjo, kad aš painiojau ir Tūlos senelius, ir
jos netikrus dėdes, ir dar tolimesnius giminaičius, kuriuos
pažinojau kur kas geriau už ją pačią – tai jie, nepaisant pri-
lausomybės kompartijai, atliko savo krikščionišką prieder-
mę – padėjo ją palaidoti – santechnikai, dantistai, dziudo
reneriai ir netgi anos valstybės saugumo darbuotojai. Nieko
apie juos daugiau nesakysiu, nors štai rudaplaukį santechni-
ką pažįstu kuo puikiausiai. Nereikia, juk jei nebūčiau kilęs
kaip tik iš to miestuko, jei nebūčiau bent iš tolo pažinojęs

visos tos giminėlės – senelių, retadančių auksarankių dėdžių, simpatiškos dantistės ir rūšios medžiagų atsparumo dėstytojos, – ko gero, viskas būtų gal ir kiek kitaip susiklostę, netgi tiek kitaip, kad Tūla būtų ir šiandien gyva...

Belieka tik naiviai spėlioti, o aš vėl stoviu ant dengto tiltelio, žiūriu, kaip darbininkai pamažu kelia iš mirusių buvusį Tūlos būstą – verčia pro langą plytgalius, dvokiančius popierius, koklių lūženas, senus batus, čiužinius su išlindusiom spyruoklėmis; tik savo paliktos vieniškos kėdės aš nematau... Užvertęs galvą į dilgėlėtą šlaitą, pro plikas šakas tariuosi matęs rausva užuolaida užtrauktą Aurelitos Bonopartovnos langą – ir ji, rodos, ten nebegyvena. Kaip čia viskas arti! Bet Aurelita, girdėjau, kažkur išsikėlė, gal net pabėgo, tik nuo ko? Ten, rodos, auga tik be galo graži, blyškiaveidė, truputėlį panaši į civilizuotą indėnę mergaitė ir jos senmotė Helena Bžostovska – kaukių meistrė, Kiškų ar Sobieskių ainė. Štai jos abi leidžiasi gatve – pro duonos, daržovių krautuves, vaisinę – kaip ten su valerijono lašais? – pro amžinai jauno Herberto Šteino ateljė arką – ar ten po langu dar riogso medinis antkapis? – pro knygyną, kuro kontorą, Felikso Dzeržinskio memorialinę lentą – tai čia būsimasis žmogėdra slapstėsi nuo caro ochrankos! – ir suka į tą patį Tūlos, tetos Lydijos, erelės ir kitų asmenybių kiemą – į Bernardinų vienuolyno kiemelių anfiladą – čia laikomos purvinos vištos, ardomi ir vėl sudedami motociklai, čia varomas ir pardavinėjamas cukrinis samagonas, čia kasdien bent milimetru pastorėja kultūrinis sluoksnis (ar koks kitoks). Štai jiedvi jau kelia koją ant „krovininio“ tiltelio... Kitados iš šitos pavartės, spindint šaltai delčiai, senoji man padėjo parsitempti išmestą lauk

...spintelę su ovaliniu veidrodžiu, sekretine lentynėle ir
 ...ma praustuvui – meistro darbas! Dabar jiedvi eina – žvali,
 ...linga senatvė ir sirpstanti jaunystė, abi šypsosi įraudu-
 ...nuo vėjuko, ir metų praraja susitraukia iki išsirpusios
 ...mukšnio uogos didumo, bent taip atrodo šią iškilmingą
 ...mirką. Jas sveikina kas antras Užupio gyventojas, svei-
 ...ia ir tas žilaausis ponas, kurį sutikęs anksčiau prunkšda-
 ...ia, o dabar tik šypteliu... Chemijos profesorius, komparti-
 ...narys – na ir kas? Teisingai sakė amžinatilsį dėdė Han-
 ...ia – nereikia gėdintis nei savo menkumo, nei fiziologijos!
 ...ia ko aš prunkšdavau? Tai juk ji, šitą garbų poną, dar nė
 ...sirengiantį palikti savo partijos, mudu su Aurelita Bono-
 ...rtovna vieną tamsų vakarą užklupome pačioje Bekešo ir
 ...moniečio kalno pašlaitėje. O, aš puikiai pamenu, ko mudu
 ...ia buvome nulindę – tai ji įsigeidė žaliojo gamtos patalo, o
 ...ia, žinoma, neprieštaravau. Išlindom tąsyk abu iš šlapių po-
 ...taus krūmų – dar sunkiai alsuodami, išblyškę, suplukę,
 ...skydamiesi už rankų – jei griūsim, tai abu! – tik Aurelita
 ...stikėtai sušnypstė, jos laputės nosis dar labiau pasmailėjo:
 ...ia! Žiūrėk!..” Aš, jos kaprizas, atsistojaui jai už nugaros
 ...ia apkabinau nuogą šlapią pilvą. O tada ir aš išvydau: prie
 ...vilkiai tvieskiančio žemo lango – trobos čia tiesiog lipo viena
 ...at kitos, režte režėsi į šlaitą – stovėjo kažki koks skrybėlėtas
 ...yras, pasistatęs tarp kojų portfeli. Stovėjo nė nekrustelėda-
 ...mas, tarsi kažko laukdamas. Matėm menkiausią jo krypte-
 ...ilumą – neryžtingą judesiuką, – tik veidą slėpė akla tamsa,
 ...ia koks žemas buvo trobelės langas! Už neuždengto stiklo
 ...matėsi ankšta virtuvė, rakandai, rykai – nieko nepaprasto.
 ...at mačiau žemiau kelių susigarankščiavusias to vyro kel-

nes, viena ranka jis, rodos, prilaikė savo stangrią rykštę. Bet vis dar nieko nesuvokiau, mudu juk buvom dar neatvėsę nuo savo žalių aistrų. Tik netikėtai tas vyras laisvąja ranka pabarbeno į langą – nekantriai, bent man taip pasirodė, ir žengė dar žingsnelį artyn, tiesiog prilipo prie to švytinčio stiklo. Dunkstelėjo vidujės durys, prie lango greit priėjo jaunytė dar moteris, kvyktelejo, šviesa tučtuojau užgeso. Išgirdom, su koku palengvėjimu atsiduso vyras, sualsavo dar tankiau už mudu, mikliai susisagstė, pasitaisė skriblių ir čiupęs portfelių, kone kliudydamas mudu skvermais, pasileido į kreivą Baltąją skersgatvį, kur po Pulkininko butu pusrūsyje tamsavo Aurelitos Bonopartovnos atelję langai – kartais aš patikėdavau, kad Užupyje kas antras žmogus buvo susiejęs likimą su menu ir mokslu, o su gyvenimu – visi iki vieno!

Vėliau Aurelita iš tolo parodė man tą elegantišką pažiūrėti vyriškį prie požeminio tualetu ties šunturgiu, o dar vėliau aš pats kažkur perskaičiau, kad ekshibicionizmas yra, žinoma, nesveikas reiškinys, traumuojantis paaugles, bet, palyginus su smurtu ir kitais iškrypimais, yra visiškai nežalingas nei pačiam ekshibicionistui, nei aukai. Tikra teisybė – Aurelita parodė ir tą moteriškę, Užupio aborigenę;ėjo ji nešina dviem bulvių krepšiais, smagiai kažko kvatodama – jokių dvasinių traumų!

Žilaausis profesorius – iš jo ausų kyšojo žilų plaukų kuokštai – irgi atrodė žvalus, dar standus ir sportiškas, kad ir ekskomunistas. Portfelis – gryna veršio oda, lietpaltis, tarkim, baltas, su antpečiais ir madinga klostė ant nugaros. Bet jau kumptelėjęs, jau. Gal jis atsikratė ano netikusio įpročio? Vargu!..

III

Ar galiu aš vėl atsibasčiau į Užupį, kurį tam tikra prasme
galėčiau paveldėti? Kad rasčiau įvairiausių dingsčių patei-
sinti klaidžiojimus po kiemus, kapines, šlaitus, pusrūsius ir
kamborius? Gal čia iš tikrųjų slypi manojo dvasinio paveldo
likučiai? Juk vėl galėčiau ieškoti tos erelės moters, kuri sakėsi
neįsimenanti ir stalių-policininką, ir jo valdingą žmoną Lydi-
ją, mandagius ir pamaldžius – tik nepasakysi, kad nesveikai
pavotus – gimnazistus Florijoną ir Zigmą ir netgi mano aro-
matiškąją pusseserę Domicėlę, kuri užvis labiausiai nekentė
savo „kaimietiško“ vardo – po šiai dienai tikriausiai nekenčia!
Domicėlė visą gyvenimą buvo ir, ko gero, yra įsitikinusi, jog
išlėtekėjo vien dėl to savo niekam tikusio vardo, nors man
pasakodas, kad iš tikrųjų yra kiek kitaip. Esu įsitikinęs, kad čia
yra baltas begalinis pusseserės išdidumas, besaikė panieka
prieš išimties visiems kelnėtiems ir neapykanta ištekėjusioms
moterims. Iš dievobaimingų tėvų Domicėlė tokios neapy-
kantos negalėjo paveldėti – išsiugdė ją pati, o jeigu ir pavel-
dėjo, tai nebent iš tos man visiškai nežinomos – teta Lydija
pasakoja tik užuominom – mūsų giminės atšakos, kuri dar

devynioliktojo amžiaus viduryje, persekiojama už Kalvino religijos išpažinimą – tetos žodžiai! – iš Zalcburgo atbėgo į pietvakarių Lietuvą, čia greit pritapo ir greit ištirpo baltų, slavų ir judėjų jūroje – sūrūs šitos jūros purslai, ko gero, bus aptaškę ir mano gležną kūną... Jaunystėje Domicėlė, menu, buvo tikra šelmė – kandi, greita visus pašiepti, išmananti kalbas, gamtos mokslus, menus, fiziką ir religiją. Ji mokėjo rengtis, tausoti daiktus, važinėjo „Viatka“, grakščiu motoroleriu, ir man rodos, visuomet kovojo už kažkokią teisybę – dar ir kaip kovojo! Jai nepatiko mano tėvo rašysena, ji niekino mano kuklius literatūrinius bandymus, ji nepiktai šaipėsi iš tolimo mūsų visų pusbrolio – šniaukrojančio fiziko ir boksininko, kuris ją visą vasarą ruošė stojamiesiems egzaminams. Oho, Domicėlė! Jos privengdavo visa mūsų giminėlė, net ponas tėvas. Bet vis tiek neištekėjo – į Čikagą ji šiandien skrenda su savo tolima giminaite, klusnia, beveik nebylia moteryte, arba vežasi kokią bičiulę, irgi užkietėjusią senmergę. Jei ir aš pats visas netikusias savo savybes būsiu paveldėjęs iš anų nepažįstamų zalcburgiečių, seniai sutrešusių Suvalkijos kapinaitėse, tai jas gal bent kiek atsveria kito mano senelio, Aukštaitijos kalvio, genai? Man rodos, esu pakantesnis pasauliui ir jo tuštybei bei pilnatvei nei Domicėlė...

Kuo čia dėta Tūla, kurią vis tarsi pamirštu, nors tik dėl jos ėmiausi šitų nelinksmų užrašų?... Į Domicėlę ji niekuo nepanaši, jei jiedvi būtų buvę pažįstamos, Tūla tikriausiai būtų tapusi Domicėlės verge. Bent jau Tūla niekad nebeturės motorolerio, nevažiuos į Vokietiją, niekad nesulauks šešių dešimčių metų... nebe! Bet jei Tūlos senelis, kurį dar vaikas su skrybėle ir lazda matydavau sekmadieniais miesto parke,

...tikras vargo dzūkas, tai senelė... o, Tūlos senelė! Net
...andžio pabaigoje, kai visas miestas jau mirkdavo Nemu-
...na, ne visas!), ji krypuodavo Birutės ar Vytauto alėja su-
...busi abi rankas į kailinę movą; nekreipdama dėmesio nei
...praeivius, nei į gamtos reiškinius. Ji, manau, buvo tikra
...mopolitė, tik ar ji buvo tikroji Tūlos senelė, ar netikro-
...ji man buvo panaši į seną povę, iš kurios dar tebesklin-
...buvusio grožio atšvaitai, kuri nekenčia veidrodžių, balų,
...lygaus vandens paviršiaus ir jaunų mergaičių, skuban-
...pro šalį į gimnastikos treniruotę... Oho, Tūlos senelė! Tik-
...usiai ji irgi turėjo mėlyno kraujo, bent sykį taip prasita-
...mano motina. Kaip aš tada troškau, kad toji senelė kur
...ro įsipjautų pirštą! Kur ten, jos rankos visuomet būdavo
...klėtos į minkštą šiltą movą... Apie savo genus mudu su
...la niekad nesikalbėjome, tikriausiai ir taip jautėmės esą
...ormalūs europiečiai. O gal tiesiog nesuspėjome – juk vos
...valtę tetruko mūsų keistokas, nepaisant nieko, drovus, o
...la dėlto be galo glaudus ryšys, aš jį juntu iki šiol... tokie ry-
...tai, matyt, negali visai nutrūkti... Jie ne tik apraizgo, bet ir
...pakeičia, jog negali atsikratyti nei praeitim, nei esatim.
...omicėlė, žinoma, tik pasijuoktų – taigi ji tave pati paspy-
...kaip sukirmijusį grybą! Ne, ji gal ir nekalta dėl nelemto
...svo būdo, gal net pati šitai žino?... Kiek atvirukų, knygelį ji
...man, dar vaikui, atsiuntė iš tolimojo Irkuto! O ir sugrįžusi
...ten elgėsi kaip žmogus – jauna dar buvo, dar vylėsi išteke-
...... Vieno dalyko negaliu jai atleisti, nors protingas žmogus
...amirštų ir tai... Tais laikais dar studijavau, glausčiausi uni-
...versiteto rūmų fotolaboratorijoje, nors viena koja jau buvau
...nebe studentas – Karinė katedra su SSSR didvyriu Volfu Vi-

lenskiu priešaky ar užpakaly jau metė mane iš Alma Mater, nors niekada nė nesvajojau tapti nei kadriniu, nei atsargos karininku. Slampinėdavau gatvėmis laukdamas paskutiniojo įsakymo – pašalinti! Tokį mane ir sutiko akyloji Domicėlė, o aš jos iškart nė nepastebėjau – ėjau pro Dominikonų mūrus, nudūręs akis į sueižėjusį šaligatvį. Paskui, tiesa, pamačiau, bet ji su savo palydovais jau suko pro tas duris, virš kurių ilgai kabojo bačka... Būčiau užmiršęs – ir užmiršau! – tą susitikimą, bet kai parvažiavau namo, motina tuoj priminė: Doma tave matė Vilniuj! Domcė? Na ir kas? – nustebau. Tai kas, kad matė? Motina kalbėjo karčiai ir priekaištingai: eina, sako, nuskuręs, nuplyšęs, batai kiauri, nušleivinti! Bijoju, sako, kad nepastebėtų ir nepasisveikintų – ėjo mat su vokičiais pietaut! Mat kaip! Tikrai būčiau bent linktelėjęs ar net kilstelėjęs nesamą skrybėlę! Domicėlė iš gėdos būtų skradžiai prasmegusi? Bet ir ne jos tas jautrumas mane įširdino, ne. Juk motinai ji siekė įgelti, ne man! Tai jau bjauru, tai jau visai kas kita... Žinau, Domicėlei nereikia nei mano atleidimo, nei rūstybės – kam? Ji puikiai gyvena savo senam, mergiškam pasaulyje, pagal receptus kepasi obuolių ir varškės pyragus, gyvena sveikai, nors jau nebevažinėja nei motoroleriu, nei suka hulahup lanką paupy, kaip kadais, vos parkakusi iš Irkutsko... Dabar jau neširsčiau dėl anų jos žodžių... Tik kol jauni mes esam be galo įžeidūs ir pasipūtę: vėliau tai praeina beveik savaime. Kai viena rafinuota estetė nelabai seniai šypsodamasi man prisipažino: „Kaip man buvo gėda eiti šalia tavęs, kai mudu tik susipažinome! Tik ir dairiausi, kad nepasimaišytų koks pažįstamas!“ – aš tik abejingai gūžtelėjau... Ir iškart prisiminiau Tūlą – kai ji mane pirmukart

do, atrodžiau tikrai gan apgailėtinai, tikrai vargšiau nei
na, rudeniškos Palangos alėjoje sutikęs aną smalsią estetę,
cinta jos vardas, „gotikinė Hiacinta“, taip ją vadinęs ne-
lis, meniškai nusiteikęs kolektyvas. Ką ten, mano galva,
angoje aš atrodžiau „kaip žmogus“! Nėra ko ir lyginti! O
ja jau kitą dieną atidavė man savo languotus, minkštus
likus marškinius – man jie buvo kaip tik, Tūlai – kiek
aloki.

IV

Kaip dažnai mane erzina kalbos ir visokiausi rašymai apie meilę Vilniui, priesaikos iš pasaulio krašto grįžti į šitą amžinąjį miestą – netikiu nei protingais ir nuosekliais išvedžiojimais, nei širdingais dūsavimais ir, žinoma, esu neteisisus – ar man spręsti apie žmonių jausmus mūriui, landšaftui, topografijai, anam slėniui ir šitam gatvelės linkiui? Bet kam, jeigu ne man? Ir aš galiu turėti kad ir trigrašio vertą nuomonę – už tris grašius senajame Vilniuje galėjai išgerti kvortą degtinės! Dabar patikslinsiu: aš netikiu, kai šitaip tvirtina mano bendraamžiai, – visuomet kyla nedoras įtarimas, kad jie trokšta kuo brangiau parduoti savo meilę Vilniui, gauti mainais už ją ką nors apčiuopiamo ir malonaus, nevardysiu ką. Užtat noriu tikėti senelių, kuriems nereikia nieko, atodūsiais ir netgi priesaikomis, nors ir jos dažniausiai netikros; maža žmonių, kuriems jau nieko nebereikėtų, kai net vieta kapinėse parenkama pagal vardo garsumą žmonėse ar balso skardumą... Ne, jie visi, tie pareiškėjai, savaip mėgsta miestą, baisesi klaikiais nusikaltimais, purkštuoja dėl netvarkos, nirsta dėl nepatogumų, tikrai nenorėtų niekur kitur gyventi

mirti, tik čia. Bet ar myli?... Aš nei ką smerkiu, nei gėdiju –
kad ir kaip trumpai kvėpuoja žmogus, jis vis tiek nespėja su-
vokti tikrojo savo menkumo, o fiziologijos nustoja drovėtis
ir vėlai suvaikėjęs...

Mano koziriai irgi gana menki – nežinau, ar galiu mylėti
miesťą, kuriame patyriau tiek paniekos, skurdo ir nesėkmių...
Štai pažinau jį tiek, kiek man buvo lemta.

Štai kad ir tas vienuolynas Malūnų gatvėje tarp trijų til-
tų. Tarp cerkvės ir pulko bažnyčių. Tas – anapus Vilnelės,
Užupyje, tarsi kitoje, beveik nepriklausomoje valstybė-
je – upelė ne tik natūrali gamtinė siena, bet ir įtakos sferų
siena. Štai galerija, durys, už kurių gyveno mano motina, kai
aš lankė būsimasis mano tėvas. Čia laktė pusbroliai ameri-
kiečiai, o Domicėlė kalė vokiečių kalbos gramatiką... Aš gal
nebenorėčiau čia gyventi. Tūlos namas su abside kur kas
įdomesnis. Bet į šitą vietą mane traukė jau tada, kai aš dar
mažniuko nežinojau nei apie karo metus, nei apie Pavyzdi-
nės mokyklą. Tiksliau: buvau šį tą girdėjęs, bet nenujaučiau
tikrųjų adresų. Dabar bent žinau, ko čia nejučia atklystu,
iškrypęs iš kokio miestiško savo maršruto, apsimesdamas,
kad einu paprasčiausiai paslampinėti palei upelę, ar suradęs
dingstį aplankyti snukplaukiais apžėlusį grafiką. Tūla, štai
tas. Ji čia buvo, čia girdėjau jos kimų balsą, trapų juoką, čia
jos mažytė laumžirgio galvutė žibėjo virš Bekešo kalno ir virš
mano galvos po kambario skliautu...

Bet jeigu viso to ir nebūtų buvę, aš tikriausiai vis tiek
rasčiau dingstį čia ateiti... Ir ne vien dėl to, kad čia gyve-
no motina... teta... dėdė stalius... jų vaikai... Ne, aš lankau
ne kapus, šis kvartalas puikiausiai mena dar gyvus ir veik-

lius žmones – nusizengę jie visi būtų pakaltinami... mena Herbertą ir Valentina, Aurelitą su mažąja Eva, netgi Heleną Bžostovską ir Pulkininką iš Baltojo skersgatvio – kvailą kaip griežtis dimisijos karvedį – bei jo malonią „suprūgą“, Pulkininkienę. Spoksodamas į tuščią šunturgį, kurio pavartėje antai stypso suskretęs raudonakis vyras su dar labiau suskretusiu šunšuniu – jį kaip mat atiduotų už porą bokalų stipraus alaus, žvelgdamas į trikampį skverą su negiliu požeminiu tualetu, aš prisimenu ne tik šiuos žmones, ne tik kimų Tūlos juoką ar – dar iš ankstesnių laikų – putlią medicinos seserį Ofeliją, onkologiniame dispanseryje širdingai marinusią beviltiškus vėžininkus, ne... Prisimenu štai ir šiltą dar rudens popietę, kai ties jau neveikiančiu „Vasaros“ kino teatru sutiktas velionis Vandalinas Janavičius – spec. režimo mokyklos mokytojas dermantininiu lietpalčiu ir nosimi kaip bulvė – per visus tuos tiltelius nusivedė mane į paupį, kur kitados būta Paplaujų posesijos ir priemiestėlio, įkyriai piršo iš paskos tipenančią kažkokią susiglamžiusią siuvėją iš gudų Vileikos, guodė mane, pasakojo apie auklėjimo sunkumus – juos reikia mušti, mušti ir mušti! – kartojo banalias lotyniškas sentencijas – *Panem et circenses! Quod licet Jovi, non licet bovi!* – arba: *Medice, cura te ipsum!** – šitą galėjo pritaikyti ir sau. Be paliovos šnekėjo ir tolydžio pylė man rausvą azerbaidžanietišką „Agdam“. Bet ne tiek nukaušau, kiek pavargau nuo jo gražbylysčių – tekstai buvo tie patys, kaip ir prieš dvi dešimtis metų blakių pilname bendrabutyje, kur gulėdamas lovoje Vandalinas už alų versdavo fuksams iš-

* Duonos ir žaidimų! Kas leidžiama Jupiteriui, tas neleidžiama jaučiui! Gydytojai, gydykis pats! (Lot.)

Juokas iš Cezario „De bellum Galicum“ – ir iš Užupio pusės
 mojus kažkokiai damai – žvelgiant į aukštą šlaitą, apaugu-
 rūmokšniais ir palaikiais sandėliukais, jos krūtys dengė
 skliauto – aš su visais batais, net nepasiraitojęs kleš-
 tu, iškėlęs virš galvos paskutinį butelį vyno, nubridau į kitą
 antą, į girtą Užupį, ir nusipurtęs kaip šunytis slyščiodamas
 laiu kopti į viršų – didkrūtė tebemojo kviesdama. Buvo
 da, net dabar nesmagu prisiminti, tik menu, gargaliuojan-
 Vandalino Janavičiaus juokas ūmai nutilo: ant šlaito iš
 kur išdygę mane pasitiko trys bernai. Ne, iškart nieko,
 priviet, priviet. Išgėrėm vyną, ir jie pasakė, kad už mano laik-
 delį jie – migom! – atneštų porą butelių degtinės. Laikro-
 lai dar buvo pigūs kaip ir grybai. Tikrai atnešė, mes išgė-
 m, didkrūtė irgi. Juokais (ar tikrai juokais?) abiem rankom
 liečiau jos liulanti biustą, ir jie mane visi taip suspardė,
 kaip sukulė, kaip Vandalinas niekad nebūtų valiojęs sumušti
 vo spec. mokinių... Tris paras varčiausi Herberto Šteino
 uarūsyje, o šis tik krizeno, bet gal sakė teisybę: sumušė juk
 k iš nuobodžio, tik iš menko piktumo, kad jau nebebuvo ko
 tavęs atimti! Juk laikrodį pats atidavei? Pats!

Mažyčiai, apvalūs, tamsūs senamadiški Herberto Šteino aki-
 ukai neįstengė paslėpti nei mano mėlynų poakių, nei tuo-
 ab suknežintos nosies, kai vos išėjęs į gatvę sutikau Tūlą: iš
 radžių ji tik užsidengė burną, rodė, suklis, bet tuoj žengė
 atupsta ir paspartinusi žingsnį pranyko tarp žmonių. Mudu
 au buvom atsisveikinę, tik iš tolo pamatydavau ją šmėste-
 ant kur nors ties „Astorijs“ ar Antokolskio gatvės alkūnėje.
 Jos brolių sutikdavau dažniau, kartais prisėdę net parūkyda-

vom, bet apie Tūlą tiek aš, tiek jis vengėm net užsiminti. Man rodos, mudu su juo irgi būtume neblogai sugyvenę – ką čia aš, juk ir taip sugyvenom. O Tūlą pamatydavau nebent iš tolo. Štai ir dabar! Mėgavausi savo kančia – niekad jos nesivydavau, nebandžiau nei užkalbinti, nei sulaikyti. Net į galvą nešaudavo pakviesti ją į kokią konditeriją kavos ar palydėti iki pirmo posūkio, ne. Pakakdavo tik pamatyti ją, susidūrus linktelėti ir nunarinus galvą spūdinti toliau. Žiūrėk! – sakydavau jai mintyse, kai ji, irgi iš tolo, užmatydavo mane su bokalu rankoje prie „Tėvo kapo“; buvo toks „taškas“, buvo, netgi su šiokiu tokiu bohemos atspalviu, kartais imdavo čia ir priplūsdavo žurnalistų, restauratorių ir tokių kaip aš – blizgančiom alkūnėm ir su amžinu lašu panosėje. Žiūrėk, Tūla! – šaukdavau aš širdyje. Tai tu kalta, kad aš čia stoviu! Pats mačiau, kaip rūgščiai ji šyptelėjo sutikusi mane gatvėje su svyruliuojančia Kaira Primea, girtuokle este, ar ne trečius metus užtrukusia komandiruotėje Vilniuje... Tai tu kalta, rūščiai smerkiau, kad aš tempiu šitą girtą paklodę į jos drėgną patalą kažkur Markučiuose, užuot sėdėjęs su tavimi po skliautu, užuot regėjęs tavo plokščią kūną, pakibusį virš manęs žalsvoj mėnesienoje... tu kalta! Bet tai buvo tik šleikščiai saldus, pusgirtis dvasios rikdymas, o ir juodžiausias apmaudas – kodėl ji mane sutiko su šita kaliause! Juk niekad nemačiau jos, Tūlos, žvėrelio, laumžirgio, tingios miegapelės, su koku nors atletu ar gaišena genijumi. Vis viena ir viena. Tais pačiais rudais kailinukais. Vis susigūžus, vis tarsi ko išsigandus.

Ne, vis dėlto kai ką mačiau ir aš. Tada neiškenčiau ir tarsi ką vydamasis susigrūdau pirštus į burną ir šaižiai sušvilpiau:

Domutėje po Tūlos langais sėdėjo ir gulėjo būrelis ilgaplau-
kis, tarp jų baltavo ir tasai „swinski blond“ – šįkart tikrai
blondinė kiaulė, o ji, ilgu gėlėtu sijonu, vaikštinėjo tarp jų ir
iš plastmasinio ąsočio kažkokį gėrimą... Švilptelėjau
nuo betoninio tiltelio, jie sužiuro, atsisuko ir Tūla, bet aš jau
nuodžiau šalin, tarsi pats save būčiau vijęsis. Pribėgęs namo
durį, užbildėjau laiptais į galeriją, užsikvempiau ant parū-
šių turėklų ir užsirūkiau. Ji mane matė. Šyptelėjo. Nudū-
šė akis. Ir taip skambiai nusikvatojo, kad man iškart dingo
oras stovėti ten ir rūkyti... O dar kažkuri stambi kaip karo
lėktuvas gyventoja niūktelėjo į nugarą ir bosiuku sududeno:
„Tai štai kur mano belizna dingsta!“ Suprask, patalynė, kurią
aš ji, matyt, išskalbusi džiausto. O juk už tų durų, iš kurių
išlindo, kaip tik ir gyveno visa mano giminėlė, prasideju-
sė Zalburge, Krosnoje, Gardine... žinojau jau, kad čia. Nuo
pilkystės mėtėsi namuose standus atvirukas su Trijų Kryžių
malnu ir ūsuotu Hitleriu rausvam pašto ženkle, ant kurio virš
lotiško užrašo „Deutsche Reichspost“ buvo dar užspaustos
juodos raidės „OSTLAND“. Karo metų paštas. Malūnų 3, pa-
lelei Domicėlei... Ir keli tik žodžiai juodu rašalu: „Domut,
nuėik į krautuvę, pažiūrėk, ar te dar kabo tas puloveris su
juodais pečiais ir (neįskaičiau) sagom? Bučiuoju – Hana.“ Ar
tą ant panašiai. Negarantuojau, kad žodis žodin.

Namuose išliko ir pilkas kanceliarinių reikmenų „Ashel-
mo“ firmos sąsiuvinis langeliais, dar vienas liudininkas, kad
mano brangūs giminaičiai tikrai gyveno šalia Tūlos. Jos, tie-
sa, dar nebuvo šiame pasaulyje, kaip ir manęs nebuvo, bet
jie tikriausiai užsukdavo į namą su abside skolintis žibalo,

degtukų, druskos, cikorijos ar šiaip paplepėti. Tarkim, kad mano žilieji pusbroliai užsukdavo ten pas mergaites, gyvenusias tam pačiam bute, kur beveik po keturių dešimčių metų pas Petrylą apsigyveno Tūla... Jie gal leisdavo plokšteles, spręsdavo algebros uždavinius ir klausėsi tolimos kanonados iš Rytų... Nežinia, ką andai veikė paauglys Petryla, o Herberto Šteino, Valentino Grajausko, Aurelitos ir kitų demografiniuose planuose irgi dar nebuvo... Užtat turiu pagrindo įtarti, kad mano būsimieji tėvai čia jau užsimindavo apie galimą mano pasirodymą šiame pasaulyje. Kaip įnirtingai aš ieškau kad ir trapiusių užuominų į savo ryšius su Vilniumi, tarsi nuo to priklausytų ne tik praėjęs, bet ir būsimas mano gyvenimas ar netgi mirtis. Tos pastangos man pačiam dažnai atrodo truputėlį juokingos, bet ne visada... Aha, tas tamsiai pilkas „Ashelmo“ firmos sąsiuvinis, tėvo karo metų dienoraštis! Jau tuomet tėvas buvo užkietėjęs pedantas: grįždamas iš Vokietijos, jis kruopščiai, smulkmeniškai, gražia įskaitoma rašysena (kur tos Domos akys!) eilutė po eilutės tvindė tą sąsiuvinį savo įspūdžiais – būtent įspūdžiais, o ne liejo jausmus, nors jau pirmajame puslapyje buvo įrašytas posmas... dainiaus Brazdžionio... „GRĮŽIMAS TĖVYNĖN“ užrašyta pirmučiausia spausdintom raidėmis, o žemėliau:

*Gintarinė saulė auksu šviečia
Ir po debesėliais bus šviesu,
Kai vėl grįšim iš visų pasviečių,
Iš šios žemės kryžkelių visų.*

Pusiau slapta pavartydavau „Ashelmą“ ir anksčiau – nieko
intymaus ten, rodos, nebuvo, bet tik jau kur kas vėliau
atvokiau, kad „B. B.“ po posmu reiškia ne Brigitte Bardot, o
Bernardą Brazdžionį, tik vėliau... Bardot susižavėjau dar de-
kimoje klasėje, visi mes tada kritom iš koto, žiūrėdami ko-
mediją „Babeta eina kariauti“. Šiandien šalia pedantiškumo,
vėlyvės ilgesio“ tėvo sąsiuvinyje aš stebėdamasis aptinku ir
tokios tokios bravūros, humoro ne humoro ir atsidūksėjimų
širdies. Netgi pasipūtimo. Pirmasis įrašas pažymėtas 1945
 rugsėjo 11 diena, taigi buvo kapituliavusi net Japonija,
 tėvas vis dar trankėsi po Austriją ir Vokietiją. Tarsi uolus
 krikščionis jis iškart surašo viso mėnesio „žymesnius įvykius“.
 Tai tie įvykiai:

1945 m. rugsėjo 11 d., antradienis. 7.30 val. Startas iš
Neurupinno pieninės kiemo;
rugsėjo 19 d. – „turizmas“ po Berlyno griuvėsių;
rugsėjo 20–21 d. – „vėžlių“ lenktynės Anhalter Bhn. refe-
ruojant amerikiečių kareiviams, mūsų laikas – 24 val. Dis-
tancija – nuo gatvės iki perono;
rugsėjo 21–22 d. – naktigultas pas Lukenwaldės kekšes;
mūsų skaistybei gresia pavojus!
rugsėjo 22 d. pavakary du sūnūs klajūnai su sulūžusiu
„handwagen“ beldėsi į uždarytus vartus, ant kurių buvo už-
rašyta: „Mat Rodina ždiot vas!“...
rugsėjo 22–spalių 11 d. – stovyklavimas lagery 251;
spalių 11 d. – pasikraunam ir išvykstam;
spalių 13 d. Cottbus, mano draugas, rusų buvo nuplaktas,
niekintas ir nešė kryžių ant pečių...
spalių 15 d. – Sorrau (Zorow) – pirmieji lenkų kareiviai;

spalių 16–18 d. – Zorow – mėšlų krūvos, ešelonai...

Glogau, spalio 19 d. (...) Miestas visai sunaikintas, išmire, griuvėsiai spėję jau ir žole apželti. Juose net kažkokia romantika plevėna, ne taip kaip Berlyne, kur plikos plytos, dulkės ir pelenai. Bet per savo didumą Berlynas vis vien dar turi kažkokio gajumo, o tokio totališkai sunaikinto miesto kaip Glogau aš dar nebuvo matęs. Sunkūs įspūdžiai keliaujant per sunaikintą Vokietiją. Pikta, kad vokiečiai, turėdami tokį aukštą gerovės lygį, pradėjo karą, kuris sunaikino ne tik juos pačius, bet ir kitas tautas privertė kęsti vargą...

Tėvo ešelonas ilgai stoviniuoja Lenkijos laukuose, jis drauge su kitais pagelžkelė verda miltų tyrę, jau nebesistebi sugriautu Minsku, mainikauja, svarsto, ką ras sugrįžęs į Lietuvą. Ir šit:

1945 m. lapkr. 4 d., Vilnius. Su plakančia širdim ėjau vakar į Malūnų 3. Užlipęs laiptais į galeriją, pastebėjau, kad ne Lydijos čia gyvenama: prie durų kiti daiktai, nebėra tos švaros, kurią taip brangino Lydija ir jos šeima. Pasibeldžiau, bet niekas neatidarė durų, kurias pravėręs, būdavo, gan dažnai pamatydavau Ją. Neprisibeldęs sukau pas pani Hanulką, ten šį tą ir sužinojau...

Su plakančia širdim, tankiai plasnodamas žvėrelio paukščio sparnais, aš įskridau – o argi ir dabar vis dar neįskrendu? – pro išdaužtą langą, pro dulkėm ir skiediniu aptrauktus stiklus į tuščią kaip išgertas vyno butelį kambarį, kur taip aitriai trenkia dažais, kalkėm, kažkuo rūgščiu ir šleikščiu, – tik žmogaus kvapo ten nebelikę. Nebekvepia Tūlos kūnu, jos plaukais, net dulkėtais aplankais nebedvellcia. Kad ir kaip pūsi šnerves, nebeužuosi netgi Petrylos ir jo spuon-

to sūnaus muskuso kvapo, batų tepalo tvaiko, išsivadė-
lo alaus – nieko! Tarsi būtum patekęs į seną kapų rūšį –
tai nutinkuotos sienos su vos įžiūrimais voruokais atrodo
tikiai amžinos, šurpesnės už visus mirties įvaizdžius, už
protnamio palatas ir Drugelių kapines prie Ritualinių pas-
gų biuro – vienu metu, užėjus keistai madai ar šiaip ko-
tyviniam pamišimui, ten traukdavo žudyti jauni narko-
anai, jaunos paneliukės, o ir šiaip smalsūs ekscentrikai...
tu ten klajojęs – jaučiau ten ir šilčiau...

Anais metais, užklydęs į jau ištuštintą tavo (ar ir mūsų?)
stą, aptikau virtuvėje keistą porą – trūnėsiais apsitraukusį
yrą ir storą nebylę su purvinu šuniuku: jie čia ir valgė, ir
legojo, ir tuštinosi – virtuvėje. Ant skardos susikurdavo
uželį, kažką virdavosi... Apie tokius jau buvo pradėję ra-
yti – miesto sąvartynuose tokių ėmė rasti ne ką mažiau
aip varnų, bet čia, pačiame mieste? Jie kvietė mane prisės-
ti, išgerti alaus, bet aš tik mestelėjau akį į tą kambarėlį, kur
tados stovėjo tavo gultas, parūčiau ir smukau prie Vilne-
s, kur riebius gaigaliukus balta duona šėrė kaulėta dama...
savo būstą, Tūla, jau kiti žmonės rengėsi pritaikyti godžios
viuomenės poreikiams – nutarė čia įrengti tapybos studi-
as gerų tėvų vaikams. Tai dar gerai, kad tapybos! Iki šiol
la slankiojo vos gyvos šmėklos, vėliau pasirodė satanistai,
penamiai, meilės porelės, dievoieška užsiėmę paaugliai – iš
tokių ilgainiui galėjo išaugti tikri „bibelforšeriai“ – fiureris
tokius grūsdavo į kacetus, Sruoga su tokiais vargo Štutho-
le. Galiausiai atėjo statybininkai – ilgam atėjo. Įsikraustė
au visa savo amunicija, susikalė sandėliuką medžiagoms,
Petrylos virtuvėje susiremontavo seną krosnį ir, rodos, ilgai

ją kūrens, kol... kol kada nors tikrai kas nors pastatys čia molbertus...

Išskridau – ruduo, pagela, bet dar šviesu... Tik nebėra į ką įsitverti kibioms šikšnosparnio kojytėms – taip čia tuščia, lygu, apvalu, nuoga ir negyva. Čia, buvusiam tavo būste, Tūla, šalia Petrylos virtuvės – jo buvusios ėdyklos, kraupyklos, melstuvės Bakchui ir Liuciferiui, šalia statybininkų paliktų šalmų, butelių duženų ir kalno maisto atliekų. Spurdėjau šitoje beveik beorėje erdvėje, kol vėl išsimušiau už langų akiduobių – į lauką ir pavargęs nutūpiau į tankų erškėtrožės krūmą; žemai žiojėjo kiaurymė, bent man taip rodės, – plati, stačiakampė, gili duobė; kam čia ją išrausė ir kas? Kol dar švietė blausoka spalio saulė, jos dugne išvydau vos nuolaidų griovelį, apvaliais akmenimis grįstą lataką, o toliau – stambesnius riedulius ir storus ažuolinius rąstus išskobtu vidumi... Aha, senasis miesto vandentiekis, pamaniau, seniausiai užakęs, užspringęs nebetyra čiurkšle, – Tūla šito niekad nebesužinos, jos laikais čia tebuvo varnalėšų plantacija ir pievutė, kurioje ji kažką pilsė iš ąsočio savo svečiams... Kas dar buvo? Žiurkių ir pelių pulkai, musių ordos, varmai, žalios mėsinės musės, melsvos šūdmusės, laikini – amžinai laikini! – sandėliukai, tiesiog akysė rūdijantys gofruotos skardos ir iš lakštų sudurstyti garažai ir toji žalsva mėnesiena ant mūsų trumpam nurimusių kūnų – argi tikrai viskas tuomet taip atrodė? Gal...

Mudu atsisveikinom, Tūla, bet tik todėl aš ir išmokau panorėjęs pasiversti skraidančia pele – gyvybe su paukščio širdimi ir žvėries dantimis. Tai aš nutūpdavau ant tavo krūtų, kai tu miegodavai besapniu miegu ir nubudusi rytą neturėdavai ką užrašyti į storąjį sapnų sąsiuvinį, primargintą

...nuota mergiška rašysena su keistom „y“ kilputėm, – jos
...an kažkodėl atrodydavo panašios į nusmukusias nykštuko
...mes ant smirdinčio Petrylos tualetu durų. Ilgas valandas
...rinėdavau ore virš atkastojo užakusio senojo vanden-
...kio likučių, virš kitoje upelės pusėje stūksančios miesto
...denvietės Nr. 1 raudono namelio – ji vis dar maitino se-
...miestą požemių vandeniu... Išvydęs mane mėlynšvarkis
...lakėpuris vandentiekio sargas, – kokardoje žvaigždė su
...nom sukryžiuotais šautuvais, metaliniuose dantyse visuo-
...at paruoštas skardus švilpukas, – neištvėręs sušvilpdavo it
...kėzas ar bent suplodavo gyslotom rankom – maža žmo-
...u, kuriems patiktume mes, šikšnosparniai...

...Nutūpdavau tuomet į Bernardinų bokštą, kurio aukšty-
...je esama architektūriškai užkoduotų Gedimino stulpų, ir
...čia žvalgydavau tavo, Tūla, buvusius langus. Kaip ir tada,
...ai dar čia gyvenai, jau be manęs ir, drįstu spėti, be dale-
...s savęs... Kaip aš tuomet laukdavau tavęs pareinant! Daž-
...niausiai parsirasdavai vos ėmus temti ir tuoju guldavaisi
...nlegoti; tuomet ir atlėkdavau pas tave, pakibdavau galva
...myn lubų paskliautėj – kokia ji buvo andai suodina, ap-
...gusi tamsiais riebiais gniutuliukais, apkibusi suodžiais,
...oratinkliais, negyvom musėm... užuosdavau vos juntamą
...iško, tepalo, šlapumo ir nebešviežio maisto kvapą – virtuvė
...k buvo šalia.

...Jau tik žiūrėdavau į tave, Tūla, nebešnekindavau nuo to
...meto, kai paskutinį kartą atšliaužiau čionai iš tamsios Filare-
...gatvelės, kuri, neturėdama kaimynystėje Filomatų, žargs-
...si ir rangėsi nuo tamsaus Belmonto miško beveik iki pat
...audonplyčių saugumiečių namų ties Negyvelių namais...

Taip ir nespėjau tau papasakot apie Negyvėlių namus, tuos, šalia Meri Margo, ji ir Marytės Margytės, visai netoli Baltojo skersgatvio ir Polocko linijos... Klausyk, Tūla, ar atsidūrusi mirusiųjų karalystėje tu bent iš pradžių nepajutai liguisto gyvųjų smalsumo mirčiai, bjauraus smalsumo, kažkuo panašaus į tą, kai žmogus, užuodęs šlykštų kvapą, nebėga šalin, nesuka nosies, o priešingai – kiša tą nosį, kiek tik leidžia drąsa, arčiau, šniurkščioja, dairosi, lankstosi, godžiai geria tą kvapą, lyg šuo seka paskui jį, kol galiausiai pats pražūva? Argi ne taip, mieloji? Pirmukart vadinu tave „mieląja“, jau nebegyvą; kol buvai gyva, vadinau tik Tūla, o „THUL-LA“ užrašiau žaliom raidėm ant dar nezonduotos Bernardinų sienos... kaip seniai tai buvo! O dabar paklausyk. Negyvėlių namai – bjaurus silikatinių plytų pastatėlis, visuomet aklinau uždarytais, iki pusei baltais dažais nuteptais langais. Morgas. Aiškiai per mažas visiems miesto negyvėliams sutalpinti, neatitinkantis bent pusšimčio būtiniausių sanitarijos ir moralės reikalavimų, nė nekalbant apie Dievo įstatymus. Jis visą laiką baltavo tuoj už Pulkininko ir Rikardo – mėsos pjaustinėtojo – daržų. Ir nė vienam nė truputėlio nekliudė. Nors abu vyrai – vaškinis, išpurtes Pulkininkas ir tamsiagymis sangvinikas mėsininkas – puikiai žinojo, kas dedasi dienąnakt už tų baltų sienų, kokie sunkvežimiai ir autobusai įrieda ir išrieda pro surūdijusius vartus. Jiems tai buvo nė motais – Pulkininkas rūpinosi moralės dalykais nenuoramos Aurelitos dirbtuvėlėje po savo grindimis, o Rikardo nė tai nerūpėjo – jis tik suko galvą, kaip čia išnešus kuo daugiau ir kuo geresnės mėselės pro kombinato duris. Tiesa, daržų galus, kurie rėmėsi tiesiai į morgo tvorą, jie buvo – nė nesita-

- užsodinę šunvyšnėm, kurių niekad neskindavo, o pats tvorys tamsavo dilgėlėmis.

[Negyvėlių namus žvelgė ir vienas Aurelitos Bonopartov-
no namų langas – vonios. Kartą, mudviem besimaudant,
Aurelita netikėtai išlipo iš šito ankšto baseino, ir aš jau ga-
liau ištiesi kojas ir plūduriuoti vienas. Palikdama šlapias
kūnas, ji priėjo prie lango, delniuku greit brūkštelėjo per ap-
šviestą paviršių ir užsiėmė burną, tarsi kuo paspringusi.
Tada neatsigręždama pamojo man – eikš, eikš! Žvelgiant iš
vonios, tie baltai užtepti langai nė kiek nebekliudė stebėti,
kaip dedasi viduje: ant cinkuota skarda apkalto stalo išvy-
susi nuoga, kaip ir mudu su Aurelita, lavoną praskrostu pil-
nu. Stovėjau už Aurelitos nugaros, laikiau ją apkabinę, bet
vis tiek drebėjo. Drebėjo, o nuo lango nesitraukė, plėšte
sibūtum jos atplėšęs! Tikriausiai dar jaunas vyras, pama-
čiau, nors jo veido nesimatė. Bet man pasirodė, kad įžiūriu
melną tatuiruotę ant jo dilbio. Įjuodusius padus abu ma-
čiau aiškiai, šalia kūno ramiai gulinčias rankas, pasitraukus
vienam iš dviejų skrodikų, pasirodydavo ir genitalijos – švie-
ta ten buvo skaudžiai ryški... Einam, einam, gana, sukuž-
čiau, bet Aurelitos nagai, sulindę į palangę, neatsileido, ji
stovėjo sustingus, tylėjo ir ryte rijo akimis ryškiai apšviestą
plotelį anapus neplačios gatvės: du stambūs vyrukai baltais
šalatais kartais grįžtelėdavo į savo praskroستą klientą, kaž-
ką jam tarsi padarydavo, tada vėl nosisukdavo į užtepliotą
kažais langą, greit kažką įsipildavo į menzūrėlę, išgerdavo,
traukėsi ir čiupdavo kriaukšlę... Net nežinau, kiek tai užtru-
ko – mūsų stebėjimas ir tas jų ciklas: skalpelis, menzūrėlė,
kriaukšlė... Aš vis dėlto nepašiurpau, Tūla, tiesa, pasijutau

dar menkesnis, bet po tos bemiegės ir vynu užtvindytos nakties man rodės, kad jau niekas man nebaisu ir nebjauru. Tik Aurelita nedavė man miegoti – vyno taurė barškėjo į jos dantis – vėl nuvedžiau ją į vonią, pastačiau prie lango ir parodžiau į tamsą: žiūrėk, ten jau nieko nebėra. Jį išvežė. Tai tuoj atveš kitą, šnabždėjo ji, palauk. Ne, atsakiau, jie irgi turi pailsėti, einam miegot. Bet užmigti nepavyko, kiekvienas bilstelėjimas, kiekviena praužianti mašina varė ją iš proto, ji be perstogės klausinėjo: tai ir mus taip? Ir mane? O juk pati, tarsi kažkieno pastūmėta, išlipo iš vonios ir iškart nutykino prie to lango. Kas ją stumtelėjo, Tūla, kaip tu manai? Kaip tu gyveni ten, po žeme, virš žemės, aukštybėse, kur plevena tavo siela? Ar galėsi man kada nors papasakoti, ką tu pajutai vos numirusi?..

Ir pro Negyvėlių namus aš prasklendžiau tą naktį, kai apsvaidžiau tavo besiilsintį kūną alyvų žiedais, – žinojau, kad orlaidė atidaryta, kad naktimis tau vis labiau trūksta gryno oro, – o paskui jau visą pavasarį skraidžiau pas tave naktimis... Žvelgdavau nuo palubės į tavo plokščią, virpantį kūną, tamsesnes slėpsnas, baltas kaip parafino žvakės kojas, klausiaus, kaip tu alsuoji, vertiesi ant kito šono ir, sudejavusi nežmogaus balsu, be garso raudi per miegus – ne savęs, ne manęs, ne dar ko nors, o tik susapnavusi... nes nebemoki raudoti nemiegodama, blaiva, kai traškančiu balsu pasakoji apie keistą savo bičiulę, kuri, užsidėjusi gintarinius karolius, gulasi ant neskaitytų knygų, aštrių virbalų, išgalastų peilių ir taip kietai miega, kad iki pat ryto nė nekrusteli... o visa tų knygų išmintis pernakt persikelianti... Kam tu paistai tokius niekus, Tūla? Ir ar tikrai tu turi bent vieną bičiulę?

Dažnai pas tave atskrisdavau ir iš beprotnamio, iš Olan-
gos, Vasaros ir Rudens gatvių miškų – niekas manęs nebūtų
pildęs, bet aš šmurkštelėdavau į palėpę, o iš ten pro išdauž-
to stoglangį pakildavau virš miškingų kalvų, virš triangulia-
nio bokštelio ties Drugelių kapinėmis ir padaręs lankstą
pūtelusiu greičiu nerdavau į tavo menką būstą. Išvydęs sveti-
mų batus prie tavo durų, cypdavau paukščio ir žvėries balsu,
abegalėdamas prasmukti pro užtamsintus langus ir uždary-
ti orlaidę... Kartą aš nutūpiau pailsėti ant aštuoniakampio
bokštelio, sušnarėjęs sparnais išgąsdinau apačioje
sėdėjusią po kareivių moterį. Kareivis keikdamasis pasikėlė,
viedė į mane grumstą ar akmenį... Jie veliasi į plaukus! –
šaukė moteris ir dangstėsi galvą, nors aš jau tupėjau atokes-
tam medyje. Kareivis ją bandė raminti, vėl lenkė į žolę, bet
nesidavė: einam, einam!..

Kai jiedu pradingo, aš stačiom akim žvelgiau į suodžiais ap-
kritusį miestą, aptrauktą tinklais, pristatytą radarų, draudžia-
nių ženklų, užkardų ir visokiausių kliūčių, nualintą liūdno
gyvenimo, bet vis tiek besotį, alkaną, godų ir žiaurų miestą,
ir jau suvokiau: esu pasmerktas likti čia netgi virtęs šikšnos-
parniu, kurio arba nekenčia, bijo, arba visai o visai nepažįsta!
Pasmerktas gyventi patamsių gyvenimą, nuolatos saugotis ne-
tik žmonių, bet ir tų pačių šikšnosparnių, tikrųjų. Slapstyti
nuo saulės ir žvaigždžių, nesirodyti net prieblandoje nei tau,
Tula, nei skaisčiaakėms moterims iš Raudonojo Kryžiaus ligo-
ninės, kur mane sumušė, kruviną vieną naktį atvežė mėlynas
furgonėlis; jie išvilko ir paguldė mane lauke prie priimamojo
durų – tokie patys mėlyni milicininkai, o skaisčiaakės nuvilko
mane į karbolio dvokiantį koridorių ir paliko: girtas!

Palaimintos tos naktys, kai atskridęs aš galėdavau stebėti tave, Tūla, vasnoti sparnais kad ir prie uždaryto lango, žiūrėti, kaip tu įnirtingai mezgi, ar dai tą mezginį ir iš naujo mezgi kažką baisaus ir niekad nepabaigiamo, paskui staiga susijuoki, įsipili atvėsusios arbatos, atsistojusi užsikniaubi ant palangės ir į nučiurusį sapnų sąsiuvinį įrašai kelis padrikus sakinius... ar tikrai padrikus ir ar sakinius? Ar sapnavai kada nors atlėpusias, plačias mano ausis, mylimoji, pelės snukutį ir kibius kojyčių nagus? Ak, kaboti galva žemyn irgi menas, ir dar koks, patikėk!.. Numestą ant kėdės – tai aš atnešiau tą kėdę! – matydavau tavo žalsvą sijoną su karmino dėmele ten, kur, užsisėgus ją, pasislepia dešinioji tavo šlaunis, matydavau, kaip tu nusirengi nakčiai – patikrinusi durų sklendę, skiriančią tavo ruimą nuo Petrylos virtuvės, nusimeti flanelės marškinius – tuos pačius, kuriuos buvai davusi man padėvėti, – nusismauki pilkas pėdkelnes, nusitrauki ir siaurutes juodas kelnaites... ir visiškai nuoga neri į šaltą patalą ant čiužinio... susirieti į kamuoliuką ir migdaisi, migdaisi... Apie ką tu galvodavai tais vienišais vakarais, Tūla? Ar krustelėjusi per miegus pajusdavai mano artumą? Bet pagaliau tu užmigdavai sausai kostelėjusi, – palubėje ar už lango tuomet trumpam užsnūsdavau ir aš – jautrios žvėrelio ausys pagaudavo tavo plaučių šniokštimą, užiančius bronchus, kraujo gausumą smilkiniuose, girdėdavau, kaip skurdžiai vakarienei išgertas kefyras plaukioja tavo melsvose žarnose – dar labiau rūgstantis ir vis tamsėjantis... Buvau tavo namuose ir tą vakarą, kai neapsikentusi tu fundamentaliai iškuopei pradvisusią, prarūgusią Petrylos virtuvę – nušveitei viską, ką tik galima nušveisti, išvilkai kalnus šiukšlių ir senų laikraščių, pagaliau

visų kampų surankiojai net tuščius butelius ir nunešusi
taros supirktuvę nupirkai Petrylai tris butelius „Tauro“
muš, skalbimo pastos ir miltukų dantims šveisti, jų dar pa-
kalbydavai. Ir aš mačiau, kaip tas stambus, jau plerstantis
vyras įžengė pro duris, nuščiuvo išvydęs blizgančią virtuvę,
pakratė savo nukleiptus batus – jis visas dvokė fermentais ar
kita kita savo paslaptingos įmonės produkcija, – atsikimšo
vyniu kvepiančio alaus butelį, iš gurklio visą išgėrė, gardžiai
atšiaugėjo, o tada jau su nuostaba pažvelgė į tave, Tūla, –
ką aš regėjau! Klausyk, vaikuti, švogždžiu balsu ištarė jis,
savo šeimininkas, mano sūnus jau suaugęs, tuoj jį paims į
darbuomenę, ar nesumetus mums... a? Ir nutilo, užsičiaupė –
aip tu į jį žvelgei. Nu, dovanok, sumurmėjo, aš, matyt, ne
jo adresu... pamiršk, nieko aš tau nesakiau. Kvatojai tu tik
oliau, cypei net iš juoko, pasakodama apie šitas piršlybas
savo bičiulei, gal tai pačiai, kuri kraunasi nakčiai į lovą vir-
balus ir neskaitytas knygas.

Neretai pakabodavau tavo kambarėlyje iki švintant, bet
niekad nesulaukiau valandos, kai tu jau keliesi, – su auš-
ra per kalvas ir slėnius skubėdavau atgalios į Olandų gatvę,
murkštelėdavau po plona antklode ir vėl virsdavau Antro-
jo skyriaus ligoniu (apie tą skyrių aš tau dar papasakosiu,
oliai!) – vienu iš tų nepavojingų beprotnamio gyventojų, ku-
lia uoliai ryja kišamus vaistus, mielai pasakoja daktarams
apie savo negalias ir sulig kiekviena diena vis labiau susigy-
vena su savo liga, savotiškai netgi pamilsta ją. Ne, ne, toks
ai dar nebuvau – dar juokinga man būdavo klausytis svai-
tojimų rūkomuosiuose, prausykloje arba gurkšnojant karštą
kaip liepsna juodą stiprią arbatą – įkaitęs emaliuotas puo-

delis eidavo per rankas – taip įkaitęs, kad kiekvienas spėtų išgerti ne daugiau trijų gurkšnelių... Tada ir prasidėdavo kvapą gniaužiančios bepročių istorijos, – kiekvienas išminčius mielai jų pasiklausytų! Jei skaitei, Tūla, Haufo pasaką apie kalifą gužą, jei dar prisimeni stebuklingą žodį „Mutabor!“, ir tu, Tūla, būtum galėjusi sėdėti šalia manęs ir buvusio milicijos seržanto Nazarovo, šalia virpančio ekschirurgo L., kurio straipsnius, pasak jo, dėdavo pats „Lancet“, ir žalio studento, spėjusio pragerti ne tik palikimą, bet ir atmintį. Arba šalia benamio senučio su užkalkėjusiom vainikinėmis arterijom ir žilo alchemijos magistro... Kokie jie visi buvo fantastai ir nuostabūs pasakotojai!..

Tik išlėkdamas nakčiai pas tave aš bent trumpam pamiršdavau visą šią rutiną, spalvotas ir baltas tabletes bei preparatą, vadinamą MGB ar panašiai: žinai, jie suleidžia vaistus į veną ir akimoiu išeinamoji anga taip užkaista, kad, rodos, iš jos tuoju parūks dūmai, bet po kelių sekundžių viskas praeina, organizmas sustiprėja – taip gydomi dauguma lengvesniųjų pamišėlių – jie vis tiek nuolat alkani, nuolat nori rūkyti ir amžinai niurzga, kad jų niekas nelanko ir nenori iš čia išrašyti. Aš dar tau nepasakosiu visko apie Antrąjį skyrių, Tūla, tik pasakysiu, kad ten perdien rydavau knygas – „TSRS tautų liaudies pasakas“, „Uzbekų pasakas“ ir nuostabų radinį, pamirštą nuo vaikystės – Kiplingo „Kaip drugelis treptelėjo koja“ – ar pameni tokią knygele, Tūla? Drauge su šia lektūra aš pamažu sugrižau į savo vaikystę, jaučiausi ten visai neblogai, man patiko ir rytietiškų pasakų pabaigos, ir Kiplingas. Dabar prisimenu net jo vardą – Rudyardas. Jį skaičiau net keliskart iš eilės – naujų knygų čia veltui niekas

neduodavo, teisę keisti knygas ligoninės bibliotekoje reikėjo pelnyti – ją įgydavo tik drausmingiausi ir uoliausi ligoniai, o aš jau turėjau dvi pražangas – rūkiau ne tam skirtoje vietoje – laiptinėje ir keliom minutėm pavėlavau į visuotinį ligonių ir personalo susirinkimą... taip, taip! Kiti mano nelaimės draugai, kuriems jokia lektūra jau seniai neberūpėjo, arba slapta pliekdavo kortomis, arba krizendami vaikštinėdavo po parką su kokia jauna gražia beprote. Beveik visos beprotės buvo dar jaunos – siuvėjos ir studentės (o gal tik man taip vaidenos?), visos raudoninosi skruostus, dažėsi lūpas ir antakius, visos troško būti mylimos, nors kaip tik per meilės kerus čia ir pateko! Irgi beveik visos. Neretai matydavau, kaip tokios smagios porelės popiet suka į kalvotą pušyną, dingsta tarp žemų drebulių ir eglaičių... Už tokius dalykus daktarai gan griežtai bausdavo abiejų lyčių ligonius, viešai gėdindavo juos, bet jokios bausmės neįstengė jų sulaikyti nuo malonumų – jau sakiau, knygų jie neskaitė, o prie injekcijų – net aminazino! – buvo taip pripratę, kad gydytojai tik beviltiškai mojo rankom – duokitės, grūskitės, pasiuskit! Vieną vakarą – kiti jau buvo atsigulę – ir pas mane atėjo lankytojai – tavo brolis ir jo ilgis bičiulis, tas, kuris mėgo plikai skustis makaulę ir želdintis vešlią barzdą. Tas, kuris tapė Taškento turgų ir skelbėsi esąs ne tik Vaitiekūno, bet ir Šagalo mokinyš. Ir jis būtų puikiausiai tikęs į mūsų kompaniją, kai tai pasakiau, jis tik sulinksėjo plika galva ir nusikvatojo. Buvo be galo arogantiškas ir daug tikėjosi iš ateities – visai netolimos. Sėdėjom remontuojamame ligoninės garaže, paskui užsukom į pavėsinę parko krašte. Tavo brolis tylėjo, pilstė į atsineštą stiklinę „Juodąją aroniją“ – tamsų kaip rugsejo naktis vyną. Ir šįkart

jis neminėjo tavęs, ir aš neminėjau. Laukiau, kad jie kuo greičiau išeitų – gėrėm tylėdami, greitai – ir tik kai jie, į odinį tapytojo portfelį sukovę abu tuščius butelius, nužygiavo Olandų gatve, mane suėmė begalinis liūdesys: vienatvės liūdesys, būsimos nakties liūdesys, šikšnosparnio liūdesys kybant žemyn galva viršum tavo, Tūla, guolio – šikšnosparnio, kuris jau niekad nebebusileis į tavo kūną, o jei ir nusileis, tai vien tam, kad tu, staiga nubudusi iš miegų, sukliktum nesa-
vu balsu ir nuo klyksmo į šukes pažirtų mūsotas grafinas su „negyvuoju vandeniui“: juo, kažkieno patarta, – ar tik ne savo fatališkos bičiulės? – tu gydeisi nuo išsekimo, širdies, bronchinės astmos ir dar kelių tikrų bei prasimanytų ligų...

Tą vakarą aš išskridau vos sutemus – pašmirinėjau Bartlo-
miejaus bažnyčios pakraigėje, dukart pralėkiau virš Herberto
Šteino kiemo, vos neatsimušiau į sudžiaustytus jo tvarsčius
ir marškinius (Herbertą visai neseniai gatvėje sužeidė žaliū-
kai iš panslavinės organizacijos „Severozapad“), ir tik tuo-
met pro šabakštynus, sąvartynus, paskubom besimylinčias
poreles ir krūmuose miegančius girtuoklius nėriau į Malūnų
gatvę... Tu praėjai ne viena, vedeisi tą balta-
blakstienį litogra-
fą ir fotografą, pasaulinio garso vyrą žalio pliušo kelnėm – jo
fotografijos apkeliavo Aziją, Karibų baseino šalis, buvo netgi
Nepale – maldos malūnų, lamų ir vienuolynų krašte. Šikš-
nosparnių ir lėtai krešančio kraujo krašte. Judu stabtelėjot
prie laukųjų dvivėrių durų, plėšri žvėrelio burna išsivie-
pė, o paukščio širdis pasiryžo skrydžiui – ji plėšė krūtinę, tuskėjo
kaip mažytis motoras, įstengiantis sukti popierinį malūnėlį
ir įžiebtį naktinę lempą. Atsispyriau ir kūnu išdaužęs orlaidę
spėjau įkibti į skliautą jums dar neįžengus, dar nežinojau, ką

darysiu... Vynas varė mano sparnus, vynas tukseno šikšninėse sparnų plėvės nerviūrose – plėvė paraudo, gal net nusidažė purpuro spalva: toks buvo tavo brolio atneštasis vynas, toks buvo ir mano kraujas, jis dar nekapsėjo, dar ne. Kabojau žemyn galva ir vis labiau svaigdamas siūbavau. Argi aš jums rūpėjau! Kalbėjot trumpais sakiniais, tu paminėjai keletą pavyzdžių, baltablakstienis prašneko apie stebuklingą netvarką tavo kambarėlyje, priėjo prie mano kėdės su permestu per atkaltę chaki sijonu, plonais baltais piršteliais pačiupinėjo karmino dėmę ir šyptelėjo – kaip aš jo nekenčiau! Bet tik siūbavau – tu pradėjai rengtis, jis dalykiškai tvirtino stovą, kabino atsineštas lempas, o tu jau gulėjai ant čiužinio su atgabenta iš jo dirbtuvės pseudoispaniška suknia. Viena lempa plykstelėjo netyčia man tiesiai į žlibias akis – nekenčiau tos šviesos ir jo, svetimkūnio, šiuose namuose, kvartale, o gal ir visame mieste. Tu blausiai šypsojaisi. Pasitraukiau į šalį, bet netrukus ir ten mane pasiekė žilpinanti šviesa. Tu dabar sėdėjai ant mano paliktos vieniškos kėdės: nieko nemačiau, tik girdėjau, kaip šlama tavo drabužių klostės, kaip jis tau nepiktai įsakinėja, priėjęs pasuka su visa kėde, šūkteli „Gerai, nejudėk!“, o sunkios suknios šnaresys net spengia mano ausyse... Aš atsimušiau į sieną ir skaudžiai susitrenkęs dunkstelėjau į tamsųjį kampą. Judu sužiurot, o jis kažką pasakė, ar tik ne: „Esi turtinga, jei dvasios tave lanko!“ Ir kol jis tave fotografavo, kol tu sėdėjai, gulėjai, klūpėjai, raiveisi ir grėžiojaisi per petį, aš tysojau aukštielninkas ant šaltų grindų ir ničnieko nemačiau, nenorėjau matyti. Juk žinojau, kuo viskas baigsis, visas šitas meninis seansas! Dėsningsai ir pakiliai, nuobodžiai ir tyliai. Iš pareigos ir nykumos, iš ta-

riamo padarumo ir nenoro vienai gulėti tamsoje. Kol judu gėrėt vengrišką vermutą, aš suspurdėjęs pakilau ir apverčiau vazonėlį su snapučiais, kurį neseniai buvo atnešusi toji epizodiška ir egzotiška tavo tariama bičiulė, – snapučiai vyto, sauso, bet tebestovėjo pamiršti ant plačios palangės. Ir tik tada, kai užgeso šviesa, kai aš vėl pradėjau regėti, kraujas kaipmat suplūdo į mažą žvėries kaukolę – aš kritau kaip akmuo tarp judviejų, nagais įsikibau į albinoso krūtinę, bet jis, net keista, neišsigando. Tu tyliai gaikčiojai iš siaubo, o jis tvirtai sučiupo mane už pakarpos, suėmė man skraidyklę glebiomis rankomis ir šlykštėdamasis išmetė pro orlaidę. Jutau, kaip mano kūnu srūva jo kraujas – nagai! Dar girdėjau, kaip tu kūkčioji, kaip piktai jis tave bando raminti. Sudie! Nuskridau į seną gluosnį anapus tiltelio – tupėjau ir laukiau. Ir sulaukiau – albinosas tučtuojau išėjo: ranka sutvarstyta, žingsniai pikti, dužūs. Mačiau, kaip tu stovi tamsiam tarpdury šalia mėlynos pašto dėžutės, į kurią dar kris ir kris mano laiškai, ir negarsiai palydi jų: „Niekad niekad daugiau neateik! Niekad niekad!“ Ir manęs niekad nestabdei išeinančio, nelaukei tarpdury ateinančio. Niekad.

Kambariūkštyje užsikniaubei ant stalo, bet juk neverkei, aš mačiau. Užmigai neužgesinusi šviesos, neužtraukusi praskydusios medvilninės užuolaidos. Nuplasnojau į pakraigę ties lietvamzdžiu ir prisiminiau tą vakarą, kai grįždami iš Užupio per dengtąjį tiltelį radom ant jo negyvėlį, jauną dar vaikiną. Jis tikrai buvo jau nebegyvas, kraujas ant kaktos tikrai sukrešėjęs, o rankos atmetos į šalis visai kaip paveikluose ir kino filmuose – tai tik vėliau aš apie tai pagalvojau. Kodėl mudu tuomet pasukom dengtuoju? A, rodos, nutarėm

užsukti į Bernardinų bažnyčią – restauratorių lange ten dar tebedegė šviesa – norėjau tau parodyti medines statulas. O gal dar norėjom užsukti į kokią kavinę? Nebežinau. Juk ejom tiesiai į tavo kietą guolį – čiužinį, užmestą ant raudonų skylėtų plytų, paremtą dėžėm ir lentgaliais, – o nesitarę pasukom dengtuoju tiltu. Švietė tik tas vienišas restauratorių langas, jis mane tikriausiai ir patraukė. Pasilenkiau, negyvėlio akys buvo atmerktos. Kažkodėl pasodinom jį, atrėmėm į turėklus. Jo galva nusviro ant krūtinės. Niekuo negalėjom jam padėti – ant kalno stovėjo morgas, bet... Nuėjom vis spartindami žingsnį, nebeatsigrėždami, susiėmę už rankų... Rytą jo jau nebebuvo: vos švintant išėjau į kiemą ir iš tolo pamaciau – ne, nebėr. Grįžau drebėdamas į savo guolį – visą naktį gulėjom tvirtai apsikabinę, nemiegodami, irzlūs, graužiami kaltės; vis dėlto nenoriu vadinti tos graužaties sąžine. Ne sąžinė mus graužė – šalta, gliuti baimė. Anuomet, stebėdamas skrodžiamą vyrą, nieko panašaus aš nejaučiaau. O tu, Tūla, taip tirtėjai, taip kalenai dantimis, jog aš prisiverčiau pažadinti Petrylą ir paprašiau stiklinės vyno – žinojau, nakčiai jis beveik visuomet pasistato prie lovos butelį, kad nubudęs galėtų tučtuojau prisikliukinti stiklinę ir vėl nugrimzti į girtą miegą. Bet ir vynas maža tegelbėjo – tavo tirtėjimu užsikrėčiau ir aš: netikėjau, kad tu mane myli, tu netikėjai, kad aš tave myliu, nors jau buvom ištarę tuos pavojingus žodžius ir dabar abu nekantriai laukėm, katras pirmas juos pakartos neklaustas... Rytą aš lydėjau tave į darbą pro vienuolyną, pro žuvies ir batų krautuves, kad tik nereikėtų eiti nė vienu tiltu. Prie apvalaus stalo Užupio duoninėje gėrėm prastą, karčią kavą – į darbą tu visai nesiskubinai. Tiesiai pasakysiu – savo

darbo tu nemėgai, nemokėjai jo dirbti, o ir nenorėjai. Viskas tau ten buvo nemiela. Ilgai laukėm autobuso, o kai jis atvažiavo, tu nelipai – mačiau, kad nenori niekur eiti, laikėsi įsitvėrusi mano rankovės, žiūrėjai į laiBUS Misionierių bokštus šaltam rūke ir tylėjai. Myliu tave, sumurmėjai ir įbedei noselę į mano išsipešusį iš puspalcio šalį. Mylėjau tave, bijojau, kad nueisi, pasiklysi mieste, prasmegsi pamiršto uždengti vandentiekio ar dujotiekio angoje ir tiesiog ištirsi rūke. Susikibę iki vakaro klaidžiojom po nedosnią rudens šviesą, o vakare Petryla padėjo ant stalo vakarinį laikraštį. Vo, bakstelėjo jis gelsvu pirštu, ant to tiltelio! Rašė apie vakarykštę žmogžudystę, kažkas prisipažino. Bet žinėlė vadinosi neįprastai: „Įtariamasis sulaikytas.“ Tu sunkiai atsidusai, o Petryla kvilamai pajuokavo: ką, palengvėjo?

Mylėjau tave. Šildžiau tave, tavo rankas, lanksčiau tavo pirštus, guldžiau tave ant savęs, kad greičiau sušiltum. Džiaugiausi kiekviena su tavimi praleista akimirka, taip, akimirka – jau tuomet vokiau, kad kiekviena, – iš kurgi vėliau būčiau viską taip gerai atminęs? Tokių žmonių kaip tu, Tūla, aš dar niekad nebuvau sutikęs – drovių, tarsi atsainių, bet be galo jautrių ir pažeidžiamų. Tiesa, žmonių, kalbančių kimiu, dusliu balsu, aš gal ir buvau sutikęs, tik niekad tokių tylenių ir flegmų nemėgau, jie man atrodė amžinai prisirię raminaujų, vaikšto pusiau sapnuodami, niekur nesikiša, o jei ir kišasi, tai tik ten, kur jiems visai nederėtų... Stebėjau, kokia tu dosni, tikra, santūriai smalsi, koks išlavintas tavo humoro jausmas, piktoka ironija, ir kaip tu nuoširdžiai moki stebėtis – buvau ir pamiršęs, kas yra nuostaba. Žavėjo netgi tavo nusišnekėjimai, naivus tikėjimas, kad mudu

susitikom neatsitiktinai... mačiau, kaip mums bastantis po parką tu pritūpei prie juodo katino ir glostydama kalbinai jį tarsi mane...

Taip, tvirtai galėčiau pasakyti – prisimenu kiekvieną minutę, galėčiau priminti tau tūkstančius panašių, pačių banaliausių smulkmenų... Štai, važiuojant į Belmonto pusę, tu pirštu vedžioji aprasojusį autobuso stiklą, užvertusi galvą kvatoji iš mano pasakojimo apie „Volkshütte“ ir dėdę Hansą... tu kremti kriaušę ir sėkliukę tarsi apgamėlis prilimpa prie tavo smakro, bučiniu nuimu ją, o tu suneri pirštus ant mano sprando... ne, ilgai taip negalėjo tęstis, vėliau būčiau pradėjęs pamiršti arba tiesiog nekreipti dėmesio... bet taip neilgai tebuvome kartu, taip arti buvome, kad niekas nespėjo pasikartoti. Pasaulis nei nušvito, nei sutemo, bet šviesa buvo pastovi, kaip ir toje kraupiai išbaltintoje patalpoje, kuri dvelkė amžinybe... *Constant hell*.

Viską aš prisimindavau, kabodamas žemyn galva virš tavo menko guolio. Ir tik tuomet, tą vakarą, kai aš tavęs neberadau, kuo aiškiausiai stoji prieš akis diena ir valanda, kai sutikau tave pirmą kartą. Tu išvydai mane gal akimirka anksčiau, nes menų žinovas, sėdėjęs šalia manęs, iškart pastebėjo tavo akis ir kumštelėjo: „Ei! Gal tu aklas? Nejau nematai, kaip ji į tave žiūri?!“

Tada aš pakėliau akis ir pažvelgiau priešais: už pamerktų gėlių, už žalsvų taurių ir kavos puodelių nutrupėjusiais ar nukramtytais kraštais pamačiau tave, Tūla.

V

Net ir šiandien aš tik labai nenoriai prisimenu gyvenimą iki Tūlos, kaip ir „gyvenimą po Tūlos“. Tiesa, jau seniai nebeskirstau jo nei į etapus, nei į periodus ar dar kaip nors. Jei „ikitūlinį“ gyvenimą ir prisimenu, tai stengiuosi nesigilinti ar bent pernelyg nesikrimsti – jis nebuvo nei sklandus, nei malonus, nei lengvas. Toks drėgnas, liūdnas gyvenimas – niekad juk nežinojau, kur nakvosiu kitą naktį, nenujaučiau, kur nuves mane kojos ir ar išaušusi diena nebus toji, kai mėlynšvarkiai pareigūnai mane pagaliau nutvers užklupę kur netekusį jėgų, nusigabens į savo troškias kameras, tardyklas ir mėnesėlį panokinę tėkš porą metų už tai, „kad nenešu jokios naudos, neprisidedu prie s t a t y b o s“, o ir apskritai esu šiukšlė tarp tviskančių kiemų bei rūmų! Iki sutinkant Tūlą, taip buvo jau kokius metus. Nubausti jie buvo greiti, ypač kai sulaukdavo „Valkatų gaudymo savaitės“. Juk andai kiekvienas ruduo prasidėdavo „Saugaus eismo savaitė“, ją sekdamas „Laiško savaitė“, o parašius laiškus jau ateidavo eilė „Švartų panagių savaitė“. Anksčiau, ko gero, ir aš pats būčiau tokią akcijai pritaręs, kaipgi! Tik ne tada. Jai prasidėjus iš visų

plyšių, skylių, iš šiluminių trasų ir avarinių namų pusrūsių eiliniai ir jų viršininkai, padedami uolesniųjų piliečių – dažniausiai moterų pensininkių ir veiklos ištroškusių atsargos karininkų – tarsi tarakonus ar svirplius krapštydavo visokiausio plauko bėdžius, nelaimėlius, pavargėlius, klipatas, paleistuvius, girtuoklius – tiesa, girtuokliai jie buvo visi! – ir grūste grūsdavo į perpildytas „laikinojo arešto“ kameras, kol po gero mėnesio ar net dviejų nutardavo, ką su jais daryti – sodinti į belangę ar prigrasius tąja belange paleisti dar į gryną orą iki kito teisėtvarkos vajaus. Lengvai galėjau pakliūti į tą kontingentą. Būtų pakakę tik užsnūsti kur nors skvere ant suolo, be dokumentų pasisukti geležinkelio stotyje arba aplink ją ar dažniau užsukti į griuvėsius Latako gatvėje, kur niūrūs ir pikti benamiai, o ir ne tik jie, rinkdavosi lakti vyno ir stumti laiko: čia jie suvesdavo sąskaitas, prisimindavo, kas po velėna, kas už grotų, kartais paleisdavo vienas kitam „juką“, būdavo čia ir jaunų dar moterų plonom violetinėm kojelėm ir nušiurusiais paltukais – jos vis tiek dažydavosi! Ne vieną tokį šiek tiek pažinojau, kreipdavausi į juos vardu ar – dažniau – pavarde, bet niekad nesuartėdavau „mirtinai“ – jie manęs truputėlį vengdavo, iki galo nepasitikėdavo, užklausti apie nakvynę numykdamo kažką neaiškaus, ir aš traukdavau savo keliais, kurie baigdavosi laikina prieglauda pas kokį vienišą padorų žmogų iš geresniųjų laikų pažįstamą, o dar dažniau – aspirantų bendrabučio palėpėje, – ten galėdavau persnausti beveik niekuo nerizikuodamas. Mane dar traukė prie stabiliai gyvenančių žmonių, tik dažniausiai jie man niekuo negalėdavo padėti: patys gyveno ankštai, taupiai, ėdami ir kontroliuojami žmonių, varginami viršininkų, o tie, kurie

buvo visko pertekę, patys žinot, kaip prisimerkę, su koku nuoširdžiu pasidarygėjimu žvelgia į apibrizgusius klešnių galus ir nukleiptus batelius. Beveik kaip Domicėlė prieš dvidešimt metų... Daug vėliau, kai mano reikaliukai gerokai pasitaisė, kai jau įstengdavau ironizuoti pats save, prisiminęs anuos žavingai niūrius laikus, neretai tik šyptelėdavau ir sumurmėdavau: *vivere pericolosamente!* Žinojau net, kad kitados tai buvo mėgstamiausias Benito Mussolinio posakis – gyventi pavojuje! Tikrai, gyventi gatvėje buvo pavojinga – nuolat pavojinga. Teisybė, ir anuomet man toptelėdavo: reikia dingt iš miesto! Išvažiuoti, susirasti gultą ir darbą kokioje eiguvoje, miškų ūkyje ir kaip nors verstis toliau – kaip, deja, nežinojau. Šias mano svajas rafinuotai, netgi su nesuvaidintu patosu, greit išsklaidė toksai ilgšis – visko kandęs plunksnos žmogus metaliniais dantimis, su rausvu randeliu virš antakio. Žurnalistas profesionalas, apybraižos – meninės! – reportažo ir žinutės meisteris, žmogus ne tik vėtytas ir mėtytas – net buvo sužeistas, kai gynė moterį nuo plėšiko; vėliau tą įvykį jis plačiai aprašė rajono laikraštyje paskelbtoje meninėje apybraižoje – moters vardą, pavardę pakeitė, savo – ne. Prie „Tėvo kapo“ jis nupirko man du bokalus skysto alaus, paskui įsismaginęs dar du ir tiesiai rėžė:

– Nei tu kur važiuosi, nei ką! Tai pirma. O antra, kam tu ten, miške, toks klipata reikalingas?

– Šakas genėčiau! – atkirtau narsiai. – Ką?

Jis prunkštelėjo alum:

– Aš tau pasakysiu... pala! Dieną gal ir genėtum iš durumo ar užsispyrimo. Dvi gal. Viskas! Trečiądien kirvuko nepakeltum, broli mėlynas! Miškas ten! Ne tokie gaigalai iš

klumpių virsta. Jei nori, šiaip atvaryk kada pailsėt. Turiu tokią papuvusią sodybą... Kada nors.

Jis numojo ranka ir dar paėmęs alaus įsileido pasakot apie savąją, žurnalistiškąją, virtuvę – irgi kupiną pavojų, kaip ir mano valkataiškas gyvenimas. Kaip jis vienas buvo paklydęs dykumoje – tik ketvirtą dieną priėjęs aulą ir ten vos neapsivedęs! Kaip dvi dienas su fotoaparatu pasaloje tykojęs brakonierių... paskui – juodųjų gandrų... Kaip su juo už karštą straipsnį bandę susidoroti autoinspektoriai: kulkos, supranti, kaip antys – pašvilpt virš galvos! Ar tas alus jam taip mušė į galvą, ar jis žūtbut panoro mane apstulbinti? Štai iš savo miškų akimoku persikėlė į Kaukazą: jis, girdi, pasidaręs skraidyklę, negavęs čia leidimo, tad nusibeldęs net į Gruziją.

– Skrendu virš slėnio, – čia jis nunarino sprandą ir išskėtė abi rankas su bokalais į šalis, net apsiblausę gėrovai sužiuoro, – tik staiga... ei, baik tu vaipytis! – mane užpuola ereliai! Tu klausyk! Suku virš tarpeklio, nutupiu ant nuogų uolų, žemai pragarmė!.. Jie vis tiek mane persekioja, gal kažkuo kitu palaikę! Visa laimė, sumuštinių buvau įsidėjęs... su rūkyta dešra, žinai... šeriu juos, maitinu... atstojo!

Tiesa, Benito Mussolinis buvo fašistas, bet ir šitam narsiam žurnalistui puikiausiai būtų tikę tie patys jo žodžiai – *vivere pericolosamente!* Savo šakas šitas vyras jau buvo nugėjęs, pirštai ir nagai niežėjo ilgėdamiesi plunksnos! Jis – čia jis kažkodėl susiraukė – dabar rašąs studiją – „Aviliai ir Ažuolai“, tik iš pirmo žvilgsnio čia nieko bendra. Bet kas, girdi, ją išleis? Nebent po jo mirties! Aiškiai gaudinosi šitaip šnekėdamas, todėl ir raukėsi, kilojo antakius, žvelgė man tiesiai į akis, o aš jau mąščiau: temsta, lynoja, kur šianakt

reikės pasidėti? Gera, aišku, čia dykai su tavimi plempti alų, klausytis gražių pasakų, bet kur nuneš kojos? Vis žvarbiau toje aspirantų palėpėje, nors žiemos šiemet kaip ir nebuvo... Kovo pradžia; liūdniausia, kad kojos nuolat šlapios, nosis bėga. Mudu nuoširdžiai atsisveikinom: jis per kalniuką nudrožė į savo traukinį, o manęs lemtis vėl pasigailėjo – iš po žemių išdygo senas džiazas mėgėjas, bičiulis iš Almae Matris laikų. Tas, kuris jau tada amžinai klausydavosi tik džiazą, turėjo krūvelę žurnalų „Jazz podium“, gal net tikrai kažką nuraukė apie šitą muziką, tik mažai kalbėdavo. Mykdavo kažką neaiškaus. Jis irgi buvo beveik toks pat vargeta kaip ir aš, užtat turėjo mažytėlaitį kambarėlį netoli klinikų – jame tilpo gultas, stalas ir stirta knygų, plokštelių, senukas jo magnetofonas ir keli tetos paveikslai, teta buvo garsi. Raštingas žmogus, meno žmogus, kas be ko. Tykus girtuoklis, truputėlį šelmis. Jau ir anuomet buvo įnikęs į vyną, kaip ir visi tikri džiazas mylėtojai. Tik studijų laikais gyveno didesniajame šitų pačių namų kambaryje – ten dar tilpo komoda su senais „Židiniai“ ir „Romuvom“; dabar tame ruime buvo įsikūręs jo brolis su šeima, ekonomistas. Kitados, parsinešęs iš tetos dažų ir teptukų, šitas vaikiną ano kambarėlio pusnišėje laisvalaikiu nutapė freską „Rusų kunigaikščiai kloja savo vėliavas po kunigaikščio Kęstučio kojom“. Ilgas, gražus pavadinimas! Ir iš tikrųjų kažkas panašaus – švytintis Kęstučio šalmas, suklupę barzdoti rusai; kai į tą pusnišę užeidavo saulė, viską galėdavai atpažinti. Aš dažnokai ten užsukdavau. Bet ne tik aš. Tykusiis džiazmenas ilgai svarstė, kas galėjo „įduoti“ jo kūrinį „meno tarybai“ – vieną sekmadienio rytą užėjo kurso vadovas, toks garbanotas, storalūpis atletas; mano bičiulis

išvirė kavos, pastatė net butelį „Aligote“. Bet kuratorius tik lingavo galva – uždažyk tu tą šūdą, vyruti, kam čia tau reikia! O ir istorikai nesutiktų – Kęstutis su rusais beveik nekariavo, jam rūpėjo Vakariai... bet ir Algirdo nepaišyk, nereikia! Tai ką paišyt? – pyktelėjo nuo vyno padrąsėjęs freskininkas. Kuratorius pačiaumojo storom lūpom „Kazbeko“ galą: Žalgirį dėk! Žalgirio mūšį, supranti? Ir patylėjęs, greit: arba Stalingrado! Bet toji freska, atrodo, išliko, tik atsikėlęs gyventi brolis įstūmė, įgrūdo ten tridurę spintą – kada nors anūkai apstulbs! Taigi girtuoklis su namais ir šiokia tokia socialine padėtimi. Kai šitaip pasakiau garsiai, jis sukrizeno. Visai kaip anais laikais – freskų ir džiaz. Etikečių redaktorius žaislų fabrikėlyje, irgi žurnalistas mat. Irgi matęs „geresnių laikų“. Ko jam čia prie „Tėvo kapo“? Ko taip džiaugiasi išvydęs mane? Taip gyvendamas visuomet pasidarai įtarus, niekuomet nelauki gero. Ogi šiaip sau, nusišypsojo, pamačiau tave pro troleibuso langą ir išlipau. Ką, apstulbau, pro „Tėvo kapą“ važinėja troleibusai? Kartais, išsišiepė jis, antai aštuntas rieda!.. Tikrai, kaip aš čia net nepastebėdavau. Jis kumštelėjo man į šoną – cinam? Vežėsi atgavęs seniai palaidotą skolą ir troško paūžti. Pripirko pas Sonią balto romo, raudono vyno, net cigarų ir raudonųjų ankštinių pipirų – visuomet buvo linkęs į egzotiką. Bet jokių *vivère pericolosamente!* Jokių konfliktų su namiškiais ir buvusiom žmonom – inteligentėm, žinoma, menininkėm! Šalia jo kambario, jo „autonominės srities“, gyveno ne tik brolis su šeima – dar visas būrys giminaičių – jokių dramų!

Kai atrūkom taksi į Klinikų gatvę, niekas ten mumis, aišku, neapsidžiaugė, nekryštavo, bet ir nekliudė jo kišenėlėje

gerti romą ir šilumoj traukti dūmą. Niekas, net broļvaikiai. Mudu priklausėm tai pačiai nevykėlių kastai, tik jo padėtis buvo daug geresnė: nubudęs naktį jis galėdavo nušlepsėti į tualetą ir užsidegęs cigaretę ištirti ant tualetto sienų prisegtą TSRS futbolo čempionato lentelę, broļvaikių rūpestingai papildomą naujausiais rezultatais – mūsų „asai“ buvo pirmojoje jos pusėje. Gal ir dar kuo buvo pranašesnis, tik nesigyrė. Ką gi, ne jo mada. Pasigyrė tik, kad „prisiduria“ perrašinėdamas gaidas, išţisas partitūras. Vargu ar jis jas bent kiek nutuokė, bet vis tiek perrašinėjo! Kai nusišypsodavo, veide atsirasdavo tūkstantis raukšlyčių, bet man rodos, kad jis jau jaunystėje – ankstyvojoje jaunystėje, dar nė dvidešimties nesukakęs – buvo raukšlėtas; kitaip nei seniai, bet vis dėlto raukšlėtas, bent jau kai šypsodavosi, o šypsodavosi jis beveik visada. Net ir didţiai krimsdamasis. Didţiuma mūsų bendraamţių jau seniai buvo įveikę savo kliūčių ruožus – kritę nuo žirgų, taškęsi ir voliojęsi purvyne, pardavę ir vėl pirkę maşinas, įsitikinimus, paţiūras, seniai metę raşyti eiles, muzikuoti, tapyti arba iš šitų menų pelną graţius pinigus. Dabar, dar sukaitę nuo jojimo, lenktynių įkarščio, kratymosi, klastingų viraų ir smūgių, jie jau pelnytai ilsėjosi retalapių lauramedţių ūksmėje, gėrėjosi savo pačių iŗtverme, gajumu, mokėjimu gyventi, kurį patys nė truputėlio nesidrovėdami vadino žaibiŗka mutacija. Niekas nė nepridėsi. Tik, mano manymu, ir jie būtų galėję pakartoti – *vivere pericolosamente!* Tik, ţinoma, visai kitaip nei aŗ šitoje biŗiulio batų dėţutėje prie butelio baltojo romo – Fidelio dovanos sovietų alkoholikams.

Kauŗau tiesiog akyse, ėmiau vapėti nesąmones, bet jis išvirė itin stiprios arbatos, mudu jau tylėdami rūkėm cigarus,

jo pavyzdžiu ir aš mirkiau juos rome, bet iki tikro „Daikiri“, kaip siūlė rusiškai surašytas receptas ant ilgakaklio butelio, mums stigo daugybės komponentų.

Iš kur galėjau nujausti, kad jau rytoj sutiksiu tave, Tūla? Nebuvo, bent aš neregėjau, jokių ženklų nei danguje, nei žemėje. Toli man dar buvo iki plėvėto, ausylo šikšnosparnio minkštu pelės pilvuku, toli iki kruvino skrydžio į dūžtantį stiklą.

Rytą aš atsikėliau ir nė nežinojau, kur dabar eisiu. Niekuo negaliu padėti, sakė man kišenėlės šeimininkas, gau ruotas laimės kūdikis, pats matai... Jis sakė tiesą, pasiliekančio gyventi tiesą, nors buvo toks pat liumpenas kaip ir aš. Tuo skaudžiau. Jis tylėjo susigrūdęs rankas į kišenes, ūmai pasiryžęs suteikė vienkartinę negražinamą dešimties rublių paskolą ir netikėtai pasakė: palauk! Grįžo tuoj pat iš brolio nukniaukęs butelį prasto vyno, kurį mudu akimom įšgėrėm tiesiai iš gurklio. Dabar eik, eik, stumtelėjo jis mane į duris, eik!

Dešimties rublių rausvas banknotas su Lenino profiliu buvo gan rimtas pinigai, o man – tikras turtas šitą sekmadienio rytmetį. Juk jau žinojau kur eiti – ogi į šilumą ir šviesą! Olandų gatvėje virš gastronomo „Rytas“ jau veikė kavinaite, kur svaigalai buvo pardavinėjami beveik be antkainio. Žinojau, sekmadienio priešpietėm ten renkasi sumurę pagiringi menininkai, su žmonom dar nespėję susitaikyti inteligentai, nesiskutę, riebaluotais plaukais gatvių artojai – gana nyki, bet neįžūli, netgi diskretiška publika. Prie lango netoli durų čia amžinai sėdėdavo toks apšepęs vyriškis mėlynais akinių stiklais – nepripažintas grafikos grandas, trynėsi, žinoma, ir

imitę „bretšneideriai“, kikendavo įraudusios mergužėlės ir matronos su plačiais žiedais ant riebių pirštų – nuo šešiolikos iki septyniasdešimt. Matydavau čia ir senamiesčio „dvasią“ – ryškiai išsitempliojusią vargšę Miliutę, kuri seniausiuoju amatu vertėsi iki pat savo saulėlydžio, o dabartės gyvenimo žarijas gesino visur, taigi ir „Ryte“, truputėlį pretenzingoje net kavinaiteje: ant sienų kabojo du ar trys tapybos darbai, o krėsiai buvo aptraukti kad ir netikra, bet vis dėlto lankytoją solidžiai nuteikiančia tamsrude oda... Traukiau per drungną atodrėkį į troleibusų stotelę ir jau regėjau save išlipantį prie gaisrinės, netoli Petro ir Povilo bažnyčios, atsargiai kertantį judrią gatvę ir traukiantį tiesiai į „Rytą“ – šilumos ir reliatyvios ramybės salelę neįaukiame, alkaname, padrėkusiame mieste. O, šilumą čia randa netgi oresnieji kaimynystėje įsikūrusio beprotnamio klientai, tie, kurie ateina persirengę žmoniškais drabužiais. Juk ne veltui viršum kavos aparato kabo iš pirmo žvilgsnio gluminantis įspėjimas: „Su pižamomis neaparnaujame!“

Jau buvau beveik prižengęs stotelę, tik staiga šovė galvon: ogi užsuksiu pas savo buvusią pačiutę, pažiūrėsiu bent iš tolo į vaiką! Vos keli žingsniai! Štai klinika, kur berniukas prieš trejetą metų gimė, antai pieno mišinių virtuvė, iš kurios nešiodavau jam buteliukus su tyrėm ir varškėm... Tikrai! Tuo pačiu pašėlusiai drąsiu ir rizikingu „vivere periculo...“ žygiu pasiimsiu ir tenai paliktą skrandutę su įsegamu pamušalu – pravers! Ne, čia tik tasai rytinis vynas kaltas, antraip niekaip nebūčiau pasukęs į tas fanerines bendrabučio duris šalia tualeto... O ir ko? Stebėtis, kaip jai puikiai sekasi gyventi be manęs ir tūžti? Graužti nagus, kad netekau to, ką turi beveik

kiekvienas? Ne, čia kaltas tik tas butelis klasikinio rašalo iš neliečiamų mano bičiulio brolio atsargų – krovikui ar san-technikui. Ne, svarsčiau eidamas, ne dėl to mudu taip negražiai išsiskyrėme, kad tu susiejai savo likimą su kompartija, tą ryšį aš dar būčiau kaip nors iškentęs! Ir ne dėl to turbūt, kad grįždamas paryčiais iš savo budėjimų keliskart kaktomuša tarpdury susidūriau su garsenybe – seniai nebepajėgiančiu tapyti peizažo ir akto genijumi barzdyla Romanu Būku! Na, gana! Būkas, Būkas! Pasiimu skrandutę, metu akį į vaiką ir dingstu kaip dūmas... Niekuo aš jau nebegaliu jiems padėti, visiškai niekuo. Ir jiems nereikia mano pagalbos – jokios!

Jau iš tolo išvydau vos pravertą langą – namie. Dar neišvykę abudu į partinius mokslus Piteryje. Žinoma, partija niekuomet nepalieka savo vaikų kaip aš. Partija mat nepalyginti turtingesnė ne tik už valkatas, ne tik už tą vyną nuo artimųjų slepiančių brolių, bet net ir už tuos gruzinus bei armenus, prekiaujančius gvazdikais, arbūzais, prezervatyvais ir netikru auksu... Taip, net už tuos, kurie dienąnakt, net per speigus trinasi priešais „Kroniką“, degioja tamsoje žvakeles ir siūlo spindinčių Pietų žiedus... Ne veltui tą grupę bronzinių kovotojų skvero gilumoje kažkas iš girtuoklių taikliai pavadino – „Sušalę gruzinai“... Ką aš čia paistau, reikia susiimt, morališkai pasiruošt, jeigu jau peržengiau šitų namų slenkstį!

Štai puikiai pažįstamas nykus vestibulis, antai ir Katerina Filipovna, budėtoja, užmetusi savo tikrai galingą biustą ant barjero. Net nemalonu prisiminti: juk tai pas mane tada užgriuvo girtas kino mechanikas Leonė, ką tik nupirkęs savo maitinančiai žmonai pientraukį – pirmukart išvydau tokį

keistą prietaisą! Tai jis žvengdamas lindo su tuo pientraukiu prie Filipovnos kalnų, spaudinėjo raudoną kriaušę – rezervuarą, o ir ši krizeno, raudo, neva gynėsi, pakutenta garbaniaus Leonės dėmesio... Užtat kaip paskui plūdosi ir skundė mane visų bendrabučių valdžiai – dimisijos majorui Grigorijui Šikinui ir jo dešiniajai rankai turkui Zijai Achatovičiui... tie žvengė ir savo ruožtu plūdo mane „matuškom“. Išvydusi mane, Katerina rūgščiai šyptelėjo, bet nieko nesakė – ši galinga matrona irgi viską žinojo! Arba beveik viską.

Mano ekspati buvo iš tų ryžtingų moterų, kurios žūtbūtinai kovoja už savo vietą ir po saule, ir po mėnuliu. Saule švietė jai kompartija, į kurią buvo taip nelengvai priimta, o mėnuliu virš jos žibėjo išgeltęs nuo gyvenimo, tabako ir dažų tamsbrūvis tapytojo Romano Būko veidas. Tokius žmones pati partija vadina kovingais ir principingais, – amžinai kam nors įsipareigojusi, nuolat skubanti, nerami ir įtūžusi mano antroji pusė puikiai derėjo ir funkcionierių, ir Romano Būko pašonėje. Tik giliai širdyje ji šaipėsi iš savo partijos, gal net nekentė jos, kaip nekentė užsikimšusio klozeto, sruutų dušuose ir už lango šmėsčiojančių žiurkių. Dar – mano girtų kalbų, kad toji partija pati padvės...

Jau koridorėlyje išgirdau kimius balsus, sklindančius iš to kambario, o iš po skudurinio kilimėlio prie durų, kaip ir prieš keletą metų, teberopojo rudi tarakonai – juos traiškydavau be jokio piktumo, rūkydamas, kai vaikas buvo tik pargabentas iš klinikos. O dar dažniau tik žiūrėdavau, kaip vikriai jie landžioja šen ten, dingsta plyšiuose ir vėl kyšteli savo ilgus, kone elegantiškus ūsus – man jie nekėlė jokio patologiško šlykštėjimosi, jokių gumulų gerklėje ir panašiai.

Aha, ne vienas, ne keli balsai, nagį? Ir moteriški. Juokas, krizenimas. Jau kėliau krumplius barbenti, kai išskyrčiau vieną balsą, pažinau jį... Būkas! Romanas Būkas, kresnas, tamsiaveidis genijus. Aktai ir peizažai. Ne Tulūzas-Lotrekas, bet genijus. Parodos Skandinavijoje, Maskvoj, Krokuvoj. Tiesa, jau praeity – gal prieš dešimtmetį. Taip, jo balsas, nesupainiosi. Kiti ten buvę, matyt, nutilo – jis vertino atidžius klausytojus. Pats juodu juk ir supažindinau – pačiutę ir Būką, kaipgi. Virpančiais pirštais užsidegiau ilgą padrėkusią nuorūką...

– ...o ledas žalias, skaidrus, sniego dar nė kruopos, – aiškiausiai girdėjau kiekvieną Būko žodį, dar duslesnį nei paprastai. – Tik trach... vos pūkštelėjęs į vandenį prisiminiau... užtvanka, užtvanka už dešimties metrų! Aš – po ledu, po ledu, į šoną! Kaip man užteko oro, kaip neprisprogau – iki šiolei nesuprantu! Galva pramušiau ledą! Paskui ant šono, nugara, vėl ant šono...

Ne, tam metalindančiui toli šaukia iki Būko meistrystės! Pauzės, intonacijos, niuansai, o aš dar nematau akių, rankų... Dešimt kartų girdėjau šitą nuostabią istoriją, o dabar štai, už durų, pamiršęs nuorūką, prasižiojęs dar kartą klausiau, kaip jis kažkada stebuklingai išsigelbėjo žūklaudamas ant ledo (ko gero, tai buvo šventa teisybė!), kaip šlapias, varvantis, stingstantis į ragą sliūkino į artimiausią sodybą... gėrė... tysojo, karščiavo, klejojo... sveiko...

Antrasis pasakojimas siekė dar gūdesnius laikus – tuomet naratorius tarnavo žaliakepurių dalinyje. Karpatuose, rodos, Čope. Ir šitą detektyvą jau kadais buvau girdėjęs iš Būko lūpų, tik dar sodriau pateiktą – tais laikais, kai jis užeidavo pas mus tarsi šeimos bičiulis – visuomet kauštelėjęs,

visuomet kandus, o vis dėlto baisiai liūdnas ir nelaimingas. Nebuvo juk kvailas, vokė, kad jo versmė jau išdžiūvo.

– ...o Gribko, mūsų viršila, žinojo, – jei grafienę išrengsi ir nieko nerasi, lėks antpečiai ir ne tik jie, ne tik!.. Sekė ją nuo pat Maskvos, – kupė ji važiavo, tokia kretanti senė, su anūke, rodos... Ir šit visai netoli sienos Gribko pastebėjo, kad nuo kelio pradžios nei duonos kepalas, nei stiklainis su uogiene ant jų stalelio nė nejudinti!.. Tada Gribko...

Jau žinojau: viršila Gribko stvėrė duoną, stiklainį, pašaukė Būką ir dar du seržantus, jų akivaizdoje perlaužė duoną, šaukštu pamaišė uogienę... pasipylė auksas, briliantai, žiedai... Senė nualpo, jauniklė puolė isterijon, o jie, Gribko ir jo grupė, savaitę lakė kaip pasiutę... bez prasvieta!

– Tada Gribko... – pradėjo Būkas, ir aš žengiau į vidų – pasakų senelis nutilo ir rūščiai dėbtelejo į mane, bet apsimetė nė kiek nenustebęs. O juk vis dėlto nustebė! Tik taip sugebėjo susivaldyti, taip talentingai įstengė apsimesti, kad nė raumenėlis tamsiam veide po vešliais antakiais nevirptelėjo, nė ūso galiukas. Už antakius ir ūsus Lavinija – taigi pačiutė – labiausiai jį ir vertino, priminė jai mat kažį ką... Didis meistras! Nors jau seniausiai nebetapė nei aktų, nei peizažų. Nė „Literatų svetainės“ nebelankydavo. Visas visutėlis persikėlė į buitį, į tokius štai bendrabučius, kur ausys dar gaudydavo kiekvieną jo pasakojimo – tikros, išbaigtos novelės – žodį. O, Būkai, sakydavo jam moterys ir vyrai, užrašytum tu kada savo pasakas!

Ne, jis nesiruošė pradėti gyvenimo iš naujo ar bent nuo pusės. Kam? – pūsdamas žandus klausė Būkas. – Kiek aš tokių pažįstu! Panūsta to naujo gyvenimo, pasikeičia ne tik

pasus, bet ir vardus, pavardes ir net pravardes, ištvėria sunkiausias operacijas, chirurgines irgi, tik staiga pamato – viskas šūdas, nevertėjo nė vargti? Viskas išlenda kaip mėšlynas iš po sniego (vaizdingas, gražus Būko palyginimas!) ir nors į kilpą lišk! Kam? Iš tikrųjų... Jis, neeilinis talentas, kad ir dabar galėjo sėdėti ne šitame sudvisusiame tarakonyne, o blyškiaveidžių damų salone, kur jį būtų ir garbstę, ir tenkinę menkiausia jo užgaidą. Tai ne, vis tiek čia, šalia dvokiančios tupyklos, apspistas eilinių straigtelių. Argi? Sėdėjo juk čia ir dar nenuvytus Iveta, ir jos intymus draugas poetas Necariovas, ir dar keli patogūs klausytojai... Visi jie čia klausė ir klausėsi tik jo, Būko, jis duodavo komandą išgerti, užkasti, jis laidė kandžias, šmaikščias pastabas, šitaip, matyt, maskuodamas savo sužeistą sielą. Buvau įsitikinęs – ne mano pačiutės minkštimai jį čia atvedė. Vienatvė.

Vos tik įžengiau, Lavinija stryktelėjo nuo sofos ir iš po Būko pažasties ėmė šaukti: ji nepakęsianti!.. jos gimtadienis, ji čia šeimininkė! Čia tai ji klydo – šeimininkas čia buvo vienas – Būkas. Bet ji vis šaukė. Stūmė mane atgal pas tarakonus į koridorių, bet Būkas – na mat! – mostelėjo ranka, ir ji mane paleido. O Romanas Būkas burbt – pakvietė mane prie stalo, paprašė sėst, įpylė į žalią taurę vyno (taurę kažkada parvežiau dovanų iš Lvovo, ir jis, matyt, tai žinojo!), stumtelėjo lėkštutę su mišraine:

– Sąžinės turėk, moterie! Matai, koks sustipęs!

Gerokai perdėjo taip sakydamas, tiek to. Dėbtelėjau į jį piktokai. Būkas nusikvatojo:

– Dar nedvės! Žiūrėk, koks piktas! Žinot, kartą aš turėjau šunį...

Ir jis ėmė pasakoti apie šunį, seną špicą, kurį jau buvo norėjęs vesti į paupį ir nugalabinti, bet... Reikėjo paleisti jam tą mišrainę į barzdą, bet... labai norėjau valgyti.

Ivanas Necariovas žvelgė į mudu su Būku krauju pasrūvusiom, truputėlį išsprėgusiom akim. Ir jis viską – viską! – žinojo. Netikėsit: nemačiau malonesnio žmogaus. Be galo mielas, paslaugus, amžinai besikremtantis dėl savo tautiečių pasipūtimo ir didybės. Jau buvau numatęs paprašyti Necariovo bent penkinės, žinojau, kad duos nė nemirktelėjęs. Būkas vėl man pripylė taurę.

– Gerk!

– Ir išnyk! – sušnypštė Lavinija, pačiutė numylėta. Matė, kaip man negera, matė, kaip širstu, ir buvo labai patenkinta.

– Tegul pasėdi žmogus! – kilniai leido Būkas. – Tik perspėju: be ekscesų! – Tyčia pasakė tarptautinį žodį. – Jokio ekstremizmo!

Dievo gaidys, gaisro vėjas buvo šitas Būkas, niekad nežinojai, ką jis iškrės, iš kurios pusės smogs savo plačiu liežuviu! Bet ir jėga nebūčiau jo įveikęs, net girto. O ir kam? Juk jis atsikels – pamylėtas ir papenėtas, nueis į kitą bendrabutį, kur jį vėl sodins už stalo, guldys į minkštą patalą, o jis ir vėl seks pasakas apie žalią ledą ir viršilos Gribko uoslę.

Necariovas pasiūlė man cigaretę, kyštelėjo žiebtuvėlį. Ir dar kažką pajutau delne. Ogi penkinė – tai aukso žmogus, neprašytas davė!

Dabar jau pats rengiausi atsistoti ir išeiti. Užmiršau ir tą skrandą su įsegamu pamušalu. Bet išeidamas dar panūdau pasakyti Būkui, kas jis toks kaipo toks. Sėdėjo išsikėtojęs kitados mano sudėtoį sofoje, įsispyręs į nudėvėtas mano

šlepetes; šlepetės kažkodėl itin siutino mane, o antroji taurė paskatino ryžtingai kalbai.

– Šūdas esi, Būke! – pradėjau. – Eini kaip nelabasis per lovas, dediesi išminčium, seksozauru, velniai žino kuo! O juk...

Nutilau – visi prapliupo taip kvatotis – net tykūs Necariovas! – jog net aš susivokiau: ar man moralizuoti! Netgi tokį Būką. Jis pats kuo maloniausiai šypsojo visai neširsdamas, kur ten.

– Gerk!

Išgėriau, o Būkas padarė vienintelę klaidą – pabandė atsisotojės apkabinti mane per pečius. Alkūne jam smogiau nė nežiūrėdamas, pataikiau į pasmakrę. Būkas nugriuvo ant sofos, o kitą akimirką tikriausiai būtų mane užmušęs, bet spėjo tik perplėšti paskutinius mano marškinius – skysta flanelė drisko beveik be garso, iki pat pilvo... Mane išgelbėjo tik Necariovas ir Iveta, paprasti rusų žmonės, gal net atsitiktinai apsilankę šiuose namuose.

– Dink! – švokštė Lavinija. – Kol neiškviečiau milicijos! Valkata!

Dingau, dingau, dingau... Paslyst žaliu ledu, kurį nučiūžavo vaikai, čiūžt! Ir jokių tvenkinių, jokių užtvankų! Anei aukso žuvų po ledu. Pasnigo, ir vėl žiema, tai kas, kad kovo pradžia, – šilta. Jei ne tie perplėšti marškiniai... kam aš megztinį nusitempiau! Uždust ten buvo galima, kaip tas vaikas ten... Miegojo vaikas, nenubudo nė nuo balsų, nė nuo kvatonių, miegojo vaikas, nenubudo... gerai...

Paspyriau negyvą varną. Ne, valkata privalo gyventi kitaip negu jie, valkatiškai... Nėra laiko krimstis, graužtis, susiėmus

galvą sėdėti. Be paliovos, kiekvieną minutę, reikia saugoti savo menką gyvastį, galvoti tik apie šią dieną ir valandą, rūpintis, ką valgysi, ką gersi, kur nakvosi... Jei tik imsi mąstyti apie metų laikus, knistis atmintyje, svarstyti, kas bus dar po metų ar dvejų, amen! Privalai rūpintis kiekviena niekinga smulkmena, nepraleisti nė menkiausios progos užvalgyti, išgerti, nesigėdinti paprašyti padėvėtų batų ar sausų kojinių. Ir dar: turi absoliučiai nebekreipti dėmesio ne tik į savo fiziologiją, bet ir į savo menkumą, niekingumą. Į savo bjaurų pavydą sotiesiems ir tūžmastį. Antraip irgi amen. Valkatiški bruožai išryškėja žmoguje ne iškart: dar ilgai gėda savo skurdo, alkio ir troškulio, nesmagu, kai nulydi žvilgsniais gatvėje. Ypač jei esi matęs „geresnių laikų“, nors kaip tik nuo jų ir pabėgai į gatvę, miglą, benamystę. Ilgainiui visa tai atbunka, nusitrina, gyventi po dangum pasidaro kur kas lengviau. Nebebijai nakties, tamsių gatvelių, užkaborių, lindynių, nepažįstamų moterų – jos iš tolo užuodžia, koks esi paukštelis, ir nujaučia, kad nieko iš tavęs nepeš. Tu imi pažinti daugybę žmonių, į kuriuos anksčiau nebūtum kreipęs jokio dėmesio, tave patį šnekina, vadina vardu ar pravarde, ir jau žinai, privalai žinoti: niekad neklausinėk ko nereikia, nekišk nosies į svetimus reikalus. Ir nesidėk už juos geresniu, net jeigu ir esi geresnis. Jei tik gali, įstengi, traukis į tolimą kampą, jei tik turi tokį... Turi kaip gyvūnas prisitaikyti prie naujų sąlygų, susilieti su gatve, rūku, paturgės kiosku ir šaligatvio plyta, su garu, dūmais, derva, keiksmožodžiais ir sausu dulkių sūkuriu virš priemiesčio dykynės... tada kurį laiką dar išliksi – net valkatos gyvenime pasitaiko retų pragiedruliukų – jei nežūsi, nepakliūsi po ratais, jei nepastums nuo skardžio ar

pats nenušoksi nuo tilto, jei... Sulaukę trisdešimties, žmonės jau nebetinka į valkatas, jie tik benamiai... Normalūs trisdešimtmečiai, galėję tapti valkatomis, arba jau mirę, arba turi vienokius ar kitokius būstus, lizdus, namus – jie taip tvirtai susipančioję nerašytomis sutartimis, įpročiais, netgi jausmais, kad nebeturi jėgų nei palikti namų, nei gyventi juose... gal todėl aš ir neturiu savos, „mirtinos“ šutvės, kuri mane remtų, pasitikėtų manimi, kaip ir aš turėčiau ją remti ir pasitikėti... aš jiems per senas, nuobodus, neryžtingas, jie nepatiki man savo slaptaviečių ir tuščių butų, jie pernelyg nepatiklūs, kad įsileistų į savo gretas pirmą pasitaikiusį... aš ir nelimpu, ne... Netgi pakliuvę į kameras, kalėjimus, jie pernelyg nesikremta, tuojau susižino, padeda vienas kitam, bet dar dažniau vienas kitą skandina... taip, taip, skandina, gramzdina, gelbsti savo nušiurusį kailiuką – meluoja į akis, už akių, išduoda, suveda senas sąskaitas... ne, geriau skęsti vienam, taip ir saldžiau, ir lėčiau grimzti į dugną...

Valkatavimo teorija žiauriai skiriasi nuo praktikos, bent mūsų geografinėse platumose... Kiek esu skaitęs puikių knygų apie nelaimėlius, gavrošus, vagabundus, „šlendrianus“! Viduramžiais koks Hesės klajūnas traukdavo nuo vienuolyno iki vienuolyno, žiemonavo prie liepsnojančio židinio, kėdendavo tarnaites baronų pilyse... iki pavasario!.. Arba kur nors prie Baikalo traukdavo savo rūščias, be galo teisingas dainas, pamenat: „Brodiaga k Baikalu podchodit!“ O kiek inteligentiškų rusų su palaidais marškiniais, barzdotų ir drąsių, klajojo pavolgiais, stepėmis... mišriaisiais miškais... plaukdavo sieliais, traukdavo iš kaimo į stanicą. Tai visai kas kita. Ir tose knygose, ir tame gyvenime žmonės būdavo kur

kas pakantesni valkatoms... priimdavo nakvynei, pripildavo viralo. O aš? Suku ratą po rato tame pačiame padrėkusiame, nuvarvėjusiame, suodžiais apkritusiame mieste... ratas po rato... Ar gyvenau aš anksčiau kokį dvasinį gyvenimą? Keistas klausimas! Žinoma, gyvenau. Ir dabar dvasios rasdavau net žvirblių būryje prie Halės turgavietės... varnos skrydis nuo vieno stogo ant kito irgi dažnai rodydavos sunkus ir dvasingas, ir tik mėlyni arba skaudžiai geltoni milicijos džipai su mėlyna lyg vena juosta per pilvą ilgainiui pradėjo man kelti aštrų skausmą viduriuose – ten atsirasdavo bjauri, šalta tuštuma... Man pakako tik vienos nakties jų būstinėje, kai mane susėmė su Kardoku, nekalbiu tykiu jaunikaičiu... būsimuoju architektu, kaip jau vėliau paaiškėjo, Tulos brolio bičiuliu... Ne, manęs ten nemušė, fleitos virtuozo (Kardokas grojo fleita) irgi ne. Visą naktį mane vis tiek kamavo ne tik klaikus troškulys, bet ir mintis: štai ir viskas, nebeišleis, kajuk! Bet išleido. Kai nubudome, aušo sekmadienio rytas, o sekmadieniais net „mentūra“ tingi terliotis su „brodiagom“... Be to, dar buvau registruotas – jie patikrino... Fleitistą pasiliko – Kardoko sakvojaže (iš kur aš galėjau žinoti?) mentai rado apie 30 metrų latviškos džinsinės medžiagos... nenorėjo tikėti, kad muzikantas ruošiasi ją išmušti savo pusrūsėlio sienas...

Kvailai, žinoma, pakliuvau. Juk net nesprukau iš Parodų rūmų kavinukės, kai bufetininkė Zoselė – visi ik vienam juk girdėjo! – iškvietė patrulį. To pas mus dar nebuvo! – šaukė šiaudaplaukė, – niekad! Mudu su Kardoku atsinešėm į šitą kavinukę pigesniojo vyno, tykiai gurkšnojom, kaip ir visi pusiau slapstydamiesi rūkėm ir nekreipėm dėmesio net į plačiai rankom mostaguojantį Romaną Būką – jį ten iš visų

šonų buvo apsėdusios meniškos damos odinėmis kelnėmis, storais megztiniais bei plonais pakabučiais ant bekraujų kaklų – visos kaip viena! Būkas, menu, pasakojo tokią istoriją:

– ...užlipu tada ant furgono stogo, atidarau restorano langą, praskleidžiau užuolaidą... ir šlept koja tiesiai į visokius ten drebučius su ikrais! Ant visų jų gražumų ir gardumynų!.. Nu!

Gal fleitistą mėgėją įkvėpė jo pasakojimas? Mudu sėdėjom į Būką ir jo damas nugaromis, viską girdėjom. Šitos istorijos jis nebuvo spėjęs man papasakoti, klausiaus ir aš.

– ...furijos klykia, jų veršiai bliauna, o aš trypiu vidury stalo, kaip... nu, gerai, kaip bulius jomarked!.. mindau rožes irgi lelijas, paskui strykt ant grindų ir jau eisiu į duris... Nu ne! Prišoko trise, padavėjai, užlaužė rankas, nusitempė į savo kambariuką ir bac! Bac, bac! Vo!

Gal tik dabar man atrodo, kad flegmatiškasis fleitistas sukluso, ėmė barbenti piršteliais ir trepsėti kojom?

– ...sudaužė, išvertė kišcncs, rado tris rublius, ir tuos, aišku, atėmė! Nu, nusileidžiu aš visas kruvinas prie durų ir sakau: brangi Iveta, vietų šitam naktiniam bare tikrai nėra!

Kažkodėl tik dabar, išgirdęs šiuos žodžius, Kardokas, fleitistas, o ir klarnetistas, architektas, kaunietis, flegma, pašoko, vienu šuoliu stryktelėjo prie baro ir apvertė, bloškė ant grindų visus „etažere“ sukrautus stiklus, daug stiklų – gal šimtą, gal dar daugiau. Keturi ar penki aukštai – padėklas, stiklai, padėklas, vėl stiklai... Liko, žinoma, ir sveikų, bet šukių prikritų pilnos grindys. Net Būkas su savo garbintojom apstulbo – nu, jūs duodat! Tada Zoselė ir paskambino. Atvažiavo patrulis. Liepė keltis ir man, niūktelėjo į nugarą,

išsivedė į gatvę, kur jau laukė geltonas džipas. O juk galėjau šimtąkart ramiausiai išeiti, niekas nebūtų nė krustelėjęs!

Kodėl visa tai prisiminiau, žygiuodamas nuo gaisrinės „Ryto“ link? Nežinau... Gal todėl, kad įjungę sirenas, su mirguliuojančiom švieselėm, pralėkė du tokie pat džipai, irgi geltoni su mėlyna juosta? Būna jie dar ir šleikščiai žali, gal jau sakiau? Nėščios katės šūdo žalumo, pasakytų koks nūdienis literatūros herojus. Valkata – niekad. „Voronokas“, ir tiek.

Gal padariau kvailystę? Juk jei būčiau ten pakenčiamai elgęsis... Ne! Vis tiek būčiau ką įžeidęs ar sudaužęs. Lėkštę, vazonėlį... Ne, ne. Bet ką čia, štai jau ir „Ryto“ durys, greičiau, trepu trepu – kliūstelėjo tokia šlapdriba, kad iškart viskas aplink sužlegsėjo. Kaži kokie gelsvi, tarsi padažyti krituliai, tokios spalvos nebent vengriškas vermutas!.. O, ką aš matau! Šiandien už baro Indėnė – liekna, tamsi, stangri, stipri. Greita – stiklai, buteliai, puodeliai, lėkštutės tiesiog skraido jos rankose, miela žiūrėt, kaip ji dirba!

Atsistojęs į eilutės galą, nužvelgiau nedidelį „saloną“. Tie patys. Skrybėles pasidėję ant kelių ir palangių, pašonėse pasisodinę įraudusias bičiules, ūsuoti, barzdoti, plikiai – visi jie atrodė truputėlį nevykėliai, šiek tiek nelaimingi ir pavargę. Tokiems iš nasrų jau neplieskia ugnis, o akyse pamažu blėsta žiburiukai. Vien atspindžiai, atšvaitai ir pagirių tvaikas iš pusiau bedančių burnų. Bet dabar, kai lauke dribo šlapias sniegas, gyvenimas jiems neatrodė nei nykus, nei beviltiškas, veikiau priešingai, bent tol, kol įstengs įpirkti taurę ir kažką kuždėti auksadantei į ausį.

Su taure baltojo „Habana Club“ prisėdau prie trijų vyrų – tik vienas jų buvo nepažįstamas. Orus. Didnosis. Žilais

ūsais ir barzdele. Žalsvu švarku ir tabako spalvos marškiniais. Bene vienintelis sėdėjo čia nusimetęs apsiaustą. Paganėš švarios, akiniai dūminiai... Nosis tikrai kaip de Golio, tik ūgiu vis dėlto neprilygtų. Aniedu liumpenai, palyginus su juo, – nuobodūs, pusgirčiai televizininiai. Tiesa, pasipūtę, begal svarbūs bei reikšmingi patys sau, bet aš juk juos kiaurai mačiau – kapeikas žvangina, net aš šiandien turtingesnis!

Ponas tabako spalvos marškiniais man imponavo – šnekėjo laisvai, traukė savo kolegas per dantį ir nesiafišavo. Tik ir jis, rodos, buvo bebaigiąs savo išteklius. Kai tiedu išsvyruliavo lauk, nupirkau romo ir jam – neregėtas dosnumas! De Golis tuoj įvertino mano mostą – užsispyrė drauge važiuoti pas jo kilmingus pažįstamus, skolintis daug pinigų ir puotauti tik su manimi – gražioje aplinkoje, nesivaržant. Paskutinius du rublius paaukojau taksi, nuvažiavom į Klaipėdos gatvę, kur jis – akimirkai! – dingo barokinių durų tamsoje. Akimirka truko pusvalandį, bet ten, matyt, buvo derėtasi ne veltui: vos jam pasirodžius tarpdury, supratau: gavo! Dar vienas valkatiškas bruoželis – iš menkausio gesto, netgi apsimestinio, iškart suvoki – pasisekė, nepasisekė! De Golis sustabdė lengvąją, nors eiti buvo vos keli žingsniai... Atsiskaitęs su taksistu, grąžą liepė pasiimti man – „autonomijai“. Sėdėjome toje pačioje kavinukėje, kur andai klarnetistas ir džinsinės medžiagos perpirklis nubloškė ant grindų visą „etažerę“ stiklinių ir taurių. Įsispraudėm ten į patį kampą. Sėdėjau prie žaliuzėm užleisto didžiulio lango ir atsainiai pešiau dūmą. Irgi mat meno žmonių sambūris. Tik čia kur kas daugiau fanaberijos, laisvamanybės, šiokių tokių tualetų ir mažiau „matų“. Taip jau retkarčiais bump bump – svarumo

dėlei. Kaip šiandien regiu tą kampinį stalėlį šalia durų – ne prie baro, kur anksčiau buvo įėjimas, o kavinaitės gilumoje. Platus ilgas stalas, bene aštuonetui parodų lankytojų. Būko šįkart nesimatė. Mudu su Kanutu „de Goliu“ – pačiam kampe, šalia mudviejų mažutis kalbininkas smulkiom gysliukėm išraižytu veidu ir jo orus bičiulis, kažkoks klerkas iš Kultūros ministerijos. O gal iš Švietimo. Už žaliuzių jau sutemo vakaras. Mažiau galvok, kur šiandien dėsies, tariau sau, dar visa valanda, kol uždarys šitą Dievo ausį... De Golis pakiliai šnekėjo apie tuos gūdžius laikus, kai jis buvęs jauniklis ir neturėdavęs nė kapeikos – puikūs, alkani, bohemiški laikai! Atsisukęs pritarė kalbininkui, kad mūsų pavardės arba slaviškos, arba šiaip jau neišradingos – beveik visas jas reikėtų keisti! Kalbininkas nustebeš šypsojosi ir mojo vaikiška rankute – ką tu čia, Kanai, baik! Vėl atsisukęs į mane, šis varė toliau – nuobodžiai, nykiai, nors be galo teisingai – viskas ateina tada, kai nebėr nei sveikatos, nei ūpo! Vis trūktelėdavo mane už rankovės – ei, tu girdi? Viską girdėjau! Dabar jis pinigų turįs kaip šieno, tik kas iš to! Gėriau jo brangų konjaką, drąsiai rūkiau jo cigaretes, siurbiau drungną kavą ir pusbalsiu nei sau, nei jam deklamavau:

*Tai diena – bespalvė kaip degtinė,
Tartum stiklas, lyg šaltinis tyrasai!
Man vis tiek, kad gintarinį
Žarsto smėlį duobkasiai.**

* Jonas Aistis.

Į mane sužiuro kelios mergiščios – priešais sėdėjo, plempė sausvynį ir pūsčiojo ilgus dūmus čia į lubas, čia į de Golio barzdelę. Mačiau, kaip viena pašaipiai vyptelėjo.

– Ožiaragis! – dūrė į mane jos kaimynė, bet ir ji man nė kiek nerūpėjo. Jau blaivėjau, su išpūstu dūmu rangėsi klaus-tukas – tai kur patrauksi, klajūne? De Golis niūktelėjo man į pašonę:

– Ei, maestro! Gal tu aklas! Kaip ji į tave žiūri! Viešpatie, kaip žiūri!

Retorika; jis kalbėjo ne tik sklandžiai, bet ir su nuolatinio patosu – iš pradžių man tai imponavo, dabar jau pabodo. Praleidau negirdom ir tą dustelėjimą iš užstalės – Ožiaragis! Taip, Ožiaragis, na ir kas? Norėjau tik ištiesti kojas, užsirū-kyti ir užgesinęs nuorūką – būtinai užgesinęs! – užmigti...

– Klausyk, tu pasivyk ją, – ragino mane de Golis. – Pati-kėk, seniai nemačiau tokio žvilgsnio! Kaip ji žiūrėjo!

Pasipurčiau kaip šuo, užsimečiau šalia gulėjusį languotą savo puspaltį ir pasileidau – nagi pasivysiu. Vis tiek jau už-daro... Kas man užėjo, net nežinau. Vestibiulis buvo jau tuš-čias; mergiūkštės jau išėjo, pagalvojau, bet juk toli jos nebus pradingę. Aha, antai jos! Rudi kailinukai jau prie Kapsuko milinės – eina pro šalį, viena atsiskyrė... Greičiau! Kažkas pro mašinos langelį iškišo kumštį – kur lendi?! – bet aš jau dva-savau ties Micje – Mickevičiaus papėde. Šalia mano vytynių tikslo – gležnos pažiūrėti mergaičiukės – dryžuotais futboli-ninko getrais žirglėjo jos bičiulė – ilgšė. Kad ji kloja į guolį virbalus ir neskaitytas knygas, patirsiu vėliau. Nustojau bė-gęs, sunkiai alsuodamasėjau šalia jų ir nieko nei sakiau, nei klausiau. Ėjau, ir tiek. Jokios reakcijos, o juk mato, kad tyčia

einu greta, matė juk, kad vijausi. Mano maloniai nuostabai futbolininkė linktelėjo atsisveikindama ir dingo arkoje ties knygynėliu. Dar grįžtelėjo nuo Repšio metalinių mezginių ir pranyko. Šaliaėjo tik ji, Tūla, nežinojau dar jos keistoko vardo. Nieko dar nenujaučiau. Man buvo vis vien, kaip ji pasielgs – paėjės galiuką kartu ir dings nė žodžio netarus, kaip ir jos ilgakojė bičiulė, ar tuojau pat pasitrauks šalin, ką nors dar sviedus – sudie, Ožiaragi! Šmurkštelės kaip žebenkštis – kokia ji smulkutė, kad ir su tais kailinukais! Bet vis darėjom Maksimo Gorkio gatve Katedros linkui.

*Žygiuoooja kareeeiviai per smėlį,
Palikę tėvelių namuuus!*

Vyrai svyruokliai uždainavo netikėtai ir visai greta. Ji sukikeno, aš šyptelėjau, bet tebeėjome tylėdami. Kvėpavau jau lygiau, rankas susigrūdau į erdvas kišenes ir apčiuopęs ten taksisto grąžą, sumečiau, kad už ją dar išeitų alaus. Kai mudu, vis dar nepratarę nė žodžio, priėjome stebuklingai veikiantį gastronomą ties Jono Biliūno gatve, pasielgiau gan išmintingai, bent man taip tuomet rodės.

– Tu gal čia palauk, – pasakiau. – O aš užėisiu ir nupirksiu alaus!

Norės – lauks, norės – nelauks. Laukimas įpareigoja? Alus irgi. Jei lauks, vadinasi... Stovėjau kelių žmonių eilutėje ir neramiai dirsčiojau pro aprasojusį stiklą į gatvę, nors nieko ten nemačiau, išskyrus vaiduokliškus praeivių siluetus. Tūla laukė. Laukė paruošusi žalią medžiaginį krepšelį. Vadinasi... Sukroviau ten penketą butelių „Tauro“.

– Pats ir nešk! – pagaliau prabilo mano nekalbi bendra-keleivė. Ne, net nežinojau, kaip ją pavadinti. Pirmą kartą iš taip arti išgirdau jos balsą. Ir apstulbau – kimus, duslokas balsas, tikriausiai taip prabyla užmintos samanos, sujudinta gelmė, dvasia? Net nežinau, su kuo būčiau galėjęs palyginti tą savumą...

Dabar, galvojau, nueisim prie Vilnelės – štai jau ir nebedrebia, netgi šąla! – kur nors įsitaisysim, kad ir ant to dengto tiltelio! – atkimšiu porą butelių... vieną pasiūlysiu jai... gers, negers? Gal negers, bent pasėdės ar pastovės šalia... Ji įsikibo man į parankę. Patogiau suėmiau maišelį su alumi, patogiau sulenkiau ir kitą ranką. Žvilgtelėjau jai į veidą ties žibintu Biliūno gatvelėje. Giedras, ramus veidas. Ji pakėlė akis ir šyptelėjo.

Betoninis tiltelis, vienuolynas, vandens apsaugos sargybos būstinė netoli Malūnų gatvės – visas šitas kvartaliukas amžinai įsirėžęs ne tik mano atmintyje, bet ir Kamarausko akvarelėse, miesto topografiniuose ir kariniuose planuose, prominentų memuaruose, – aš plačiai mostelėjau dengtojo tiltelio pusėn:

– Gal ten einame, meldžiamoji? Po stogu?

– Ne, meldžiamasis, – atsiliepė ji balsu, kurio nuo tol aš jau niekad nepamiršau. – Einam pas mane. Aš gyvenu čia. Antai, žiba langas, Petryla namie.

Ji nusijuokė – Petryla mano šeimnininkas!

Tas pats namas su apside, apie kurį jau tiek pasakojau. Tas, šalia vienuolyno, šalia atrausto senojo vandentiekio likučių.

Anuomet apsidėje tebuvo tik mažytės dūrelės ir laiptai į antrąją aukštą, – tai aš vėliau apžiūrėjau, jau prasidėjus čia

kapitaliniam remontui. Dar vėliau pasitaikė pamatyti ir Kamarausko akvarelę – tai kantrybė žmogaus! Kiekvieną langą, nutrupėjusio mūro lopą, kiekvieną karnizą ir kaminą nupiešė – nieko nepamiršo. Ir šitas namas stovi toje 1896 metais lietoje akvarelėje, tik šviesesnis ir linksmesnis. Tie patys takai palei tą pačią upelę, medžiai ir net menki tvarteliai bei sandėliukai, kaipgi kitaip. Tik aukštų tvorų seniai nebelikę, o ten, kur dabar kiekiai ir atraustas vandentiekis – vešlūs miestiečių daržai.

– Einam, – Tūla truktelėjo man už rankovės. – Ten ir mano valda.

Prie durų sustojom.

– Dabar tu palauk.

O po poros minučių išėjusi:

– Tu senas mano pažįstamas. Dvejus metus nesimatėm!

Sutikau su viskuo – kodėl gi neužėjus? Peržengiau slenks-tį, nusokiau paskui ją tamsiu koridoriumi iki balkšvų durų. Virtuvėje sukosėjo – vyriškas, sunkus rūkaliaus kosulys. Aha, pons Petryla!

Vos įėjęs žvilgtelėjau į grakštų, taisyklingą būsto skliautą. Iš kur galėjau nujauti, kad įsikibęs plonom šikšnosparnio kojytėm kabosiu čia ilgas naktis, kad čia birs melsvos alyvos ant tavo kūno, Tūla... Nieko nenujaučiau.

VI

Nuo anos drėgnos kovo savaitės praslinkus kone penkiolikai metų, prisiminęs Tūlą kiekvieną kartą pagalvoju, kad ji buvo be galo vienišas žmogus. Toks gražus, liūdnas svetimkūnis nuo rūpesčių ir godulio pakvaišusiame mieste – truputėlį patinusiom lūpom; su karmino dėme ant chaki sijono. Lengvai pažeidžiamas ir vienišas, tarsi gyvenantis paraleliniame pasaulyje, apie kurį dabar taip mėgstama šnekėti. Juk tik iš to vicnišumo pasikvietė ji mane tada į savo skliautuotą menę, kur aš kluptelėjau už dėžės, parvirtau ant jos žemo guolio ir pareiškiau: niekur iš čia neisiu! Ištisą savaitę mudu nesiskyrėm nei dieną, nei naktį, nepaleidom vienas antro nei iš akių, nei iš rankų. Negalėjom vienas kitu atsistebėti ir atsidžiaugti, o vis dėlto aš nepuoselėjau jokių iliuzijų, kad taip tęsis ilgai – vengiau įsipareigojimų ir atsakomybės, bijojau nuskausti ją. Bet kai baigiantis tai savaitei ji nedrąsiai pasiūlė imti ir nuvažiuoti į jos tėvoniją – ji nieko o nieko nesišlepianči nuo motinos! – aš, paikšis, iškart sutikau ir viską iškart praradau: Tūlą, norą gyventi „kaip žmogus“ ar netgi truputėlį padoriau ir dvasingiau. Tiesą sakant, dar neturėjau

ką prarasti – šitie turtai dar tik švietė kaip blausūs žiburėliai ant Užupio kalnų... kaip žaltvykslės ar jonvabaliai.

Dar ir dabar pasijuntu besvarstąs: o gal aš jos nė nemylėjau? Gal mudu abu tik plykstelėjom kaip nuogi laidai, akiai susilietę tamsoje, sukibirkščiavom – ir viskas, vėl akla tamsa?.. Gal. Bet ne... ne – juk vis dažniau prisimenu ją, dargi šiandien, su peršuliu ir apmaudu, dabar, kai jau nebegaliu pasitikrinti, ar metams bėgant jos kimus balsas nevirto bo-siuku, ar pūkelis ant viršutinės lūpos neišaugo į juodą mišką, ar ji vis dar tebesijuokia tuo traškiu, mane iš proto variusiu juoku? Jeigu tai tik mano apmaudas dėl neišsipildymo, tai jis pernelyg gajus ir stiprus – juk tiek visko pamiršau, palaidojau, užverčiau užmaršties žeme, o ji seniai suslūgo, niekas po ja man nebedejuoja!.. Juk nebeprisimenu net tų žmonių, kurie man tiek daug padėjo, nebeatmenu veidų tų moterų, kurių alsiuose glėbiuose nubusdavau kur nors drumzlinam priemiestyje – nebenoriu prisiminti! O Tūla vis išnyra iš minios gatvėje, iš upelės vilnies, nukrenta kaip klevo lapas, paliesdamas nuogą sprandą. Virpteliu pamatęs panašią į ją jauną dailininkę su aplanku po pažasčia – ne, tikriausiai tai ne apmaudas, ne vien jis... Juk tai ji privertė mane atsispirti kojom nuo dumblino dugno, pasipurtyti ir bent apsidairyti aplinkui. Pajutau, kad dar noriu gyventi, glostyti šviesias kaip svogūno lukštai Tūlos krūtis, panirti į jos gelmes, išnirti, pažvelgti į išsigandusias jos akis ir drauge nuplaukti virš varnalėšų ir apsidės, susilyginti su stogais, drauge įnirtingai mataruojant suskeldėjusiais kulnėmis dar aukščiau nuplas-noti, o nusileidus žemėn vėl pūsti dūmus pro tą vos besi-laikančią ant vyrių orlaidę į dykrą, kur šiandien atraustas

Žygimanto – ar tikrai Žygimanto? – laikų vandentiekis, kur devynioliktojo amžiaus pabaigoje vešėjo baršteliai bei krapai, o Vilnele neršti plaukė lašišos...

Juk mudu abu nebebuvom nei naivūs, nei žali, nebuvom net labai sugedę, Tūla tai tikrai. Tikriausiai mus abu iškart persmelkė noras gelbėtis, laimingas instinktas pargriovė mus į tavo menką guolį ir nenuvylė: beveik iškart pajutom dvasinę giminystę, neteko eiti apgraiboma ir tirti: ar tu tikrai esi tas? ta? Žinai, pasakiau jai kitą rytą, mudu esam mongolai. Kodėl mongolai? Ogi per vieną naktį iš pirmykštės bendruomenės pasiekėm brandų socializmą, netgi kur kas daugiau, rimtai šnekant, gal ne? Ji jau buvo pasiruošusi kvatotis, viskas mus dar juokino kaip mažus vaikus. Bet ji ėmė kvatotis kone isteriškai, tikrai iki ašarų, drebėjo iš juoko, tirtėjo visas jos kūnelis, vos nulaikiau Tūlą glėbyje. Ji jau nebesijuokė – netekusi kvapo tik linksėjo galva kažkur man po pažastimi – tikrai, tikrai, tikrai! Gulėjau šalia, vos per pėdą nuo grindų su tirpstančia iš juoko moterimi, kurios vakar dar nė nepažinojau, ir jaučiaus laimingas kaip niekad. Ne žodžiai tai – tikrai dar niekad nebuvo patyręs tokios laimės. Mane džiugino blausus kovo rytas, kažkodėl džiugino jos būsto skurdas ir kvapai, dėžės, prikimštos popierių, drabužių ir prisiminimų, ant palangės sustatyti tušti buteliukai nuo dažų, losjono, jodo, priskretę kefyro buteliai ir už lango šmėsčiojantys ankstyvų varnų šešėliai – jos rakinėjo dantis... Buvom tik kažkur pasimetę... Dabar štai susiradom – pasakė ji užėjusiam broliui. Šyptelėjo taip sakydama ir susijuokė – taip širdingai, kad tame juoke aš užgirdau viską, ko man stigo – šilumą ir meilumą, moters didžiavimąsi savo vyru ar net

patinu, menką abejonę ir galiausiai atvirą prisipažinimą: aš nežinau, kas bus toliau, bet tai, kas atsitiko, nuostabu!

Galėjau tyrinėti kiekvieną daiktą jos kambaryje, bet tuomet stigo laiko, o dabar, nors nieko ir nepamiršau, nei noriu, nei galiu knaisiotis anam skliautuotam būste, kur mudu, sugulę ant pilvų, vartėm nučiurusį reprodukcijų albumą ir kvatojomės iš Petrovo-Vodkino, o gal kokio kito peredvižniko paveikslų ne todėl, kad jie būtų juokingi – mums buvo paprasčiausiai linksma! O ir paveikslai tie! Patys pažiūrėkit: skvere ant suolo sėdi toks raudonmarškinis kepurėtas jaunikaitis su armonika ant kelių, o jam ant peties galvą padėjusi raudonskruostė su mazgeliu. „Apsilankymas mieste“ ar kaip ten. Tas skveras, beje, buvo nuostabiai panašus į trikampį skveriuką šalia šunturgio, tualetų ir taksi sustojimo – kaip nesijuoksi!

Tą rytą ji pamatė ir mano suplėšytus marškinius. Bet nieko, žinoma, neklausė, tik ištraukusi iš fanerinės dėžės mestelėjo man savuosius – minkštus, flanelinius, kuniškus, – jie jai esą gerokai per dideli... Niekur nėjom iš namų visą pirmąją dieną – alaus parnešė brolis, o iki pavasario, tikro pavasario, buvo dar labai toli...

Tai tik dabar toji savaitė su Tūla man atrodo begalinė. Juk sakiau: atmenu kiekvieną minutę, kiekvieną vietą, kur buvome, kur aš ją pasitikau, kur ji mane palydėjo. Prisimenu, kaip man atsiradus antrąjį vakarą Petryla tik krunkštelėjo, kaip trečiąjį vakarą, nenoriai klostydamas jai savo niūrų gyvenimą, visai netikėtai patyriau, kad jos senelis ir netikra senelė, jos netikri dėdės ir dar tolimesni giminaičiai – žodžiu, visa stambi jų giminės šaka sprogo, žydėjo ir mezgė vaisius

po saulėta mano mažo miestelio padange! Ji nenustebo – išklause mano nuomonės ir apie miestelį, ir apie tą vešlią šaką, nė karto nepertraukė manęs ir nieko neklausinėjo. O kam? Juk mudu dar turėsime marias laiko, viską spėsime vienas kitam pasakyti ir apie miestelius, ir apie tolimus giminaičius. Mano miestelyje ji netgi buvusi – važiaavę jie visi senelio aplankyti, jau seniai. Atmenanti tik bulvarus – provincijoje tai jai pasirodė itin gražu ir keista – ir anglių vagonus atsarginiuose bėgiuose. Taip ir mačiau tą geltoną čerpėmis dengtą namelį, juk žinojau kur. Dabar jis jau seniai parduotas, o čerpes pakeitė pilkšvas kaip polaidžio rūkas šiferis... Tada pirmą kartą ir pajutau tarsi kažką negero – mažas tas mano gimtinis miestas, visi apie kitus viską žino, tad ir toji giminėlė turi apie mane savo nuomonę! Iki šiol, žinoma, ji man visai nerūpėjo... O dabar? Bet tik tvirčiau prispaudžiau savo delną prie jos varliško pilvuko – labai aš kam ten rūpiu!

Vos tik mudu išlįsdavom laukan – tikrai išlįsdavom, nes savaitė daugiausia slinko po Tūlos skliautais, – ji tučtuojau įsikibdavo man į parankę. Kaip aš anksčiau nemėgau, o ir dabar nemėgstu tokių kabinėjimųsi! Visuomet jaučiuosi suvaržytas, toks intymumas, mano galva, kliudo ir eis-mui – netikęs miesčioniškas paprotys. Būtumėt matę, kaip aš džiaugiaus ir net didžiavaus jausdamas jos ranką! Jei ko gailėčiau, tai tik to, kad dar ne vasara, kad negaliu pajusti nuogos Tūlos rankos skubant Pilies skersgatviu ar kopiant į Bekešo kalną – vos nutirps sniegas, mudu pirmučiausia ten ir užsikeberiosim!..

Tylus ir kimus Tūlos balsas pasiekia mano ausį ir šian-dien, tik jau niekad nebepajusiu jos šilto glustelėjimo pri-

tykinus iš už nugaros, jos alsavimo į sprandą ar pakaušį, drėgno skruosto kiemelyje prie Bernardinų fasado – ne nuo ašarų, nuo lietaus ir sniego...

Tūla irgi spėjo padaryti atradimų. Su tavim galima, – sakė ji, kai prunkšdama ir kikendama siurbčiojo drungno alaus bokalą netoli Prečistos soboro – buvo tokia mada pardavinėti gatvėse neva pašildytą alų.

Ketvirtąją mūsų dieną mane aplankė sėkmė – Herbertas Šteinas, sutikęs mudu ties Hanibalo cerkvute, įteikė man perlaidos kvitą. Neturėdamas jokio adreso, pageidaujantiems nurodydavau Herberto abonimentinės dėžutės numerį Centriniam pašte, štai ir pravertė! Ir dar kaip pravertė! Mudu su Tūla nebeturėjome nė kapeikos. Pinigai – septynios dešimtys ir dar keli rubliai – atėjo iš invalidų žurnalo – buvau kadaise jiems išvertęs vieną protingą straipsnį – „Savižudybė – ne išeitis!“ ar panašiai. Kaip laiku! Nukrito kaip iš dangaus – drauge buvo ir akivaizdus įrodymas, kad nesu dar visiškai žlugęs, štai į to vyruko dėželę kartais ima ir įkrenta toks vertingas perlaidos popierėlis!

Tuoį nusivedžiau Tūlą į „Dainą“, plėkais ir virtuve dvelkiančią kavinę dabartinėje Vokicčių gatvėje. (Ir jos šiandien jau nebėr.) Man ji andai atrodė netgi jauki, pertverta, kaip ir Tūlos kambarys, mediniais dekoratyviniais skydais. Nebrangi, pošvarė kavinė su mažyčiu baru ir visuomet kauštelėjusiu rūbininku. Troškau visuomet būti su Tūla, drauge srėbti žilus valgyklinius barščius, gerti vyną, rūkyti kiemuose ir laiptinėse, bastytis po drungną, suodžiais apkritusį miestą, pavasarį pagelžkeliais rinkti rūgštynes... Ir netgi daugiau – pamažu žilti, senti, pliaukšti vis didesnius niekus – tikriau-

siai taip ir turėtų gyventi du jau nebijantys ką nors prarasti žmonės, kurie nieko pernelyg nebesitiki nei iš pasaulio, nei iš savęs, džiaugiasi tuo, kas duota: nuvargę miega, o pakirdę vėl ropščiasi į kalvas už miesto, mojuoja paukščiams ir lėktuvams, truputėlį juokina rimtus žmones ir truputėlį erzina proto maišus – jie patys taip norėtų elgtis, bet negali – varžosi, mykia, širšta patys ant savęs. Mat visur ieško priežastinio ryšio. Man jau buvo vos per trisdešimt. Tūla – šešeriais metais jaunesnė. Ko dar?

Sėdėjome toje pustušėje kavinėje po lumzdelį pučiančiu piemeniu dekoratyvinėje lentoje, srėbėm lakštinių sriubą su kukuliukais, kramtėm antrekotą pavadintą mėsgalį. Paskui gėrėm kavą ir raudonvynį – visą butelį „Gamzos“. Tarsi paveikslė, pakiliai galvojau, žiūrėdamas, kaip ji kelia aukštą taurę drumstoje kavinės prieblandoje, kaip stato ją ant stalo neatitraukdama pirštų nuo plačios kojelės; kokia laimė, kad ji tik nedaugeliui tokia graži ir patraukli kaip man – gražūs jos lėti judesiai, gražus goslių lūpų krustelėjimas prieš ištariant bereiksmį žodį, graži net atsisegusi aulinuko sagtelė... kaip gera, kad ji ne iš tų, į kurias gatvėje gręžiojasi plevėsos. Ji nesidrovėjo nei savo tariamo pilkumo, kaip ir tos rausvos karmino dažų dėmelės ant savo sijono, ji atlaidžiai šaipėsi iš povų ir madišių, sėdinčių prie gretimo stalelio, ir klausė manęs: klausyk, ar vyras tokioje užėjoje privalo dėvėti žabo? Ir nelaukdama atsakymo springo juoku. Gali! Kuo nors nepatenkinta, ji tik krestelėdavo savo trumpus tamsius plaukus, o per visą savaitę vos vieną kartą paklausė manęs: tu tikrai mane myli? Linktelėjau taip energingai, kad trakstelėjo kažkuris kaklo slankstelis – ji išgirdo ir nusikvatojo: tikiu! Aha,

šitoje kavinėje ji ir paklausė, dar neprisėdus prie mūsų niūriam lankytojui. Kaip tik jau gėrėm vyną, buvom bebaigią. Plepėjom be galo ir be krašto. Krizenom. Buvo šeštadienio popietė, ne, penktadienio, šeštadienį mudu išvažiavom. Pusę kavinės buvo užsėdę padorūs Vilniaus inteligentai, latrai, apsišaukėliai ir tikri menininkai, studentai debilų ir genijų veidais ir gretimų įstaigėlių tarnautojai; jie mums nė kiek nekliudė – mudu jų tiesiog nepastebėjome. Bet kai prisėdo niūrusis vyras, tučiuojau pritilom, trumpam, žinoma. Bet nerūpėjo mums nė jis – kažį koks nerangus, dramblotas, tikras svetimkūnis šitoje pusėtinoje svetainėje. Mudu jam aiškiai nepatikome – šito jis nė nebandė slėpti – erzėjo krėsle, laukdamas užsakytos degtinės ir silkės su ropiniais svogūnais. Tik kai Tūla neiškentusi pakštelėjo man kažkur į ausį, žmogus nebeiškentė:

– Klausykit, čia vis dėlto kavinė, ne...

Pasakė ir sutriko: rauplėtas veidas išraudo ir patamsėjo – ne tik nuo degtinės. Susipylė, kas buvo likę grafinėlyje, užsivertė iškart, nusibraukė rankove mėsingas lūpas ir nudūręs akis po stalu pranešė mums:

– Ką tik iš morgo... Sūnus mano vakar pasikorė!

Murmtelėjo dar: „Dovanokit, ką aš čia!“, mostelėjo ranka ir atsistojęs pasuko į duris. Dabar aš, žinoma, galėčiau įtikinti save, kad tai buvo ženklas, įspėjimas – reikėjo ir mums abiem atsistot ir drožt kiekvienam savo keliais: jai – į Malūnų gatvę, man – ne į Malūnų...

Bet labai lėtai abu nuėjom į Malūnų, atsigulėm labai anksti. Tyliai grojo, kalbėjo ir dainavo apvalus radijo taškas tuščioje Petrylos virtuvėje – kitokios buitinės radiotechnikos

šiuose namuose, ačiū Dievui, nebuvo. Atsigulėm beveik nenusirengę, užsimetėm tik seną languotą pledą, neatsikimšom net atsinešto vyno – tik laikėmės susiėmę už rankų ir klausėmės muzikos. Pro praviras duris iš virtuvės sklido klasika – radijas transliavo ištraukas iš pasaulinio garso operų, tokių žinomų, kad net aš atspėdavau: Aida, Turandot, Carmen, Rigoletto... Į lango stiklą kažkas negarsiai pabeldė, nors ir taip gulėjau bežadis, Tūla pakėlė pirštą ir uždėjo ant mano lūpų – mūsų niekam nėra... Pasaulis už langų skriejo, fermentavosi, dūzgė, puvo, galando dantis ir kibirkščiaavo, o aš jaučiau savo delne krūtį po Tūlos megztiniu – po plonais siūlais tuksejo paukščio širdis. Pasaulis buvo kupinas skurdo, baimės, nežinios, prievartos ir kosminių mįslių, pilnas šlapių kojų šlepsėjimo ir stiklų skimbčiojimo, bet iš virtuvės, įžygiuojant Radameso kariams, aidėjo triumfo maršas... Laikiau ją glėbyje, galėjau prisirišti ją prie savęs diržais, karnomis, virvėmis – Tūla jau užmigo – o mane suėmė baisi neviltis – žinojau, kiekvieną akimirką jau galiu ją prarasti, netgi jUSDamas jos kūno šilumą po delnais, net girdėdamas jos tylų sirpimą per negilų pavakarės miegą... Tokia neviltis kartais taip sustiprina regą ir išdilgina klausą, kad vieni iškart praregi, kiti iškart apanka... Aš dar tik budinau Tūlą iš miegų, ji dar negyveno... Nesiskubinau įminti mįslės – kodėl ji nenori gyventi? Juk jau budo, apsivydavo mane rankomis kojomis net per miegus, bet nubudusios akyse regėjau tuštumą ir netikėjimą: kas tu, gulįs šalia, kas esi, įsiveržęs į mano kūną ir besitaikąs įsiveržti į dvasią? Atsitrauk, tarsi sakė jos nugara, palinkusi virš bulvių krepšio, aš dar nežinau... O kitą akimirką atsigręždavo, plonos rankos apsivydavo mano

kaklą, ir aš jau nebesusivokiau – pasveiks ji ar nebe. Buvau tikras, kad pats pajusiu, ko jai labiausiai reikia – tylos? judėjimo? Viską sužinosiu iš jos glustelėjimų, blėstelėjimų, tylėjimo, ne tik iš eisenos, bet ir stovėsenos bei gulėsenos... Taip.

Izolda kankinosi laukdama Tristano Petrylos virtuvėje, o aš, pagaliau atkimšęs, pyliu jai vyno, bučiavau plaukus ir ausis, kišausi į jos reikalus, lindau į jos plokščią, siaurą ir jau tokį savą kūną, bet ničnieko neklausinėju – siela pleveno po skliautu ir tarsi iš šalies stebėjo mudu. Tikriausiai mūsų kūnų bakterijos jau priprato vienos prie kitų, susimaišė ir nebekovojo tarpusavy, susimaišė mūsų seilės ir limfų skystis – jos ašara virsdavo traiškana mano akies kamputyje, o gal atvirkščiai? Prieš mirdama virtuvėje draskėsi Karmen – Tūla keliskart tyliai suaikčiojo ir suleido nagus man į nugarą... Tada sukuždėjo į pačią ausį, net šiurpas nuėjo: „Maniau, maniau jau, kad man šito nebereik. Maniau!“ Nuobodis negrėsė mūsų pavargusiems kūnams, vitaminų trokštančioms ląstelėms, mūsų akims, ausims ir pirštų galiukams... Betgi reikėjo man ją jaukintis pamažu, reikėjo skirti romantiškus pasimatymus prie Vilnelės rėvos ar kurio nors tiltelio, reikėjo vilkti gėles ir deklamuoti Ovidijų, Katulą ir Radauską! Turėjau žavėtis ja, rūpintis, stulbinti savo sugebėjimais – Tūla buvo verta viso šito. Nieko nedariau – aš pats neturėjau kur gyventi. Juk iš karto viską jai pasakiau, ar tikrai viską? Tą savaitę ji nėjo į darbą – tik paskambindavo kažkam ir neidavo. Nelabai jos ten, matyt, ir pasigesdavo – Tūla nemėgo savo darbo, darbdavių ir kalbų apie tą darbą. Ji dirbo žaislų konstravimo biure – tiek ir nežinojau apie jos tarnybą. Nieko

ji nepasakojo, bet vis tiek supratau: jei ji išeitų, tie vyrai ir moterys tik lengviau atsidustų...

Jau seniai nebebuvo Tūlos – man nebebuvo, – o aš vis užsukdavau į namą su apside: kai Tūla išvažiavo gyventi į Antrąjį miestą, čia atsikėlė jos brolis. Vėliau su visomis dėžėmis pradingo ir jis, bet aš vis tiek užeidavau – jau pas Petrylą, nesveiką fermentų gamyklos darbuotoją. Prišnerkštoj, pradvissioj virtuvėje radijas transliuodavo estradines, liaudies dainas, traukdavo arijas iš operų bei operečių, o mudu plempdavom vyną tol, kol šeimininkas užmigdavo užsikvėpęs ant stalo, nubudęs nusvyruodavo į savo celę, o aš susirangydavau ant tuščio čiužinio tame pačiame kambaryje... kartais užsnūsdavau, o jei jau užpuldavo girtuokliams gerai pažįstama nemiga, kai net baisiausiai nusivaręs vis tiek neįstengė užmigti, vartydavau visų senų gyventojų čia paliktus dar senesnius žurnaliukus ir žurnalus – nuo „Mokslo ir gyvenimo“ iki „Požarnoje delo“... taip, būta ir tokio! Petryla tuomet buvo dar nesenąs palyginti vyriškis, bet irgi jau pažymėtas – vis garsiau duso, kosėjo, spjaudėsi... O koks senas jis man tada atrodė! Dabar gi aš jau pats beveik prisivijęs aną Petrylą! Atrodė jis pūzras, piktas, kandus, palaidojęs dvi žmonas, o šlakuotą liesą sūnų išleidęs į kariuomenę. Petryla buvo kilęs kažkur nuo pamario – nei senas namas, nei pro šalį gurganti upelė jam nekėlė jokių sentimentų. Mudu sėdėdavom virtuvėje prie butelio, bet apie Tūlą niekad nekalbėdavom. Tam tikra prasme abu buvom jos atstumti. Tik vieną kartą – o jau kiek vandens buvo nutekėję po tos savaitės! – Petryla terkštelėjo ant nešvarios ceratos didelį emaliuotą puodelį: va! Tik dabar sniege radau! Tai jos darbas, jos! Užmaišė savo

kvarbas, tingėjo išmazgot ir išmetė lauk! Petryla net iškaito iš piktumo – sviedė tą puodelį ant grindų; ant jo kitados balto šono buvo nupiešti – fabrike, žinoma – du nuleidę galvas arkliai – kumelė ir kumeliukas. Kas šitaip daro! – siuto Petryla, tarsi Tūla čia dar būtų gyvenusi. Pakėliau tą tamsių dažų prikepusį puodelį ir paprašiau padovanoti man – Petryla tik mostelėjo – ką tu čia! Imk. Tai ko jis taip siuto, a?

Taigi Tūla vis dar siejo mus – fermentininką Petrylą ir valkatą mane. Tik Petryla dėl Tūlos nė trupučiuko nesikrimto, lakė vien iš nuobodžio, o gal ir ką jau nujausdamas, kartais gal parsivesdavo kokią poniutę iš savo terpės pasigūžinėti tamsoje – turėjo kur parsivist. O aš atklysdavau čia vien tam, kad dar kartą suskaustų, sugeltų, ateidavau dar kartą pasivartyti ant to paties čiužinio, juolab kad tais laikais aš vis dar tebeklajojau po miestą. Ne, Petryla vis dėlto buvo neblogas vyras. Kartą jis man padavė raktus: te! Gali ten pagyvent, kol atsiras koks nuomininkas. Paskui jau išei, kad nereikėtų raginti. Žiūrėk!

Nuomininkės atsirado gal po dviejų savaitių – atėjo su krepšiais, aplankais ir lagaminais Vilnelės krantu, padėjo ant virtuvės stalo penkis šimtus rublių, ir Petryla tik skėstelėjo trumpom rankom: pats matai! Ką aš galiu padaryti! Jis tuoj pasiuntė mane degtinės ir vyno, o kai parnešiau, stalas jau buvo paruoštas puotai. Mergos – būsimosios tapytojos – pasitaikė kaip viesulai: gėrė, dainavo, rūkė, mirkčiojo man, beveik prišnekino Petrylą pozuoti joms nuogam, nupiešę anglim ant virtuvės sienos nepadorų vyriškio siluetą, apsvaidė jį žaliais kiaušiniais... Petryla raitėsi iš juoko, plojo per kelius, o aš jau žinojau – rytoj sius, šnypš, klaus,

iš kur čia tas atsiradęs?!.. Taip ir sugulėm trise – rudoji Joana ir baltoji Dovilė iš kraštų, o aš viduryje. Gulėdamas ant nugaros, glostinėėjau jų abiejų stambias krūtis ir stengiausi įžiūrėti aštrią it skustuvą lubų skliauto liniją – neįėjau aš ten kabodavau? Paskui abi mano rankos beveik sinchroniškai nuslydo į jų tamsias slėpsnas – ar jos bent vokė, ką veikia mano antroji ranka? Dovilė knarkė kaip jūrų liūtas, o Joana viską vokė – ji tol skatino mane, tol provokavo, kol aš nebeištvėriau – išbarškinau ją čia pat, šalia knarkiančios bičiulės, toji nė nenubudo.

Ilgai ten nėjau, gal metus, o kai užsukau, duris atidarė visai nepažįstama mergina. Nei Joana, nei Dovilė. Trankėsi perkūnija, jau buvau kiaurai peršlapęs, purvinas, girtas, įžūlus... taip ir nesuvokiau, kodėl toji stamantri, kiek nerangi mergina negrūda manęs po velniais, o tempiasi į vidų... Ne, ne, ji nepažįstanti jokių dovilių, jokių joanų, užtat mane pažįstanti! Petryla ligoninėje, kuždėjo ji (šiandien net nepažinčiau jos gatvėje), eikš, sakė, šluostė mano veidą, paskui jau trynė visą mano kūną – spiritu ir pati savimi – koks tu sustingęs! Aš juk tave tikrai pažįstu... Esu mačiusi Skargos kieme, šnekėjaisi su mano dėstytoju... taigi pažįstamas, eikš... Ji prigulė šalia, girdė arbata, pylė skiesto spirito, vėl trynė ir masažavo, kol pati pradėjo šnupuoti, alsuoti, grėsmingai virpėti visu galingu ir akinančiai baltu – bent man taip ro-dės – kūnu... Gulėjau aukštiekninkas, tarsi šiandien regiu, kaip virš manęs siūbuoja dvi milžiniškos krūtys, panašios į svambalus, kuriais, parištais ant lino, daužo ir ardo senus namus... Ji užgriuvo mane tarsi nekaltą kūdikį, aš prasme-gau... netekau amo. Užtat pamenu kitą rytą – kaip švytėjo

tas niūrus kambarys! Švara, tvarka, brangūs daiktai, veidrodžiai, kilimėliai, takeliai, aštrūs kvapai ir klaikios oleografijos ten, kur kitados kabėjo Tūlos paveikslai. Buvau pailsėjęs ir visai nesunkiai atlikau tai, ko, rodos, neįstengiau ar nepanorau vakar. Užeik, sakė ji, aš juk tave mačiau Skargos kieme, taip, Skargos! Įsikalė tą kiemą! Ofelija vadinosi ši didkrūtė lituanistė, Ofelija Ordaitė. Skaitė man savo trapią lyriką, bet vos išmeldžiau lašą pagiriom... Nuo šios dienos aš negersiaš! – taip ji pareiškė. Viešpatie, atsidusau, koks tu kantrus! Ji kažkodėl buvo nutarusi kad ir skubom padaryti iš manęs žmogų. Sėdo skusti bulvių, o man davė postambį banknotą – parnešk sviesto, grietinės ir batoną! Dar įstengiau nusišypsoti ir išėjau. Nežinau, gal ir šiandien ji manęs dar laukia su karštom bulvėm? Lituanistė, Ofelija Ordaitė. O. O., daugiau nieko nebeprisimenu. Paskutinis mano vizitas į namą su apside, kol dar jame gyveno žmonės. Kol jis ir pats dar gyveno tą savo nykų, skurdų, bet vis dėlto žmogišką gyvenimą ne tik Kamarausko akvarelėje.

Kai sugrįžęs iš Girtuoklių kalėjimo – jei bus leista, apie jį dar šiek tiek papasakosiu – po kelerių metų vėl atėjau čionai, dar nepriėjus Vandens apsaugos zonos raudonplyčio namelio, iš tolo kitoje Vilnelės pusėje išvydau juodas buvusių Tūlos langų akiduobes. Ji pati dar kažkur tebebuvo gyva, dar buvo tuomet. Niekas iš tų langų nežvelgė, viena tamsa, niekas ten nebegyveno – man suspaudė širdį. Kitaip nemoku pasakyt. Rūkiau ant dengtojo tiltelio, kol išėjusi iš instituto rūmų moteris – gal sargė? – ėmė ir paklausė: ko gi jūs čia stovit? Įtartinai mat atrodo, dar nė plaukai nebuvo spėję ataugti.

Tūlos namų palangėm slankiojo perkarusios šviesrudės ir riebios, palšos, šėmos, rainos katės, iki pat langų kerojo kiečiai, sulaukėjusios kanapės, žemėliau visą plotą buvo apkėtusios varnalėšos – tikra dykra! Bet ant vos besilaikančių durų tebekabojo mėlyna pašto dėžė, o viduje blausiai degė gal pamiršta elektros lemputė. Iš antrojo aukšto pro skudurais užtaisytą langą smailią nosį iškišo susivėlusį žila senė. Sukikeno ir pradingo. Kaip vėlė, pagalvojau, visai kaip vėlė.

Namas jau buvo nebegyvas. Bet Tūla dar gyveno, tik apie tą gyvenimą aš niečnieko nežinojau. Gal nė nenorėjau žinoti?

VII

Kartais man atrodo, kad tave, Tūla, aš pats susigalvojau – iš tikrųjų tavęs nė nebuvo. Susikūriau iš oro, vandens, dumblių, žiežirbos ir negarsaus grumėjimo už Vilniaus kalvų. Arba: esu tau dėkingas, kad tik vieną savaitę mudu gyvenom kartu, kad toji savaitė atstojo – man, žinoma, tik man! – ilgus metus. Juk dar tada, jai vos pasibaigus, aš su siaubu suvokiau, kad tavęs, Tūla, man stigs ilgai, gal net visą likusį gyvenimą, netgi anapus gyvenimo, kur šiandien taip smalsiai ir godžiai vis dažniau krypsta mūsų, laikinųjų, akys. Taip ir atsitiko – lig šiol man sunku tuo patikėti! Esi vis dėlto neišgalvota ir nepramanyta, turiu tikrų įrodymų sau pačiam. Yra keli trumpučiai laiškai, koklio nuolauža iš tavo senojo būsto, yra galiausiai brolio daryta nuotrauka – beveik visas tavo veidas šešėlyje, viena ant kitos atsainiai užmestos kojos gėlėmis kelnėmis, prietema. Tik gerai tave pažinojęs žmogus galėtų patvirtinti: taip, čia ji. Tūla...

Neretai man ima ir pasivaidena, kad tu dar gyva, tik pasivertusi į sparnuotą chimerą ant namo stogo, jauną senamiesčio katę ar vikrą driežą Vilnelės krante, – tai vasarą. O

kartais dar atrodo, kad tu seki mane, eini iš paskos, bet vos atsigręžiu – pranyksti... rodos, tuojau pasivysi, girdžiu net tavo alsavimą, žingsnius, juoką, pasivysi ir mudu įlįsim į kokį kiemą ar tarpuvartę parūkyti... bet ne, – staiga atsigręžęs, išvystu tik nustebusį, svetimą veidą – kas Jums?

Antai tu, Tūla! Sfinkso galva, ilga riesta uodega – stovi ant frontono viršaus, juk tu ten? Ilgiau paspoksojus užversta galva, sfinksas ima ir krusteli – pirmučiausia uodega... pas-
kui prasiveria nasrai... Nereikia tiek siurbti, sakau sau, tiek siurbti, kad net juoda flegmatiška varna pilkom pasparnėm, nutūpusi ant dengtojo tiltelio turėklo, pasirodytų esanti Tūla... O, žinau, tu tik nusijuoktum – trumpai, liūdnai, gal piktai. Tu vis dar tebesijuoki mano drumstoj atmintyje. Juk tau visuomet buvo svetima ir patetika, ir visažinystė. Užrašyti sapnai tik vertė abejoti menkiausia realybe. Man rodos, tu nuolatos beveik viskuo abejojai, labiausiai, aišku, pati savimi. Visažinystė tau irgi buvo svetima. Kartą, menu, tu manęs paklausei: ar tu žinai, kas yra ten, kur baigiasi Polocko gatvė? Aš susigūžiau, netgi truputėlį pašiurpau, bet tu prisipyrusi žvelgei į akis: sakyk, kas? O, atsakiau, na žinoma, miškas, miškas, kas daugiau. Dar... Ne, smarkiai papurtei tu galvą – tokio galvos krestelėjimo aš bene labiausiai ir pasigendu šiandien – ten tik rūkas ir dangus, supranti? Daugiau nieko, aš jau buvau ten, netiki? Bet ir mistikė tu buvai menka. Kaip ir didžiuma vienišuolių, truputėlį žiovaujančių žmonių. Nei daugiau, nei mažiau. Vis dėlto magija traukė ir tave – atsitiktinė lektūra darė savo. Štai vieną vakarą tau žūt-būt prisireikė sužinoti, kokiais simboliais žymimas auksas ir jo spalva! Tu mat žinojusi, bet ūmai pamiršusi. Braižinėjai

ant vatmano skiautės visokiausius ženklelius, simbolius, ratukus bei strėliukes ir murmėjai: ne, ne taip, ne taip! Man toptelėjo – taigi Valentinas, krapštukas ir pedantas, būtinai žinos! Per visą vaiduokliškai apšviestą Užupį, pro alum ir urinu trenkiančias tarpuvartes ir jose stoviniuojančias žmogystas patraukėm į nuošalią Žvirgždyno gatvelę šalia Bernardinų kapų – tai čia, drėgnam pusrūsy, palinkęs prie savo grafikų, dūmais ir arbatos garais kvėpavo Valentinas. Užsukęs pas jį, beveik visuomet pagalvodavau, kad už keliolikos metrų tokiam pačiam gylyje jau suirusiuose karstuose guli garsūs Universiteto profesoriai, prancūzų ir lenkų generolai, devynioliktojo amžiaus dvasiškiai, advokatai ir net geležinžmogio Felikso motina – ir ant jos kapo kryžmuo. Ir niekad nebūdavo kraupu, niekad nebūdavo netgi keista, kad štai, Valentinas kosčiodamas pilsto burokinį vyną ir arbatą, kruta, muistosi ankštoje dirbtuvėlėje, o greta kuždasi vėlės, nors labai gyvai visa tai įsivaizduodavau. Pabeldžiau ir į duris, ir į aklina langinę – kartais Valius dirbdavo „užsimaskavęs“. Ne, nėra. Užėjom į kapines; pavartėj keliskart tingiai amtelėjo pilkšvas, nukaršęs vilkšunis – pensininko tarnyba. Šmėkščiojom abu tarp marmurinių juodų ir žalia samana apžėlusių cementinių kryžių – įspūdingi jų tūriai gulė plačiais, beveik taisyklingais šešėliais, atrodė, kad kryžių čia kur kas daugiau nei iš tikrųjų, bent trigubai daugiau. Anapus Vilnelės slėnio mėnesienoje stūksojo sustingęs priemiestis su Vizitiečių kupolu ir balkšvais griežtojo kalėjimo korpusais, gamybiniais ar kaip jie ten vadinasi. Užsižiūrėjau į tą pusę, o kai atsipeikėjau, Tūlos nebebuvo, niekur jos nebemačiau. Sukiojau ir šen, ir ten – ne, nematyt. Pyktelėjau: juk tyčia!

Ir naršiau po kapines, nedrįsdamas nė šūktelėti, nė suploti delnais – kur tu, varna? Galiausiai pasukau į mūrinius vartus – Tūla stovėjo gatvėje ties Polocko sankirta. Ties telefono būdele išdaužytais langais ir nupjautu rageliu. Įpykęs pribėgau, atgręžiau į save ir suėmęs už petukų papurčiau. A, čia tu, dirstelėjo ji į mane iš paniūrų, o iš kur tu čia? Kaip aš čia atsiradau? Kur mano namai? Tu kažko bijojai – taip bent man rodėsi. Tik ne vėlių ir nykios bedvasės gatvės. Tai ko tada? Niekad nesužinojau, ar tikrai tau užeidavo amnezijos priepuoliai, o apie atminties duobes tuokart aš net nepagalvojau. Todėl ir buvo nejauku. Ėjai įsikibusi į parankę ir tyliai klausinėjai nei šio, nei to. Kodėl aš neužsidėjęs žieminės kepurės, juk šąla? Kokios kepurės? Ogi tos, su kuria pernai aš tave lydėjęs į Maskvą. Aha, ar nebuvo užėjusi toji draugė su getrais, kol jos nebuvo?

Kai parėjom – nesakau „namo“, sakau tik „parėjom“, – tu, Tūla, ne tik užstūmei kambario duris sklėsčiu, bet ir paprašei, kad pastatytčiau prie jų porą dėžių, sunkesnių, jei galima. Atsigulusi iškart stipriai apkabinai mane ir nebepaleidai net per miegus, kai pabandžiau išsivaduoti. Nubudęs atsisėdau negiliam tavo guoly, šalia alsavai tu, virpčiojai, žiojai patinusias lūpas tarsi trokšdama pasakyti kažką labai svarbaus. Raukei kaktą, bet pagaliau šyptelėjai, o aš nuo žalsvos pro langą plūstančios mėnesienos užsidegiau cigaretę. Ir sienos dabar atrodė žalsvos, tarsi vario patina. Ir skliautas. O kas rytoj? – pagalvojau, – kas rytoj? Per miegus tu atitraukei šiltą šlaunį ir nejučia nusiklojai – žalia mėnesiena iškart nutūpė ant tavo krūtų. Ant palangės rudavo susiraitę ąžuolo lapai – o kas rytoj?

Net nežinau, kodėl sutikau važiuoti kartu su tavimi, Tūla, į Antrąjį miestą. Sutikau lengva širdim, linktelėjau vos tau prasitarus, kad ilgiau tu taip negalinti, nors, žinoma, ir labai senamadiškai atrodo tokie vizitai... Taip, taip, rimtai pritariau, žinoma. Važiuojam, ką čia. Dyzelyje kažkodėl ėmei pasakoti apie beveik nepažįstamą estą, kuris atvažiavęs į Antrąjį miestą – judu susipažinot Alėjoje – beveik mėnesį išgyveno ant aukšto tavo tėvelių namuose. Ištisas dienas, sakei tu stebėdamasi, tas keistas berniukas slampinėdavęs po miestą, ko jis ten ieškojęs? O vakarais pareidavęs, prisikirsdavęs vakarienės – ant šviežio batono itin storai tepdavęs sviestą – ir lipdavęs miegoti... Galop net merginas ėmęs ten vedžiotis, taip, lietuvaite, bet pats nujauti kokias. Išklausiau tą „estiškąją istoriją“ niekaip nesuvokdamas, kodėl tu dabar man ją pasakoji, kuo ji galėtų sietis su mūsų rimta kelione, – nesirengiau ten nei gyventi, nei vedžiotis mergų...

Gal tik po kelerių metų tavo brolis prasitarė, kad nereikėjo man ten važiuoti, sumurmėjo netgi kažkaip kaltai – nereikėjo. Ir aš pats taip maniau. Niekas nebuvo tam pasiruošęs – aš pats mažiausiai. Tavo tėvai, Tūla, nors ir buvo susitaikę su dukters vienišybe, uždarumu, tavo tyliu nenoru gyventi ir netgi tam tikru priešišku, vis tiek vis nekantriau laukė tos dienos, kai tu atsiveši ir parodysi jiems dorą vyriškį, mokantį dirbti darbą, be galo rimtai „žiūrintį“ į gyvenimą ir pasiryžusį rūpintis jų dukra, taigi tavimi. Toks aš, aišku, nebuvau. Net iš tolo nebuvau panašus į tokį. O ką jau kalbėt apie biografiją, kurią tokių vizitų metu tikriausiai irgi dera pasipasakot? Niekuo negalėjau pasigirti. Jie laukė vyro mūro, o tu parvežei kažkokį apsiblaususį gyvenimo stebėtoją

nutrintu puspalčiu ir ubagiška kepure – teisi kitados buvo mano pusseserė Domicėlė! Tavo tėvo ar motinos vietoje aš pats būčiau tokiam jaunikiui parodęs duris – tai jau prašom! Skatertju doroga! – kaip sako geriausi mūsų draugai rusai. Staltiesė – takelis! – nejau aš dar ir šiandien gebu taip piktai šaipytis iš niekuo dėtų žmonių?

Bet jokios atviros priešystės tuose namuose aš beveik nepajutau. Mandagūs klausimai apie kelionę. Nedviprasmiškas tėvelio pasakojimas apie žavią vakaronę Kovo 8-osios proga – įsivaizduojat, nė lašo svaigalų, o nuotaika puikiausia! Bet šiaip jau manęs ten tiesiog nepastebėjo. Nieko neklausinėjo nei apie praeitį, nei apie artimiausius ateities planus. Tu, Tūla, pakvieteį mane į savąją palėpę, ten kur kitados po sočios vakarienės snausdavo estas. Keturiese, o gal net penkiese – buvo ir tavo brolis, jo bičiuliai – palėpėje mes lėtai gurkšnojom degtinę su pomidorų sultimis. Sienos čia buvo nuklijuotos iškarpomis iš žurnalų. Ilgšis svečias bandė kankinti seną klavesiną palėpės kampe, kaip vėliau patyriau, senelio iš mano gimtamiesčio palikimą. Tu, Tūla, vis nerimai: atsistodavai, nulipdavai žemyn ir po kokio pusvalandžio grįždavai vis niūresnė ir niūresnė. Nekreipiau dėmesio į tuos vaikščiojimus, buvau naiviai įsitikinęs: kad ir ką tau pasakys tėveliai, tu be jokios abejonės pasielgsi, kaip lieps širdis – jei reikės, ir koja treptelėsi, išeisi iš namų, iš paskos išsivesdama ir mane... o paskui, paskui viskas savaimė susitvarkys ir mes visi tik atlaidžiai šypsosimės, prisiminę šitą netikėtą apsilankymą. Taip galvodamas aš įdėmiai tyrinėjau priklijuoto ant sienos kultūristo torsą – Viešpatie, koks! Paskui tik akys nukrypo į jo galvą: kas gi čia? Vietoj

galvos buvo priklijuota tikra nuotrauka, nespaltota. Nagi, nagi? Ogi pažįstamas! Taip, tas netikras ar bent nelabai tikras Tūlos dėdulė, jaunas dar vyras, senų senovėje dirbęs gelbėtoju mūsų jaukaus miestuko paplūdimyje! Tai jis atsiirdavo savo lengva plokščiadugne valtimi į maudyklės užutėkį ir iki saulės laidos tupėdavo joje laukdamas progos ką nors išgelbėti. Bet žmonės skėsdavo kitur – sraunumoj ties sugriautu tiltu ar ties galvijų skerdykla, ten, kur budėdavo šis atletas, lyg tyčia neskėsdavo niekas. Baigęs darbą, gelbėtojas įsisodindavo dailesnę merginą ir pasroviui pasi-leisdavo į miestą. Jis čia, žinoma, jis! Viskas sutampa. Kaži ką jis dabar veikia, ką gelbsti? – paklausiau tavo brolių. Šis tik neaiškiai numykė.

Pirmukart nuo mūsų pažinties miegojom su tavim atskirai – aš toje pačioje palėpėje su veik bežadžiu klavesinu, o tu kažkur apačioje, apartamentuose. Tipiškas Antrojo miesto biurgerių namelis, netgi kuklesnis už kaimynų. Dar gulėjau atmerktom akim – gal ateisi ir atsigulsi šalia? Ne, neužlipai laipteliais ir neatsigulei. Užmigau nė neįtardamas, kad ten, apartamentuose, jau viskas o viskas nutarta, užantspauduota, kad man beliko tik vieną ir paskutinį kartą išeiti pro baltas namelio duris, atsidusti pažvelgus į palėpę apkėtusius vijoklius ir ištarti – sudie! Ir jau tavo rūpestis, tavo valia, valkata, kur tave nuves kojos ir akys. *Vivere pericolosamente!* – kaip aš ir pamiršau?

Net kai kitą rytą tylom papusryčiaavę išėjom į svetimą man miestą, aš dar nieko nesuvokiau. Tu, Tūla, keistai tylėjai, bet tu juk ir anksčiau keistai tylėdavai. Dar laikeisi įsiki-bus mano rankovės. Šyptelėjai nužvelgusi mano rimtą veidą

ir vėl tylėjai. Šalta tuštuma atsirado pilve, pradėjau nujausti. O tu tylėjai. Aš važiavau čia ne pirštis ar pasirodyti iš gerosios pusės. Tu neperspėjai manęs, skiedei apie kažkokį estą, ar viską pasakei? Mudu dar kažkur ejom, kažkur gerėm kavą su šleikščiu likeriu, tik staiga pajutau: dabar tu jau pasakysi. Kaži koks skausmas buvo įsirėžęs tavo kaktoje, atsirado anksčiau nematyta raukšlė palei lūpas, o gal tik dabar man taip atrodo? Bet akys tikrai buvo didesnės, visai arti mano akių. Tu krestelėjai galvą ir pasakei: dabar tu važiuok į Vilnių, važiuok, o vakare ateik. Vėl papurtei galvą: būtinai ateik. O dabar važiuok, važiuok!

Matyt, tuomet dar nebuvo dėl tavęs visiškai pamišęs, o gaila. Burbtelėjau įsižeidęs: pats nutarsiu, kur man dabar važiuot, pats! Nors jau spengė smilkiniai, tirtėjau iš apmaudo ir tik sukilęs išdidumas užveržė gerklę, kuri jau plūdo klausimais: kas atsitiko? kodėl? kaipgi šitaip? Puikiai jaučiau, kas atsitiko, kodėl šitaip. Ir iškart nutariau – jokių vilnių! Kur norėsiu, ten važiuosiu, aš vėl valkata, laisvas žmogus, savo uždarų maršrutų šeimininkas! Tau dar kažką sakant – kažką nereikšmingo: geriau važiuok tuoj pat, greituoj! – aš jau kūriau planus, ką čia dar aplankius Antrajame mieste. Kad ir nemėgau jo – gero tono požymis net išsičiustijusių protmaišių terpėje – turėjau čia galybę pažįstamų, netgi bičiulių. Dabar tai žinau: padariau šiurkščią klaidą. Reikėjo paklaustyti tavęs – važiuoti ir ateiti vakare. Reikėjo nepaleisti dabar tavęs nė sekunde, laikyti už rankos. Mudu jau turėjome savąją meilės istoriją – tegul banalią, sentimentalią, dilginančią vien atstumtąjį, apviltąjį, kuris štai nelaimingas grūdasi rankas ir lėtai tolsta parūkavusia alėja... Na jau, na!

Palydėjau tave iki funikulieriaus, pasikėlėm drauge. Suspaudžiau tavo pirštus šaltame priestvaniniame vagone, – tu sėdėjai viena pakopa aukščiau, išbalus ir sustingus kaip statula. Maniau, parūkysim dar, bet tu išlipusi žengei kelis žingsnelius, staiga atsigręžei, pasistiebusi abiem rankom apkabinai mano kaklą ir stipriai pabučiavai į lūpas. Tada jau bėgte nubėgai. Meluočiau sakydamas, kad tą bučinį ilgai jaučiau arba kad jis buvo nuodas. Ne, nebuvo.

Atsisukau į slėnyje dunksantį padrėkusį Antrąjį miestą, nusileidau tuo pačiu funikulieriumi žemyn ir čia pat pasipainiojusioje kavinukėje susiverčiau į šaltus vidurius stiklinę pigios skaidriosios. Tada nejaukiai blerbiančiu „Ikaru“ nuvažiauvau į Šančius, susiradau savo mielą bičiulį, gyvenantį vien iš kortų – bridžas, bridžas ir dar kartą bridžas! – ir žūklės, – abu šie verslai, tiesa, buvo kuo griežčiausiai draudžiami, bet argi kas paisė? Jis kaip tik ilsėjosi po daugiadienių rungtynių, turėjo laiko ir ūpo šnekučiuotis – prasėdėjom iki ryto; apie jokias tūlas aš jam, aišku, nė neužsiminiau. Jis vis kartojo: ot gaila, kad neloši! Ot gaila, kad bijai rizikuoti! Ot, ot, ot! Nė nenujautė, kaip aš lošiu ir rizikuoju – kasdien, kasdien, kasdien! Taip ir šnekėjom. O ir kitą dieną, jau pirmadienį, aš niekur nevažiauvau – bridžo asas paskyrė man „premiją“. Tiesa, šimtinė su Leninu Antrajame mieste net ir anais laikais nebuvo kažkioks pinigai, bet man tai buvo tikras turas! Duona su sviestu, kumpis, dešra, degtinė, vynas, alus, bilietai į pasaulio kraštą ir netgi truputėlį toliau. Jausdamasis kaip niekad stiprus, vaikštinėjau po centrą, užsukau netgi į muziejų ir parodą, išpūtęs akis stebėjau, kaip minia gruzinų, suklupus ir ašarodama, klausosi varpais skambinamos

„Suliko“ – Antrajame mieste visuomet galėdavai išvysti tai, ko nepamatysi niekur kitur! Jaučiausi neteisingai nuskaustas, bet, savo nuostabai, suvokiau, kad širdperša, svilinti mane, kažki koku stebuklingu būdu yra netgi maloni. Betgi tai nenormalu, galvojau mindamas Centrinio pašto linkui – buvau mat sumanęs išsiųsti tau telegramą į Vilnių, kaip tik svarsčiau, kaip į kelis žodžius sutalpinus ir savo gėlą, ir laisvės plazdėjimą – tik čia kaktomuša susidūriau su tokia Erna, o vakare jos vieno kambario su visais patogumais butelyje, kažkur Vydūno alėjos gale, jau buvom abu girti kaip dūmai. Ar kaip pėdai, tas pats galas. Ji dar sumurmėjo: reikėtų tau pakloti atskirai, betgi vis tiek atłysi! Jos teisybė, būtinai atłysiu. Seniai bebuvau sutikęs tokią girtuoklę kaip šita Erna. Anksčiau tokia, rodos, nebuvo. Studijų bičiulė, kažkada vienoj kompanijoj trankėmės po Karpatus. Dabar energinga, be galo emancipuota senmergė, chemikė, dirbo čia restauraciniėse dirbtuvėse. Erna gėrė kaip vyras, bet iki galo nesmigo. Tiesa, skeryčiojosi, blevyzgojo, gyrėsi, kaip ir visi girtuokliai, ką padarysi. Kiek vyrų raitėsi po jos kojom! Kaip jie verkę, maldavę! Taip šnekant jos plėšriam veide atsirasdavo kažki koks koks pasitenkinimas. Bet man jau neberūpėjo, ar ji tikrai galėjo ištekti už kažkokio akademiko, ar ne. Man ji buvo ne moteris – laiku pasitaikęs sugėrovas. Buvom jau girti ir vis tiek dar gėrėm. Ėmė pulti ir mane – andai dėjaisi kažkuo, dabar šit nusmurgęs, apšepęs, kam tu toks, girdi, reikalingas! Ir iš tikrųjų – kam? Laimė, nežinojo, kokią *fiasco* buvau ką tik patyręs, būtų išbučiavusi! Bet jau klojo patalą, neliepė net nosisukt. Visai nepanaši į tas mergeles ar moterytes, kurios vos užkaušusios žliumbia, draskosi, žada žudyti,

o paskui pernakt žiaukčioja tualete. Buvo netgi vyresnė už mane toji pasiutėlė Erna; buvo labai patenkinta taip subtiliai išsprendusi gulto problemą, atsigulusi burbtelėjo „labanakt“ ir nusigręžė į sieną. Atverčiau ją į save, stvėriau į glėbį, ji tik atsiduso: kaip nori! Jau sakiau – nieko jai apie tave, Tūla, nepasakojau – kam? Na, žinoma, ji gal ir nebūtų tyčiojusis, gal netgi būtų ką nors „moteriškai“ patarusi. Rytą ji kuo garsiausiai paleido Vysockio „Gimnastiką“ – kelkis, latre! Ir iškėlė virš galvos vyno butelį – manai, aš nesuprantu? Pati negėrė nė lašo, irgi nepaprastai tuo didžiavosi: aš, girdi, ne alkoholikė, ne koks „peisanas“, lakąs valerijoną! Rytais – nė į burną!

Plyštančia galva siurbiau raudoną „Agdamą“, kažką lyg ir prisiminiau iš vakarykščios. Kokoj skirtum! – nutariau. *Vivere pericolosamente!* – nė nenujaučiau, kas manęs laukia. Sučirškė iškart telefonas ir durų skambutis – Erna atidarė duris. Įžengė aukštaūgis gražuolis odiniu paltu, odine skrybėle ir odinėm pirštinėm. Bet ne iš „organų“, aiškiai buvo matyt. Numetė ant kėdės odinį krepšį ir iš odinio futliaro išsitraukęs cigaretę užsirūkė. Važiuojam? – į mane jis nekreipė nė menkiausio dėmesio, kaip ir didžiuma normalių vyrų „su padėtim“. Jis kvietė Erną vykti jo automobiliu į Trečiąjį miestą – Klaipėdą, kam neaišku. Robertas vadinosi tas gražuolis. Buvau tokių matęs ir šen, ir ten. Architektas, fachverkinės architektūros specialistas. Tokie moka bent dešimt frazių angliškai ir rūko geras cigaretes. Šaltas ir mandagus. Oda ir blaivystė! Erna jam esanti reikalinga kaip chemikė – fachverko medienai tirti ir konservuoti. Gal ir dar kam nors... Erna tik purtė galvą – agresyviai, visai kitaip nei tu,

Tūla: eikit visi šikt, niekur aš nevažiuosiu! Robi, vežk tu jį iš čia! – rodė į mane. Tada didysis fachverko specas teikėsi mane pastebėti. O ką, galiu nuvežt. Po šių žodžių aš jau pasijutau kelyje. Net panorau, kad lytų ar snigtų. Erna visai nesivaržydama pristatė man svečią: šitas ponas irgi nori mane vesti, supranti, kiškuti? Kiškutis, atseit aš. O čia – ji parodė Robiui į mane – mano seenas, seenas... Jis ir pats ne aklas: lova dar nė neklota, aš sėdžiu basas, krapštau tarpupirščius ir maukiu nuo pačio ryto.

Robertui tai nė motais. Kai grįšiu, užeisiu, Erna.

Malonus, ramus balsas. Ne, ir tokio egzemplioriaus seniai nebuvau sutikęs – valkataudamas, matyt, tikrai nutolau nuo padorių žmonių: visur man vaidenosi tik sotūs miesčionys, pliuškiai ir nuoširdžiai nekenčiami protmaišiai – dažniausiai. Robertas parnešė alaus, paliko ir kelis butelius kelionei. Luktelėjo, kol aš nusimaudysiu Ernos pusvonėje. Būtų įmanęs, būtų atidavęs man savo švarius marškinius ir puskojines. Pakštelėjau Erną į žandą: sudie, motin maitintoja! Netekėk niekad, gal kada vėl užsuksiu, lauk! O ji: nebijok, triperiuko negavai, kiškuti! Ir rūgščiai šyptelėjo. Taip, be mažiažo jos amžiaus tetos jau nekaip atrodo.

Nė nežinojau, ką veiksiu toje Klaipėdoje, nebepamenu, kada ten ir buvau. Tik bene svarbu? Dabar kuo toliau nuo to Antrojo miesto, tik ne į Vilnių. Spaudėm per Žaliakalnį Žemaičių plento link – prie šviesoforo, stabtelėjus, išvydau tave, Tūla – stovėjai su tais pačiais rudais kailinukais, atskus nugarą ir užvertus galvą šnekučiavaisi su dar aukštesniu už Robį atletu. Ir kepuraitė ta pati – pilka, šiurkščiavilnė. Tik kai krustelėjom, pamačiau – ne tu ten. Visai svetima

moteris, daug vyresnė. Dabar jau visur ir visada vaidensies? Visur ir visada?! Priemiestyje paprašiau stabtelėti – kelionė netrumpa. Nusipirkau du butelius „Kabernė“ ir cigarečių. Alus tik alus, o vynas – jau vynas! Robertas šyptelėjo, atidarė odinį krepšį ir padavė lydytą sūrėlį ir kamščiatraukį – aukso žmogus!

Dūzgėm autostrada kaip bitės. Nei lijo, nei snigo – ir ačiū Dievui! Ilgai lenkėm koloną žaliai dažytų šarvuočių, bet šarvuočiai manęs nebaidė, tai ne milicijos džipai. Murkiau vyną ir rūkiau. Kračiau pelenus į peleninę šalia radijo aparato, iš kurio Stasys Povilaitis nenuilsdamas, vis dramatiškiau klausė: „Kur einiiii? ...ir šiaurūs vėjai!.. Bet nieks tavęs nesugrąžins, o tu man laime būt galėjai!!!“ Pagaliau nuilso, užsiraukė, o radijas sutraškėjo – lediniu balsu diktore pažadėjo, kad naktį šals, stipriai. Kai horizonte, kiek pasvirusi priekin, pasirodė Kryžkalnio „madona“, jau žinojau, kur patrauksiu nuvažiuęs. Trečiajame mieste, šauniamam uostamiestyje, netoli stadiono, gal dar tebegyvena pažįstama valkatėlė su drauguže. Na, žinoma, netikra valkatėlė, mokosi juk Konservatorijos filiale, dega karštu noru režisuoti, vaidinti, mylėti. Kažkada buvau ją apnakvindinęs tuščioje Herberto Šteino dirbtuvėje – ji stebėjosi tenykšte butaforija ir antikvariniais daiktais. Pats irgi ten nakvojau, kurgi ne. Tada man netgi buvo kilusi mintelė, kad ta jaunuolė „badosi“, nes kai atkimšau vyną, ji tik papurtė galvą – vėlgi visai kitaip nei tu, Tūla, ar Erna, chemikė! – ir atsiduso – ne to man reikia... O paskui, jau migdantis, man pasidingojo, kad ta mergužėlė kažką kramsnoja – monotoniškai, kartkartėm tarsi apmirdama – nejau pluta? Buvau lankęsis toje palėpėje,

net adresą įsidėmėjau ir dabar, pasikrapštelęs atmintyje, ūmai nušvitau:

– Kulių septyni, trys! Kulių septyni, trys! Kulių septyni, trys!

– Haliucinacijos? – dirstelėjo į mane vairuotojas. – Jau?

– Kulių septyni, trys!!!

Koks gi tos valkatėlės vardas? Pavardė bene latviška – Rozenkrancė ar Rozenfeldė. O vardas? Aha! Vėl pragydau:

– Rodė! Rodė! Rodė!

Robertas susirūpinęs žvilgtelėjo į mane dar atidžiau, bet aš jam paaiškinau: viskas tvarkoj. Toks vardas damos. Rododendra. Rododendra Rozenbliumė. Tik neabejotinos latvių kilmės Šiaurės Lietuvos ūkininkas galėjo išrinkti savo gležnam kūdikiui tokį vardą. Draugužiai vadino ją Rode. Rodė tarėsi studijuojanti masinių renginių režisūrą. Masiniai renginiai buvo jai pats gyvenimas: kavinės, skverai, parkai, paplūdimiai, autostrados ir sueigos tarpuvartėse. Gyveno Rodė irgi masėse – krantinėse, turguose, kavinukėse, užkandinėse, buvo – bent man – panaši į pasišiaušusią pajūrio pempę, be galo draugišką, sukalbamą ir beveik su visais linkusią aktyviai bendrauti. To reikalavo pati jos profesija – masiniai renginiai. Man ji kliuvo netikėtai ir dovanai, kaip ir viskas valkatai. Andai į Vilnių Rodė tranzitu atlydėjo jauną rusų poetą, genijų, aišku. Jau kelyje Rodė su Denisu – toks poeto vardas – gerokai nukaušo, atvykę abu slampinėjo po apgriuvusio Alumnato kiemą su vos nugertu buteliu „Rošū de dessert“. Aš kaip tik išlindau iš „Bačkos“, ir Denisas – pažinojau jį dar anksčiau – stvėrė mane už rankos: pasaugok, girdi, šitą mergaitę, aš tuoj... niekam jos neduok! Jis mat išgėręs

praskydo – įsigeidė aplankyti savo buvusią gražuolę žmoną ir sūnų Salvadorą – nujaučiat, žinoma, kieno šlovei šitaip pavadintą... Laukėm su Rodė už Gedimino pilies papėdės, ant akmenų, laukėm iki sutemstant, o tada už visus sumestus pinigus prisipirkom – ko? Aišku, vyno! Kai visai sutemo, nusivedžiau ją į Herberto dirbtuvę – šeimininkas buvo išvykęs su paroda į Kalugą. O gal į Tulą, nepamenu. Rodė net vyno neparagavo, jau sakiau. Tik klestelėjo ant sofos: dabar ar kiek vėliau? Ir dabar, sumurmėjau, ir, aišku, vėliau, bet sakyk, paukštuk, ar tai ir yra tavo masiniai renginiai? Jai patiko toks klausimas – Rodė kvatojosi iki ašarų. Štai kokia buvo toji Kulių vartų gyventoja. Narsi, vitališka, be galo smalsi masinių renginių režisierė. Rododendra! Galgi neišvays?

Tempiau vyną taip, kad pakaktų iki uostamiesčio: juk Robertas daugiau nebestoviniuos kur paprašytas! O ir šiaip. Ne, jis buvo tikras žmogus, beveik iš tos raidės – nugabeno mane tiesiai į Kulių vartų gatvelę. Kai sustojom, išvydau senovišką, „dvigubą“ namo numerį: „7“. Laimingas skaičius? Ar verta pasakot, kaip abejingai, kaip atvirai bodėdamasi manimi sutiko svečią Rodė? Buvo mat įsimylėjusi Vyriausiąją režisierių ir įnikusi į studijas – virė tirštą aguonų kvaišalą ir laukė garbingesnių svečių negu aš. Bet vis dėlto užkaitė kavos ir nervingai rūkydama palaukė, kol ją išsiurbčiojau. Turiu pripažinti: atjautė mane, neišvarė lauk, nieko neklausinėjo. Kai surūkiau ir cigaretę, ji mane nuvedė į kitą gatvės pusę pas savo draugę – liūdno, putlaus veido blondinę. Ir anos vardą dabar prisimenu – Olyva. Olivija, pristatė Rodė, liepė vadinti Olyva ir tučtuojau dingo, atvirai mirktelėjusi ir Olyvai, ir man – neprაžūsit! Olyva, pasirodo, irgi ruošėsi tapti režisiere,

tik niekaip negalėjo išsirinkti, kokį veikalą statyti – linksma ar liūdna? Ir ką pirmiau – Čechovą ar Kafką? Kalbėjo ji lėtai, tarsi miegodama. Pašildė man „Jaučio kraujo“, klausinėjo, ar aš pažįstas Nekrošių. Jis vienintelis mat ją gal ir suprastų. Gal ir. Pasakojo apie nuostabias atostogas prie Azovo jūros. Apie Albatrosą, savo pietietį draugelį – na ir nukamuodavo jis ją! Ji dirstelėjo į mane ir patikslino – savo šnekomis. Sukūkčiojo, prašnekusi apie žuvėdras – kaip jos moka mirti! Tarsi būtų mačiusi! Švampė „Primą“, grūdo cigaretes į trumpą kandiklį ir be perstogės švampė. Apkūni, niūri, nuoširdi. Netgi nelabai ištvirkusi. Gyvenau ten gal savaitę – tik trečią naktį ji pakvietė mane į savo patalą: man rodos, mudu jau pradėdam susidraugauti? Bet pūkštė iš širdies. Palydėjo mane ir į traukinį – jau iš tolo pamačiau Denisą, vėl vykstantį aplankyti Salvadoro. Olyyyyvaaaa! – suklykė jis, išvydęs mudu, anei kiek nenustebo. Jis kalbino važiuoti ir Olyvą – greit, lipam, liuks, nueisim pas Begbį, pas Runkelį, a? Olyva? Bet Olyva nevažiavo. Prašė, kad aš parašyčiau jai bent vieną laišką – ji renkanti visus. Buvo pusmetriu už mane aukštesnė ir centneriu sunkesnė. Visą laik filosofiskai nusiteikusi, kartais net mylėdamasi. Trumpam išėjusi, visuomet grįždavo su vynu ir kiaušinių dešimtimi. Baskiško omleto specialistė. Kaf-ka, kaf-ka! – kranksėdavo Olyvos prijaukinta varna virš jos skurdaus buduaro. Kaži kur ji dabar? Giedras metas, štilis, pagalvojau prisiminęs Olyvą, nors prie jūros mudu taip ir nenuvažiavom.

VIII

O tuomet, Domine, aš jau gulėjau Antrajame skyriuje – esu apie jį gan miglotai užsiminęs. Vasaros, Rudens ir Olandų gatvės iki pat reljefiškos Polocko linijos pietryčiuose buvo tos natūralios ribos, kur beveik du mėnesius aš jaučiausi kaip namie. Ligoninės teritorija, savime aišku, buvo kur kas ankštesnė. Rytų pusėje kilo staigus eglėtas šlaitas, į kurį įlipus vėrėsi slėnis į Drugelių kapines. Tai virš jo, Domine, aš skrisdavau bemiegėmis naktimis iki Filaretų kampo, o čia, padaręs posūkį į vakarus, jau plasnodavau į Malūnų gatvę...

Nebėr ko slapukaut: Antrasis skyrius buvo menkai užmaskuota alkoholikų gydykla – ligonlapyje dažniausiai būdavo įrašoma, kad tokiam ir tokiam žmogui sutrikusi centrinė nervų sistema. Tai, žinoma, irgi teisybė, bet apie haliucinacijas ar fobijas, apie pagirių sindromus ir cirozes – nė žodelio. Vieša paslaptis, ant lūpų uždėtas pirštas, kam nors iš pasauliečių paklausus: Antrasis skyrius? O kas tai iš tikrųjų?

Banaliausias skyrius. Tie stiklelio vergai, kuriems proto likučiai dar kuždėjo: eik, pailsėk, atsigausi ir vėl galėsi lakt „kaip žmogus!“, lydimi apsiašarojusių žmonių, sugyventinių,

o ir vieni, kaip aš, ateidavo į šitą ūksmingą parką, apsigyvendavo pažiūrėti koketiškame vasarnamio stiliaus barake ir gerą mėnesėlį čia voliodavosi, rydavo vitaminus ir trankvilizatorius, laisvalaikiu tvirkindavo jaunas nevisprotes, kurių knibždėjo ir gražus parkas, ir miškeliai aplink beprotnamį. Gelsvame barake ilsėjosi vien alkoholikų vyrija, o kituose skyriuose – mūriniai pastatai, kai kurie langai net su grotomis, aukštas, vielom užnarpliotas pasivaikščiojimų voljeras – čia iš proto tyliaiėjo būsimieji savižudžiai, gražūs depresijos apsėsti jaunikaičiai, garbanoti šizofrenikai erelių nosimis ir ugningais žvilgsniais, nevykėliai studentai, nutarę verčiau pagulėti kvailyne, negu eiti į kariuomenę, su tėveliais konfliktuojantys isteriški paaugliai, kurių ir paaugliais nebe pavadinsi, ir vieniši senučiai, kurie jau niekur nebenorėjo iš čia eiti, nebent į dangaus karalystę.

Jie ir išplasnodavo į tą slėnį, į Drugelių kapines, ten juos tyliai užkasdavo dar tylesniam šlaite... kažkodėl dažniausiai naktį, aš mačiau... Lengva smiltis, lakūs Drugelių kapai, smėlio pripustytos numirėlių kišenės...

Alkoholikai atsigaudavo tiesiog akyse – kilodavo prie durų rūdijančią dvipūdę, malėsi virtuvėje, pliekė kortomis ir kone visi turėjo po rankeną, kuria galėdavo atsidaryti beveik kiekvienas duris.

Aš, ne tik girtuoklis, bet ir benamis, čia jaučiausi itin gerai. Aišku, tam tikra prasme ir Antrasis skyrius buvo konclageris, kurio administracija ir personalas „geriantį gyvulį“ vėl bandydavo paversti žmogumi, nors ir patys narkologai, toksikologai bei psichoterapeutai seniai nebetikėjo stebuklais, taigi ir savo veiklos prasmingumu. Bet darė, ką galėjo, ar bent

dėjosi darą. Liesas, nervingas daktaras su rūsčiai trūkčiojančiu skruostu iš pat pradžių įrašė mane į eksperimentinę grupę – sutikau su visom sąlygom. Kas antra popietė jis mus, šešis ar septynis menkystas, nusivesdavo į barako palėpę, suguldydavo maždaug krūtinės aukštyje iškeltose, ruda cerata aptrauktose kušetėse ir lėtai kartodamas malonius žodžius ragindavo ar netgi versdavo atsipalaiduoti... Tikrai... kūnas po sočių pietų aptingdavo, akys pačios merkdavosi. Glebas, krovikas iš „Krasnūchos“, seanso metu gulėdavęs mano dešinėje, neretai net užknarkdavo – mūsų visų siaubui ir savo paties nelaimėi. Mane imdavo juokas, bet psichoterapeutas, piktai riktelėjęs, dar bakstelėdavo Glebui į nuogą pilvą ir pradėdavo antrąjį eksperimento dalį: kupinu patoso aukštu balsu imdavo karštai plūsti degtinę, vyną ir alų, butelio kaklą lygindamas su speniu; jo akys tikriausiai kibirkščiuodavo. Mes šito nematydavom – būdavo įsakyta gulėti stipriai užsimerkus ir nekrustelėti, antraip viskas nueisį velniop. Tik vargu ar jis pats patikėdavo savo įtaigos galia, kai pasiekęs kulminaciją prapliupdavo:

– Štai ji, ji, prakeikta degtinė! Štai! Per ją (jis besdavo pirštą į arčiausiai gulinčio krūtinę) tu netekai darbo! Tik per degtinę tave paliko žmona! (Čia jis būtų galėjęs besti beveik į kiekvieną.) Degtinė aptemdė tavo protą! Ji, degtinė! Štai!

Ir jau net švogždamas iš įtūžio gydytojas įsakydavo mums išsižioti kiek galima plačiau ir iš kažkur ištraukęs pilną butelį ką tik keiktos degtinės ar perpus skiesto spirito imdavo kliukinti ją į pražiotas burnas... O ir šiaip laistytis, šlakstyti – kliūdavo ir ant veido, akių – štai kodėl jis liepdavo užsimerkiti! Išlaistęs visą butelį skaidriosios, jis be jėgų sudribdavo į

krėslą, užsidengdavo plaštaka akis ir, nusibraukęs nuo kaktos užkritusius juodus plaukus, jau žmoniškai paprašydavo neskubant keltis... Ant grindų ties kušetėmis stovėdavo raudoni ir mėlyni plastmasiniai kibirėliai, bet tik retas, paveiktas įtaigos ar ant lūpos užtiškusios degtinės, susivemdavo. O toks ir buvo šito pikto gydymo tikslas – pravimdyti, sukelti kuo didesnę šleikštulį. Vėmikai čia būdavo visokeriopai skatinami ir keliama pavyzdžiu nevemiantiems.

Na kaip? – klausinėdavo daktaras po tokio seanso kiekvieną triušelį, – kaip jautiesi? Nori dar gerti? Oi, doktor! – dejuodavo mano kaimynas Glebas, krovikas iš „Krasnūchos“, – nikogda bolše, ei bogu! Čto by ja etu gadost bolše būchal! Basta, zaviazыvaju! Nesveikoji daktaro akis trūktelėdavo, jis kažką pasižymėdavo savo stebėjimų žurnale.

Na, o jūs kaip? – paklausė jis ir mane gražią rudens popietę. Už siauro balto lango krito didesni už plaštakas palši, žalsvi ir raudoni klevų lapai, blykčiojo nekarštos saulės atšvaitai. Kai norėjau gerajam žmogui atsakyti ką nors panašaus kaip Glebas! Deja! Liūdniausia turbūt buvo tai, kad aš, kaip ir didžiuma šios alkoholikų kolonijos gyventojų, nė iš tolo nemaniau esąs koks ligonis. Na, gal pavargęs latras, kuris neturi kur nakvoti, kuriam apskritai nėra gyvenimo. Niekur nėra. Gėda man buvo žiūrėti į neramias šito nervingo, lieso žmogaus akis. Juk jis mane vadino „jūs“. Juk ne kas nors kitas, o jo tikras brolis, dar netaręs savo lemiamo žodžio aktorius, padėjo man įsitaisyti šioje rudens sanatorijoje. Net paprašė, kad manęs čia pernelyg neuitų ir per jėgą nešertų vaistais. Tik šitam daktarui turėjau dėkoti už lovą kampe prie lango ir už tai, kad jau penktą savanoriškos ne-

laisvės dieną mane išleido į miestą – ėjau gatve žinodamas, kad turiu kur pareiti ir palįsti po antklode. Nežinau, sakydavau daktarui, artisto broliui, taip paklaustas, šlykštu man, žinoma... patikėkit, aš stengiuosi, bet manęs netąso... nevemiu! Žinot, pripranti prie visokiausios smarvės... Nieko, nieko! – šūktelėdavo jis gan pakiliai, – reikia tik neišgvert, susiimt, ir viskas bus gerai! Linktelėdavau ir drauge su kitais pilkaveidžiais kolegomis traukdavau grėbt glėbiais puolančių lapų, krauti jų į surūdijusią traktorėlio priekabą.

Vakarais, kai budėtojai nuo ilgų stalų nušluostydavo pieniškos sriubos balutes ir nubraukdavo lašinių odeles (rūkytų produktų atvilkdavo artimieji – sveikstant girtuoklius suimdavo žvėriškas apetitas!), aš dažnai įsitaisydavau po blausia šio refektoriumo lempa. Galėdavau čia iki išnaktų skaityti arba, nubudęs nuo galingo kurio nors kaimyno knarkimo, kai jau nebeįstengdavau užmigti ir niekur nerasdavau sau vietos, ateidavau čia su bloknotu – užsirašydavau kai kuriuos įspūdžius, bandžiau sudarinėti aiškinamojo slengo žodyno minimumą, bet užvis dažniau rašydavau laiškus tau, Tūla, – jų jau nebeišsiųsdavau... ir ne vien dėl to, kad nežinojau jokio tavo adreso... Neretai man kliudydavo koks kitas, irgi nemigos kamuojamas, vyrutis – dažniausiai kupinas karšto noro išsilieti, išsipasakoti – nejučia įsileisdavau į tuščią pašnekesį ar klausydavausi ilgiausių monologų apie siautulingas naktines puotas, vaidus ir peštynes su sugėrovais, apie nesibaigiančius įvykius lovoje ir apie nuolatinės kovas su įgaliotiniais, žmonomis, kaimynais, su visu pasauliu! Sėdiniuodamas naktinėje valgykloje, rašiau ir rašiau laiškus

tau – nieko ten nebebraukydavau, pasakodavau tau viską iš eilės arba priešingai – viską taip suveldavau, kad nė pats nebesusigaudydavau, kur teisybė, kur tylia beprotybe dvelkias pramanas – jokių iliuzijų!..

*Tarsi nuodas voro siūlas
Tįsta per tamsias gatves,
Kur lunatikus iš Tūlos
Mėlynom kariatom veš...*

Daugmaž taip. Toks posmelis man kartą susidėjo, vėliau jis tau, rodos, patiko? Taip patiko, net prašei, kad užrašyčiau, – brūkštelėjau ant pilko vyniojamojo popierėlio, kuris buvo skirtas lūpoms šluostyti „Ryto“ kavinėje. Maža ką aš tau tada rašiau. Paistalai. Ištraukos iš vabzdžių ir plėviasparnių gyvenimo. Samprotavimai apie aminiziną ir amneziją. Trumpas esė – „Kuo skiriasi Etika, Estetika ir Etiketė?“ Atsakymas: etika ir estetika dažnai yra tik etiketė, už kurios... Et. Jokių prošvaisčių. Ligoninėje naktį dera miegoti, didžiuma mūsų niūraus kontingento taip ir elgėsi. Tik Glebas atsikėlęs po vidurnakčio imdavo kilnoti dvipūdę, lįsti prie manęs su savo kvailais klausimais – kažgi, ar pusmetį pilstant kefyra iš vieno butelio į kitą, jis tikrai virsta grynu spiritu? – o kartą, tą pačią dieną, kai prisiekė daktarui iki karsto lentos „nebūchinti“, mano akivaizdoje išsitraukė iš ančio butelį degtinės, pasirausęs spintoje susirado svogūną ir kriaukšlę duonos ir užsivertęs nugėrė daugiau nei pusę butelio. Būtų išgėręs visą, bet vienu gaistu nesutilpo, nelaiku kostelėjau. Likutį padavė man: davai, gerk! Papurčiau galvą. Tada Glebas sugniaužė

kroviko kumščius – jie man pasirodė tikri puntukai! – ir stvėrė mane už skystutės pižamos atvartų: nū?! Glebo akys jau klaiko – išgėriau. Nė nesiruošiau jo „išduoti“ kalifaktoriams, kas man darbo! Seniai bebuvau gėręs – galvoje tik sužė, krūtinė užkaito, ir aš, plačiau pravėręs orlaidę, išskridau į rudens žvaigždėm nusėtą naktį... Glebas taip ir liko sėdėti išsproginęs rausvas akis – netikėjo tuo, ką mato! Paskui tik sušvokštė ir užsikniaubė ant stalo. Rytą rado jį negyvą.

Pirmą kartą tada lėkiau pas tave, Tūla, nė nežinodamas, ar rasiu namie, ar dar tebegyveni prie Vilnelės. Plasnojau plėvėtais sparnais paklusęs visiškai naujiems instinktams, pajutęs niekad nepatirto skrydžio svaigulį, kilau vis aukščiau... Lėkiau virš Drugelių kapinių – šalnota žolė iš viršaus atrodė tarsi balta drobulė... Tolumoje švytėjo pagelos sukaustytas Belmonto miškas, o aš pasukau į vakarus, pas tave, Tūla. Nieko nebenorėjau tau nei pasakyti, nei priminti, nei paaiškinti. Tik troškau tave pamatyti ir bent nematomas pabūti šalia, o ką?

Bet išvydau tave tik kitą dieną, kai jau gerokai sutemus vėl išsirengiau į miestą. Besiruošiantis save laidoti miestas – nepamenu taip blausiai, taip beviltiškai apšviestų gatvių, žibintai ir lenktos lempos tik dar labiau ryškino tą nykumą. Praeiviai man rodės tarsi ką tik iš vandens ištraukti skenduoliai, kurie neatsigaivelėję svyruoja namop ar dar kur. Rodės, kad miestas pamiršo kalbą – tik tarsi peršalęs sukosėdavo mašinėlės motoras ar lyg tikriausias vaiduoklis be garso nučiuoždavo karstas stikliniais langais su kažkieno vienas šalia kito susodintais negyvėliais – gelsvas troleibusas. Gal aš ir

nenusipelniau geresnio gyvenimo, mažiau sliūkindamas betonine krantine apmirusio centro link – miesto „širdis“ irgi vos tuskėjo; naudos iš manęs jokios ir niekam. Daugeliui atrodo priešingai – esu žalingas, naikintinas, privalas kelti piliečių nepakantumą; argi epizodas Antrajame mieste nepatvirtina šito? Taigi! Vakar, lekiant atgal į Antrąją skyrių, mane buvo užpuolę kolegos – keli tikrieji šikšnosparniai – chiroptera, rudieji nakvišos – nepanorę pripažinti svetimojo savo valdose, gal ir jie buvo iš panslavistinės „Severozapad“ organizacijos? Dabar gėlė ranką ir petį, bet vis tiek išsiruošiau į miestą – prailgo vakarai staugiant ir kvatojant tikriesiems bepročiams, išvarytiems vakariniam pasivaikščiojimui į vielinį voljerą – jų balsų nenustelbė nei visu garsu mūsų bloke leidžiama „Ja uedu v Komarovo!“, nei širdį veriantys Glebo žmonos verksmai – trečia diena ji nesitraukė nuo mūsų barako durų, netikėdama, kad jos Glebčiko čia jau nebėra. Rodos, ją jau ruošiasi patalpinti į moterų skyrių – ji mat ne tik rauda, bet ir maukia atsineštą vyną. O dar sako – niekas girtuoklių nemyli. Myli, girtuoklius myli tokie patys girtuokliai, ir kaip jie rauda netekę artimųjų. Jau trečia savaitė tas vasarnamio tipo barakas buvo mano ėdžios ir mano guolis. Traukiau tolyn prospektu, net įkaušę žmonės (o tokių taikėsi kone kiekvienam žingsny!) triukšmavo, plūdosi ir stumdėsi tarsi nenorom, verčiami didesnės už save jėgos. Slinko blausūs šešėliai – moterys, nešinos didžiulėmis baltų chrizantemų puokštėmis, – artėjo Vėlinės. Niekas nezvimbė mano blaivioje galvoje, neturėjau jokių tikslų ir nieko netroškau sutikti. Ėjau, ir tiek. Ir prospekto gale, jau už aikštės, kaktom susidūriau su Tūla – jiėjo viena, lygiai tokia pat

kaip ir visi – ką tik ištrauktas iš vandens skenduolis. Tikrai susidūrėm – ji murmtelėjo „tsiprašau!“ ir buvo benueinanti; sulaikiau jos lėtą rankovę, tada atsisuko ir pažino. Sveikas, sveikas, sukrutino patinusias lūpas, sveikas... einam kur nors? Bet į parankę neįsikibo. Vienintelis pasikeitimas? Ne.

Net ši ankšta, šiaip nuolat prisikimšusi kavinaitė, kur prie baro amžinai kunkuliudavo menkos aistros, kur į geriančiųjų sprandus nekantriai alsuodavo laukiantys savo eilės išmesti burną, kur beveik visi vienas kitą ne tik pažinojo, bet ir kiaurai matė – net ir ji tąsyk buvo pustuštė. Susėdom prie baro ant aukštų taburečių – Tūla prie grūdėtos keturkampės kolonos, aš šalia. O, sukuždėjo ji, čia tamsoka, tamsoka. Paprašiau kavos ir vermuto. Nieko mudu, rodos, nekalbėjome, o jei ir kalbėjom, tai tik niekus. Paėmiau jos ranką ir drauge su savąja uždėjau ant jos vyšnių spalvos vilnonės suknelės, – tai buvo svarbiau, suprantama, man svarbiau. Gėrė ji godžiai, kad ir mažais gurkšniukais, – aš tik tyliai stebėjausi. Paskui pati užsakė dar po stiklą. Gardus, karstelintis vermutas iš vis dar broliškos vengrų žemės. Jutau, kaip ji tiria mane akimis iš savo patogios prietemos, bijojau net krustelėti. Aš juk tik šiandien sužinojau, kur tu esi, pratarė, o štai ir susitikom, nieko sau, a? Vėl išgėrėm, jos akys drėgnai sublizgo, bet nieko jose nemačiau, net menkiausio noro kalbėti. Gal man reikėjo viską pasakyti? Vargu.

Kai šiandien prisimenu tą vakarą pusaklėje kavinėje, kai Tūlos jau nebėra, mane užplūsta gėdingas gaudulys. Gėdingas? Kažin. Juk neeksponuoju aš to gaudulio, nesistvarstau už krūtinės – o kas, jei taip ir daryčiau? Tai ko gi man gėda?

Gal savo neryžto, veršiško nuolankumo ir dėkingumo vien už tai, kad ji sėdi šalia? Galbūt. Vis iškyla toji nyki, pustušė kavinė – kaip niekad anksčiau ir kaip niekad vėliau. Dabar man tas vakaras atrodo kaip ištrauka iš kokio liūdno itališko filmo, iš tų nespaltotų, kadaise vadintų neorealistiniais. Tuomet, žinoma, taip neatrodė, net nedingtelėjo. Nykus vakaras su mylimu žmogum ir graudulį kurstantis vermutas. Prietema, chrizantemos už lango, į sprandą kvėpuoja tik artėjančios Vėlinės ir skersvėjis kam nors pravėrus duris. Tu gal irgi viską lygiai taip pat prisimintum, Tūla. Dar tylu. Specifinis, bet vos juntamas virtuvės kvapas iš užkulisių. Per dvi taburetes nuo manęs sėdi, menu, žilas dirigentas smaila barzele, šeria savo katę minkšta virta jautiena, o pats lėtai siurbčioja trauktinę. Jau gerokai kauštelėjęs – argi kitaip vestųsi katę į kavinę? Į mane dirigentas irgi nekreipia dėmesio, nors esam pažįstami. Netoli didžiojo lango – dar jaunas, kone genialus teatro ir kino aktorius. Toks kuklus, jog net tuščioje kavinėje gūžiasi nuo atsitiktinių gerbėjų žvilgsnių. Matai, rodau Tūlai. Matau, sako ji, na ir kas? Paimk dar mano ranką, ranką paimk. Imu ranką, bet žiūriu į aktorių. Artistas: juodi, vešlūs ūsai, plati žema kakta, imčių meisterio sprandas. Kresnas, stamantrus, piktas. Aš žinau – puikus gimnastas, fechtuotojas, šaulys, jojikas. Vienintelis trūkumas – neištaria trumpųjų balsių, nutęsia jas kaip smilgas. Bet argi tai svarbu? Prireikus – Romeo. Prireikus – raudonasis komisaras arba SS banfiureris. Ir vėl – Hamletas, Gasparonė, Edipas. Ugningas žvilgsnis – nuo tokių damoms drėksta slėpsnos. Ei, timpteli mane Tūla, kur tu? Vėl atsisuku į jos veidą – ji šėšėlyje, ji užsako dar po taurę vermuto ir pyragėlį, – juk tau ten klius, ar

ne? Jus ten pūdo karceryje, ar ne? Taip, sakau, kliūva mums ten už viską, pūdo mus karceriuose, bado adatom... iš kur tu viską žinai? O, sako Tūla rimtai, ne viską... aš tik stengiuosi, tik bandau įspėti... Jos vyšninė suknelė irgi beveik juoda. Geriam vermutą ir niūrėjam, kaip ta pilka grūdėta kolona, už kurios nieko nebėr. Kaip už Polocko gatvės? Ji nubraižo aukso ženklą ant servetėlės – jų dar pasitaikydavo kavinėse. Lūpų pieštuku. Tu ėmei dažytis? Ne, tik nešiojuosi lūpdažius, kad sutikusi tave nupieščiau aukso ženklą. Nykios kalbos. Sustingę mano pirštai ant vis tamsėjančios suknelės. Sočios dirigento katės kniaukimas. Kai dabar žvilgteliu į tą vienintelę man likusią tavo nuotrauką, visuomet prisimenu aną kavinę – ir ji jau kadų kadės nebeveikia! – tokie patys šešėliai, prietema, o kažkur už nuotraukos kraštų ir taurė pelynais atsiduodančio vermuto. Ir ne tik pelynais – gal tulžim. Už lango vis plaukia balti ir rausvi chrizantemų žiedai. Supermeno artisto plaukai blizga kaip varno plunksnos virš mūsų lauko – jis geria baltąją, jo draugužė, aišku, šampaną. Matau: kūninga barmenė spusteli „senoviško“ magnetofono klavišą, sucypia juosta, aparatas blerbia, pagaliau karštas moters balsas tvoksteli tiesiai į ausį – mano, tavo, plačią šikšnosparnio ausį: „She was a crasy woman!!!“* Barmenė išsiūbuoja į užkulisius – ką jai čia daugiau veikti? – nuo durų traukia šaltis, ir tik Gerasimas Mucha, buvęs pionierių kapitonas, o dabar durininkas, gali ištverti šalia „tambūro“, ir tai tik kartkartėm išmesdamas kokio lankytojo pasiūlytą taurelę karčiosios. Viduje prietema, lauke – tamsa. Matau, kaip susivelia magne-

* Ji buvo trenkta moteris (angl.).

tofono juosta, kaip kino ir teatro žvaigždė užlenda už baro, pirm diskretiškai ir pagarbiai atsiklausęs savo damos – be galo liesos didžiaburnės merginos akytom kojine, spusteli vieną klavišą, antrą, trečią – juosta pamaži išsilygina, įsitempia, traksteli, vėl sublerbia ir... ir nieko man jau daugiau švarkar nebereikia – Adrianas Čelentanas dainuoja „Yuppi Du“!.. Dar „Yuppi Du“ laikai! Kam jupidū, kam ne, suprantama. Man vis dar jupidū. Jupidū, jupidū, jupidūūū... jupidudududūūū... Kitiems nevilties, „šturmundrango“, vėlių ir nykaus abejingumo laikai. Bet čia, siauroje, ankštoje kavinėje mane visą užvaldo šitas dramatiškas „Yuppi Du“. Net Tūlai apie tai nieko nesakau... Taip menasi man tas „neorealistinis“, itališkas vakaras, nykesnio nesugalvotum, o vis dėlto! Laikau jos languotą apsiaustą – pirmukart šitą matau, ji taiko rankas į slidžias rankoves, sukikena... gatvėje baisi pagela, tie patys lavonžmogiai su lavondėmėm ant kaktų, mudu įsėdam į tuščią troleibusą, jau tikrą stiklinį karstą... pirmą tave praleidžiu... lipk, Tūla, tuoj užsivoš dangtis. Lydžiu iki pat Antakalnio žiedo, nė neklausiu, kur tu važiuoji, kas tavęs laukia, argi tai svarbu. Lydžiu, žinodamas, kad grįžęs Antrojo skyriaus duris rasiu užrakintas, nebegelbės jokia gudri rankena, jau vėlu, ir jei budinti sesuo įrašys į knygą, kad pargrižau su kvapu, kitą dieną iš tos sanatorijos mane vėl iššveis į gatvę... naktį laktysiu šikšnosparniu, o dieną?.. Gal aš tave aplankysiu, sako Tūla nudūrus akis į suskeldėjusį šaligatvį, pirštine glosto mano senąjį puspaltį ir taip greit nueina, kad nespėju nė paklaust: kada gi?

Grįžtu kamuojamas jau primirštos saldžios kančios – štai koks esu! Pabuvau kelias valandas drauge – ir laimingas! Tik

kilnus, tik nesavanaudiškai mylintis žmogus taip gali! Traukiau į boluojančius gydyklos vartus nė truputėlio nesikrimsdamas dėl šiurkštaus režimo pažeidimo. Greitai blaivėjau nuo žvarbumos, bet vis dėlto dar pakramčiau žalių tujų iš gyvatvorės – jų kartumas gal nustelbs liūdną vermuto ir chrizantemų kartį?

Man labai pasisekė – seselė, jau nuo durų užuodusi tvaiką ir jau pasilenkusi užrašyti mano pavardę į nusižengėlių žurnalą, netikėtai kilstelėjo akis ir striukai pasiteiravo, ar aš nesąs... Domicėlės ...čiūtės pusbrolis? Išpūčiau akis ir aš: kieno? Bet tučtuojau patvirtinau: aha! ...čiūtė tikrai mano giminaitė, pusseserė, jooo! Nebejauna sesuo prašvito auksinėm raukšlytėm, jos nė truputėlio šitos moters nesendino – jiedvi su Domicėle tremtyje šokusios tame pačiame tautinių šokių ratelyje! Uch, buvę laikai!.. Žinoma, tremtis, neteisybės, bet kol jaunas... Domicėlė ir grojusi ten, ir dainavusi, o jau komikė!.. Domicėlė komikė? – pagalvojau. O kodėl gi ne? Ilgainiui tik viskas atrofavosi – humoras virto sarkazmu, ironija – pagieža ir t. t. Sesuo pamiršo ir savo garsųjį žurnalą, ir mano negerą kvapą, dar kartą priminė man, kokia Domicėlė buvusi graži, protinga, draugiška... Kaip jai ten tačiau nesisekė! Žinoma, nesisekė visiems, bet jai! Buvo mat be proto pamilusi estą, mechaniką tokį, akordeonistą, bet šis pasirodė besąs vedęs ir kvailai užsispyręs – niekaip nesutiko skirtis su kažkur salose pasilikusia savo žmona... žinot, estai. Nežinojau šitų dramatiškų smulkmenų iš savo giminaitės gyvenimo, iš kur? O matai kaip! Seselė kone apsiverkė, taip jai buvo gaila Domicėlės. Net dabar, po šitiekos metų! Ji prisaikdino mane niekam nesirodyti į akis, bet kai ėmiau dejuoti,

kad man baisiai trūksta mažo lašelio, ji atsiduso ir įvarvino į menzūrėlę lašeliuką gyno spirito, praskiedė jį vandeniu iš mūsoto grafino ir padavė: te, sprog! Bet nepiktai, nepiktai...

Pačius beviltiškiausius girtuoklius spiritu, beje, gydydavo ir mūsų vyriausiasis, tasai aktoriaus brolis su trūkčiojančiu skruostu. Ne visus, žinoma, ne. Tik tuos, kuriuos atveždavo jau užsėdusius ant „baltų arklių“; seselės ir veteranai tokius vadindavo „delyrikais“. Iš pradžių aš tik gūžčiojau – tie vyrukai buvo visai nepanašūs nei į degradavusius lyrikus, nei į meno žmones. Padėrusios akys, lunatikų judesiai, begalinis veržimasis laisvėn; juos pririšdavo mažytėje šeštoje palatoje netoli išvietės. Stipriai pririšdavo, paklodėmis, prieš tai jas sušlapinę, kad neatsileistų mazgai. Mes, reliatyviai sveikstantieji, paeiliui budėdavome prie jų mirties guolio, skudurėliu vilgydami sukepusias lūpas ir šluostydami nuo kaktos šaltą prakaitą. Apstatyti lašelinėmis, nuolat badomi ir kitaip kamuojami „delyrikai“ arba atsigaudavo, arba gan greit išpūsdavo dvasią. Spėdavo dar prikelti visokius nesąmonių, kai kurias tikrai būtų verta užrašyti. Tiesa, kai kuriuos mirštančiuosius dar spėdavo išgabenti į reanimacinius skyrius, kur jie geruoju atsisveikindavo ir su degtinės mariomis, ir su girtu savo negyvenimu. Bet tie, kurie dar sugrįždavo į šitą baisiai netobulą ir prišnerkštą pasaulį, didžiausiai mano nuostabai, po kelių dienų vėl ilgesingai dairydavosi ir į miškelį už vielinės tvoros, ir užiančios gatvės pusėn – ten stūksojo pilkšvas „Rytas“, parduotuvė su svaigalais. Jie nieko neprisimena, tarsi teisindavo juos sanitarai ir net seselės. Tai šit, tuos jau klejojančius mirtininkus, daktaras ir girdyda-

vo gynu medicininiu spiritu. Pats įgudusiu staigiu judesiu pražiodydavo jų tvirtai sukąstus dantų tiltus ir kliūstelėdavo gerą šlaką deginančio skysčio, o žandikaulį laikydavo suspau-
dęs taip, kad nė lašas pro šalį nenuvarvėtų... Esu laikęs vieną
už kojų tokios operacijos metu: juk vargšui atrodė, kad jį
nori nužudyti – gal pasmaugti? Žiū, dažniausiai šitas vaistas
pakeldavo iš mirusių, atkutęs ligonis pats imdavo reikalauti
antros dozės, ir daktaras beveik visuomet įpildavo.

Vieną dieną vyriausiasis išsikvietė ir mane. Jau savaitė
buvo praslinkusi po susitikimo prospekte ir pasėdėjimo ka-
vinėje – neįėjau nė nors suuodė? Visą tą savaitę laukiau pasi-
rodant Tūlos – ji neatėjo. Eidamas gerti arbatos dirstelėdavau
į sankryžą, lūkuriuodavau pavartėje, sėdinėdavau ant suolo
šalia registratūros – ne, neateina.

Vyriausiasis pamatavo mano kraujo spaudimą, pasiklau-
sė širdies. Mačiau, kaip jis bodisi šitom procedūrom. Paskui
krunkštelėjo, o akis virptelėjo – gal net smarkėliau kaip vi-
suomet.

– Matai, – pradėjo jis. – Brolis man viską papasakojo... na,
supranti, kad tu... toks ubagas. – Jis pabandė sukrizinti. –
Praėjo keturiasdešimt penkios dienos, jau daugiau net...

Tylėdamas žvelgiau į jį. Tiek truko gydymo kursas, numa-
tytas specialistų – keturiasdešimt penkias dienas.

– Išrašysiu tave, – pasiryžo gerasis žmogus. – Ryt. Pagy-
venk savaitėlę kur nors, gerai? Na... gersi, negerši... kaip tau
išeis. Geriau, žinoma, negerk! O pirmadienį vėl ateik, priim-
siu. Šiandien dar pabūk.

Tik gera tikriausiai linkėjo man šitas neurasteniškas, kaip
vėliau patyriau, savaip nelaimingas vyras, bet ir jis nebuvo

visagalis, ne. Matydavau, kaip į jo kabinetą įneria kažkokie vyrai, moterys su aplankais, portfeliais, kai kurie tarpdury mostaguoja rankom ir net graso pirštu... Ne, ne visagalis. Matyt, ir jis nevykdo kokių nors įsipareigojimų, gydymo planų, gal ir sveikstančiųjų procentas per menkas, ką jau čia, rūpesčių jam iki kaklo! Gal net rimtų nemalonumų. Bet man tik pasiguodė – brolis vėl negavo lemiamo vaidmens, vėl stypsos su alebarda kaip iškamša! Jis pabandė nusišypsoti, šįkart beveik pavyko.

Išėjau į kiemą, užsirūkiau po rudu kaštonu ir jau iš tolo išvydau žvyruotu takučiu atskubančią Tūlą. Net prigulus lėkė į bjauriai žalias raštinės duris. Taigi ne pas mane. Širdis vėl ramiau sutuksėjo, kraujospūdis pasidarė normalus. Ne pas mane. Tik į raštinę. Šūktelėjau. Atsisuko, prisimerkė, pažino. Palaukė, kol prieisiu. Atrodė gerokai suirzusi, gal net įtūžusi, nors šnekėjo pusbalsiu, kaip visada. Jai prisireikę tokio popiergalio ligoninės raštinėje – jei nori, luktelėk. Jei nori, dar kartą pabrėžė, o gal tik man, įtariam ir jau visa kam teikiančiam reikšmę, pasirodė? Galimas daiktas. Kokio popiergalio jai ten gali prisireikti? Važiuoja į užsienius? Vargu! O gal ir važiuoja, ką gali žinot. Visiems keliaujantiems už kordono juk tenka įrodinėti, kad nesi beprotis, – beprotinio raštinė išnaršo savo turtingą kartoteką ir, jei tavęs tame archyve nėra, išduoda pažymą, kad kvailysčių gal ir neiškrėsi, gali važiuot... Laukiau tavęs gerą pusvalandį, – išėjusi atrodei dar niūresnė ir piktesnė. Nė žodžio apie popiergalį. Jokio mandagaus klausimo apie mano, ligonio, savijautą. Ty-lėdami traukėm į tą patį „Rytą“ kavos. Aš užlipau laiptais ir atsistojau į eilutę, o ji dar nubėgo į parduotuvę ir kažką pa-

sakė kitoje eilėje stovinčiai moteriai. Tik baigiant siurbčioti kavą nejučia susivokiau, kad ten buvo Tūlos motina. Knietėję paklausti, ką jos abi čia veikia, ko joms reikia šitame... vos susilaikiau. Dabar Tūla jau nėsusibėję. Atsileido veido raumenys, lūpos atrodė patinę gundančiai kaip dar niekad. Atlyžo, išsilygino raukšlėlė palei lūpas. Matyt, sutarė su motina, kad toji kur nors palauks. Tikriausiai aš daug ko nežinojau. Išėjom į vėsią saulėtą dieną. Kai pasiūliau parūkyti, ji energingai linktelėjo: eime!

Laviruodami tarp mašinų perbėgom nežmoniškai plačią Olandų gatvę – kitoje jos pusėje jau kadais kapitališkai remontavo lenkų karininkams anksčiau priklausiusius patogius dviaukščius kotedžus. Visas jų kvartaliukas pilkavo ir rudavo čia, kitados ramioje ir atokioje Vilniaus pašonėje. Dabar čia virė, užė, šnopavo magistralinė gatvė, mašinos, rodos, lipo viena ant kitos, tarsi paženklintos mirties ženklų ir bent man panašios į anuos pėsčiuosius – vos atkutusius girtuoklius ir ištrauktus skenduolius.

Durų niekur nebebuvo, mudu įlindom į siaurą koridorių, tada į buvusią virtuvę – čia dar teberiogsojo suknežinta dujinė viryklė. Paėmiau nuo grindų iškritusią orlaidę išdaužtu stiklu ir kilstelėjau prieš buvusio lango kiaurymę. Rėmas, sumurmėjai tu, koks puikus rėmelis! Ant sienos iškart pastebėjau juodais dažais nuteptą užrašą, kažkodėl vokiškai: „Wir sind ein okkupiertes Land!“ Ką gi, bent čia, lenkiškuose griuvėsiuose. Reikėtų nufotografuoti ir persiųsti „Spiegelui“, – pasakiau ir išverčiau: „Esame okupuota šalis!“ Bet tau, Tūla, atrodo, okupacija mažai terūpėjo, šniurkstelėjai nosele, ir tiek. Net pamenu, ką mudu tada rūkėme ant kve-

piančių lentų rietuvės – ogi „Salem“, ilgas mentoliu dvelkiančias Suomijoje pagal kažkokią licenciją kimštas cigaretės – tai tu, Tūla, jų turėjai. Porą tų cigarečių netgi davei man atsargai; surūkiau jas vėliau, vis galvodamas apie šitą keistoką pasimatymą, – jis be galo skyrėsi nuo ano, kavinėje. Buvo aišku kaip dieną, kad ne manęs ji atvyko čia lankyti su savo motute. Bet ir ne to išsigalvoto popiergalio. Kas iš to, kad po šitiekos metų žinau teisybę: tu, Tūla, turėjai atsigulti į Pirmąjį skyrių pas lengvus pamišėlius ir romantiškos depresijos gniauzomus nevykėlius. Bet tavo motutė, patyrusi, kad net čia velkasi mano niūrus šešėlis – tu juk niekad nuo jos ničnieko neslėpdavai, ar ne? – kaipmat atsisakė šito plano... Taip, Tūla, tu tik per mane išvengei picniškos sriubos vakarienei, MGB į veną, kvailų praktikantų su testų aplankais... viso linksmo beprotnamio, o juk jums išvykus aš teišbuvau jame vos pusdienį! Gal tikrai kas nors dar būtų atsitikę?... Žinai, ligoniai kaip giminės. Gal ir būtų kažkas pasikeitę? Kur pasikeitę? Na... mūsų santykiuose, gal net likimuose, ką aš dabar žinau. Būtume juk ir mudu, rūkydami kvapųjį „Salem“, prėskąjį „Ronhil“ ar paprasčiausią „Primą“, sukę nesibaigiančius ratus bepročių alėjomis, kopę į miškingus šlaitus, glaustėsi šaltuose pavėsiuose ar netgi nuklydę iki Drugelių kapinių? Tu juk visuomet geidavai jas bent kartą pamatyti, buvau pilnas ausis tau apie jas prišnekėjęs. Gal ir patys būtume ten atgulę?

Apkabinau tave per pečius, tu nė nekrustelėjai. Greit pakštelėjau į šaltą, bekraujį skruostą, kažkodėl atšokau, bet tu sėdėjai kaip stabo ištikta. Tik ranka su rūkstančia „Salem“ cigarete švytavo lėtai žemyn (išputi baltą dūmų stulpelį) ir

aukštyn (godžiai užsitrauki, cigaretė sutrumpėja kone centimetru). Nieko nebūtų mums išėję, vis tiek nebūtų – sušukai staiga taip piktai, kad aš krūptelėjęs nuslydau ant grindų; pirmukart girdėjau tokį piktą, žemą tavo balsą, Tūla, kaip jis skyrėsi nuo visų iki tol girdėtų atspalvių, niuansų, moduliacijų! Kas nebūtų išėję? – norėjau paklaust, o gal jau buvau ir beklausiąs, kas gi turėjo išeiti? Kaip troškau tada tavimi nusivilti! Būtų tikriausiai pakakę vienut vienintelio kupino paniekos ar pasidygėjimo tavo žvilgsnio ar netgi neatsargiai sviesto – „girtuoklis!“ Nieko, nieko panašaus! Sėdėjai kaip sėdėjus, nuo nosies galiuko kaptelėjo skaidrus lašas, šniurkštelėjai, nubraukei jį savo languota rankove ir susijuokei: ar matai, aš verkiu! Didžiuokis! Taip iškilmingai, taip rimtai tai pareiškei, kad aš apstulbau, – juk nevaidinai, nesišaipei? Nė nenujaučiau, kas tau gresia, o tu juk žinojai: iš Antrojo miesto mūsų radikali, organizuota šeima jau pakėlusi sparnus keltis kažkur prie Gudų sienos... Bet jei ir būčiau žinojęs! Viskas jau buvo nutarta, tarsi tiksliai subraižyta baltame popieriaus lape. Planas buvo toks – ir šitai šiandien žinau: dukra pailsi ligoninėje, o atsigavusi jau vyksta tiesiai į ramų gamtos prieglobstį Pagudėje. Antrajam mieste irgi pernelyg daug visokiųjų pašlemėkų... Štai kaip!

Bejėgis aš buvau, bet tu, Tūla, dar didesnė bejėgė. Kiekvienas, pažvelgęs į mudu iš šalies, greičiausiai būtų pasakęs, bėkit vienas nuo kito kuo toliau, pražūsit! Kad aš ir taip pražuvęs, būčiau atsakęs tokiam graudentojui, o ką būtum atsakiusi tu, Tūla? Juk dar kentei, dar ir kaip kentei! Bet niekas nieko neklausė. Užmindėm nuorūkas ir išlindom pro angą į staiga apniukusią gatvę. Sudie!

Nuėjai nė karto net negrižtelėjusi, užsimaukšlinusi pilką megztą kepuršę – tokias anuomet nešiojo pusė Lietuvos. Išlindęs iš paskos kažkoks rūstus vyriškis ėmė šaukti – landžioja čia visokios padugnės! – bet aš tylėdamas žvelgiau tau pavymui, tu žengei vis greičiau ir greičiau. Pamačiau tik, kaip iš už sedulos medelių išlindo moteris – tavo motutė, dabar jau pažinau. Susikibot už parankių ir kaipmat dingot man iš akių, nė nemačiau, kur judvi pasukot. Iš kur galėjau nujausti, kad kitą savaitę pagaliau pakliūsiu į mėlynšvarkių nagus, kad sunokinę laikinojo sulaikymo kameroje jie paleis mane ne į pažliugusį rudenį, o tiesiai į Girtuoklių kalėjimą, tiesa, jis vadinasi kur kas nekalčiau... Nenujaučiau, kad ir tavęs, Tūla, nematysiu ištisus trejus metus, o kai vėl pasimatysim, tasai kartas jau tikrai bus paskutinis. Jokių nuojautų. Vien tuštuma paširdžiuose ir tikrai normalus kraujo spaudimas. Tik jau žinojau: jokių pirmadienį aš čia nebegrįšiu. Ir jokių antradienį.

Šitaip nutaręs, neskubėdamas perėjau dūzgiančią Olandų trasą, o čia mane jau ir užkalbino pažįstamas rašytojas su dūminiais akiniais, baltu apsiaustu iki kulnų ir išpuoselėtais vėplio ūsais. Štai kas iš tikrųjų ruošėsi keliauti už kordono, netgi į Vakarų Vokietiją, kapšali, kaip jis pats sakė. Štai jis ir buvo susiruošęs to popierėlio, Tūla. Net aš buvau garantuotas, kad šitas vyrukas ten nuvažiavęs neprikiaulins, mokės naudotis ir klozetu, ir šakute. Tokie neapvilia. „Wir sind ein okkupiertes Land!“ – iškilo užrašas ant sienos lenkiško kotedžo virtuvėje...

IX

Ir šit: dar kartą savo akimis įsitikinau, kad Vilnius, nors ir gerokai nutolęs nuo Baltijos, turi didelį pranašumą ir prieš išdidžias pajūrių sostines, ir prieš gigantiškus, tamsiai pilkus, lygumose iki begalybės nusidriekusius miestus, visi juk tokių esame matę? Reljefas, kartais net stulbinantis aukščių skirtumas tai lemia. Žinoma, teoriškai aš ir anksčiau žinojau, kad per tuopų pūkais nusėtą Liepkalnį išsikapsčius į Minsko plento pradžią iškart atsiduri aukščiau švento Jono varpinės, o ji, žinoma, ne iš žemųjų. Bet tikrai niekad nesitikėjau, kad užsigulus Girtuoklių kalėjimo penktojo aukšto palangę iš salės, kuri atstojo ir klubą, ir kiną, kurioje vykdavo parodomieji bėglių procesai bei reti koncertai, taigi iš šitos niūrios, prakaitu persigėrusios salės man atsivers tikrai nepaktojamas, netikėtas sostinės vaizdas – spindinti panorama iš nelaisvės: su senamiesčiu pirmajam plane ir smaragdinėm šeškinės kalvoms bene ketvirtajame. Vaizdo platybių netemdė net kaimynystėje esantis Griežtojo kalėjimo kiemas, kur už tankių grotų kankinosi jau nebe stiklelio vergai, o rimti nusi-dėjėliai, – apie juos mano būrio vadas, kapitonas Čaikovskis,

sakė: ten tai vyrai! Ne jūs – sukatos, padūgnės, menkystos! Dalį miesto, tiesa, užstodavo Vizitiečių bažnyčios kupolai, bet juk galėjai prieiti prie kito salės lango arba nulįsti į užscenyje įsikūrusio radisto – irgi, žinoma, girtuoklio – Mogilos kambariuką, ta pačia proga dar ir čefyro gurkštelėti.

Spindinčią panoramą aptikau, suprantama, ne iškart, kur ten, gal po gero pusmečio, kai jau spėjau kiek atsikvošėti, apsitrinti, susitaikyti su rutina, smarve, konvejeriu, nuolatiniais žeminimais ar atvira panieka. Kita vertus, auštant pavasariui už Girtuoklių kalėjimo tvoros jau turėjau įsigijęs ir šiokių tokių bičiulių. Sutikau netgi padoresnių ir oresnių vyrų nei vadinamojoje laisvėje, už aukštos tvoros – apraizgyta vielų kamuoliais, tinklais, naktį nutvieksa prožektorių ji maža skyrėsi nuo tos, už kurios kantriai tupėjo kepo Čaikovskio „ereliai“ – įžūlūs plėšikai, stambaus kalibro vagys, smurtininkai, žudikai ir panašūs paukšteliai. Tik ten panašių tvorų buvo bent šešetas – viena už kitą įmantresnė. Tuos tikrus vyrus dažnai regėdavau pro savo cecho langą, išėjęs parūkyti: prieš kiekvieną viršininką jie kilo juodasnapes kepures, o į darbą rikiuodavosi kaip į parodą. Matydavau ir jų veidus – veidai kaip veidai, itin daug jaunų. Bet apie daug ką aš tiesiog nespėsiu papasakoti: nei apie geruosius vyručius, nei apie atmatas. Tik probėgšmais užsiminsiu tau, Tūla, apie „gydymo procedūras“ – nieko labai naujo jie ir čia neįstengė sugalvoti: iš pradžių irgi vimdydavo, tik jau žiauresniu, priverstiniu būdu, pasitelkę apomorfino injekcijas, o vėliau, kančioms einant į pabaigą, versdavo ryti kokčius baltus milčiukus, kurie dar ir šiandien, ko gero, atsirūgsta mano kepenims. Baltus chalatus medikai užsivilkdavo tik retkar-

čiais, šiaip jau ir jie, kaip ir administracija, vilkėjo žaliais vidaus reikalų kariuomenės mundurais, su priklausančiu auksinių žvaigždelių skaičiumi, antsiuvai ir kepurų graižai rausvi, beveik avietiniai, veidai platūs, papurtę, leksika neįmantri – „Nu-ka, padaidi ko mne siniūga, čto to skažu!“ „Siniūgom“ vadino jie mus, ligonius, mat buvom aprenkti mėlynom palaidinėm, mėlynom plonom kelnėm, maukšlindavomės mėlynas beretes, o žiemą į darbus traukdavom su mėlynom šimtasiulėm. Arba juodom, čia kaip kam kliūdavo. Mūsų auklėtojai bei prižiūrėtojai atrodė ne ką geriau – mes juk buvom priversti gyventi blaiviai, o jie pylė į lempą kone kasdien. Teisybė, operatyviniam skyriuje, kuris gaudydavo gausius bėglius, pasitaikydavo jaunų treniruotų buliukų – sugavę jie dažnai sumaldavo be jokio gailesčio net ir visiškai nesipriešinantį, paprastai dar pusgirtį bėglį, užspeitę jį kokioje dykynėje ar ištraukę iš po besiplūstančios kūtvėlos guolio.

Matai kaip, Tūla. Net nežinau, kodėl sumaniau tau atverti ir šitą savo gyvenimo etapą – sunkoka būtų pavadinti jį vien epizodu, nors ką slėpti – patekau ten, kur ir dera pakliūti benamiui su amžinu kvapu. Būsiu atviras: daugeliu atvejų čia man sekėsi netgi geriau nei Antrajame skyriuje. Čia bent niekas neskiedė apie centrinės nervų sistemos sutrikimus ir niekas nesidaužė į krūtinę, žadėdamas niekad nebegerti. Kuriam galui? Niekas to nei reikalavo, nei prašė. Girtuoklių kalėjime žmogus norom nenorom atsiskleidžia iki galo, pasirodo toks, koks yra iš tikrųjų, panašiai turbūt atsitinka tik kariuomenėje, tikrame kalėjime ar toli į jūrą išplaukusiame laive. Čia jau niekuo nebeapsimesi, o supykęs nesuriksi: man atsibodo, stipkit čia vieni, aš išeinu! Tiesa, iš Girtuoklių ka-

lėjimo galėjai bėgti – kas dirbo mieste, dažniausiai bent vieną kartą imdavo ir pabėgdavo, bet retai kuris užtrukdavo „laisvėje“ bent savaitėlę. Ne vienas sugrįždavo ir pats, tokių kartais net nekišdavo į bausmės izoliatorių, tik nukirpdavo plikai ir pasodindavo prie konvejerio. Kol neišvydau tos panoramos pro klubo langą, bent aš niekur nė nesirengiau bėgti. Čia mane maitino, rengė, o darbas nebuvo sunkus, tik alinančiai nuobodus ir beprasmiškas. Bet praėjo pusmetis, pro pusnis pasruvo upokšniai, tuopos Rasų gatvėje išbrinko ir užkvipo, net vienintelis medelis zonoje – skurdi kalnapušė šalia buvusios Vilniaus Kapitulos rūmo – ėmė leisti naujus ūglius. Tada, vieną saulėtą priešpiečių užsukęs į klubą, aš ir pakėliau juodą aklina užuolaidą – ji buvo skirta salei užtemdyti kino seansų metu, – pakėliau ir apstulbau: nutviektas auksu, kažkur toli ir arti, spindėjo, kibirkščiavo ir tyliai zvimbė dar belapis, bet jau pumpuruojantis Vilnius. Parėmiau krumpliais smakrą ir įsikibau akimis į taip naujai sušvitusius bokštus, karnizus, erkerius, į kaminus ir vos įžiūrimas vėtrunges. Nežinia kiek ten būčiau prarymojęs, bet visur esantis garsiakalbis trakstelėjo ir subaubė: esi kviečiamas pas būrio vadą! Į tą laiką Girtuoklių kalėjime aš jau buvau pasiekęs karjeros viršūnę – buvau bibliotekininkas, priklausiau sočiai Ūkio brigadai ir kone kasdien galėdavau išeiti į miestą – tai prenumeruoti spaudos, tai užsakyti kolektorių naujų knygų, tai šiaip suradęs kokią dingstį. Tik vėliau iš bibliotekos manė išėdė striukas kapitonas, toks pusmoksliškas Andeika – ir iš kur tokia pavardė? Būtų koks Nadeika ar Mandeika, tai ne – Andeika! Juk net savi-kritiškai pasižiūrėjus buvau visai pakenčiamas bibliotekininkas, bent kontingentas buvo manimi patenkintas. Buvau ir

gan savarankiškas asmuo šitoj uždaroj erdvėje – netgi galėjau planuoti savo dieną, kartais ir naktį, o šiaip jau keičiau knygas, dalijau nučiurintus, nebeįskaitomus detektyvus, segiau laikraščių komplektus ir laukiau vasaros – žiedų ir laisvės!

Tuos pusę metų labai tik retai prisimindavau tave, Tūla, – buvau nuolat prislėgtas, niūrus, irzlus kaip vabzdys nutraukytais sparneliais. Bene labiausiai slėgė tai, kad čia jau niekur nebegalėdavai pabūti vienas – net iš nuošaliausio kampučio pažvelgdavo tokios pačios piktos akys – o tau čia ko? O kur dar privalomas „gydymo kursas“ – apomorfinas į raumenis ir stikliukas degtinės ar vyno tuojau po to. Gerti būdavo būtina, antraip nelabai kils šleikštulys... Nuo injekcijos kaipmat sustangrėdavo varpa, tik vos sukilus geismams, juos nustelbdavo begalinis tįsimas, galvos kvaitimas; vėmikai ir čia buvo aukštai vertinami ir netgi turėdavo privilegijų – neoficialiai jiems buvo leidžiama gerti čefyrą. Kada gi galvosi, mintysi apie buvusias dienas? Be to, net nesiteisindamas galiu tau pasakyti, kad jau niekad nebesitikėjau tavęs sutikti, o ir sutikęs... ir sutikęs jau nieko nebesitikėjau... Nekūriau jokių perspektyvinių planų net pats sau – kol neišvydau spinduliuojančio miesto lovio su tamsiai raudonais Bernardiniais – jie stūksojo kaip stūksoję, iš tolo švietė naujom blyškiom čerpėm – ak fermentai, dažų fermentai, pone Petryla, kam numirei, nepalaistęs čerpių savo kūno syvais? – įžiūrėdavau netgi ant to stogo nutūpusius paukščius. Tavo namų, Tūla, nesimatė iš ten, ilgojo vienuolyno irgi, – juos užstojo kiti mūrai, o ir reljefas jau toks – nesimatė, ir viskas. Tik nujaučiau juos visai netoli liūdint – regėdavau juk storąją ažuolą šalia vandenvietės ir dengtojo tiltelio, iš viršūnės atskirda-

vau, iš apdžiūvusio vainiko... Tą pavasarį ir parašiau tau – jūs tebegyvenot Antrajame, o adresą aš visai nesunkiai sužinojau mieste iš tos ilgakojės su getrais: net keista, kad ji iškart pasakė, atmintinai išpylė: tak tak, tak, tak! Nebegalėjau nerašyti, turėdamas stalą bibliotekos kampe ir spintelę su menkučiu užraktu – tikrindami patalpas, praporščikai jį kas kart išlauždavo, bet po kelių dienų aš vis įsitaisydavau naują. Ieškodavo ten ne svaigalų – peilių, tablečių ir arbatžolių, ir nors žinojo, kad nieko neaptiks, lauždavo nesvyruodami, su pasimėgavimu... Vis dėlto, tapęs bibliotekos vedėju, aš pasidariau jei ir ne gerbiamu, tai bent reikalingu žmogumi, su kuriuo verta šiek tiek skaitytis. Žinoma, iki rūbų sandėlininko, cukraus dalintojo ar net etatinio duonos raikytojo man toli šaukė, bet jau nebuvo paskutinis pastumdėlis. Arbatžolių prekijams – tokių čia buvo pilna! – aš tiekdavau senus laikraščius prekei fasuoti. Artimesnieji bičiuliai galėjo tikėtis mano paramos prisireikus paslėpti kokį vertingą daiktą – žiedą, laikrodį, pinigus, o kartais – greit, greit, greit! – ir perlaužti butelį: degtinės butelis čia kainavo vos keliais rubliais brangiau nei artimiausiam gastronome Gervėčių gatvelėje, o vyno kainų skirtumas iš pradžių buvo dar menkesnis. Dalis pelno už įneštus svaigalus atitekdavo amžinai pagiringiems praporščikams ar net būrių vadams – vsie my liūdi, vsie my čelovieki! Žinai, čia kiekvienas, kas dar turėjo kiek jėgų, sukosi kaip įmanydamas. Diplomuoti dailininkai kaldavo skardas su pilimis ir gražuolėmis žemesniajai valdininkijos ir medpersonalo grandžiai, na, o toks Pedro, eksskulptorius, vienas iš tų, kuriuos aš nuoširdžiai mėgau, dirbo kur kas meniškesnius darbus. Kad ir židinio grotas bei įnagių komplektą

pačiam lagerio viršininkui Vaidevučiui Tribandžiui. O ir kiti „didžiūnai“ nusižiūrėdavo sau geriausius mūrininkus, stalius, betonuotojus, dailides... juk aplink sostinę kylančiuose kolektyvinių sodų kvartaluose nuolat atsirasdavo aibė skubaus darbo. Tokie žmonės sodeliuose praleisdavo kone ištisą vasarą, ten valgydavo ir gerdavo, o „namo“ pareidavo tik savaitgaliais... Menkesnio kalibro amatininkai triūsė Ūkio brigadoje, laisvalaikio dirbo peilius, peiliukus, dailius medinius arba ebonitinius rūkomuosius kandiklius, grandinėles, spiningų kotus, netgi šaukštų, šakučių rinkinius! Daugelis būtų gyvenę kuo puikiau, jei ne „šustriakai“ – lėtinis alkoholis nepagydomai sergą dažniausiai atletiško sudėjimo besmegeniai jaunikačiai. Neradę įkalčių įgrūsti juos į perkimštus kalėjimus, „organai“ dėl viso pikto įkišdavo juos į Girtuoklių lagerį – gerė tai juk visi aliai vieną! Šie buvo visų rykštė, viršininkų irgi. Jie bėgdavo net iš saugomos zonos, kiekvienas turėjo koki nors šaltąjį ginklą, neretai žiauriai susikaldavo tarpusavy, terorizuodavo ne tik senučius ir klipatas, bet puldavo kiekvieną kuo nors nepatikusį ar neįtikusį – net „savivaldos“ pateptuosius darbų skirstytojus ir seniūnus. Siaubdavo medicinos personalo patalpas, ieškodami narkotikų, ir beveik nieko nebijojo: puldavo tik ruja, turėdami dešimteriopą persvarą. Jie visi puikiai žinojo, kad iš šito „Arteko“ – taip mūsų zoną vadino kaimynai recidyvistai – anksčiau ar vėliau pateks už kitos tvoros, tad smalsiai dairėsi į Griežtojo kalėjimo kiemą, tikrai be jokios baimės stebėjo sunkų nuteistų ilgiems metams žmonių gyvenimą, o kai kurie per visas tvoras, užtvartas, vietas, nebodami bausmių, įstengdavo persviesti ryšuliuką su brangiu kroviniu –

recidyvistai „atsiūsdavo“ peilių, durklų, spindinčių žiedų, o į aną pusę keliaudavo bene vienos rūšies prekė – atominalis ar kaip ten, itin stipriai veikiantys trankvilizatoriai. Nutverti tokie metikai nieko neišduodavo, ramiai atsėdėdavo paras rūsy po Kapitula, o išėję vėl imdavosi to pačio amato – gyventi tai reikia! Beveik visi „šustriakai“ buvo gausiai tatuiruoti – pirtyje mačiau ant vieno nugaros net Vasilijaus Palaimintojo cerkvę su visomis boniomis, – bet kai Pedro, sumanęs nusipiešti sau Tatuiruočių albumą ar atlasą, pabandė dušuose škicuoti, buvo labai griežtai įspėtas – dar bent kartą pamatysim, kajuk tau! Rambūs kaimiečiai, o ne tik jie, su baime laukdavo „išleistuvių“ – išeinantį bičą draugeliai palydėdavo pavydėtinais iškilmingai, surengdavo puotą, kuri retai baigdavosi ramiai – negi išeisi, palikęs nesuvestas sąskaitas! Bet ir jiems prisireikdavo mano paslaugų – ir jie mėgo paskaitinėti knygeles apie šnipus ir nuotykius, o jei reikėdavo jų „malonės“, leisdavau iš senų žurnalų išsikarpyti gražuoles, kad ir pusnuoges. Ir už lektūrą, ir už paveiksliukus „šustriakai“ atsilygindavo cigaretėmis ir arbata – „tikrąja valiuta“. Ne, toji biblioteka man buvo tikras išganymas: nei humanitarai, nei muzikantai, nei buvę pedagogai ar netgi smulkūs valdininkai (buvo čia vienas eksnotaras, bažnytinio choro seniūnas ir net vilniškio universiteto komsorgas) nesusilaukdavo čia jokios pagarbos. Priešingai, „rašto žinovus“ čia ypač ujo, išskyrus visokius būgnininkus bei gitaristus – šie rengdavo koncertus, varžydavosi kalinimo įstaigų konkursuose ir būdavo bent retsykais paglostomi paplaukiui. Šiaip jau čionykštis „bon ton“ reikalavo iš akiniuotų išminčių tyčiotis viešai ir neviešai, traukti per dantį, o prireikus užvožti per sprandą.

Tokiems visuomet tekdavo juodžiausias darbas, prasčiausias gultas, kaip ir visur kitur, beje. Niekas jų negailėdavo apvogtų, negindavo, o jei tik jie išdrįsdavo blykstelėti išmintim ar sąmoju, jei tik pasirodydavo bent kiek protingesni, nusimanantys apie menus, politikas ar net sportą, tučtuojau būdavo apkumščiuojami ar net verčiami... na, tiek to! Tiktai aš šitą tradiciją jau buvau perpratęs dar gatvėje, panašius reiškinius buvau pastebėjęs ir Antrajame skyriuje, tad didelių naujienų man čia nebuvo – dėkis kvailiu ir su niekuo nesiginčyk!

Dar vieną panoramą atradau ilgainiui – ji vėrėsi iš galinio koridoriaus lango – melzgani Belmonto miškai su menkom trobelėm pagirų, tolimos Markučių kalvos, o pirmam plane – senas depas su metrinėm raidėm pačiam viršuje: „Slava KPSS!“ O mano bibliotekos langai žvelgė dar į kitą pusę – į Liepkalnį, į Rasas, į tykias Vitebsko bei Gervėčių gatveles... į kažkur žemai dusliai dunksinčią gelžkelio sankasą – dieną-nakt ji dundėjo, irgi keldama ilgesį... kam artimiausios stotelės, kam Tolimųjų Rytų ar Vidurinės Azijos, nelygu svajoklio temperamentas...

Tą dieną, menu, nėjau į miestą, užsidariau bibliotekoje; tik medinė pertvarėlė skyrė ją nuo dviaukščių gultų prigrūstos gyvenamosios „sekcijos“, priešpiečio metą ir ji buvo tuščia. Tą dieną, vos ne jėga atsiplėšęs nuo lango į Vilniaus mūrų, parašiau tau, Tūla, pirmąjį laišką iš čia – ilgą, atvirą ir... beprasmišką. Aprašiau aną vaizdą į miestą, suminėjau visas bažnyčias bei ansamblius, pabandžiau tau priminti tas vietas, kur mudu spėjom ir kur tik žadėjom lankytis... perdėtai pakiliai nupiešiau savąją buitį ir būtį – čia pasitelkiau, kaip man rodės, groteską, ironiją, juodą humorą, bet laiškas vis

tieki išėjo beprasmiš. Ne taip juk rašoma iš kalėjimų, lagerių, karinių dalinių ir povandeninių laivų... ne taip. Tad baigdamas aš nepamiršau parašyti: tavo atsakymo aš nė nelaukiu, žinau juk, kad nerašysi, leisk bent man tau rašyti, patikėk, man tai bus didi paspirtis! Daugmaž taip, tokiu stiliumi. Ar galima dar aiškiau maldauti to atsakymo? Turbūt ne. Man rodos, aš jau mokėjau rašyti laiškus, yra žmonių, kurie ir šiandien juos saugo, bet tai, žinoma, visai kas kita. Buvau beužklijuojąs voką, jau iškišau liežuvį lyžtelėti siaurą klijinę juostelę, bet ūmai toptelėjo: padarysiu tau, Tūla, tikrą staigmeną! Padėjau laišką į spintutę, trakstelėjo menkas užraktelis ir aš nuskubėjau į Pedro „ateljė“, ji buvo kaimynystėje. Pabeldžiau sutartą ženklą, Pedro atidarė, ir aš net dusdamas iš jaudulio pareikalavau: nupiešk mane! Pedro, žinoma, ėmė maivytis, jis, girdi, ne portretistas, bet juk aš žinojau – šaržus piešia puikiai, o man šaržo ir tereikėjo! Pakutenau jo savi-meilę, pagyręs kelis darbus, nuteptus jau čia, savo malonumui. Girti, rodos, irgi mokėjau, nes Pedro, sumurmėjęs apie atlygį „natūra“, liepė sėstis priešais langą ir atkimšo tušo buteliuką... Šaržas jam išties pavyko, iš pradžių buvau sumanęs net įsižeisti – jau toks vargeta, toks tipiškąs girtuoklis! Bet padėkojęs nulėkiau į biblioteką – įkišau šaržą į voką ir dabar jau užklijavau... Žinojau – tu įvertinsi mano pastangą, jei ir neatsakysi į korespondenciją, kaip aš ir prašiau...

Dabar tik beliko įmesti laišką į pašto dėžutę. Oficiali tvarka čia buvo tokia: mesk savo laiškutį į dėžę prie vartų, lagerio kieme, jį smalsiai perskaitys uolus cenzorius operatyvininkas, ištaisys klaidas ir išsiųs, kur reikia... Nemačiau nė vieno kvailio, kuris taip elgtųsi, nebent žalias naujokas

ar pusprotis. Anksčiau, kol tupėjau prie konvejerio, negausius savo laiškus patikėdavau eksžurnalistui ir mėgėjui poetui Inocentui Vaclovui Venislovui, itin jautriam neteisybei ir smurtui vyručiui – jis nuolat vaikščiodavo su mėlyne poaky ar bent sukultais akinių stiklais – „šustriakai“ negailėdavo netgi Don Kichoto! *Vivere pericolosamente!* – kaip nuostabiai šitas pasipūtėlio Benito posakis Andropovo laikais tiko galybei įvairiausio plauko žmonių! Nuo geležinkelio sargo iki partijos ar mafijos tūzo. Nuo stoties kišenvagio iki tankerio kapitono. Nuo skvero plaštakės iki Moterų tarybos šefės...

Dabar savo laišką galėjau išsinešti ir pats. Tad kitą rytą susiruošiau į pavasarėjantį miestą – su šimtasiūle, mėlyna berete ir juchto sunkiais bateliais; visai nesidrovėjau šitokio savo garderobo – anksčiau gatvėse pasirodydavau ir skurdžiau apsirengęs, net apdriskęs. Dabar visas mėlynas, bet tvarkingas, net juchtas blizga. Nagi, kur tu, Domicèle?

Laišką dėl viso pikto įsikišau į marškinių užantį – kas žino, kas šaus į nedidelę sėdinčio kontrolinėje būdelėje praporo galvutę? Tiesa, išleidžiant į miestą „siniūgų“ beveik netikrina, tam paprasčiausiai stinga laiko, vien į užmiesčio statybas ir prekių bazes kokias komandas išveža kasryt! Užtat atsigriebia grįžtant: netingi, jei kokios, ir klyną apčiupinėti, kitą, žiūrėk, ir nuauna. Bet vis tiek vakare zonoje liejas degtinė... vynas... odekolonas... rūsio kamputy imi ir sutinki padėrusiom nuo tablečių akim žmogystą, tarsi klijuose ar košėje įklimpusią musę, tokius čia vadina „zamurovannyj“...

Pačiupinėjau laišką po marškiniais... Kai eini vienas, vis tiek neramu, nelygu cerberis, be to, vakar pagavo du rimtus ūkininkus, nešančius užančiuose valdiškas paklodes,

tai kas, kad murkšlinas, neskalbtas. Lagerio valdžiai tai labai nepatinka – abu uždarė į „triumą“ po Kapitula. Vis sakau – „lageris“, viršininkams tai irgi baisiai nepatinka, jie sako „profilaktoriumas“ arba kaip pacientai – „eltépé“. LTP, vis rusiškai, kaip ir visi mūsų popieriai čia. Lečebno trudovoj profilaktorium. „Lager trudovoj povinnosti“, taip iššifravo šitą abreviatūrą vienas mokslinčius rusas. Ką gi, uždraudė jam ir pasimatymus su Marusia, ir siuntinius – jei tau lageris, tai ir mums lageris! Priežastį, aišku, sugalvojo kitą, čia tai jie tikrai išradingi – šitas žmogus, atseit, lenda prie jaunų rubuilių... Šitaip ir Marusiai perdavė.

Laišką, žinoma, laimingai išnešiau. Įmečiau jį ties pačiais Aušros Vartais, pro juos ir pasukau į miesto tirštumą, šiaip sau, šįkart be jokio tikslo. Jau ilgiau nei pusmetį kenčiau blaivystę, net veidas išsilygino. Išėjęs nė nebandydavau saikingai gurkštelėti, nors buvo aibė tokių, kurie mieste spėdavo ir išgerti, ir išsipagirioti. Arba turėdavo nuolat paruoštą penkinę cerberiui – kyšt panosėn ir tasai jau nieko nebeužuosdavo – nei degtinės, nei vyno. Bet aš nė nebandžiau – pernelyg vertinau savo ramią vietelę bibliotekoje, o ir pinigų niekad neturėjau tiek, kad pakaktų susimokėti už saugų grįžimą į patalą. Leidausi žemyn pro apsilaupiusią Filharmoniją, pro mūsų darbščios vyrijos restauruojamą „Astoriją“ ir ūmai panūdau užsukti į Parodų rūmus, atsisėsti į tą pačią vietą, kur pirmąkart išvydau tave ir... ir nieko. Pasėdėt. Išgerti kavos. Niekur dar neparašyta, kad piliečiams mėlynais rūbais nepardavinėjama kava. Tiesa, rizikavau čia sutikti nemalonių pažįstamų, bet rūmų kavinukė buvo tuščia – sėdėjo tik pusgirtis Romanas Būkas – piktas, susivėlęs, be klausytojų.

Paguldžiau savo šimtasiūlę ant palangės, atsinešiau kavos ir kietą riestę. Patogiai atsisėdau ten, kur ir buvau numatęs, ir kantriai laukiau – atsisuks Būkas ar ne? Juk mato, juk žino!

– Viską žinau! – subaubė jis nė neatsisukęs. – Viską! Viską.

Tada pasikėlė, nuėjo visas juodas prie kavos aparato ir sugrįžo ne ten, kur sėdėjo, o pas mane – dribtelėjo į tavo, Tūla, „vietą“. Na mat, pamaniau. Nežymiai keičiasi tie patys veikėjai, dekoracijos blunka, spektaklis sparčiai juda į pabaigą – traška per siūles, plūsta tikru ir butaforiniu krauju, kreša ir kraujas, ir vynos, bet jau po kulminacijos – tik ar ji suvis buvo? Ak, Būkas! Būkas čia niekuo dėtas! Kas man dabar Būkas, rūpesčių ir be jo gana. O, jis grįžo ne tuščiom – pastatė prieš mane pilną taurę konjako, kavos, dar kartelį suvaikščiojęs grįžo su kažkokiu vyniotiniu ir visai kaip tuomet bendrabutyje įsakė:

– Gerk!

Kas mane sugundė, kas kyštelėjo koją? Nickas. Užsiverčiau ir išgėriau iki dugno – aktyvų susidomėjimą Būko veide pakeitė plati, tikrai nuoširdi šypsena:

– Bravo! Taip ir maniau. Girtuoklis ištikimas tik sau!

Galėjo dar pridurti: „Kovoje su savimi sąjungininkų niekad neturėsi!“ Būtų pritikę. Aš irgi nusišypsojau, atlėgau kaip pašildytas kotletas, net sumurau, atsisegiojau mėlynuosius marškinius. Būkas visai sugrudo, ėmė kažką atsiprašinėti, teisintis, keikti – tiesa, nepiktai! – mūsų bendrą pačiutę, ji pati, girdi... Ek, Būkai, Būkai, galvojau, kad tu žinotum, kas man dabar rūpi! Vis labiau svaigdamas vaizdavausi, kaip tu, Tūla, gauni mano laišką, be galo nustebusi nešiesi jį į palėpę, užsidarai ir vienumoje skaitai ir skaitai neatsiplėšdama nuo

teksto mano padrikas eilutes, tyliai krizeni iš puikaus Pedro šaržo, t. y. iš mano šaržo... įdedi visą turinį atgal į voką, bet jau po pusvalandžio ar dar greičiau vėl kopį mediniais laiptais, dar kartą perskaičiusi atsidūsti ir jau rašai rašai rašai... koks tavo atsakymas, Tūla? Kupinas teisuolio įniršio? Rūstus... ne, veikiau mandagiai atlaidus, santūrus... ką gi, aš jau pats sugebėsiu pajusti visus niuansus...

– Ei! Kas tau? – Būkas krutino mane už mėlyno peties. – Kavos gerk! Pala, dar atnešiu!

Jis ne juokais susirūpino manimi, buvo juk ne vakar gimęs, žinojo, kas man gresia, jei užuostų!.. Tad girdė kava, kartojo tą patį tekstą, o pats maukė tai konjaką, tai šlykštų lietuvišką džiną. Visiems mums ten vieta! – sakė jis. Visiems mums, gatvių artojams, apsišikusiems mėnžmogiams... o tu vienas kenti! Graudžiai į mane žvelgė Romanas Būkas, perdėjo mano kančią, net bandė ją sudvasinti... Palikau jį vienut vieną, tik išeidamas tarpdury sutikau moterį varno plaukais ir odinėm kelnėm – mačiau, kaip ji prisėdo ir apkabino maestro per pečius. Iki penktos valandos – tada jau turiu sėdėt prie langelio ir pradėti knygų keitimą – liko dar marios laiko, tai man taip atrodė. Būkas buvo davęs, dešimt rublių, juos irgi reikėjo gudriai paslėpti, kava dar pats užtekau. Tad ir gėriojau ją kur rasdamas, bet kojos pačios nuvedė ant dengtojo tiltelio, nuo kurio prieš pusmetį ir pakliuvau į milicijos džipą: jis nugabeno mane į blaivyklą, o iš ten šįkart nebeišleido... Štai jis, dengtasis, senas pažįstamas! Pasveikinau kelias žvalias varnas ir tą grafikos dėstytoją su „Schnauzbart“. Jis nustebo išvydęs mano uniformą, bet jau turėjau paruošęs paaiškinimą: įsidarbinau mat Geologijos

valdyboje, tad ar nuostabu... Jis nusikvatojo nepatikėjęs ir nužirgliojo į švytintį stiklais savo institutą, o atsigrėžęs tik pagrasė ilgu talentingu pirštu. Kažkodėl šitas susitikimas mane smagiai nuteikė, aš tuoj sumečiau: penkis rublius aš galiu ramiai praulioti, o kitą penkinę pasiliksiu išpirkai! Saliamono galva – išmaukiau visą butelį vyno čia pat, ant tiltelio, žvilgčiodamas į tavo aklaus langus, galvodamas apie savo laišką keliauninką...

Bet nepadėjo nė penkinė – stvėrė mane už apykaklės, nugrūdo į „triumą“, dar apkvaitusį nupešė atšipusia kirpimo mašinėlė ir įstūmė į dvokią kamerą – nakonec i etot... bannyj intelligent nadralsia! Tiu tiū, Vorkutiū!

Penktą ryto pakėlė ir atėmė vatinį čiužinį. Gultus prirakino prie sienos – čia mat tokia tvarka. Kitą dieną, kai nustojo svaigus galva ir labai įsigeidžiau rūkyti, mane aplankė Andeika – švytėjo anapus grotų, trynė delnus, – be galo džiugu jam buvo matyti mane čia, požemy! Išsivedė į koridorių – paklausė, kur atsarginiai raktai, dar kažko. Tris dienas dusau po žemėm, tada jau išleido. Sudie, biblioteka! Ten jau sėdėjo Andeikos protežė: toks mažas mulkis storu užpakaliu. O mane vėl pasodino prie konvejerio – nuo ryto iki vakaro. Dabar jau tik perpiet galėdavau nusileisti į didžiulio mūsų korpuso rūsį – tokiu metu ten ir atnešdavo šūsnį jau patikrintų laiškų. Numesdavo ant suolo, ir prie jo kaip mat susiburdavo dar susirašinėjantys su pasauliu ligoniai – Inocentas Venislovas pirmučiausiai, jis aktyviai korespondavo su Moterų kalėjimu, gaudavo aibes laiškų ir kone visą laisvalaikį praleisdavo atsakinėdamas į juos. Taip, laiškus stiktelio vergai gaudavo jau atplėštus, patikrintus – lagerio kancelia-

rijoje etatą turėjo tokia nieko sau, lituanistiką universitete kandusi mergužėlė, ji gal tik viena iš administracijos ir temokėjo lietuviškai. Visas jos darbas ir buvo skaityti ir skaityti kupinus meilės, neapykantos, pagiežos, gailėsio, apmaudo, keršto ir panašių emocijų prisodrintus laiškus. Be abejonės, turėjo sąrašėlį – kuriuos korespondentus dera itin atidžiai sekti, kuriuos ne taip griežtai. Nors cenzorė sėdėjo mažam atskiram kambarėlyje Kapitulos pakraigėje, nors tas skaitymas nekėlė jos gyvybei nė menkiausio pavojaus, Dangirutė (ar Dangerūta, aš ją girdėjau šaukiant tik Dange) gaudavo kaip ir kiti visai neblogą priedą prie atlyginimo „už pavojingas sąlygas“. Jokio pavojaus nejautė ir cechuose triūsiančios jaunos merginos bei įmitusios moterėlės – jos dirbo meistrėmis, kontrolierėmis, visos atėjo čia tik paviliotos to „priedo“ ir visos baisiausiai bijojo prarasti tokį nesunkų ir tarsi neblogai atlyginamą darbą. Visos aliai vieną buvo pasirašiusios pasižadėjimus – Dangerūta, žinoma, irgi! – kad ne tik „neis į jokių intymius kontaktus su profilaktoriume besigydančiais asmenimis“, bet ir neneš jiems į gyvenamąją bei darbo zonas degtinės, vyno, alaus, odekolono, arbatos, dantų pastos, batų tepalo... citrinų, kakavos, šokolado... vaistų, ginklų, sprogstamųjų medžiagų – ničnieko! O jos, beje, nė negalvojo nešti. Nebūtų nešę, net jei ir būtų leidžiama. Dar ko! Jos gan griežtai laikėsi duotojo žodžio ir užkalbintos šnekėdavo tik apie darbą, išdirbį, žaliavas... Keikėsi jos nuostabiai – senoji Daševska būtų čia gerokai praturtinusi savo banalų leksikoną. Buvo godžios pinigų, ir nors mūsų cechas tik tobulindavo ruošinius – plastmasinius kaušelius elektros skaitikliams, jos vis tiek rasdavo ką parsinešti namo: tai marlės, tai aceto-

no, tai kažkokio skysčio, kuriuo būdavo valomi tie mažičiai langeliai, tie... pro kuriuos jūs įtariai žvelgiat į virtinę dar mažesnių skaičiukų...

Bet juk net vaikai žino – taisyklės tam ir rašomos, kad...

Pažadai tam ir duodami, kad... Ir kuo karštesni, nuoširdesni, tuo greičiau pamirštami... Kai gatavos produkcijos sandėlyje du kaip paprastai darbo zonoje šmirinėjantys praporščikai užklupo – *in flagranti!* – jauną dar vištelę, kurią užsimerkęs dulkino buvęs bokso meistras, didelio triukšmo niekas nė nekėlė – vištelę tą pačią dieną išvarė lauk, o boksininką dešimčiai parų patupdė į tą „triumą“, požeminių izoliatorių. Būtų gal nė netupdė, bet gašlūnas dar spėjo nokautuoti vieną cerberį, o kitą pavadino rusu, nors tas ir buvo pats tikriausias rusas nuo Vologdos, Smirnovas, rodos, tai ko dar širst?

Užtat kai vos už kelių dienų tame pačiame sandėlyje buvo užfiksuota (čia jau operatyvininkų terminas!) intymiai santykiaujanti praporščiko Štefakovičiaus čia dirbusi žmonelė, triukšmas kilo jau kitą akimirką, nes įdavė ne kas kitas, o geriausioji Vandos Štefankovič darbo draugė. Praporai griuvo iš klumpių: smulkutis, šlakuotas kavalierius tvarkė stambią bobą, pasilipęs ant tuščios dėžės! Rizikuodamas nugriūti, jis vis dėlto darė savo, o toji, atsukusi jam plačias strėnas, net įžengus sekliams tebevaitojo, davai, dorogoj, neostanavlivaisia, tut suki chodiat! Štefankovičius nespėjo, būtų tikriausiai užmušęs ir žmoną, ir jos partnerį, elektromonterį iš Panevėžio. Jį, beje, tuoj perkėlė į kitą Girtuoklių kalėjimą pakaunėj, – ten laikė jau pagal kitokius straipsnius baustus vyrus. Ir ten, atrodo, jam sekėsi neblogai – iš paskos

atsekęs girdas tik pakėlė elektromonterio reitingą. Ištvirkėlės ceche neliko tą pačią dieną, bet pats Štefankovičius niekur nedingo ir netrukus tapo tikru siaubu – retas praslysdavo pro jo kontrolę, o jam budint zonoje iš lūpų į lūpas sklido signalas: „Dėmesio! Štefankovičius!“ Jis netingėdavo nulįsti į atokiausius zonos kampučius, o itin mėgo rūšį – čia buvo aibė mažų „įstaigų“ – rūbų kaitintuvė, dušai, individualių maisto produktų saugykla, patalynės ir drabužių sandėliai bei „lariokas“ – kioskas, kuriame ligoniams buvo leidžiama pirktis higienos reikmenis bei truputį maisto. Incidentai kildavo nuosavo maisto sandėlyje – čia kiekvienas turėjo stalčių su numeriu, o tie niekad nerakinami stalčiai kėlė „šustriakų“ smalsumą ir godulį...

Kasdien užsukdamas į rūšį laiškų žiūrėti – anksčiau ten eidavau nebent į dušą – matydavau Štefankovičių tykant aukos, jis jau visuomet rasdavo prie ko prikibti, o ypač kentėdavo smulkaus sudėjimo, rudaplaukiai, strazdanoti ligoniai... Net gavęs tamsoje į dantis, Štefankovičius neatlyžo. Man jis buvo kažkodėl palankus – kartą, užsukęs į biblioteką, net nesulaužė ką tik pakabintos spynelės; tiesa, tai atsitiko dar prieš tą in flagranti.

Tavo laiško laukiau savaitę, paskui dar savaitę, o kai ir tada neatėjo, parašiau antrą laišką – galgi negavai? Bet ir dabar veltui vaikščiojau į rūšį – nieko. Ir tik pačioje balandžio pabaigoje Pedro atnešė man tavo voką: matyt, išbalau, nes Pedro padėjo laišką ir nieko neklausęs išėjo. Trys sakiniai: „Laišką gavau. Atsiųsk tą eilėrašį – „...kai lunatikus iš Tūlos mėlynom karietom veš...“ Būk sveikas! Tūla.“ Parašymo vieta, data. Viskas.

Dabar rašiau tau kone kasdien. Kuo smulkiausiai aprašiau susitikimą su Būku, su ponu „Schnauzbart“, aprašiau Vilnelę prieš lietų ir po lietaus, keliais štrichais nutapiau vakarėjantį Bernardinų peizažą; įterpiau net kelis trumpus dialogus su Gerasimu Mucha – juk prisimeni, Tūla, tą vargšą durininką, kuris tirtėjo savo poste, bet nesitraukė iš jo nė žingsnio? Ir tik gale parašiau – vieną vienintelį kartą – tebe- myliu tave... Jokio atsakymo.

Birželio mėnesį aš pirmą kartą pabėgau iš lagerio, mat vėl buvau išleistas į miestą, dirbau bazėje. Nusibeldžiau net į pajūrį, prie pat latvių sienos, ir tik ta aplinkybė, kad už tvoros sugrįžau pats, taip ir nesugautas operatyvininkų, išgelbėjo mane nuo tikrai rimto naujo termino – ištisų metų... Pabėgėlių susidarė kelios dešimtys, mus teisė vienu kartu – pilnas sunkvežimis su dekoratyvine apsauga – kas gi dabar bėgtų! – atriedėjo prie Tarybų rajono teismo durų... ten viskas ėjosi kaip ir prie konvejerio – sekantis, sekantis, sekantis!.. Man pridėjo vos tris mėnesius, išėjęs pro teismo duris jau nesigailėjau bėges... vėl sukau vieną ir tą patį varžtelį į vis tą pačią įvorę, taip rodės sėdint prie tikrojo konvejerio. Ir tada atėjo antrasis tavo laiškas, irgi trumpas, bet su klausimu gale: „Tai ką man daryti?“ – klausei tu. Kodėl tu t e n ? Retoriniai klausimai! Vėl rašiau tau ir rašiau, bet tik vėlyvą rudenį (man dar kartą pridėjo devyniasdešimt dienų!) atėjo priešpaskutinis tavo laiškėlis, jį visai nesunku buvo išmokti atmintinai: „Prašau man nerašyti. Tūla.“ Žinoma, parašiau tuojau pat, bet dabar jau vien iš įpratimo vaikštinėjau į rūsį – čia amžinai sėdinėjo galudieniai senučiai, tikriaus sakant, be laiko susenę vyrai, jų bendraamžiai „laisvėje“ dar kedenų mote-

ris. Jei didelis skydas su užrašu „Kiekvienas yra savo laimės kalvis!“ kieme atrodė juokingai, tai kuklesnis transparantas šitam rūsyje, viršum vargdienių galvų, nuteikdavo iškart liūdnei: „Gersi be saiko, mirsi be laiko!“ Šiems klipatoms lagerio rūsys buvo patys tikrieji namai: kai garsiakalbis imdavo per visą zoną vardinti paleidžiamus laisvėn girtuoklius, vargšai būtų įmanę užsikimšti ausis, taip bijojo išgirsti savo vardą pavardę! Kurgi jie iš čia galėjo eiti – išsižadėję, išsižadėti, pusgyviai, benamiai, niekam seniausiai nebepavojingi – nei kitiems, nei sau. Pats mačiau, kaip Daugų miestelio gyventojas Šarka, išgirdęs apie savo paleidimą, pasislėpė tokioj lyg šuns būdoje po laiptais, kur buvo laikomi šluotražiai ir skudurai – tris dienas iš ten niekur nelindo, virkavo užsi-sklandęs iš vidaus, besiaartinantiems kalifaktoriams grasino nusižudysiąs ir, ko gero, būtų taip ir padaręs, bet jį apgavo, pažadėjo palikti lagery, tegul tik išlenda pavalgyti! Peralkęs Šarka užkibo ant šito jauko, išlindo – žilas, įdubusia krūtine, smailu, apšėpusiu smakriuku. Jį tikrai pavalgydino, tikrai davė žadėtus du pakelius „Primos“, o tada iššveitė už vartų, iš paskos nusviedę ant sniego šimtasiulę, ryšelį ir voką su trisdešimčia rublių – tiek jis čia užvargo per pustrėčių metų! Šarką su savimi, rodos, nusivedė kitas panašus pavargėlis, šis dar turėjo lūšną kažkurioj Lietuvos pasvietėj, betgi tokių šarkų buvo dešimtys...

Amžinai prirūkytas, troškus rūsys – čia sėdiniuodavo ir amžinieji domino lošėjai, slaptieji perpirkliai, maišydavosi čia ir „šustriakai“ – juos viliojo maisto kioskas, kuriame galėjai pirkti tik už šykščius grašius, o jie, atletai, gangsteriai, amžinai kuo nors nepatenkinti, alkani, čia turėjo ką veik-

ti – tai atimdavo gautą siuntinį, tai atvirai plėšdavo stalčius su maistu – traukdavo visus iš eilės ir, ką radę, grūsdavo į maišą... Inocentas Venislovas prigavo ir juos – į savo gausius kompotus bei uogienes privarė vidurius laisvinančių, nekantriai laukė savo valandos, o kai visa šutvė pagaliau pratrydo, kai suvokusi klastą lakstė ir grasino, Vacys jau žygiavo pro vartus...

Bet po dviejų mėnesių mane pagaliau vėl išleido į miestą – šįkart paskyrė kroviku „Litenergossnabe“, taip vadinosi ši nemaža bazė netoli Geležinkeliečių kultūros rūmų. Čia su manimi dirbo daugiausia rambūs kaimiečiai – miesto jie visiškai nepažinojo, giminių jame neturėjo, o jei ir turėjo, gėdijosi juos lankyti. Buvo nemenki bailiai ir skundikai – įskundė mane, kad verduosi poilsio kambary juodą arbatą, na gerai, gerai, čefyrą... Už jį juk beveik nebausdavo, taip sau, dėl akių – neva vagiama elektra, gadinama instaliacija – kokie niekai! Neretai pagalvodavau: o gal išėjus iš profilaktoriumo čia ir įsidarbinti? Darbo čia ne per daugiausia, prekės švarios – visokie laideliai, lempos, šildytuvai, kalorifieriai. Sandėlio moterys manęs neskundė, neskriaudė, nešaukdavo, o kartais net pavaišindavo sumuštiniais... Bet iki reliatyvios laisvės dar buvo nearti, spėsiu... Niekur neidavau iš tos bazės – laukdamas iškviatimo telefonu, skaitydavau atsineštas knygeles ar su koku „kolega“ lošdavau „66“. Vengiau miesto, juolab kad ir kitiems žmonėms atėjo nelengvas metas: naujasis imperijos šeimininkas, ką tik numušęs Pietų Korėjos lėktuvą, jau ėmėsi ir savo vergų – visa didžioji šalis jam pasirodė besanti tinginių ir dykaduonių irštva! Nuo pat ryto prie alaus kioskų, turguose, kino teatruose, kitose „masinio

susibūrimo vietose“ ėmė rodytis ir zuiti pečiuiti žaliūkai – jie turėjo daug teisių. Galėjo tik aptalžyti ausis, galėjo nusitempti į savo visur esančias būstines, kur „kalbėdavosi“ jau kitaip. Bastūnams ir veltėdžiams, girtuokliams ir benamiams atėjo baisūs laikai – valymas tęsėsi be paliovos, dienąnakt, grupės lenktyniavo tarpusavy, varžėsi dėl premijų ir šlovės, o aš pagalvodavau – kiek jų, baudėjų, reikia, kad visi dirbtų? Juk jų šimtai, tūkstančiai, jie irgi gauna algą, jiems „eina stažas“, jie turi teisę į poilsį... O į mūsų įstaigą plūste plūdo vis nauji būriai asocialių girtuoklių ir benamių, kuriuos senbuviai vadino „banglo“ – tai vis nuo tolimojo Bangladešo kilęs žodelis. Aiškiai matei, kad toli gražu ne visi jie girtuokliai. Bet planai buvo viršijami – kontingentas jau miegojo klube, ant grindų, net scenoje miegojo bent keli tuzinai utėlėtų, suvargusių vyrų. Laikiniai, sako, laikiniai! – tūžo viršininkas Tribandis, ką reiškia tas „laikiniai“?! Kur aš juos dėsiu!? Bet žmonės nebeplūdo, prasidėjo naujo korpuso statyba, buvo ruošiamos patalpos ir moterims, sklido kalbos, kad panašios įstaigos smarkiai plečiamos visoje imperijoje – nuo Pacifiko iki užgrobtų Rytprūsių.

Tada atėjo paskutinis tavo laiškas – daugiau niekad negavau iš tavęs jokio pašto. Tu grąžinai nuotrauką – ne, ne mano. Buvau tau jau seniau nusiuntęs tą nufotografuotą vaizdą pro klubo langą. Nors fotografuoti čia, aišku, buvo griežtai uždrausta, bet visa tai, kas draudžiama... Taigi grąžinai man tą vaizdą pro langą su Vizitiečių bažnyčia pirmam plane ir su vos įžiūrimais Bernardiniais – nuotraukos kokybė buvo prasta. Užtat ant nuotraukos buvai prilipdžiusi iškarpa iš kitos – bažnyčių fone žengė susikibus šypsanti jaunavedžių

pora, abiejų veidai man pasirodė atgrasūs. Ne tu ten buvai, šis koliažas rasi turėjo man pranešti – palik mane vieną kartą ramybėje! Šyptelėjau – jau įstengdavau tai padaryti ir susiruošiau į dušus. Nelabai ir nustebau laiptuose sutikęs dar neperrengtą savo pažįstamą akmentašį, ir jis kitados triūsė Bernardinuose. Dar viena girtuoklių genocido auka! – šūktelėjau, o jis garsiausiai nusikvatojo. Tvirtas, smagus vyras! Jis nė truputėlio nesielvartavo dėl tokio „liepto galo“, tikėjosi mat greit iš čia ištrūkti, pusmetį ir tebuvo gavęs. Kasėsi vešlią barzdą, bet aš žvelgiau į jo rudus slidžių batus, juos pirmučiausia ir išsiprašiau, – kam jie tau čia, Kaributai, vis tiek sėsi prie konvejerio! Jis čia pat nusiavė – imk! Vakare nusivedžiau jį pas Pedro, supažindinau juodu, gėrėm arbatą, paskui tylenis Pedro vėl įniko kalinėti vario skardą – ir talentas neištvėrė, rublis čia pravertė kiekvienam. Mudu su naujoku įsišnekom. Aš po šitiek laiko pagaliau sutikau žmogų, šį tą žinantį apie tave, Tūla! Dėjausi abejingas, pasiruošiau atidžiai klausytis, bet Kaributas jau buvo viską pasakęs: tu gyvenanti keistai, visiškai vengianti žmonių... taip, jau ten, Pagudėj. Įlendantį į pusrūsį ir nieko neįsileidžianti... net saviškių. Tavęs Kaributas, tiesa, nematęs, kalbėjęsis su broliu. Taip, Pagudėj jis buvęs! Puiki, tvirta sodyba, tvora, vartai, šuva! Pasakė man ir tą miestelį, bet adresu, aišku, nežinojo... ak, tas begalinis mano troškimas susirašinėti!

Betgi tai buvo vienut vienintelė žinėlė apie tave.

Prieš pat patikrinimą nuėjau į muzikantų kambarį – saksofonistas Giedrius N., man labai gražiai paprašius, atsiduso ir sutiko pagroti „Kriminalinį tango“. Šypsojosi prieš apžiodamas pūstuką, paskui pamaži įsijautė, įsivarė, tarsi pakilo

ir nuplaukė drauge su sentimentalia, bet dramatiška melodija – tokios man šiandien ir tereikėjo, tokia čia ir tetiko: virpinanti kinkas ir rikdanti sudrumstą dvasią. Tegul.

Vakarinis patikrinimas tąvakar itin ilgai užtruko – Štefanovičius tyčia niekur neskubėjo, įsakinėjo skaičiuotis vis iš naujo, o mes, gal pusantro tūkstančio nelaimėlių su savo nudyztom šimtasiulėm, stipom aklina tvora užtvertame kieme. Žvelgiau į blausiai mirgančias žvaigždes, į neaukštai, pašėlusiu greičiu skriejančias debesų skiautes ir galvojau: tu dabar jau atsigulei, Tūla, jau įsitaisi guolyje, pro rūšio langą nematai nei žvaigždžių, nei tų padrikų skiaučių... ar tavo galvelėje tikrai vien tuštuma? Ir: gal tau dar kas nors pasiųs mano laiškus iš Antrojo miesto, jų būtų tiek daug, visas paketas... gal tu dar kada imsi, nubusi ir parašysi man kitą trumpą sakinį: „Prašau man rašyti! Tūla.“

Na, pagaliau! Pagaliau suskaičiavo, lentelė su galutine suma perduota budinčiam karininkui, kaliniai pasklido po kiemą, sužibo cigarečių ugnelės. Kaip kasvakar... O tu ten miegok, miegok ir nieko neįsileisk... aš juk dar sugrįšiu, išvogsiu aš tave... sumokėsiu didelę išpirką... keturiasdešimt kuprių, apkrautų auksu ir brangakmeniais, ar pakaks?..

X

Į šiaurę nuo Dnepropetrovsko piramidinių topolių linijos ima retėti labai pamažu. Ne, jų vis dar gausu, topoliai tebeeina pakelėm, išgeltusių stepių horizontais, skiria stanicą nuo stancos, bet vis dėlto retėja, nes kažkelintą kelionės dieną ūmai jų pasigendi – nuobodžių, aukštų, visur vienodų piramidinių topolių, kuriuos, žinau, derėtų vadinti tuopom, bet tuopos tebūnie Lietuvoje, dvarvietėse ir Rasų gatvėje – senos, išpuvusiais viduriais, tuopos, dėl kurių pūkų į ginčus kartais įsivelia ne tik gyventojai, bet ir viską išmanantis radijas; vieni teigia, kad tik tuopos grynina tirštą miesto orą, kiti šaukia, kad tie visur kiaurai prasismelkiantys pūkai sukelia baisias plaučių ligas; taigi tebūnie tuopos šiaurėje, o čia, stepėse, Kryme ir kitur – piramidiniai topoliai, slaviškai tai skamba beveik kaip malda – piramidalnyje topolia!..

Ir orai į šiaurę nuo Dnepropetrovsko vėsta tik pamaži. Galima sakyti, jie net nevėsta, tik visi kraštai iš lėto apsitraukia pilkšva plėve, į neviltį varančia migla, iš kurios neplūstelės nei vėjukas, nei skystas lietus. Nors kai vilki vienais languotais marškiniais, plonom rudom kelnėm ir avi lengvais pus-

bačiais, kai urzgia tušti viduriai, o už kabinos lango pro šalį vokščia sunkūs, šilti kukurūzai, lietus tau vis tiek ne draugas. Bet kas tau dabar draugas? Gal jau niekas.

Tikriausiai nieko nėra siaubingesnio už milijoninius miestus šiltuose kraštuose. Jų negelbsti nei piramidalnyje topolia, nei skambiausiais vardais pavadinti parkai, skverai bei aikštės su klaikiais betoniniais fontanais ir aptrupėjusiomis skulptūromis – ne, čia ne Atėnai! Purvo ir skurdo, žinia, rasi visur, net klestinčiose šalyse, kiek nori jo ir mūsų žalsvai pilkoje tėviškėlėje, tik Pietų nyka ir nešvara dar klaikesnės, ten milijoninius miestus reikėtų tiesiog uždaryti, žmones evakuoti į kokias stancias, chutorus ar bent visą kraštą apodinti tais gailiai dvelkiančiais topoliais, nebūtinai piramidiniais. Tik kur tuomet oš kviečiai, kukurūzai, saulėgražos? Čionykščiai juk amžinai jas gliaudytų ir gliaudytų. Ne, sunku net įsivaizduoti ką nors nykesnio už milijoninį miestą – nususintą šutros, apneštą dulkėm, alkaną, piktą, atžarų keleiviui! Gal kam nors čia ir gera gyventi, bet netgi Dnepro platybė man pasirodė klaiki – jo pakrantėse – lagūnose ar limanuose, net nežinau kaip pavadinti – ant surūdijusių polių saulėje kaito dar baisiau surūdijusios, vaiduokliškos skardinės būdos – iš pradžių pamaniau, kad ir ten gyvena žmonės. Ne, kreivai šyptelėjo vairuotojas, ne, ten katerių ir motorinių valčių pašiūrės, katerius ten laiko. Matai kaip! Neužmatoma galybė tų pašiūrių, jos atrodė panašios į apleistas kapines ant vandens, į mirusiųjų miestą – niūrų, nepaisant žilpinančios saulės...

Tai mat, Tula, atsikapsčiau iki buvusio Jekaterinoslavlio. Gigantas abipus Dnepro. Milžiniška geležinkelio stotis.

Grėsminga futbolo komanda. Ir mūrai, mūrai, mūrai. Šalia tų prieplaukų, tų kapinių virš upės, vairuotojas mane ir išlaipino. Nė nežioptelėjęs apie atlygį – pats matė: ką iš tokio paimsi! Viešpatie, galvojau, traukdamas skurdžia priemiesčio gatvele, jau trečia diena kelyje, o dar tik šitas neužmatomas kaitroje miestas! Tai kiek dar teks kapstyti? Nė grašgalio kišenėje – tik rausvas, paleidžiant iš profilaktoriumo grąžintas pasas ir rudas sportinis krepšys, irgi tuščias. Kiekvieną praeivį teks dabar kamantinėti – kaip čia nusikasti į Kijevo plentą. Per tokią kaitrą Zaporožėje neklausinėju – nuklydau visai į kitą šoną ir varge, varge! – patekau į metalurgijos kvartalus, atsidūriau netoli garsiųjų „Zaporožstal“ lydymo krosnių. Siaubas! Tiesa, ten irgi ėjo keliai, krutėjo autobusai, žmonės skaitė laikraščius ir nuo ankstyvo ryto gėrė alų, bet dar kartą sakau – siaubas! Atgiję Zaporožės kazokai nė jokių laiškų sul-tonui nerašę spruktų šalin. Kaip jie ten gali gyventi! Kiek tik užmatai, iš vamzdžių, kaminų, krosnių kyla, plasta liepsnos, veržiasi dūmai, mirga kibirkštys! Užesys irgi ne šio pasaulio.

Jekaterinoslavlyje šitokio pragaro nėra, tas tiesa. Antai tramvajaus bėgiai, visa galybė. Skurdi žolė, rūdys ir lentelė: „Linija vremenno ne rabotajet!“ Užtat šalia bėgių guli tuščias alaus butelis, už metro – antras. Dar vieno kaklą matau kyšant iš šiukšliadėžės. Jau šis tas. Ištisą valandą duoduosi, kol pasiekiu miesto chimeros centrą. Tai kur tas Kijevo traktas? O, piliečiai čia tikrai paslaugūs, iškart puola aiškinti. Kol savąjį variantą dėsto plikas dėdulė, kiti trys lyg ir pritaria jam, bet vos jis baigia, visi trys ima aiškinti visiškai priešingai, kvailina senį... susiginčija, kone kimba į atlapus... aš dūlinu šalin, mane jie jau pamiršo...

Štai jis, Kijevo plentas, kelias į šito stepių krašto širdį, kepenis ir inkstus! Asfaltuotas, platus, padalytas į šešias juostas, iš tolo urzgiantis kaip apokaliptinis žvėris. Plentas darbininkas, kaip sakoma šiuose kraštuose, o ir pas mus. Tik aš toks nusikalęs, kad nė nestabdau tų mašinų kolei kas. Įlipu į kažkokį užmiestinį kledarą – kuo toliau iš čia, kuo greičiau! Nelaimingas miestas Jekaterinoslavis! Nors radau jame penkis tuščius butelius, sėkmingai pardaviau juos priestočio kioske, pirkausi limonado ir didelę minkštą bandą, dar šiltą. Limonado butelį vėl pardaviau, įsigijau tris talonus, bet jų neužteko – visur dvigubi tarifai, kažkokia moteris atsidusęs užmokėjo už mane – nejau tikrai taip varganai atrodžiau?

Dabar tai jau stabdysiu! Kokį mažą automobiliuką su minkšta sėdyne. Dar ankstyva popietė, jei seksis, nuriedėsiu bent porą šimtų kilometrų. Jei seksis!

Sustojo, čiūžtelėjo šalia baltintos kavos spalvos žiguliu-kas. Vairuotoja, šokoladinė blondinė, mažai kas ir paslėpta. Keturių dešimčių amazonė. Ačiū, dėkoju už „Marlboro“, ačiū, už gurkšnį narzano. Bet jos domesys tučtuojau atslūgsta išvydus nusilaupiusią mano odą, rausvas nuo nemigos akis ir vos besilaikančius ant kojų batelius... Nutyla nė neįsivažiavusi. Tuo geriau. Ramiai patylėsiu jos prašmatniam pavėsyje...

Tūla! Ar pasakot tau, kaip aš pakliuvau į šitą piramidinių topolių šalį? Ogi labai paprastai. Man juk buvo vis tiek, kur keliauti. Nuvykęs į Minską, džiaugiausi dar, tikėjausi viską pamiršti: ir tave, ir blausią padangę virš girtos Rasų gatvės, visą tą purvyną; vyliausi netgi, kad eduonis, pagraužęs mano nervus ir vidurius, ilgainiui aprims ir aš gal įsikibsiu net į

kokį nors gyvenimo kyšulį ar įlįsiu į jo plyšelį... Nė velnio! Nieko aš nepamiršau, ničnieko. Gal aš nė pats labai nesi-stengiau, nes iš tolo mačiau – naivi iliuzija! Guostis, austi svajas, kurti svaigius planus galima nebent tupint už spyg-liuotos tvoros, išėjus iš ten, jie iškart subliūkšta – tyliai, be garso, neskaudžiai, kaip pradurtas guminis kamuolys: vos šnypšdamas išeina oras ir jau viskas. Būsiu atviras, Tūla, nors tau ir nereikia šito. Paklausk! Tas amžinai įsakinėjan-tis radijo taškas, tas menkiausioje profilaktoriumo patalpėlė-je (net tualetuose!) pakabintas tarškalius – toks ir toks, marš ten ir ten! Pas būrio viršininką! Į operatyvinį skyrių! Į med. dalį! – kartais transliuodavo ir perdėm optimistišką Vilniaus radijo programą. Grįžęs iš „vimdyklos“, susirangęs savo ant-ram aukšte ant čiužinio, norom nenorom klausydavausi kokios nors valandėlės spaliukams. Kada panorėjęs to taš-ko nenutildysi – jis būdavo išjungiamas tik prieš užmiegant, vienu kartu visoje įstaigoje, prieš tai perskaičius bausmes ir paskyrimus į naujus darbus. Žinia mane pasiekė rūbų kai-tintuvėje: buvau užnešęs ten savo čiužinį ir darbinius rūbus. Pedikuliacijos – kad žinotum: utėlėtumo! – žurnalas čia buvo uoliai pildomas, utėlėm aptekti personalas visai netroško. Palšieji gyvulėliai nebuvo labai dažni, tas tiesa, bet nebuvo ir retenybė. Čiužinio galėjau net nenešt, bet atsirado gera proga – išsikraustė šalia manęs gulėjęs toks dvasnelė, kuris, praleidęs čia metus, taip ir nesužinojo, kur yra dušai. Tai šit: laukdamas, kol nuo kablių nuims rūbus ir išmes karštą de-zinfekuotą čiužinį, per radijo tašką išgirdau: į Vilnių atgabėn-ta didelė broliškos Baltarusijos dailės paroda... joje, šalia to, to ir ano, galima pamatyti ir Marinos Pečiul gobelenų bei...

Čia transliacija nutrūko, radijo dėžutė sutraškėjo, sublerbė ir „vimdyklos“ gydytoja prarūkytu bosiuku ėmė vardyti savo klientus, kuriems privaloma nedelsiant... Man tas pragaras jau buvo nueitas etapas, – skaičiavau paskutines dienas girtuoklių laive. Tik pagalvojau: būtų bosiukas ėmęs vambryti akimirksniu anksčiau, niekad nebūčiau atsidūręs nei Feodosijoje, nei kruvina tvanka pasrūvusiame Dnepropetrovske... Juk išgirdęs apie tuos Marinos Pečiul gobelenus, net krūptelėjau – taigi čia ta pati Marina! Viskas sutampa: gudų paroda, gobelenai ir Marina! Su ja mudu susirašinėjom be galo seniai, man tarnaujant karinėse oro pajėgose; aptikau jos eiles „Literatura i mactastvo“ laikraštyje – buvo nuotrauka, kelios eilutės apie autorę ir pluoštelis lyrikos. Parašiau tada į kadrų skyrių – Marina vos baigusi institutą dirbo dailininke tekstilės kombinate. Vėliau ji netikėtai netgi aplankė mane armijoje – pusdienį klajojom po garnizono pušynėlius, bet nieko daugiau, dievaž. Juolab kad pas mane jau buvo atkusi Lavinija – ji laukė kaimo trobelėje, kai uždusęs atbėgo Pitas Guskovas – pas tave atvažiavo! – Lavinijai pasakiau, kad mane skubiai kviečia į meteostotį. Akimirksniu viskas atgijo – karinis Mačiuliščių aerodromas, smulkutė, išblyškusi Marina Pečiul, su siaubingu triukšmu kylantys tolimojo veikimo bombonešiai, mūsų meteorologinė stotis prie pat kilimo tūpimo takų ir bejėgė Marinos rankelė, mojanči man pro elektrinio traukinio langą... Mudu dar ilgai susirašinėjom po to vizito, „plėtėm vienas kito akiratį“, o paskui viskas iškart nutrūko – aš demobilizavausi. Beveik penkiolika metų nieko negirdėjau apie Mariną Pečiul, o šit: toji bejėgė rankelė išaudė, surišo tokius gobelenus, kad juos atvežė net į Vilnių,

paskelbė per radiją ir laimingo – bet juk nelaimingo! – atsitiktinumo dėka aš išgirdau...

Tą patį vakarą parašiau Marinai laišką ir tik tada ėmiau sukti galvą, kur jį pasiuntus. Galop užrašiau anos respublikos Dailininkų sąjungos adresą – jei jau tokia garsi, turėtų jai priklausyti. Ir tiesiog apstulbau – atsakymas atėjo po kelių dienų. Ir koks atsakymas! Kupinas entuziazmo, šauktukų, ištiktukų, malonių dviprasmybių! Marina gyvenanti viena, auginanti aštuonmetį Maksimą, dėstanti, kurianti, rašanti... begal trokštanti išvysti mano mielą veidą, kurio, girdi, niekad ir nepamiršusi. Čia tai naujiena! Dabar parašiau jai viską – ne viską, žinoma, bet prisipažinau, kur esąs ir ką veikiu. Ir šįkart laiškas iš Minsko neužtruko ateiti – dabar jau kupinas širdingos užuojautos, suvokimo, gailesio... kaip man viso šito stigo!

Susirašinėjom taip intensyviai, kad, grįžęs iš cecho, jau žinojau: ant lovos vėl rasiu storą voką nuo Marinos – jį atnešdavo paslaugusis Juozukas, kuris dirbo „šnyrium“, t. y. valytoju, ir perdien trindavosi korpuse. Iš gausių laiškų paaiškėjo, kad Marina, kaip ir aš, labai vieniša, kad aš jai tinku netgi būdamas tokios įstaigos kaliniu, nors, žinoma, ji tiki si, kad... Kone kiekvienam laiške ji įpindavo po kokį baisų nutikimą iš savo aplinkos: patalė sudegė, suspragėjo girtas kaimynas, kitas kaimynas kamščiatraukiu išdūrė pačiutei akį... prisisiurbę nuskendo du jauni vaikinai, ir kur – baletėje! Visa tai Marina mokėjo vaizdingai, nenuobodžiai aprašyti, tik panašių istorijų aš jau buvau prisiklausęs abipus tvoros – pilnas ausis! Štai užvakar... neištvėręs grasinimų, tualete pasidžiovė visai dar jaunas vyrutis nuo Kupiškio...

dirbom kartu. Kitą, bėglį, rado ant Kauno marių kranto –
kojos krante, galva vandeny...

Patyrusi, kad mano „gydymas“ jau baigiasi, kad mane
tuoj paleis, Marina parašė tiesiai: kaip ten bus, matysim, o
vos išėjęs, važiuok pas mane į Minską! Iš čia vyksime visi
trys – taigi ir Maksikas – į Abrikosovką, ji netoli Feodosijos,
buvusios Kaffos, ten gyveną jos artimi giminaičiai, pabėgę
į Krymą tuojau po karo, dabar jie ten jau gerokai prakutę.
Marina, matyt, buvo inteligentiškas žmogus: Lietuva jai ro-
dėsi esanti „kultūringi Vakarai“, kur žmonės – blaivūs ir be-
sišypsantys! – vaikšto šaligatviais, geria kavą ir nespjaudo
ant vejų. Tad tarsi teisindamasi rašė man, kad ne iš gero
gyvenimo jos teta ir tetėnas užėmė totorių gyventas žemes,
jų pačių trobas fašistai supleškinę iki pamatų... Ta proga net
užsiminė apie Chatynę, nes Katynės tikriausiai nė nebuvo
girdėjusi. Po istorinio ekskurso ji vėl nedrąsiai priminė, kur
veda girtuoklio keliai, kuo jie baigiasi, ir tikrai skaudžiai ap-
rašė savo naujausią apsilankymą gimtajam kaime šalia Vol-
kovysko: tėvas su pamote geria be prošvaisčių... bulvės pūva,
kopūstai sugrauzti kirminų, o jie abu nuo ankstyvo ryto girti
kaip pėdai... akys migla aptrauktos, tėvas jos atvažiavusios
iškart nė nepažino... Jos netikras brolis, tiesa, jau sugrįžęs
iš tokio pačio profilaktoriumo, kokiame aš dar tebesu užda-
rytas, tik kas iš to: darbą jau pralakė, dabar geria kasdien
kaip žvėris... išeina atseit žuvaut ir geria geria geria... Ji man
nerašė tiesiai – negerk! – rašė iš tolo – matai!

Išeidamas pro geležinius vartus gavau du šimtus aštuo-
niasdešimt keturis rublius, štai kiek užkaliau beveik per
dvejus metus! Kadangi atlygį išmokėjo penkinėm, pluošte-

lis banknotų atrodė kone solidžiai. Melsvi, nučiurinti ir dar apynaujai piniginiai ženklai krito vienas ant kito, mintyse ir aš drauge su kasininke juos skaičiavau, o manyje tūnantis velnias irgi skaičiavo: butelis, butelis, dar vienas butelis...

Tai jau ne – šimtą rublių pasilikau, kitus – pirmukart gyvenime! – pasidėjau į taupkasę. Ir blaivas, pablyškęs, su akvarelinių dažų dėžute Maksimui, susiruošiau į firminį traukinį „Čaika“, lakstantį tarp keturių sostinių.

Pamiršau pasakyt vieną gan svarbų dalyką – Marina buvo luošė. Kaip ji pagimdė tą stambų bamblį beveik kvadratinė galva, aš tiesiog neįsivaizduoju! Ji pati pasisakė: Cezario pjūvis. Su gėda prisimenu, kaip aš nusivyliau pirmą kartą ją išvydęs – tada, armijoje dar, o ji tokį kelią davėsi, iš Baranovičių atkako. Angeliškas veidukas, dailios rankos, pilna krūtinė ir... kupra, tikra kupra kaip jauno dromedaro – Marinai tuomet ėjo vos dvidešimt antri. Pečiul buvo nuoširdi, linksma ir atvira kaip didžiuma meniškos natūros slavių, nors kiek aš bandžiau įtikinėti, kad jos proseniai kalbėjo tik lietuviškai, be abejonės, dzūkavo, ir tik vėliau... Ji tik šypsojosi, o kartą pasekė ir savo sakmę: ne, ji negimusi kupre, tai tėvas... tatusia... grįžo kartą įsiutęs, girtas ir nutrankė visus nuo krosnies žemėn, ten jie miegodavo... stuburas jai iškrypo, užaugo šita kupra... Ir tam tatusiui ji šiandien veža iš miesto dovanas – marškinius, papirosus... – ir verkia, matydama jį toliau maukiantį...

Štai kaip, Tūla, ką tu pasakysi, išgirdusi tokią istoriją?

Marina jau buvo nupirkusi bilietus į tolimąją Feodosiją, tikriausiai, į Simferopolį, – iš ten mus visus turėjo paimti jos kiti giminaičiai – pusseserė ir jos vyras, mūsų bendraamžiai.

Jau sakiau: blaivas atėjau į geležinkelio stotį, įsigijau bi-lietą į Minską, naujus laikraščius, bet, likus dvidešimčiai minučių iki išvykimo, praskydau: bufete nusipirkau litrinį butelį vengriško vermuto, permokėdamas bene tris rublius, neištvėriau mat. Tokio pačio vermuto, Tūla, kokį mudu gėrė-me tada, „Yuppi Du“ kavinėje, ar pameni dar? Lauktuvių nu-vešiu, tariau sau, grūdamas butelį į krepšį, bet jau už Šums-ko nutrėškiau skardinį kamštį, nugėriau mauką ir užsukau. Parūkęs tambūre nugėriau dar – daviau ir šalia sėdinčiam, pleiskanom apkritusiam pusamžiam vyrui – taip jau grau-džiai dirščiojo, kad širdis sugrudo: te, žmogeli, pilk ant savo žarijų, gesink, matau juk, koks nemielas tau šitas gyveni-mas, šitas dvokiantis traukinys ir, ko gero, namai, į kuriuos dundi su pusmaišiu kruopų...

Marina tik atsiduso išvydusi mane ir puolė ant kaklo, taip puolama rusiškuose filmuose apie karą. Apkabinau jos lie-kną taliją viena ranka, o kita ranka tą kuprą – per penkiolika metų ji nei sumažėjo, nei išaugo... Naktis jau buvo, Maksi-ko ji nežadino. Iškepė kiaušinieneį ir netgi ištraukė pusbute-lį vyno, likusio, matyt, nuo kokios puotos, gal net Naujųjų metų... Bet rytoj! – ji atsistojo ir rimtai atstatė delniukus priekin – nė lašo! Skubiai sulinksėjau – da, da! Bet ryte nu-ėjęs į parduotuvę duonos – Marina su Maksimu gyveno did-kaimio Minsko pakrašty, pelkėtoj plynėj netoli aerodromo – stvėriau ir kelis butelius alaus – vieną išgėriau čia pat, šiukš-liname kieme, kitus tris parsinešiau – alus yra alus. Mano globėja – o kas gi daugiau? – tik priekaištingai žvilgtelėjo, bet nieko nesakė. Mat Maksikas, negražus ir be galo draugiš-kas berniukas, pačiu laiku ėmė rodyti man savo paveikslus,

skulptūrėles iš plastilino, ką jau čia besakysi. Lygiai taip pat priekaištingai Marina nužvelgė mane jau traukinyje, kažkur už Charkovo, kai suimtas nepakeliamo kelionės nuobodžio per siaubingai kretančias vagonų sandūras aš nusvirduliavau į vagoną restoraną ir vienu mauku išmečiau ten dvi stiklines desertinio vyno – baisios šlykštynės net neišrankiam gėrovui. Vos alsuodami tvankiu plackartinio vagono oru, vis artėjom prie saulėtojo Krymo, apsupti snūduriuojančių arba valgančių tarybinių žmonių. Jie tysojo ar judėjo pusnuogiai, įlindę tik į plonas mėlynas treningų kelnes – tiek vyrai, tiek moterys. Ir man su Maksiku tokias apdairiai jau buvo parūpinusi Marina, kaipgi. Baigę valgyti įsidėtas vištas bei kietai virtus kiaušinius, būsimieji kurortininkai dabar triauškė dar šiltas virtų kukurūzų burbuoles – tokias čia pardavinėjo iš pintinių stotyse ar tiesiog nuo perono pro langus. Su virtomis burbuolėmis pasirodė ir piramidalnėje topolia – žvelgiant pro traukinio langą, bene vienintelis skiriamasis ženklas, liudijantis, kad tikrai riedame į Pietus – karšta jau buvo išvykstant iš Minsko. Visų mūsų laukė nedidelis pusiasalis, kuriame stebuklingu būdu susikemša, susigrūda šimtai tūkstančių žmonių iš visos imperijos pakraščių bei centrų. O dar atsiranda vietos ir nuošalioms, saugomoms budrių sargybų imperatorių bei bajorinų viloms. Simferopolyje, vos išlipus iš vagono, ir mus pasitiko milžiniškas skydas su daug žadančiu užrašu – „KRYM – ZDRAVNICA STRANY!“ Marinos giminaičiai su padėvėtu moskvičiumi irgi jau laukė. Per tvankią naktį atlėkėme į Abrikosovką, nykią gyvenvietę šalia Feodosijos. Ilgainiui nustojau kreipęs dėmesį į tuos vaisinius bei daržovinius vietovardžius: Gruševka, Vinogradovka, Cibuliovka,

Višniovka; grįždamas per plačią Ukrainą, pripratau jau prie kito stiliaus: Piatichatki, Sestichatki, Semichatki, Vosmichatki... Abrikosovkoje, nors buvo jau naktis, mums surengė tikras sutiktuves – apie mane jie težinojo: „chorošy paren iz Litvy“, to pakako. Prie gausaus stalo laukė plati Marinos giminėlė ir maskviečiai – Jaša Leichmanas su savo jaunąja drauge. Maryš! – šaukė įkaitęs nuo čačos Jaša, – a, Maryš? Geri čia žmonės, a? Čia tau ne Jalta! Marina nė nesistengė manęs drausti – čia gėrė visi, dainavo visi, jos teta susmuko pirmoji. Net nežinau, kaip atsidūriau tos tetos kieme, bene tetėnas parvilkė? Užtat pažadino tetulė Niūra – o gal Šura? – bakstelėjo šaltu sidro buteliu į kaklą, o plačią įdiržusią kaimietės ranką uždėjo ant mano nuogo pilvo – kelk! Susėdom kiemelyje po vynuogienų stogu – ištiesęs ranką nuo šakos galėjai nusirėkšti išnokusį persiką. Taip, pirmieji mano įspūdžiai Pietuose buvo tiesiog puikūs. Tik Marina vis žvelgė į mane be galo rimtai ir tiriama. Ir be paliovos geidė manęs, nuolat jatau giedrą jos žvilgsnį – kviečiantį ir klausiantį – kada? Ko tu lauki? Stengiausi kaip įmanydamas, vos Maksikas išbėgdavo su vaikais ar užmigdavo, tuoj užsikabindavom tetos kambaryje. Marina įsiaudrindavo jau belaukdama, užsiimdavo delniuku burną, vengdama rėkti, o po valandėlės ir vėl tas tiriantis žvilgsnis – kada? Ji, matyt, nebuvo labai išranki, tik žūtbūt troško turėti pastovų vyrą, rūpintis juo, pavydėti jo kitoms – kai teta uždėjo ranką man ant pilvo, Marina tuoj stumtelėjo ją šalin ir pati įpylė man putojančio sidro – jį gamino Abrikosovkoje klestintis „kolgaspas“. Dar augino daug tabako – jis jau džiūvo sukabintas ant specialių rėmų, niekad nebuvo matęs tokios gausybės tabaklapių...

Gėriau tą sidrą, skyniau persikus, kramčiau švelnius česnakus ir aštrias pipirų ankštis, o rytais, bent iš pradžių, su Marina ir Maksimu važinėdavom į Kaffą, t. y. Feodosiją, kur prie Aivazovskio galerijos jau su aušra išsirikiuodavo meno išsiilgusios eilės – jos neapmenkdavo nė perpiet – pirmenybė buvo teikiama užsieniečiams ir saviems didžiūnams. Autobuse, visad ankštame, visad perkimštame vos žiopčiojančių žmonių, Marina taip prisispausdavo prie manęs, taip įsiau-drindavo, kad išlipusi kurorte niršdavo – kad bent krūmai čia būtų kaip krūmai! Bent kokia lomelė! Ji ramiai prisipažino: Maksimą jai įtaisęs kolega gobelenininkas – pritemus parsigriovė ją brūzgynuose šalia geležinkelio, užvertė sarafaną ir po kelių mėnesių jos pilve pirmukart krustelėjo tas didgalvis vaikas. Panašius dalykus ji mėgo man pasakotis, jaudindavosi prisiminusi smulkmenas, tuo jauduliu stengdavosi užkrėsti ir mane, nors, be jokios abejonės, buvo padori motina, nelaiminga moteris ir, man rodos, neprasta menininkė... baltarusiškai rašė eiles apie kaimą, senolę su katarakta, šieną rūkuose... bet, nesidrovėdama kupros, tuoj nusimesdavo kelis plonus rūbelius mums vos pasilikus dviese. Net kai su giminaičiais ir Jaša bei Maryš nusitrenkėm prie Azovo, kai plynoj stepėj išsitempėm palapinę – tik Jaša su Maryš turėjo mažytę dvivietę – ji nė nelaukdavo, kol sumigs vaikai ir jos romi pusseserė, milžinė Mila... Niekad neklausė, ar myliu ją, klausė tik, ar ji patinkanti, ar gera man su ja. Aš jos ničnieko neklausinėjau. Bet kai Marina ramiausiai užsiminė, jog ji jau kalbėjusi dėl naktinio sargo vietos man, Minske, supranta, aš nutylėjau, bet mano vidus sukilo piestu: tai jau ne! Nesargausiu aš Minske!

Kartą į Kaffą nuvykom dviese, užsukom į kavinę, apžiūrėjom antikines vazas kraštotyros muziejuje, čia jokių eilių nebuvo. Dar pigus sausvynis, siurbtelėjo kelis gurkšniukus ir ji. Ir ėmė garsiai mąstyti: viską ji iškęsianti, kad tik aš negerčiau! Oho, išdidžiai kalbėjo ji, už jos gobelenus siūlo gražų pinigą, taigi mums visko pakaksia, tik... Nuoširdžiai nekėjo, negudraudama, o aš tik pakeliui į namus susivokiau: taigi ji mano, kad aš jau toks nevykėlis, toks griuvena, kad sutiksiu su bet kuo, ką tik ji pasiūlys, ir visa tai priimsiu kaip išganyką, likimo dovaną!..

Ilgainiui bemaž nustojom važinėję į Kaffą, nenuvykom net į visai netoli smilkstantį Staryj Krym, kur mirė Grinevičius ar Grinevskis, Lietuvos bajoras, veikiausiai koks Grinius, – visoje Rusijoje žinomas ir be galo mylimas svaičiotojas Grinas, sukilėlių ainis. Tik kartą pavyko nusibelsti į kalnus – ten su pusgalviu Milos vyru ir mažiuku Jaša Leichmanu išgėrę pylėm iš mažojo kalibro šautuvo į tuščias skardines, butelius ir per alsų karštį gėrėm čačą – slėnyje kaip tik ėmė šaudyti tankai – ir čia buvo kariškių tankodromas. Jaša šaipėsi iš mano netaiklumo, jis pats pylė kaip tikras snaiperis. Vis erzino mane, kaip aš, girdi, dar sugebu pataikyti į Marinos skylutę! Ek, Jaša!..

Leichmanas, apsigyvenęs pas Marinos tetą tokiame pačiame kas pavasarį kalkėmis baltai nutepamame namuke, vos per vieną gatvelę, nė per žingsnelį nesitraukė nuo savo gero, kai jaunesnės Maryš, tam ir vežėsi ją į šitą nuošalų kaimą, kad kiti nespigintų akių. Dievas, suteikęs Maryš tobulas formas, eigastį, pašykstėjo tik veiduko – jis buvo kažkoks per mažas, strazdanotas, lūpos blyškios, siauros, gražios nebent

akys – su nepaliaujama nuostaba tolydžio žvelgiančios ne tik į akivaizdžiai plinkantį Jakovą, bet ir į mane – vis dažniau jas sutikdavau, bet savąsias nudurdavau žemėn – ar tam čia atsi-
beldžiau, kad siutinčiau savo geradarę? Kam tau ta kuprė? – nebyliai klausė Maryš. O aš jutau, Marina vis labiau prisi-
riša prie manęs, vis stipriau glaustosi, jutau ir tai, kad jau nebeįstengsiu patenkinti jos nenumaldomų geidulių, beveik patikėjau prietarui, kad luošiai jų itin godūs. Nusivylusi ji vis dažniau tik atsidūsta, išsitraukia savo pasteles ir piešia piešia mano portretą, mano torsą... mane sėdintį, gulintį, skutan-
tį kiemelyje bulves, rymantį prie didžiulio sidro butelio, ir visi tie šikcai, portretai, piešiniai vadinasi vienaip – „On“. Be jokių patyčių. Tik nejutau nei didybės, nei paprasčiausio pasitenkinimo, kurį paprastai jaučia vykusiai nupieštas žmogus – mato save gražesnę, kilnesnę, visai pakenčiamai atrodantį...

Mila, pusseserė, šventė gimtadienį – Jaša šįkart smigo pirmasis. Jis, kad ir žydas, buvo pašėlęs gėrovas, priklausė mat maskvenų bohemai, gyrėsi pažįstas net Vysockį – buvo ir su juo kažkur siautęs, tokia ten ir pažintis. Marina nuvedė Maksiką namo, ir aš nė nepajutau, kada ant mano šlaunies nusileido Maryš ranka, slystelėjo aukštyr... o gal mano ranka nusileido ant jos rusvos šlaunies? Nebežinau, kaip mudu staiga atsidūrėme gervuogyne šalia tvartelio, tik menu, kad visą laiką visiškai greta bliovė tetos Niušos avys... Štai ko man ten reikėjo – Maryš! Ne dvasiai, ne pašnekesiams apie pasaulio tuštybę, ne saulėlydžių palydoms – Pietuose temsta ūmai! – kūnui. Dievas nepašyktėjo jai talento ir meilės mene – Maryš viską darė taip natūraliai, tarsi siurbtų pri-

nokusį persiką ar žiodintų raustelėjusią pipiro ankštį... net apkvaitęs jčiau tąjį natūralumą, buvau jai dėkingas ir nė žodelio nepratariau, kai ji it žebenkštis slystelėjo nuo manės ir pradingo, o vėl atsiradusi prie vaišių stalo nė nežvilgtelėjo mano pusėn... Kaip aš ieškojau progos! – jčiau, kad ir Maryš ieško, bet jokių progų daugiau taip ir nepasitaikė. Gal Jašai ką nors šnibžtelėjo Mila, gal pats ėmė ką nujausti – ek, Jaša! – bet į mane jis pradėjo skersuoti, o nuo Maryš ne tik nebesitraukė, bet nuolat laikė jos ranką, net teta Niuta šaipėsi: tu grandine ją prisirakink, tik auksine! Panašiai ir buvo – Jaša traukė šveicarišką šokoladą, amerikoniškas cigaretes, pirkto brangvynius, pirkto ir kirto vištas – viską buvo pasiryžęs aukoti už tą liemenį, biustą, ilgas kojas ir sivilinantį karštį tarp jų...

Primiršau ten tave, Tūla, tiesiog nebebuvo kada kankintis, dirginti vaizduotę ir rikdyti dvasią. Užmigdavau greit, miegodavau kaip užmuštas, o nubusdavau išpiltas glitais prakaito, nusispardęs apklotus ir ieškodavau apgraiptom nakčiai pasidėto rūgštaus vynuogių vyno... dieną nebegalėdavau ramiai žvelgti į Maryš, nors nujaučiau, jei pasiliktume su ja dviese bent pusvalandžiui, neturėtume apie ką šnekėti. Dar kone dvi savaitės buvo likę šusti Abrikosovkoje, bet ir Marina, ir Leichmanas jau subruzdavo dėl bilietų į Didžiąją žemę, taip jie vadino savo namučius. Žinia, prieš rugsėjį visuomet vargas sugrįžti iš „zdravnicų“. Buvo pasitelktas ir Marinos tetėnas, bet negelbėjo nei jo ordinais ir medaliai, daug čia tokių buvo. Tada Jaša kažkodėl pasivadino Marina – važiuojam, girdi, į Feodosiją abu – jis maskvietis, ji menininkė, gal bus lengviau? Manau, kad visas viltis jis dėjo į Marinos

kuprą – tokiai tikrai parduos! Išlėkė abu iš pačio ryto, o už pusvalandžio mudu su Maryš jau drebėjom iš nekantrumo susitikę prie tvenkinių persikų plantacijoje – juos čia vadino „vstavki“. Mus slėpė tik reti persikų medeliai, išdžiūvus, šiurkšti žolė ir alsig migla – jau buvo tvanku. Supuolę į žalsvą, tirštą nuo dumblių vandenį kiek atsigavom, ir viskas prasi-dėjo iš naujo... taip ir nepratarėm nė vieno žodžio... Nežinau, kiek truko šitai – Marina rado mudu pusnuogius, sukritusius menkam pavėsy... aš kilstelėjau galvą. Marina nususuko ir nuėjo, Maryš jos nė nematė. Jaša pasirodė besąs tikras stra-tegas – jis pasiuntė Mariną namo pasakęs, kad kaip nors ir vienas gaus tuos bilietus... Štai ir viskas, o gaila.

Marina mūsų neišdavė, vakare su bilietais grįžo pakaušęs Jakovas, bet man bilieto jau nebereikėjo – su Marina nuta-rėm – bus geriau, jei išvyksiu vienas, balsuodamas... Naktį ji vis dėlto prigulė šalia, kūktelėjo – durak ty, durak! Girdi, per tokias nimfas kaip toji Maryš vyrai ir prasigeria, ir galvą palydi! Galimas daiktas, ar ne, Aurelita Bonopartovna? Tik kad šitaip trokšta patys dievai, ne tik Amūras ir Erosas, visi kiti irgi.

Gyvendamas kitų geru, pamaži leidau ir savo užvargtus pinigus, jų buvo likę nei daug, nei mažai – šešiolika rublių. Taip džiaugiausi būsima kelione per visą Ukrainą, kad suti-kau su visais Marinos samprotavimais – apie gėrį, blogį bei padorumą. Ji dar įdėjo sumuštinių ir kriausių – važiuok! Nie-kas nesistebėjo, kad iškeliauju, niekas, rodos, nė nepastebėjo manęs. Nors visa Abrikosovka matė, kaip pro abrikosmedžių giraites traukiu į dviaukštę kaimo parduotuvę, perku du bu-telius vyno ir lydimas piramidinių topolių dulkėtu vieškeliu

traukiu į plentą – sudie! Maryš net lange nepasirodė, matyt, Leichmanas iš tikrųjų prisirišo ją grandine.

Nusikapstęs iki asfalto, iškart pagavau gaziuką iki Simferopolio – pinigų niekas nė negalvojo iš manęs imti. Paakintas tokios sėkmės, Simferopolyje iškart nudrožiau į vėsią vyninę... jau tik popiet išsimušiau į „trassą“... Na ir prasidėjo... visos tos šestichatkos, strelos, smelos, runkeliovkos... Ne, man nė kiek nebuvo gaila nei antikinės Kaffos, nei persikų tetos Natos sodely. Puikiausiai jaučiausi pirmąsias dvi dienas, kol su visom liepsnom ir pragaro dūmais palikęs Zaporožę ūmai pasijutau blaivas, alkanas, piktas ir toks atbukęs, kad nė nesistengdavau stabdyti mašinų – sėdėdavau paplėnėję su krepšiu, ir tiek – stokit, jei norit.

Visi šie sumiši įspūdžiai, gal ir ne tokia tvarka, kilo ir drumstėsi dabar, sėdint žiguliuke šalia tos apyjaunės damos, kuri, išvydusi mano batelius, iškart nustojo manimi domėtis. Patyrusi, kad esu iš Lietuvos – vargu, ar suvis patikėjo, – ji tik pakraipė galvą, krestelėjo garbanas ir pasiūlė dar vieną „Marlboro“. Ačiū ir už tai. Ir šit – ji jau ruošėsi mane išlaipinti, iki „jos“ kryžkelės beliko vos keli kilometrai – mūsų žiguliukas aplenkė sunkvežimį su priekaba – ir ji, ir kėbulas buvo prigrūsti juodų žvilgančių padangų. Aš net krūptelėjau, iškišau galvą pro atdarą langutį – „lietuviški“ numeriai! Priekaba „LŠČ“, kėbulas – „LI“! Viešpatie, sudundėjo širdis, taigi jeigu pavyktų tokį sustabdyti!... Aplenkėm tas padangas, nurūkom tolyn, išlipęs padėkojau megerai ir dabar jau laukiau tik tos mašinos, tik jos vienos! Jeigu... Kad tik sustotų! Kad jau sustos, tai ir paims, parveš, baigsis mano naktigultai ant grindų dvokiančiose stotyse, neberegėsiu ir niūrių mili-

cijos viršilų, priekabiai tyrinėjančių mano rausvą pasą, klausinėjančių, kodėl keliauju vienas, ar tikrai keliauju ir taip toliau. Pasas vis dėlto išsklaidydavo jų įtarimus, o jame – aš žinau! – esti specialiai įmaišytų ženklų, skaičiukų, kitų paprastam mirtingajam neįžvelgiamų dalykų, kurie rodo, kad nesi nusidėjęs valdžiai, ar pasas tikras. Man jau šonus gėlė nuo medinių „MPS“ suolų ir įmantriais raštais klotų salių grindų, jos buvo nė kiek ne minkštesnės už cementą. Visos tos stotys – puikiausia natūra siaubo filmams. Iš lauko bonios – vien Černigovo vokzalas ko vertas! – viduje vis tie patys muromecai, šiškinai bei surikovai... o ką jau kalbėt apie keleivius! Visos stotys buvo gerte persigėrusios mastika ir šlapimu – kvapai kiaurai persmelkę mūrus, betoną, net granitą ir metalą... iš tolo atpažįstamas imperinės didybės kvapas... ot Moskvę, do samych, do okrain... Nuo Pacifiko iki užgrobtos Kenigsbergo...

Antai, antai jis! Iš tolo tamsuoja, siūbuoja, kratosi padangos! Dabar tai stabdysiu! Jau iš tolo ėmiau skėteriotis, mojuoti, tūptis, stotis, atsidūriau kone vidury plačios „trassos“ ir dar kažį ką be sąryšio šaukiau. Sustojau! Per dulkes puoliau prie kabinos – labą dieną, labą! Priviet! – burbtelėjo nebejaunas, pilkas kaip ir kėbulas vairuotojas. Kepurė su snapu ir saga pakaušy, kietai sučiauptos lūpos, primerktos pilkos akys. Plienas, ne žmogus! Iškart supratau – nieko nepešiu! Taip, jis į Vilnių. Iškart pasisakiau – neturiu nė grašio! Bet tuoj išsitraukiau iš krepšio taupkasės knygelę – štai! Atvažiuojam, galim iškart užsukti, nuimu pinigų ir užsimoku. Kad ir šimtą galiu paklot. Jis paėmė knygelę į stiprias rankas, pažvelgė į įrašytą sumą – šimtas aštuoniasdešimt. Ne

gusto! – pasakė tada. Ir papurtė galvą – bez deneg nepovezu! Kibau jam į skverną – nepalik! Žeminausi kaip įmanydamas, buvau pasiryžęs net pakštelėti jam į tą įdiržusią ranką, kad tik paimtų. Bet ne – stumtelėjo mane, tiesa, nestipriai, be piktumo, užtrenkė dureles ir nuvažiavo pasilinguodamas. Ant tų durelių išvydau ilgai nematytas lotyniškas raides: „Komunaras“... Nors kauk. Nė nuorūkos nebeliko. Tōs, kurią jis nusviedė ant plento, o aš pakėlęs nupūčiau ir rūkiau, kol žarija nusvilino lūpą.

Dūlinau paplente nė neatsigręždamas į lenkiančias mane mašinas – dar šviesu buvo. Bet viena pati sustojo – visai naujas sunkvežimis, IFA, vokiškas. Tai gražiai šnekėjo tas vyrutis prie vairo! Taip ukrainietiškai giedojo, miela klausyt. Siūlė cigaretes, atkimšo man butelį šilto alaus, papasakojo anekdotą. Patikėjau egzistuojančiu kompensacijos dėsniu. Prošal lėkė baltutėlaitės, gelsvais šiaudais apklotos chatos, ir tik sunkvežimiui kiek sulėtinus greitį, įtikėdavau, kad jos tikrų tikriausios, o ne dekoracijos „Tarasui Bulbai“ po atviru dangum... Netrukus paaiškėjo, kad vyrutis pamėtės mane kokių septyniasdešimt kilometrų, paskui jau suks į kažkokią šachtą – rodyklių į anglių šachtas čia buvo pilna. Bet tu nenusimink, sakė jis, miestas jau nebetoli, spėsi iki sutemų. Taip jis kalbėjo ir dabar jau netikėtai sulėtino greitį – priekyje pasimatė mašinų ir žmonių grūstis, mus dar šiaip ne taip pralenkė milicijos mašinėlė. Avarija, atsiduso vairuotojas, bet žiūrėjo tik, kaip čia prasprūdus pro šitą kamšatį – jis skubėjo. Vikriai pasuko į stepę, bet aš dar spėjau kai ką pamatyt. Viduriai atšalo, stabtelėjo širdis – kitoj plento pusėj pamačiau apsivertusį pilkąjį kėbulą ir per lygią kaip stalias stepę

nuriedėjusias juodas padangas... Pasivaideno, kad kažkur toliumoje jos vis dar teberieda... Ei, kas tau? – papurtė mane ukrainietis, ko išbalai? Aš tik papurčiau galvą, dar neįstengiau pratarti nė žodžio...

Aš ir šiandien nežinau, Tūla, ar tas plieninis vyras žuvo ar tik susižalojo. O gal liko sveikutėlis, juk mes tada nė nestabtelėjom. Ukrainietis lėkė į šachtą. Bet net dabar, prisiminus aną plentą šiauriop už Dnepropetrovsko, man visuomet kažkas krusteli viduriuose – bjauri, gliuti baimė, kas daugiau. Žinovai teigia, kad savisaugos instinktas paskutiniu momentu prieš katastrofą vairuotoją dažnai išgelbsti, gal ir tas liko gyvas? Užtat, sako žinovai, beveik visuomet žūva greta sėdįs keleivis, toks dėsniškas. O aš jau buvau beveik įkėlęs koją į jo kabiną, jau regėjau save skriejant plyna stepe... miškingais gūdų plotais... Kita vertus, prisiminus tas riedančias plyne padangas, – ar tikrai jos dar riedėjo? – man pasidaro lengviau. Lengviau moti ranka į viską – menkas vabalas tėra žmogus! Ir vienas dalykas apie tai skaityti išminčių raštuose, ir visai kitas patirti savo kailiu... kuris štai ir vėl liko sveikas, tik dar labiau pašiurpęs...

Tą naktį geležinkelio stotyje išsišnekėjau su jau nebejau nu valkata. Jis pats save taip vadino – brodiaga, nors pažiūrėti atrodė kaip normalus didelės stoties pilietis. Iš Piterio. Jam ir papasakojau apie tas padangas. Tikėjausi bent nuostabos, pliaukštelėjimo per petį – poviazlo tebie, starik! – bet jis tik kilstelėjo antakį – būna, būna... sumurmėjo ir jau tęsė sakmę apie naktis prie Baikalo, Kuškos karščius, beširdžius afganų pasieniečius ir choleros židinius prie Indijos sienos... Ką jau čia aš, susigėdau, tikrai... Valkata davė man puikų pa-

tarimą – spjauti į „trassą“, drąsiai lipti į „električkas“ ir taip kapstytis... Pasą juk turi, sakė jis, na išmes iš traukinio, baisesaus daikto! Išlipęs palauksi kito, jų čia kaip amaro!.. Betgi niekas nemes, sakau tau!

Paryčiais jis išdundėjo į Pietus, aš į kitą pusę. Pripylė man pusę kišenės spragintų saulėgrąžų, linktelėjo ir tiek jį temačiau. Lietuvoje, beje, irgi bastėsis, ne bet kur – Šiluvos atlaiduose! Retas paukštis, bent man taip pasirodė.

Bet aš vis dėlto įkliuvau. Smelos miestelio – plotu jis ne ką mažesnis už Dnepropetrovską! – milicijos skyriuje mane išlaikė kone pusdienį ir nedavė valgyt. Mat vis dėlto sugavo be bilieto, nepatingėjo nuvest į skyrių, netoli buvo. Ne, nemušė, net nesiplūdo, reikėjo tik sulaukt kažkokio viršininkelio, kuris ir nuspręsiąs, ką su manim daryti – paleist ar dar panokint. Toks tykus žmogelis pasitaikė tas viršininkas – atėjo, pasisveikino, pavartė mano pasą, linktelėjo ir pasakė: eik! Jau žengiant man pro duris, prisiminė: pinigų juk neturi? Papurčiau galvą – ne-a. Atsidusęs padavė man dešimtinę ir išdavė paslaptį: žonka moja litovočka... byla! Taip ir nesužinojau, gera jam buvo lietuvi žmona ar bloga, pametė jį ar pasimirė... O išėjęs patraukiau vėl į tą pačią „trassą“. Čia pasisėkė – įsisodino praporščikas su žaliais marškiniais be antpečių, pats pasisakė kas esąs, didžiavosi savo tarnyste. Jei man būtų reikėję į Maskvą, jis būtų nuvežęs tiesiai pas Maryš – adresą – sutrintą, sulytą lapuką marškinių kišenėlėje – aš turėjau. Bet ten man nereikėjo, džiaugiausi jau vien tuo, kad nebereikės kapstytis per kitą monstrą – Kijevą, didžiausią LDK miestą! Tik vienas keleivis ir tebuvo jo pikape – visas galas buvo prikrautas pietų gėrybių, o jis vis tiek stabčiojo

ir pirkto iš pakelem stoviniuojančių moterėlių čia slyvų, čia vėl kriausių, siūlė vaišintis, nesivaržyti, o aš ir nesivaržiau. Kariškis niekad nebuvo Lietuvoj, užtat viską žino – matė „Niekas nenorėjo mirti“, bent keliskart. Liuks filma! – sakė jis nuoširdžiai. Patvirtinau, buvo toks, buvo. Aptarėm kino kūrinį iš panagių – nuo realistinio pastatymo, puikios aktorių vaidybos pasukom į istoriją – praporas vis lygino mūsų miškinius čia su basmačiais, čia su benderininkais, prisiminė net tėtusį Machno. Praprusęs vežėjas pasitakė, nieko nepasakysi! Naktį prišliaužėm Kijevą – prišliaužėm, nes gal tris valandas vėžlio greičiu lenkėm milžinišką karinių sunkvežimių koloną – tokios galybės dar nebuvo regėjęs. Kitas vairuotojas būtų keikęsis, niršęs dėl tokios gaišaties, o mano praporas keliskart didžiudamasis atsisuko į mane: Krasnaja armija dvinulasj! A vy tam? Ir lyg įgudęs lektorius – gal toks ir buvo? – pradėjo paskaitą, kas būtų likę iš Lietuvos, jei ne Krasnaja. Kad iki šiol būtume klumpėti, skarmaluoti ir žibinę žibalines lempas. Aš buvau jau ne kartą girdėjęs, bet lektorius praplėtė mano akiratį: lietuviai, pasirodo, būtų išmirę badu. Latviai su estais gal ir ne, latviai, jo manymu, tikriausiai būtų išsilaikę, bet lietuviai būtų išdvėsę aliai vieno!.. Neprieštaravau – jis mane vežė per nesibaigiantį naktinį Kijevą, vos mirguliuojantį tingiais vasaros žiburiais, o ryškiai apšviesta Motina tėvynė ant kalvos – su laurų šakom, kardu, herbu ir dar kažkuo, rodos, pritarė jo paskaitai apie tautų likimus... Pasnaudėm šiaudų stirtoį šalia alksnynėlio, o vos švintant vėl į kelią. Nulėkus gal šimtą km, praporas ir vėl užsivedė: ko tie lietuviai vis kažko nepatenkinti? Kiti žmonės kaip žmonės, vargsta kartu, bet nedejuoja, tik jie vie-

ni... ko, sakyk, jie nori? Laisvės! – neatsargiai atsidasau, ir jis užkaito. Vos pristabdęs mašinėlę, staiga pasilenkė, pravėrė dureles ir taip stumtelėjo, kad atpakalias išlėkiau lauk. Svo-
loč! – iš paskos išskrido ir mano krepšys. Galėjo juk nušauti, pagalvojau, alkūne trindamas ir seilėm tepdamas nubrozdin-
tą kelieną. Ar nusivežti kur. Gerai, kad jau aušo diena – besi-
niaukstanti, pilka, vis šiaurėjanti, bet diena...

Dar ir šiandien kartais matau save ten, „trassoje“ – jau sužvarbusį, atbukusį, be cigaretės. Pro šalį lekia savivarčiai, furgonai, miškavežiai, cisternos. Ir niekas nė nesiruošia sto-
ti, gal pernelyg atoki vieta? Stabdytojai paprastai lūkuriuoja
prie miesto riboženklių – tie, kurie turi kuo užsimokėti už
pavėžėjimą. Bet dabar, po šitiekos metų, toji kelionė man ro-
dosi vis puikesnė, simboliškesnė, nors gerai suvokių, kad tai
buvo avantiūra. Net anos stepe riedančios padangos pagaliau
stabteli, pasvirduliuoja ir be garso nuvirsta ant šono... nieko
baisaus, ar ne? Tu juk atleidai man, Tūla, kad tik joms ėmus
riedėti aš prisiminiau tave, suvirpėjau ir niekad nemėgęs,
netgi nekentęs priesaikų, prisiekiu sau – grįžęs žūt būt susi-
rasiu tave, pamatysiu bent iš tolo, pamosiu, kad atpažintum,
ir viskas! Šventa atrodė man tuomet šita priesaika, nepamir-
šau jos ir vos grįžęs Vilniun – jį radau irgi pašiurpusį nuo
lietaus, irgi svetimą, atžarų, bet vis dėlto ne tokį kaip Jeka-
terinoslavis ar Zaporožė su savo kaminėliais... Keikiau visą
pasaulį, bet rupūžės nekrito man iš burnos. Vilniuje, Tūla,
tavęs jau seniai nebuvo, o man gal ir niekur nebebuvo – nei
tavęs, nei prošvaistės tarp žemų Užupio debesų. Žvelgiau į
savo apšepusį veidą balų ir alaus bokalų veidrodėliuose ir ne-
žinojau, ką veikti toliau – gyventi ar nebegyventi. Bet kai nie-

ko nedarai per jėgą, kai pasileidi pasroviui, atsiranda nemažai laiko pasidairyti į krantus. Aš įplaukiau į menką įlankėlę: pačiu laiku, nes artinosi žiema ir upės rengėsi užšalti. Įlankėlė: kambarėlis su radijo tašku – tik jau be tų šūkalių, be blerbimų! – užmiestyje, didžiulės gamyklos poilsio namuose. Titulas: sargas žiemos sezonui. Pavasarį kontraktas baigsis... teks tyliai išsinešdinti. Taip sutarta. Tykus kampelis ir aštuoniasdešimt rublių per mėnesį. Iki gegužės imtinai. Šiek tiek pareigų ir visiška nepriklausomybė. Ten ir žiemojau, vis apie tave pagalvodamas, Tūla. Vis rečiau... Rečiau ir rečiau. Stebėdamas paukščių lesyklą, įsidėmėjau vieną zylutę, vadinau ją Tūla. Jai atskridus, vaikiau nuo lesyklos varnas ir triukšmadarius kėkštus, bet tai buvo paiki vienišiaus žaidimai, juk į miestą tik labai retai nusibeldavau, nors jis buvo ir netoli – tereikėjo tik persėsti žiede į troleibusą. Neberašiau laiškų niekam, tau irgi. Užtat įnikau į knygas – turėjau raktą nuo šitų namų bibliotekos. Perskaičiau net „Klimo Samgino gyvenimą“. Varčiau senų žurnalų komplektus, sprendžiau senus kryžiažodžius ir viriausi stiprią juodą arbatą. Veik atpratau nuo svaigalų, bet žinojau: užtelės pavasaris, išplauks upėse ledai ir vėl teks plaukti pasroviui... Ir taip be galo, be krašto – kas dar gali būti nuobodžiau? Nubudęs naktį, dažnai nebeužmigdavau – nuo skaitymo akys pasidarė raudonos ne menčiau kaip nuo girtuoklystės. Mane kartais patikrindavo – čirkšdavo telefonas, bet prie langų atklysdavo tik stirnos – niekam tie namai žiemą nerūpėjo, net benamiams ir plėšikams. Pavasarį, sakiau sau, pavasarį aš vis tiek ją susirasiu, iš po žemių iškasiu, kad ir kiek man tai kainuotų. Nenujaučiau, žinoma, kad kada nors taip ir atsitiks, iš kur? Atodrėkio

lašai nuo šiferinio stogo pritardavo tokioms godoms – tik-rai, tik-rai, tik... Ant elektrinės viryklėlės skrudindavau duoną ir viriausi arbatą – tik-rai... Įsigudrinau nė negalvoti apie pavasarį, bet jis buvo ištikimas sau – sušniokštė kaip slibinas, pernakt išvartė pušis ir gluosnius aplink vasarnamį ir net ruošėsi užtvindyti mano saugomo objekto rūšį. Bet vis dėlto neužtvindė, atvažiavę darbininkai supjaustė virtuolius, o kai netrukus pasirodė linksmos keikūnės dažytojos, aš jau aiškiai suvokiau: baigiasi puikios dieneelės, sveikas, prišnerkštas pasauli, vėl skubu į tavo alsų troškų glėbį!.. Dar plačiai atsi-merkęs, bet tokia stora oda, kad nelabai ją pradursi net yla... Iš tokios odos būtų galima siūti valkatoms batus, bet ji man pačiam dar buvo reikalinga ir vėliau pasirodė ne tokia jau stora... ne tokia jau stora...

XI

Pamaži galima, ko gero, susitaikyti su viskuo: su griūvančiu ant galvos dangumi, su vis labiau išsigimstančiu savo paties šešėliu, netgi su tuo, kad iš visų jėgų įsignybęs nebėjauti skausmo. Reikia dar aštresnių pojūčių, dar žiauresnės kasdienybės, kad įstengtum krestelėti galvą ir pašiurpti: čia aš? Tai ne sapnas? Kad kruvinas, sumuštas, zvimbiančia galva paryčiu pramerki užtinusią akį Drugelių kapinėse – ne sapnas? Ne! Antai pilkuoja Laidojimo rūmai, juk ten šliauži?.. Ten, ten, murmi pats sau, kur daugiau? Kol gyvas, tol ir šliauži... ir dar ne mirti, dar pagyventi... Kam? Jau drugeliai plevena virš tavo galvos, kai sustoji pailsėti ir apsisverti ant nugaros, jie tiesiog nutupia tavo veidą, ką jaučia nutūpę? Nieko. Ničnieko... birželis. Jau birželis! Kur buvai dingęs peržiem, kur klajojai? – galbūt norėtų paklaust jie. Bitute pilkoji, iš kur medų nešioji? Medų? Na, gerai, ne medų... Šliaužk, šliaužk, žalias šūde! Antai, netoli rūmų, pievutėje, stovi karininkai legiruoto plieno spalvos paradinėmis uniformomis. Aišku: laidoja savo numirėlį. Tegul mirusieji laidoja savo numirėlius... *Wir sind ein okkupiertes Land!* ...kas iš

to? Šliaužk vapėdamas, šliaužk, gal bent kiek atsigausi... nu-
 smazgok klane veidą, kraujo krešulius, vanduo čia švarus...
 matai – dugne ant lapų žalia varlė? Ji bet kur netupės... *Wir
 sind ein okkupiertes Land!* Už tokius žodžius... ar žinai, kas
 tau už tokius žodžius? Kas? Amžina... amžina lova beprotna-
 my! Iki gyvos galvos... iki negyvos galvos. Nieko, nieko! Tie
 karininkai nieko... tegul stovi! *Vivere pericolosamente!* Ro-
 dina slyšit, rodina znajet... Antai ir puskapis grenadierų su
 karabinais. Šaudys, matyt, laidodami savąjį. Svojąką, kaip jie
 vadina. Savąjį svojąką... Šliaužk, laižyk sukepusiom lūpom
 rasą! Rasos nebėr, saulė jau kepina nuo pačio ryto... kaip ste-
 pėj! Nė debesėlio, kaip Kaffoj! *Pošiol ty na ochotu!* – tai vie-
 nas legiruotas plienas kitam legiruotam. O saulė kaip šutina!
*Sobre toda Espana so sielo despejado!** Tad ir pradėsime Lai-
 dojimo rūmų šturmą... Metas, pirmyn! Juk ten, po aukštais
 skliautais, šalia šarvojimo salės Nr. 3, sėdi tavo bičiulis ir
 nenuilstamai užrašinėja gedulingas juostas. Trimis Europos
 kalbomis rašo – lietuviškai, lenkiškai, rusiškai! „Brangiam
 dėdei, žiauriai nukankintam ligoninėje! Ilsėkis...“ Ne, šitaip
 jau nebegalima, yra patvirtintas gedulingų užrašų sąrašas,
 rinkis, kokių širdis geidžia... tik jokių kankinimų, jokių tor-
 tūrų! Trys tokie juostarašiai sėdi dvokiančiam kambarėlyje
 ir triūsia neatsitiesdami nuo ryto iki nakties – rašo dvokian-
 čiais juodais dažais, į kuriuos primaišyta kažkokių chemika-
 lų, kad kapinių vagys, nuplėšę juostas nuo vainikų, negalėtų
 išskalbė jų vėl parduoti... viską tu čia jau žinai, svojakas tu
 čia... Pirmyn! *Sobre toda Espana...*

* Virš visos Ispanijos giedras dangus! (Isp.)

Juk nebepameni, kaip atsidūrei Drugelių kapinėse, kas tave suspardė ir sudaužė kaip žalią obuolį... teisybė, tarsi pro miglą matai... su kažkuo ilgai klamposi per žydinčias vikšvas, kažką vapi, ginčijiesi... ir viskas, nieko daugiau nebepameni, o dabar štai kaip vabalas ropoji į Laidojimo rūmus... net bandai stotis, išvydęs prie durų bičiulį juostarašį, moji jam, moji... o, pastebėjo! Tyli, kai jis tave prilaikydamas veda asfaltu, grūda į kažkokias duris (dar matai, kaip į veją kratydami pelenus sužiūra plieniniai mundurai), stumteli į tamsą ir sako: palauk, aš tuoj! Tirti tamsoj, nors lauke tokia saulė! – drebi kaip lapas. Grįžta jis, grįžta su pusbuteliu drumsto skysčio, žiodo tave visai kaip tas daktaras su trūkčiojančiu skruostu ir pila į nasrus tvilkinančią smarvę... žino juk ką reikia daryti. Smarvę? Juk tu ničnieko nebeužuodi – nei to kvaišalo, nei lavondažiais smirdinčio bičiulio, su kuriuo kitados – kaip, rodos, seniai! – rudenį vartėtės Antrajame skyriuje. Kolegos! Bet smarvė trinkteli – iš akių varva tokios pat drumstos ašaros, gerklėje sukyta gumulas, kartus kaip ir dera tokiems gumulams, gomurį peršti, bet viskas tučtuojau atslūgsta... žagteli ir pabandai remtis į sieną – taigi čia karstų sandėlis?! Na ir kas, burba juostarašys, ar tau ne vis tiek? Ramesnės vietelės nerasi niekur, patikėk. Pailsėsi, va butelis, net nežinau, kodėl aš toks geras, na einu, klientai laukia, pyks – juk duoną reikia uždirbti, žinai, du vaikai: Žanas Kristofas ir Frančeska! Koks Česka? – murmi, jis plekšteli tau per vienintelį sveiką žandą: griūk, griūk, pala, aš tau padėsiu... pasilenkęs pataiso karstą ant grindų, kilsteli tave kaip malką ir paguldo ant sakais kvepiančios pagalvėlės, – jau užuodi! Dar užmeta... ne, ne vainiką, bene kokio duobkasio vatinuką – ilsėkis ramybėje! *Sobre toda Espana...*

Nubudęs ilgai nesusivoki, kur esąs. Tyku, kvepia sakais, nekaršta, nešalta. Tik velniškai norisi rūkyti. Netoliese išgirsti vyrišką knarkimą. Ei, šūkteli, kas turit rūkyt? Knarkimas ir plerpimas. Pyst – įsižiebia skaudi elektra, – juostarašys plačiai šypsosi, valo akinių stiklus, aha, šit kur papuolei! Į mirties namus! Keliesi iš pušinio karsto, kimbi į šiltą kolegų delną – kelkis, Lozoriau! Dar dviejuose karstuose ilsis trys vyrai, anksčiau jų, rodos, nebuvo? Du apsikabinę miega viename, trečiasis, plačiai išsižergęs, iškėlęs kojas ant grindų, guli vienas. Duobkasiai! – niekinamai murmteli juostarašys. – Nuo labo ryto gatavi! Pulkininką užkasė...

Taigi jau pavakarys! Leidžiamės vis taip pat grėsmingai urzgiančia Olandų gatve – pro trianguliacinį bokštą kalvos viršūnėje, pro „lenkiškos“ architektūros politechnikumą... tiesiai į amžinąją „Rytą“, nors ir ten jau vakaras – drengia dulksna, kurgi dingo tas giedras dangus virš visos Ispanijos?

Važiuojam taksi – kodėl nevažinėti taksi, jei trirublinės už gedulingas juostas byra kaip dideli, sodriai žali varnalėšų lapai – vis už nepriekaištingą kaligrafiją, už darbo greitį... Palūžai kaip girios ažuolas, mielas... toks ir toks! Ilsekis dabar ramybėje! S. P. – *Świąta pamięć... Requiescant in Pace! Skoro postizno skončalsia naš komandir, no... No!* Juostarašys tyli, mes lekiam per tiltus, viadukus, „dobilo lapus“ – jau ir užmiestis, o vis dar lekiam... kažkur už Jeruzalės, už Cedrono?

Su viskuo gali susitaikyti... kad esu mažas pilkas grumstas, kad niekad nebebus geriau, kad šešėlis nuo tavo kūno krenta vis ilgesnis ir juodesnis, nors diena dar ilgesnė už naktį... Dėkoji, ne, ne likimui, juostarašiui, už kampą jo

malkinėje, kurią jis vadina dirbtuve, – čia iš tikrųjų kvepia dažais, skiedikliais, plėkais ir stalių klėjais... apačioje kukuoja vištos, o pakraigėj ulba karveliai: burkū, burkū, o gal – brruka, brruka? Susitaikai netgi su tuo, kad sukinėdamas toje malkinėje senutėlį VEF'ą niekaip nebesurandi Prahos radijo stoties, nuo neatmenamų laikų transliavusios pageidavimų koncertus italams ir turkų darbininkams *in Germania Occidentale*, Vokietijoje... „Quando la primavera“, „La Fisarmonica“... ir taip toliau. Kelinta šiandien diena? Kelinta naktis, kai... Kuri valanda? Vėl viskas parūpsta, vos tik gerėliau pasijunti, kad ir malkinėje... Tai ką dabar daryti? Ogi nieko! Laistyti juostarašio uošvių agurkus irgi pomidorus, iš negilaus šulinio tampusi vandenį į tris metalines statines, vengti garsiau šnekėti lietuviškai, nes... ne, nieko, bet žinai, jie... nelabai mėgsta, visko čia būta!.. Jie juk duoda tau rūgusio pieno? Duoda. Dar keptų bulvių, kartais net naminių kibinų, tai kam juos erzinti? O... o Žanas Kristofas ir Frančeska, klausiu, kaip jie kalba? Oi, raukosi juostarašys, kas tau darbo? Tikrai, tylėk ir Dievą mylėk! Tai ne... Valgyk, valgyk. Kas nežino, koks sveikstančio apetitas! Tai argi aš sirgau? Klejojai, rimtai sako menininkas, maniau, kad jau šakės tau, rimtai. Dabar jau pats žiūrėkis, pats sukis, šitaip juk padvėsi! Vakare jis verda sau ir man juodą kaip smalą arbatą, rūkom menkam sodely, kramtom pusžalius agrastus, ir jis negarsiai svajoja atidaryti savo parodą... dvi parodas, tris... apstulbinti, parblokšti tą niekingą miestą savo darbais... O tada? – irgi negarsiai klausiu aš. Kas tada? Tada nieko – tada jau galima pamerkti kojas į ežerą ir meškerioti, ko prikibai? Mat kaip – trys parodos, parblokštas miestas ir amen... Tik-

...tai, ko aš čia kimbu? Pats juk nieko nesvajoju, jau ir duotą
 priesaiką susirasti Tūlą primiršau... Bet nepamiršau. Tik me-
 nas mane ir palaiko dar, kuo rimčiausiai sako juostarašys.
 Aš suku akis į šalį, kad nesukrizenčiau iš to rimtumo, metu
 cigaretę į krūmus... ten tupėjęs uošvių šunšunis tik suurz-
 gta, jis ant manęs jau nebeloja. Žanas Kristofas irgi nebėga
 slėptis mane pamatęs kaip iš pradžių – ak, tos mėlynės, tos
 užputusios akys! – o veidrodžio šukelėje pats matau: veidas
 atslūgo, žaizdos sugiijo, mėlynės pageltonijo, tuoj ir visai pra-
 nyks... nebemaudžia nė strėnų ir pasturgalio, galima gyventi!
 Kokia šiandien diena? Trečiadienis? Sereda, sako šeimininkė
 tarsi šypsodama ir užduoda man paskutinį darbą šiuose na-
 muose – išmazgoti ir išgabenti iš malkinės tuščius butelius!
 Tai nepriima, tai šiaip času niema, neva teisinasi senoji, čia,
 girdi, gal per penkmetį susikaupę... juostarašys tik šypteli,
 aha! Plaunu, šveičiu, kratau, rūšiuoju butelius, traukiu su-
 džiūvusius kamščius su plona virvele, o kolega rūko palei
 malkų stirtą ir leidžiasi į prisiminimus, pasakoja, kaip jis
 anksčiau gėręs... kaip žudęsis, pjaustęs venas... šokdinęs ne
 tik visus namiškius, bet ir visą Jeruzalę! Smulkiai pasako-
 ja – nuosekliai ir atvirai... Žinai, sako, buvau prisiekęs namie
 negert, tai va, malkose pasidariau slėptuvė – ištraukiu porą
 pagalių, padedu butelį, vėl užmaskuoju pliauska ir pradedu
 neva į išvietę lakstyt – vis gurkšt, gurkšt! Kiek ta mano Ma-
 niusia prisikentė! Pareinu, būdavo... Klausyk, pertraukiu, o
 kaip aš šitą butelyną išgabensiu, kaip nutempsiu? Juk čia...
 A, sako jis, čia tai ne bėda!

Ir tikrai, atvažiuoja sidabrinis katafalkas, sukraunam mai-
 šus su buteliais ant karstui skirtos pakylės, patys sulipam ir

per visą Vilniaus miestelį vežam į „Ryto“ gastronomą, kur daugiau! Štai ir viskas: aš išsilaižęs, gal net atsigavęs, įdegęs, apsvilkęs žaliais indiškais marškiniais, brezentinėmis kelnėmis, su naujintėlaičiais sandalais už keturis rublius, su iškilusiais akiniais nuo saulės, lininiu krepšeliu rankoje, išsiprausęs ir beveik smagus. Sudie, Jeruzalės kurorte, sudie, Cedrone, sveikas, vasarvidžio sulaukęs mieste!

Na, sako juostarašys prie sedulėlių šalia požeminio tualeto ties Olandų gatvės žiedu, pats dabar galvok! Pasako net trumpą pamokslą, vis primindamas, kad jis štai antri metai nebe! Ar aišku? Kur jau ne! Pėdink, geradary, ačiū tau už viską! Jis pašlamina raudonais banknotais, gautais už malkinės tarą, ir iškilmingai man įteikia didesniąją dalį: imk, užsidirbai! Bet! Bet prisimink – daugiau nebegelbėsiu, žinokis!

Leidžiuosi į patiltę, paneriu eisiu, pėsčias. Gaisrinės kieme nematomas ugniagesys girdėti mokosi groti bajanu... *ech ty, jabločko, kuda katišsia?.. Kuda, kuda!* – atsakau mintyse, *gdie možno bez truda...* Einu juk pakilęs iš mirties patalo! Partijos planai – girtuoklio planai! Kiekvienam girtuokliui – minkštą mirties patalą! Tokie patalai, žinoma, dvelkia patologija... Paneriu, paneriu... Ne šunų čia takas, bet ir mašinos nelaksto. Reta, beveik nenusakoma būseną – pakilus liūdesys. Atskrenda pokalbio nuotrupos: imam kilą cukraus, šaukštą citrinos rūgšties... Štai aprašinėtos tilto atramos, – o, dabar jiems kur kas lengviau, jie turi visokiausių purkštukų, liuminiscencinių dažų, tai ne aš, kvailys, kadaise didžiulių penzelių keverzojės Tulos vardą ant Bernardinų sienos! Gaila, neturiu tokio įmantraus daikto – purkštuvėlio. Mielai nupurkščiau kokį skambų žodį ar net frazę šalia totoriškų

keiksmožodžių ir roko stabų vardų. Kad ir: „Cacato = Šūdas!“ Arba: „Strontio cacato per forte!“ Be vertimo: šūdas, išspaus-
tas per jėgą!.. Senovėje bočiai vargą vargdavo, kol išpjaudavo
kokio svyruoklio žievėje savo ar dar kokį vardą, o dabartės
tik papurkšt! Visur progresas, o saulutė taip spigina į akis,
taip gaudžiai ūkia nelabai baltas garlaivis, jau keturiasdešimt
vasarų besikapstantis prieš srovę, taip žalia ir giedra aplink,
kad net niūrūs Slušų rūmai ir kardomojo kalinimo kameros
ant pačio kranto negadina šventiškos trečiadienio nuotaikos.
Vis kapstosi tas garlaivis... „Taškentas“! Tuo valgysiu ledus,
gersiu kavą ir rūkysiu, trupindamas žvirbliams riestę.

Kurių galų aš visa tai pasakoju? Ką noriu apgauti? Juk vėl
viskas baigsis plyštančia galva, paburkusiais žandais ir vir-
pančiom rankom! Girtuoklių pasakas, ko gero, reikėtų pri-
skirti prie gyvulinių – jos visos prasideda smagiu žvengimu,
amsėjimu, kniaukimu, o baigiasi bliovimu, besiveriančia
žeme, šlykščiausiu smarve, dantų griežimu ir pragaro lieps-
nom. *Caput mortuum**, taip, kaukolė, girtas žvėries kauko-
lė... O juk gyvulines pasakas vaikai itin mėgsta... laimingi
žmonės gyvena laimingai ir seka pasakas apie baisius daly-
kus... kam? Verčiau jau sektų stebuklines, arabiškas ar kau-
kazietiškas, jos visuomet baigiasi laimingai ir smagiai: palin-
do jiedu po apklotu, užgesino žiburį ir pasiekė visų troškimų
ribas – štai kokia formulė! Bet argi liūdami po apklotu negėrė
vyno? Arabai? Vyną? Et.

Piove a catinelle! Lietus kaip iš kibiro. Kaip seniai nebe-
girdėtoje Prahos radijo dainoje turkų darbininkams. Ar „Yup-

* Mirties galva (lot.).

pi Du“ laikai irgi jau pasibaigė? Turbūt. Spėjau atbėgti neperšlapęs iki „Rotondos“ pilies kalno papėdėje. *Piove!* Ne veltui kariuomenėje „ot nechrena delat“ kaliau itališkas frazes iš konversacijos žodynėlio, viską dar pamenu! Kiek čia, po šituo „grybu“, sėdėta, pliurpta, ugnim spjaudyta! Uf, beveik sausas. Geriau, kad nepasipainiotų koks pažįstamas! Seniai nuo jų atpratau. Nors beveik visi mano pažįstami tokios pat rūšies nelaimėliai, bet vis dėlto energingesni, suktesni, kibesni ir smarkesni. Turtingesni – su skarelėmis ant juodai įdegusių kaklų, – tokia mada trumpam buvo grįžusi 1985-ųjų vasarą. Ne, šlovė Alachui, visi nepažįstami, bent koleikas. Nors ir iš veidelių, ir iš mimikos, iš kelnių ir sijonukų, krepšių ir batelių, iš iki manęs atlekiančių paskirų žodžių iškart pajuntu – valkatos! Įvairiausio plauko ir socialinės padėties šlendrianai, vagabundai, brodiagos, posthipsteriai, minezingeriai, nesidrovį nei savo utėlių, nei prikakotų kelnaičių – protestas prieš totalitarizmą? Kaip ir „skraidančios lėkštutės“ skverelyje šalia Aleksandro Sergejevičiaus, kaselės suveržtos batraiščiais ir kerziniais batai vidurvasarį?..

Ne, ne visi čia tokie. Ką sakot? A, kavos ir ledų. Keksą ir pakelį „Primos“. Viskas. Dabar tik prisėst. Šlapias laikraštis ant metalinės kėdutės... Liekna mergaitė baltu pilvuku prie gretimo stalelio, viena... ne, nereikia. Štai ten, kamputy. Beveik patamsy. Taigi, sakau, ne visi čia tokie. Antai! Remigijus Oskaras Birža – barzdotas poetas iš sociologų bei protmaišių terpės – irgi čia. Tai mat – ne vien šlendrianai, ne vien brodiagos... *La piove. La Fisarmonica.* * Gerai. Dar kavos...

* Lietus. Akordeonas [it.].

Ir *tutti frutti* – visi kiti. Šalia Oskaro Biržos sėdasi matyta žemaičių kilmės moteriškaitė iš kultūros ir meno pasaulio. Bohemos dvelksmas ir jaunystės atminas – kava „Rotondoje“! Kasdienybės teatro mizanscena ar kaip čia įmančiau pasakius? Pažinojau ją kitados – padori kaip vienuolyno viršininkė, nieko man neišdegė tada, prieš... taip, prieš šešiolika metų. Aukštos moralės kaip kitados Cecilija Perelštein. Arba kaip frau Fogel, fakulteto laborantė, kiekvienam pirmakursiui oriai aiškinusi: fonetika – tai mokslas apie garsų pasaulį! Dar viena persona prie to paties prominentų stalo – vertėjas iš visų germanų kalbų – Bernardas Malonė. Jis mane mato. Jis mane ir pažįsta. Bet nei mato, nei pažįsta, ar aišku? Kaip jis sustambėjęs! Ir jau gerokai pliktelėjęs. O buvo toks šiaudas, kai kiemo teatre vaidino Krivių Krivaitį! Plonas aukštas šiaudas. Viską jis išmano, viską supranta, jau anuomet visi negalėjo atsidžiaugti Bernardu Malone! Dėstytojai, režisieriai, merginos jį keldavo pavyzdžiu. Jam pavydėjo nemokšos, prie jo glaustėsi tie, kuriems buvo nesvetimas Kafka, Hugas fon Hofmanstalis ir Meterlinkas. Bernardas Malonė rašė sonetus, dramas, vaidino ir režisavo, o man jau tada sakydavo: mano svajonė – savam kambary, susisupus į chalatą versti Tomą Maną, rūkyti „Tallin“ ir gerti natūralią kavą. Visa tai jis, rodos, dabar ir daro, bet neatrodo itin laimingas. Plinka net ir itin saikingai geriantys protmaišiai... Aha, kaip ten? *Si possono occupare i posti liberi!** – paklausčiau priėjęs prie jų. Bet ten visos vietos – net laisvos! – užimtos, o mano itališkas vokabuliariumas pernelyg ribotas. Bet: *non piove piu* – lyti nustojo.

* Ar galėčiau prisėsti? (It.)

Lyti nustojo, ir čia baigiasi visa mano blaivioji ironija, visa pagieža protmaišiams, net Bernardui Malonei – ir aš juk galėjau toks būti, bent panašus! Nebepavydžiu linksmiesiems vėjavaikiams postbrodiagoms, meno pasaulio gyventojams, žemaičių madonoms... Viskas aplink pranyksta, ištirpsta ore, nes antai šlapiu žvyrtakiu, nešdamasi rankoje basutes, per balas atbrenda Tūla! Viešpatie, ji, ji! Tūla, kurios niekad taip ir nepamiršau, tik apie ją ir galvodavau, vis iš naujo sukiodamas ir varinėdamas pirmyn atgal anos tolimos kovo savaitės laikrodėlį – baltas rodykles juodam ciferblato dugne, – tokius tėvai nuperka savo mažyliams; patys sukinėja rodykles vis greičiau ir be paliovos klausinėja tiesiog akyse protmaišiu virstantį vaikelį: na? O kiek dabar? Dabar? Dabar?: *Che ora e piccina, Tūla?**

Stojuosi iš savo tamsaus kampo ir vėl sėduosi, filmuose mačiau ne sykį taip darant. Gyvenime ir kine. Tūla! Iš tolo atpažįstu ją, tūkstantį naktų ir dienų nematytą, suirzusią, šlapią, jau kitu, bet vis tiek žaliu sijonu, berankoviu megztinuku aukštu kaklu – kas nubučiojo tave, Tūla? Niekas ji nemato, eina tiesiai į mano kampą, sėdasi atatupsta ir ūmai grįžteli tarsi apimta siaubo: tu? Tūuuuuu?!!

Aš, aš, atitirpęs kaip ledokšnis, išsišiepęs iki ausų, blavus kaip lietus, įskilusius akinius pasidėjęs šalia šlapio laikraščio, aš, išsigelbėjęs nuo mirties ne tik Jekaterinoslavlio stepėje, bet ir Drugelių kapinėse, aš, pakilęs iš atviro karsto Laidojimo rūmuose, aš, aš, aš! Tu, sako ji, lūpos vis dar lyg patinę, visuomet jos man kėlė virpulį, virpulį ir geismą...

* Kelinta valanda, mažyte? (It.)

Išvari, liūdna, tamsiagymė, jau įsispyrusi į basutes, kažkur tarsi skubanti, nors aš dar nė žodžio nepratariau... Klausyk, kalba ji lėtai, kaip ir prieš septynerius metus... jau prieš septynerius? Taip, jau. Tu palauk, droviai kikena ji, aš tuoj... Ji paima mano ranką, paskui kitą, kaip tikriausiai paimtų ant stalo gulinčius akinius ar tą laikraštį, jei jis būtų sausas – paima ir papučia... padeda. Aš tik nueisiu, gerai? Palieka odinį rudą krepšelį, užsegta varine sagtele, skėtį įlūžusiu stipinu... ir nubėga tuo pačiu taku, kur link skuba ir žemaičių madona, ir Oskaras Birža, ir net pats Bernardas Malonė – ten požeminiai miesto „terminalai“...

Tai ką man dabar daryt? Surišt, nusinešt ją į kalnus už Vilnelės ir žiūrėt žiūrėt? Pasakot, kad visus tuos metus aš ne tik prisimindavau ją, ne tik pirmyn atgal varinėjau tą juodą žaislinį ciferblatą su baltom rodyklėm – *che ora e piccina!* – bet ir... Bet ir? Gal ir pati susivoks, kaip aš gyvenu? Iš mano alaus spalvos akių, vaivorykštinių ratilų po jomis? Vargu... Kaip jai pasakyt, ar verta?... raiba antis greit pakilo ir nuskrido viršum šilo?... žalia seilė dryktelėjo... ar tu, Tūla, žinai? Miegojęs karste, miegojęs šalia naktį mirusio valkatos šiluminėje trasoje, išsiterliojęs svetimu krauju gatvės pjautynėse, stačiom akim žvelgęs į gerą bičiulį, pasikorusį klūpom ant beržo gumbo, girtą, žinoma, dabar sėdžiu ir naujais sandalais trypiu drėgną „Rotondos“ cementą – ką tau pasakyt, Tūla?

Dabar aš laisva! – sako Tūla, grįžusi iš „terminalų“. Kaip vėjas? Ima mano ranką, pasižiūri ir vėl deda ant stalo. Sveikas, Ožiaragi. Nieko nebesakysiu, viską ji mato, viską žino. Pakilus liūdesys, kiek jis dar tęsis? Iš beprotnamių, ligoninių,

gydyklų, svetimų miestų rašiau jai dešimtis laiškų ir atvirukų. Iš Rasų ir Vitebsko gatvių. Iš Simferopolio, Kaffos ir Bresto. Iš Kapčiamiesčio ir Sudvajų. Kelinta valanda, vaikuti? Tik vieną kartą ji atsakė kaip žmogus: norėčiau gauti tą eilėraštį, tą... „kai lunatikus iš Tūlos mėlynom karietom veš“ ir „...o pažadėtam kvartale, baltom lelijom tarp krūtų, visa kaip augalas žalia, nuoga ant lango sėdi tu“. Viskas. Paskutinysis laiškas – „...prašau man nerašyti“. Visas josios purizmas, higiena, atkaklumas, šventas ir naivus išsižadėjimas glūdėjo tame viename sakinyje. Dar tas „koliažas“, teisybė...

Jau nebelyja, sakau, aplink „Rotondą“ nuo kaštonų ir žolės kyla šiltas garas, protmaišiai ir vagabundai prakriko, kad po pusvalandžio vėl čia sugrįžtų. Ir kur tu, Tūla? Koks angelas tave čia atskraidino? Neištarti klausimai. Taip, beje, vadinosi ir vienas B. Malonės eilėraštis Donai Klarai ar kam. Ji pati praneša: tik vienai dienai čia, trumpam... tai ką man sakyti? „O pažadėtam kvartale?“ – sakau. „Baltom lelijom tarp krūtų?“ – Tūla juokiasi, rausta, – tai tu atsimeni? Paskui ji pasidaro tokia rimta, kad man net suskausta kadaise sumuštą keli. Niekur aš nevažiuoju, staiga sako, niekur... tik tu nieko neklausinėk, būk geras. Ničnieko. Eime?

Likimas ranką man pakrato, pamoja žydinčia dilge... Tarytum sužeistas Sokratas sutrikęs šmėsteli lange... Viską ji prisimena, o aš maniau! Nieko neklausinėju ir nieko nesi-pasakoju. Tylėk ir Dievą mylėk! *Vivere pericolosamente!* Pavojingas juk kiekvienas mūsų žingsnelis, ar ne? Kažin, jei būčiau tada ją gerai papurtęs, jei, užuot vaidinęs klouną ir paistęs niekus, blevyzgojęs, būčiau ėmęs plėsti nuo savęs tuos prikepusius tvarsčius? Ne, ne, ką aš čia! Būčiau nė ne-

spėjęs. Juk ji vėl paėmė mano ranką, įsikibo į ją, net abiem savo rankom įsikibo, prigludo nuogu pečiu, ir aš pagaliau pajutau tą nuogumą, apie kurį galvojau aną kovą... Tai kodėl? Nebent kada atsisėdęs ant šilo kapčiaus, susiėmęs kaip rūpintojėlis sunkią galvą, imsi ir paklausi savęs: tai kodėl? Juk seniausiai buvau įsikalęs: toji savaitė likimo dovana... kuo ji būtų pavirtusi, jei... bet tada ir aš nebūčiau... ne, šitaip negalima! Bet kas nuneigs, kad ne? Laimingi gražiuoju atsisveikinę žmonės? Tikriausiai. Kaip ir mudu šią popietę, leškantys sausos žolės anapus Vilnelės – atsisėst ir pasėdėt! Retai juk atsitinka, kad buvę artimi žmonės, praėjus septyneriems metams... Juk aš buvau apviltasis, jaučiantis vien šunišką padėką už menką paglostymą, bet man nebuvo gėda prieš ją, sėdinčią ant šlapio tuopos kelmo, paskui slystančią gličiu takeliu žemyn į slėnį – niekur aš nevažiuosiu! Ir: žinoma, tu turėjai galybę moterų? Nesulaukus atsako: o, būčiau buvusi tau ragana! Bet nusijuokti nepavyko, nors labai stengėsi. Apkabinau Tūlą, ji glustelėjo greit, visu kūnu, tuojau atšlijo ir parodė apačioje betoninį tiltelį: nueisim ten vakare? Šilta banga plūstelėjo iki kulnų. Suėmiau jos trumpaplaukę galvutę delnais, priglaudžiau: sava, sava.

Žygiavom per miestą, čia susikibę, čia vėl pasileisdami, tarsi pirmukart susitikę, nors abu žinojom – tik šis vakaras. Vakaras ir gal naktis. Bent aš taip maniau. Ką ji galvojo, nežinau. Likimas ranką man pakrato! Vagabundai ir brodiagos krato man rankas, purto mane už pečių, traškina mano kaulus, kiša panosėn tatuiruotus kumščius, o iš laiptinių mane vaiko kiti – jų giminaičiai ir mėlynšvarkiai. Grasina paskambint kam reikia ir kur reikia, žada įkišti į belangę,

o aš vis dar gyvas, aš einu su Tūla ir spjaut man į jūsų mebliuotus būstus su bidė ir natūralaus dydžio žvėrių iškamšom! Nuo pačio aukščiausio Vilniaus stogo! Plaukiam garlaiviu, Tūla? Mačiau, plaukioja „Taškentas“! Plaukiam! Juk tu žadėjai! Ką? Kad plauksim... Žadėjau, viską tau žadėjau net nežadėdamas, – laiškuose aš tik sukau ir sukau baltas rodykles aplink ciferblatą – kelinta dabar, vaikuti? Pusė keturių! – tai aš sakau, žvilgtelėjęs į savo mažą, pageltonijusį ir pajuodusį laikrodėlį, plaukiam, plaukiam! O gal, Tūla? O gal?... Iškeliam sau puotą?... Drebu – kad tik ji sutiktų, kad tik nenueitų už sedulų, kaip andai, mums išlindus iš to lenkiško kotedžo. Tu mane dar?... Paklausk šitaip, Tūla, paklausk, aš tau atsakysiu... Kodėl neklausi? Savisaugos šarvas, paiki juokeliai – keliam puotą? Pjaunam gaidį pentinuotą? O gal?... O gal pirma užsukim į bažnyčią? Pakeliui juk? Gerai... Štai tavo pirštai, tavo pirštakauliai ant plačios, plokščios velnio kaktos Onos bažnyčios duryse... Ar tu žinai, kad aš tavo vardą metrinėm raidėm... žaliais aliejiniiais dažais? Bernardinuose? Bernardinuose! Ei... gal tu dar pameni barzdylą Jurgį? Tai gal pašokinėkim per atminties duobes? Ką dar atsimeni? A? Baltazarą Kosą? Jundzilą? Borovskį? Herbertą fon Karajaną? O, nieko nenučiuočiau apie dirigavimą, bet... Bet? Bet man visuomet imponavo: senis pats vienas skrisdavo nuosavu lėktuvėliu diriguoti koncertams! Nieko sau, a? Ką, tikrai? Taip, dirigentas prie šturvalo... Tūla, Tūla, palaikyk dar savo pirštus ant velnio kaktos, paglostyk jo metalinius ragus, abu? Tai užeinam?..

Et, bet mudu juk nebeparplauksim, tu žinai? Paskutinis garlaivis... Žinau, Tūla, nujaučiu, viliuosi, tikiu – neparplauk-

sim! Pareisim, paršliaušim krantais, žvejų ir šunų takais, nukrėsime rąsus aplink rugių lauką... aplink visą Vilnių!.. Klausyk, Tūla... nusiperkam vyno, aš nebeatmenu kada... gerai? Gerai... Pinigų turiu. Ne, vis tiek imk! Sudėtinė puota? Su. Ir sūrio? Daug sūrio!

Ko lūpa virpa, Tūla? Ką aš žinau... tu nežiūrėk. Tai kiek to vyno imam? Imk, kiek tu nori, aš juk ne tavo ragana! O kas tu mano? Raudono vyno, vengriško. Ar turit vengriško? Turit, turit, matau. Kiek čia tilps į mano lino krepšį? Ir sūrio, pusę galvos. Stiklinę iš vandens automato? Kaip taviškiai? Kokie dar maniškiai? Na tie, iš „Rotondos“... A... Na gerai, aš pati paimsiu, neširsk. Ei, eikš arčiau, ką aš tau pasakysiu... Na? Aš juk tave... aš juk žinau, kur tu buvai ir ką veikei, viską!.. eime. Štai stiklinė. Paskui išplausim, tos blyškiosios bakterijos ir pačios greit galą gauną!.. tai mat, žinau aš... Kad ir aš pats visko apie save nežinau, Tūla... kartais išgirstu apie save tokių dalykų... pats net nesapnavau! Žinai, mes ten susikursim laužą? Plaukiam. Pabučiuok mane. Dabar? Dabar. Ir garlaivy. Lipant ir išlipant. Ir kajutkompanijoj... ar yra ten tokia?.. Klausyk! Tokiom progom žmonės net fotografuojasi! Juk mudu tarsi... Tarsi? Ne, nieko...

Deja, aikštėje nematyti nė vieno fotografo. Visą laik knibždėte knibžda, o šit atvažiavo Tūla – ir tuščia. Garlaivis tik už gero pusvalandžio. Apmiręs miestas, kitaip nei aną Vėlinių rudinį, bet vis tiek. Kažkoks vyriškis kumščiais daužantis gazuoto vandens automata... pagaliau! Stiklinę tai mes nušvilpėm, ir jis bando pakišti po čiurkšlele savo žalią skrybėlę... idiotas! Tušti buteliai išdaužytose telefono būdelėse, dabar man jų nereikia. Ir per aikštę traukiantis Bernardas Malonė,

jau tunkantis išminčius... net vasarą su švarku, kaklaryšiu ir odiniu aplanku... kas jis iš tikrųjų? Poetas, aktorius, cezaris ar tiesiog infiltratas? Et, kas man darbo! Ei! Ką, Tūla? Aš noriu tokajaus... jei galima. Gerai, dar spėsime. Tu čia palauk...

Paskutinis „Taškentas“! Tūla, kur tu? Greit, jau lipam! Degtukų turi? Ten mums reikės gerokai paėjėti!.. Lipam, lipam! Pabučiuok!

Denyje, paskui laivo salone. Drungnas, tykus lietus. Prisišlausk ir pasnausk, ilgai pukšėsime. Ne... Tai čia laivas? Sakiau tau, „Taškentas“! Na mat, jau snaudi... Nesnaudžiu! Aš tik galvoju... Geriau nesakyk, ką tu galvoji... Tarsi kasdien šitaip plaukiotume į svečius, iškylas ar darbą. Pilnas lino krepšys gėrybių prie kojų. Ei, Tūla? Ne, ji tikrai užsnūdo... Laumžirgis, drugelis, peteliškė. Šiltas, rusvas, žalmargis laumžirgis chaki sijonu, aukštakakliu berankoviu... nenubūčiuotu kaklu. Ranka man už nugaros. Dar nenutirpo? Ne, ne... Kiek nedaug keleivių. Niekas nesimaudo. Bijo, užterštas vanduo. Viskas čia užteršta, viskas... O ir vakaras jau. Lynoja. Denis tai visiškai tuščias. Netuščias. Antai, ten sėdi Petryla! Tristanas ir Radamesas... jau fermentuotas! Taip... panašus, bet man nejuokinga... Eime į kitą saloną, čia jų net du! Salonai? Čia – salonai? Tuomet tu – salonų liūtas! Na... rodos, kajutės. Kajutkompanijos. „Taškento“ čaichana...

Baltas verpetas iš po garlaiviūkščio sraigto. Pirmasis tiltas – matai, kas ten užrašyta? patiltėj? Antrasis tiltas... čia ne mūsų tiltai, Tūla. Vis tiek. Atsikemšam butelį, kiek ten jų, dvylika? Ką, tu išprotėjai? Tai kiek? Mums pakaks, tikrai pakaks, juk šiandien... Kas šiandien? Nieko. Ar tu ten geri, savo viloje? Viloje? Taip, kasdien! Kasdien geriu! Netiki? Už-

sirakinu, užsibarikaduoju ir geriu... na, patikėjai? Aš juk sa-
 kiau – nieko neklausinėk... Keistai mes ten dabar gyvenam,
 visados mes keistai gyvenom... gal pernelyg dorai, pernelyg
 senoviškai... ką aš žinau. Dar gerk, Tūla, ir aš viską žinau!..
 Užsidarau savo kambary... kartais tikrai išgeriu vyno... pie-
 liu vis tą patį medį už lango... tą pačią varną... kitas varnas
 iš ornitologijos atlaso. Tai užsidarai ir?.. Ir? Ir nieko, jie bel-
 džiasi, kalba monologus, o aš neįsileidžiu... tris dienas, ketu-
 rias, penkias, ne ilgiau... Kai pamatau, ne, kai pajuntu, kad
 namuose nėra svetimų, tada pati išeinu. Kokių svetimų? Na,
 supranti... jie nori mane žūtbut ištekinti! Už žalčio, žinoma?
 O, kad už žalčio!.. Kviečia, užsakinėja, išrašo pagal katalogą
 man jaunikius, tu pamatytum kokie! Mūrai! Tau toli šaukia!
 Diplomuoti, gerų manierų senberniai... rudi, juodi, pliki.
 Visu šimtmečiu, aišku, vyresni. Kaip vynas. Kai kurie atvyk-
 davo pagal vedybinį skelbimą, šeima ir tokiu pasirūpino!..
 Kilusi iš inteligentiškos lietuvių šeimos, meniškos natūros
 mergina norėtų... ko norėtų? Susipažinti su koku pūzru? Ne!
 Ji norėtų pramogų! Vyno! Tavęs! Norėtų plaukti šita sunkia
 šnopuojančia gelda iki Konstantinopolio!.. ei, aš turbūt jau
 girta?.. Tai šit. Dabar jie jau praretėjo, matyt, vienas kitam
 praneša – nekelkit ten kojos, užjuoks! Iš pradžių būdavo ti-
 kra pramoga... kiek ceremonijų, kiek melo! Laukdavau net,
 vis pajvairinimas. *Cyrk na drocie!** Ne, mielas, palauk. Pas-
 kui, jei tik norėsi... Mielas? Mielas, mielas, mielas, mielas,
 tu mano namai – šiandien, ryt ir niekad!.. Rūkysi? Duok.
 Kokie dūmai. Baltiesni net už vandenį iš po sraigto. Baltas

* Cirkas ant lyno (lenk.).

vanduo. Baltas... kaip? Sniegas? Niekas? Druska? Kaip batis-
tas! Kas tai? Medžiaga tokia, slidi, balta... Tai ir tu pažinėjai
Bėgį? Aha. Klausyk! Na. Žinai, ką? Rusijos miestuose... o ir
Ukrainos, taigi didmiesčiuose prie didelių upių esama van-
dens taksi, kur nori, ten ir plauki. Netiki? Ne, ne filmuose
mačiau, pats ten buvau... aną vasarą. Jekaterinoslavlyje, pa-
vyzdžiui. Padėk ranką čia... O tie tavo jaunikiai?... žirgais?
Žirgais, žirgais! Net skolintais, vienas net vogtu folksvage-
nu!.. Juokas! Tik labai greit pabodo... labai. Visi begal rimti,
tamsiais kostiumais, išsikvėpinę... nuobodūs kaip mirtis.
Manai, mirtis nuobodi?... Nykūs... gal tik vienas užsuko toks
klajoklis kaip tu... bet jį tėveliai kaipmat pavarė... Kaip ir
mane? Ne, kitaip – tikrąja prasme parodė duris, o durys tie-
siog į ežerą... Vandens telkinį? Vandens telkinį. Pliumpt?

Net šitas paikas šnekas prisimenu, net nubrozdintą jos
kelį – vos vos nubrozdintą į žvirgždą, kai leidomės į miestą
nuo kalnų... Pasilenkiau tada ir nulaižiau tą žaizdelę, sūrią ir
karštą. O jos lūpas pajutau ant savo sprando. Padėjau galvą
į jos sterblę – jutau, kaip kilo pilvas, jutau ant pakaušio
uždėtas jos rankas. Jos rankos ant mano pakaušio... Pradėjo
mausti po duobute. Juk žmogėdros ir valkatos sentimenta-
lūs? O dar vynos...

Jau sutamsavo ir užmiesčio prieplauka – pontonas. Keli
pensininkai – buvę tardytojai, šešiolyktos divizijos politrukai
ir ponų šoferiai – su šiaudelių skrybėlėmis, krepšiais ir anūkais
nulingavo į savo personalinius vasarnamius. Iš stiklinės lai-
vo būdelės į mus abejingai žvelgė vairininkas, o gal sykiu ir
kapitonas? Toks įdiržęs vyriškis užgrūdinto girtuoklio veidu.
Erelis. Žiūrėjo, kaip mudu bučiuojamės, viską matė! Kaip

periam vyną, rūkom, kaip Tūla gulasi ant suolo ir dedasi ap-
valią laumžirgio galvutę ant mano kelių... Praeina pusvalan-
dis. Laivas tuščias, niekas nebeplaukia atgal į miestą? Lyja.
Nebelyja. Purškia, lašnoja. Tylus vakaras. Vakaras ant ežero
Keturių Kantonų? Kas dar? Vakaras su postpseudohipiu. Mes
lau išlipę į krantą ar dar tebeplaukiam? Ei! O gal?

Ei! – šaukia „škiperis“, ar kas jis ten. – Nebūkit durni,
plaukiam atgal! *Tut bandy chodiat!*

Na taip. Gaujos. Vėl? Niekas nenorėjo mirti? Gaujos,
gaujos. Grandinės ir kastetai. Gudrus laivininkas, tikras
Charono keltininkas. Primušta akis! Juk mato, kad vyno dar
turim į valias, taigi... Nešu savo vienadienį laumžirgį į lai-
vą, o rankose ji dar laiko krepšį su mūsų būsimos nakties
vynu, – juk Tūla ir norėjo pasakyti: plaukiam atgal į Kons-
tantinopolį! Pastatau ją ir vyną ant denio, nešu butelį Cha-
ronui – prašom! Jis neva nusivilia – sausas, raudonas... bet
mosteli storu riešu – chare! Poplyli!

Vynas – vaizduotės bičiulis ir tamsos draugas. Ji tyliai
suirpia, padėjus galvą ant mano peties, o aš... aš aiškiausiai
regiu piršlybas pagirio dvarely... Vedybiniu skelbimu susi-
gundę jaunikiai klebena Tulos tėvelių kiemo vartus... Kažkur
Lietuvos pakraštėly... tarp Peterburgo ir Varšuvos? Ten, kur
sėrėvusis Merkys neša savo žilus vandenį?... Ten ar kitur...
Jaunikis droviai šypso, maloniai linksmia iš abiejų pusių...
Nuotaka – Tūla! – pro užuolaidos plyšelį stebi, kaip pro pla-
čiai atvertus vartus įrieda nublizginta mašinėlė, šita tikrai
neskolinta! Tėtukas rodo, kur ją patogiau pastatyt – kad sau-
lė neperkaitintų, lietutis neužlytų, nelygu paros metas ir orų
prognozė... tu dar žiūri, Tūla?

Ko tu taip keistai šypsaisi? – murma ji. Ir vėl guldo galvą ant mano peties... kadras iš kino filmo „Ji šoko vieną vasarą“. Ar – „Jos ėjo paskui kareivius“? Daug tų filmų... Vynas – vaizduotės bičiulis...

Tęsiame! Štai: kitas jaunikis. Šitas su apsukriu bičiuliu, o ir pats nepėsčias – kieme fordukas. Šnekina šunį, krauna iš mašinėlės lauktuves – ką tau atvežė, Tūla? Mandagios kalbos apie orus, ankstyvasias bulves, rūpestingi klausinėjimai apie kelionę, perdėtas žavėjimasis gamtos puikumu ir orus dėkingumas už nepasididžiavimą atkakti... iš tokios tolybės! Kvietimas prie stalo... ištroškot, išalkot!.. ji tuoj, tuoj ateis! Bet tu juk nesirodai, tu jau iš tolo įvertinai jaunikį, tau gaila to pažiūrėti padoraus žmogėno, net nesirengi jo įžeisti... Štai jau išilęs jaunikis nesklandžiai tarsi per stojamuosius egzaminus pasakoja savo trumpą biografiją: nuo mažens linkęs prie technikos... jau kur tik koks sraigtelis, visuomet reikėdavo man jį atsukti! Visi bando juoktis, o jis vis drąsiau tęsia: nu, baigiau vidurinę, tarnavau kariuomenėj, irgi prie technikos... norėjau, žinot, stot į aktorinį, taip, taip! Bet pristigo pusės balo... meną aš tai labai labai... Paskui įstojau... Tai ar baigėt? – susirūpina tėtukas. Baigiau! Akademiją žemės ūkio, o dabartės – jis padaro reikšmingą pauzę – dabartės užakiniu būdu mokinuosi ekonomiką! Dovanokit, užsirūkyčiau? Prašom, prašom!.. Žinot, mūsų duktė menininkė... ji gal ne tokia... O, suprantu, suprantu, tai labai gerai, labai... kokia, atsiprašau, jos specialybė?.. Ir kurgi ji pati? Aha!.. Ko slapstaisi, Tūla? Pasėdėsi nudelbus akis, išgersi šampano, pasistengsi neprunkšti jauniui dėstant apie savo turtus, demonstratyviai surūkysi amerikonišką cigaretę, atsiprašysi...

išeisi ir nebegriši... smuksi kaip žebenkštis į savo palėpę... Tai ko tau, vaikelį, reikia? – liūdnai klaus motina, linguos žilą galvą tėtis, kai mašinėlė, pikta sučiaudėjęs, išburgs iš kiemo... Ko tu, kvaile, nori? – klaus ir kaimynė, – ji pasitelkiama pagalbon, kad kartais šnibžtelėtų: gana tau maivytis!

Kodėl jie visi, tokie suaugę, tokie rimti ir kostiumuoti – felčeriai, mechanikai, inžinieriai nemato, kad tu visai nenori už jų tekėti? Kodėl jie visi vyresni du ir net tris kartus? Kodėl jie nevedė, kai tam buvo metas? Visi jie eksportininkai, mėgėjiškų scenų aktoriai, visi gyvenimo kandę viengungiai – skelbime aiškiai pasakyta: „Išsiskyrę ir ieškantys nuotykių gali nesivarginti!“

Du meškeriotojai, išmetę inkarą, įsirėžę į srovę, sumerkę savo meškerykočius... Plaukiam taip lėtai – beveik be bangos, kad jų luotas, prapukšėjęs pro šalį „Taškentui“, vos pasiūbuoja... Klausyk, Tūla, o ką mudu būtume veikę apsivedę? Kaži ką... Ką ir visi. Palindę po apklotu, užgesinę žiburį ir pasiekę visų troškimų ribas. O gal būtume niekad nesikėlę iš lovos ir pasakoję vienas kitam savo sapnus ar nebūtas istorijas? Ar vartę ir vartę tą nučiurusį reprodukcijų albumą? Ar girdi, ką sakau? Žinai, Tūla, kitados aš pažinojau tokią šaunią sutuoktinių porą... tuomet jiedu buvo dar labai jauni, daug jaunesni nei mudu dabar. Klausaisi? Tai jie, dabar gerai klausyk, abudu troško tapti rašytojais, ir ne bet kokiais! Abu per dieną sunkiai dirbo konservų fabrike, o vakarais dar studijavo – ji istoriją, jis žurnalistiką, tad tik vėlai vakare, sugulę į lovą, atrasdavo laiko kūrybai, taip! Jiedu nusirengdavo, apsikabindavo, gal net pasibučiuodavo ir vienas kitam į ausį imdavo kuždėti būsimųjų kūrinių siužetus! Mergaitė

gyveno vieniemyje, šnabžda ji. Vieniša, nelaiminga svajotoja... tęsia vyras tiesiai į jos ausies kriauklę, nes už plonos fanerinės sienelės lėbauja šeimnininkai... Pas mergaitę netikėtai atvažiuoja jos draugė su vyru... Tas vyras – invalidas! – kušteli ji, – įsižiūri vienišio šeimnininkę... Svečias jai irgi patinka... ji kankinasi... Bet... bet... toji draugė – viešnia? – viską supranta ir slapčia išvažiuoja, o jiedu?... Nusizudo! – šūkteli vyras, – atsuka dujų balioną ir... Ne! – surinka ji ir nuoga atsisėda guolyje, – nė velnio jie nesižudo, asile tu! Jie kankinasi, supranti?! Juos graužia, ėda sąžinė, o jie pradeda graužti vienas kitą, a? Gal taip ir palikim, aš ryt užrašysiu iki pamainos? Kur ten, nepalieka, varo kiaurą naktį toliau – vėl žudo, gaivina, drasko, – autoriai taip įsikarščiuoja, jog nė nepastebi, kaip prabėga naktis, nejaučia, kad šaukia garsiau už lėbujančius šeimnininkus! Galybė tokių istorijų jiedu prikūrė, nepasakytum, kad prastų – jautrūs, dirglūs idealistai... trykštantys vaizduote ir kūrybine energija! Bet jų visus kūrinis redakcijos ir leidyklos išsityčioję grąžindavo, o jiedu kibdavo vienas kitam į plaukus, tu be reikalo juokiesi, Tūla. Na mat... jis kaip buvo, taip ir liko darbininku... O ji? Žinai, ji... daug vėliau, žinoma, apie tas bemieges kūrybos naktis parašė puikų romaną... ničnieko nepagailejo – net savęs! – viską išklajo! Kaip jos bendraautoris, girdi, siutęs dėl menkiausios erotinės scenelės, kaip ji kantriai jam aiškindavusi, kad be to neįmanoma apsieiti! Kaip lovoje cituodavusi jam Freudą ir iš anglų kalbos verstą brošiūrą – „Technika sovremennovo seksa“. Kaip mažam vaikui dėsčiusi, kas yra ejakuliacija, libido, perversija... Supranti, Tūla, ji parašė knygą apie jų pačių gyvenimą ir tą knygą išleido. Ir jis... Jis nužudė ją? Ne,

ką tu! Kur jis nužudys, sliekas toks! Ji, ko gero, ir fiziškai buvo stipresnė už tą savo vyrelį, aha... Jis, žinoma, perskaitė tą romaną, keliskart perskaitė, vis labiau tūždamas... juk ji aprašė jį... parodė, kaip sakoma, gyvesnį už gyvą... nuogą, lėkštą, amžinai pakaušusį... tikriausiai vėliau toks ir tapo! Ir jis atsikeršijo, ne veltui kitados garsėjo fantazija! Iš savo bičiulio chemiko iškaulijo tokių miltelių, baltų... Ir nunuodijo ją? Pala, leisk papasakot iki galo! Parašė jai laiškutį, užsimovęs gumines pirštines pribėrė į voką tų miltelių, pabarstė jais ir laišką, – parašė, kad skaitęs romaną ir norėtų susitikti. Jiedu juk buvo seniausiai išsiskyrę! Romanistė dirbo kailių fabrike, redagavo ten užrašus ant etikečių. Kai atplėšė voką, pabiro kažkokie milčiukai; rašytoja prunkštelėjo, pasitrynė sausus delnus, pažino rašyseną ir nusiteikė skaityti. Bendraautoris rašė, kad jam, girdi, esą be galo skaudu, kad ji taip... jis niekad nesitikėjęs... O milteliai? Pala, pala! Vos tik ji baigė skaityti ir užsidegė cigaretę, tučtuojau pajuto kažį kokį labai nemalonų kvapą. Šniurkštelėjo keliskart nosele, atsiliepė į telefono skambutį. Įėjęs bendradarbis jau nuo durų šūktelejo: kas čia, po velniais, taip smirda?! Ji nuskubėjo į tualetą, gerai nusimazgojo rankas – su muilu, delnai net šnypštė! – o kai sugrįžo į kabinetą, smarvė jau buvo nebepakenčiama – nieko negelbėjo ir viduržiemį atplėšti langai! Vėl sučirškė telefonas – buvęs vyras teiravosi, ar ji jau gavusi jo laišką? Taip, sušnypštė ji, ko tu ten pribėrei? Dvokia baisiau už šikinyką! Dvi savaitėlės, pažadėjo niekšas, ir praeis! Pakentėk! Ji jau buvo besižiojanti, kad supūdys jį kalėjime, bet jis jau padėjo ragelį. Rašytoja išlėkė namo – nuo jos taip dvokė, kad joks žmogus neįstengė būti šalia. Vidurnaktį ji atlėkė į to

suskretėlio bendrąbutį palei Belmonto mišką, pameni, mudu ten kartą buvom? Jis jau laukė – vienas. Viskas baigėsi kaip bloguose romanuose arba kaip stebuklingose pasakose – ji atskubėjo pasiryžusi išdurti jam akis, prismeigti durklą prie sienos, bet vos įžengusi į kuklų kambarėlį prapliupo tokia rauda, kad buvęs bendraautoris pasigailėjo – užbėrė ant delnų kitokių miltelių – gelsvų... Buvo ragai, ir ragų nebėr!

Kai lipom iš laivo, „škipėris“ nė nosies neiškišo iš savo vairinės. Ne mudu jam rūpėjom. Kad ir vieninteliai „Taškento“ keleiviai.

Šiltas buvo vakaro – ar jau ankstyvos nakties? – miestas, kad ir apniukęs. Nė šešėlio anos niūros, kai susitikę užsukom į kavinę „Yuppi Du“, ar taip ji vadinosi? Tai kas, kad ne taip. Apglėbiau tave, mano septynerių metų meilę, – tai tu atstūmei visus jaunikius, nė negalvodama tekėti už manęs! Aš nieko neatstūmiau, bet likau kur kas arčiau tavęs, arčiau mėnulio ir paryčio žvaigždžių nei tų moterų – tvoskiančių karščiu, šlapimu ir katėm. Kur kas arčiau tavęs – nykumos, amžino dirgiklio, tykios pasiutligės; nejau tu ten, gražiausioj Lietuvos vietoje, ničnieko nenutuokei? Nieko nejutai? Nieko, aš išstupėdavau rūsiję po savaitę, net dvi... Rūsiję? Juk sakei – palėpėje? Aš sakiau? A, palėpėje pasidarė nesaugu – kai užmigdavau, jie įsigudrino atstumti sklendę, užrakto ten nebuvo... rūsiję aš tupėdavau, sakau, tau... Tu kažką painioji... Galbūt. Rūsiję, rūsiję, kodėl ne?

Atsisukau. Virš krantinės vos kyšojo mūsų garlaivio vairinės bokštelis. Riedėjo pustuščiai troleibusai, visai nepanašūs nei į stiklinius karstus, nei į vitrinas su sustingusiais manekenais, trinksėjo sau tašytų akmenų grindiniu pro

Vrublevskio biblioteką, pro „filosofinį kiaušinį“, skulptūrą, kurios autorius, menu, ruošėsi čia filosofuoti mėnesėtomis naktimis... Pro Blaivybės draugiją, Teatro draugiją ir pustūstę „Literatų svetainę“, į kurią mudviejų nebeįleido – uždarom, viskas! Ten užė mums nepažįstami žmonės – nei man, nei tau! – pasipūtę, pažiūrėti įžūlūs, tu paėmei mane už rankos ir vedeisi, kaip žmonos vedasi įkaušusius vyrus iš svečių, restoranų ar pralaimėtų rungtynių... vedeisi mane – įkaušusį veršelių – į Malūnų gatvę; mynėm tuštutėle Katedros aikšte, tik ant suolų palei Vidaus reikalų ministeriją sėdėjo poros ir apsiblausę milicininkai. Šiltas, tuščias, lengvas vasarinis miestas, nejuntamas kaip marškiniai. Gėrėm gazuotą vandenį ties apvaliu gėlynu – „kliomba“, sukikenai tu. Baltą, vos šnypščiantį, drungną vandenį, – automatas sugurgė kaip seno žmogaus viduriai. Stiklinę iškart nukniaukiau aš, tokią pat, briaunotą. Pro akis šmestelėjo mėlyna džipo vena – tu net nežvilgtelėjai į mašinėlę, o aš nejučia krūptelėjau... ne, nutrinksėjo juodu klinkeriu – velniop!

Turėjom dar mudu vyno, sūrio turėjom, cigarečių, bandelių ir marmelado mažytėse „sidabrinėse“ dėžutėse... Dabar aš švelniai truktelėjau tau už rankovės – eisim Šiltadaržio gatvele, Tūla... man pasirodė, kad tu linktelėjai... Kuplus senas kaštonas ties gelsvu cariškų plytų namu, šiltas dar raudonas klinkeris, aukšta spaustuvės tvora ir lietaus priplaktų dulkių kvapas... Ei, žiūrėk! Kas? Vyras. Ką jis ten daro? Portfelis ant šaligatvio, tarp kojų, matai? Matau. Klausyk, juk jis piešia! Piešia! Girtas, ką? Atrodo... Stovi prie sienos ir piešia... tapo netgi. Ir tyliai tyliai krizena... Žinoma, girtas, kaipgi! Argi blaivus žmogus ir dar toks senelis... Žilas strutis, nieko ne-

mato ir negirdi! Pala, Tūla, taigi čia... tikrai! Jis! Čiagi tas mielas senutis, chemijos profesorius, jis, jis! Kaži kas jam užėjo? Stovim vos už kelių žingsnių... o jis dirba: išsitraukęs raudonų dažų buteliuką, dažo į juos teptuką, liežuvio galiukas iškištas... jau raides vedžioja! Ak, maestro! Visą laik įsi-vaizduodavau, kad taip daro tik paaugliai, ...na besmegeniai iki dvidešimt penkerių imtinai, o čia... *profesore!* Tūla, tik neprunkšk, leisk žmogui užbaigti! Bet senutis jau užgirdo – greit atsisuka, meta teptukėlį, buteliuką – tikrų tikriausius įkalčius! – stveria savo portfeli ir kaip kiškutis dumia blausiai apšviesta Šiltadaržio gatvele. Va, buteliukas, va, teptukėlis, – pakeliu *corpus delicti**... Einam, stumia mane Tūla, einam, dar pamany, kad mudu čia... Ne, ne, reikia juk pasižiūrėti, ką gi *professore* nupaišė ant tos senovinės sienos... Tūla irgi tiesia ploną kaklą... Vaje, vaje! *Bravissimo, professore!* Ant dviejų nelabai taisyklingų, beveik ovalių ratų stovi patranka, buku, vos įskeltu galu, „vamzdis“ kiek pakeltas į viršų – tuoj šaus? Gražu? Raudonais dažais! Ir nebaigtas užrašas: GORBIS BY... Sukliudėm!

Teisybė, ir dažai, ir darbo įnagis mano rankose – gal užbaigti? Darbo visai nedaug. Tūla raitosi iš juoko, bet tempia mane Šiltadaržio klinkeriu pro Olizarų rūmus, pro jų korėtą sieną, tebekikendama stumia mane už kampo į Pilies skersgatvėlį ir jau beveik visai surimtėjusi sako: klausyk, o jeigu jį sučiuptų? Kas tada? Amen, sakau, beprotnamis garantuotas! O ir giminelėms nekas, faktas. Sulig tais žodžiais iš tarpuvartės, virš

* Daiktiniai įrodymai (lot.).

kurios auksinės raidės marmure skelbia, jog kitados čia gyvenęs Mickevičius, šypsodamas išlenda nevykėlis piešėjas – šypsosi žmogus iki ausų; na, žinoma, vos laikosi ant kojų! Maloniai, netgi ceremoningai paprašo cigaretės, o ją gavęs vėl pareiškia pageidavimą: ar nebūtumėme tokie malonūs, ar nepalydėtume jo kelis žingsnelius?.. būkit geri, jaunikaičiai! Jis gyvenęs Užupyje, už tiltelio... tipu tapu, ir jau namie, tik ten esą jam saugu! Žinau, žinau, kaipgi! – jau žiojuosi, bet prikandu liežuvį – kam? Tu jau pavargai kikenti, o *professore* norėtų įsikibti mums į parankes, – kliudo tik geltonas portfelis, jame kažkas skimbčioja, aišku kas! Nenoriai perduoda man savo brangųjį nešulį, pakimba tarp mudviejų tarsi didelis vaikas – čia visai visai netoli!.. Striukas, net vasarą skrybėlėtas žmogelis, be galo pagedęs seniokas, o juk vedam jį, vedam. Pamanyk, sistemos priešas, Gorbio niekintojas, senamiesčio darkytojas! Juokas vien. Betgi, galvoju, abiem rankom prilaikydamas jo sunkų kūną, tokiam darbui reikia gerai pasiruošti, viską apgalvoti dar blaiviam, o jau tada leistis į miestą, apkaušti kokioje smuklėje, kad išgaruotų visos baimės, ir imtis to, kas buvo sumanyta, – juk tas piešinys, ką besakytum, kūryba! Luktelėkit, prašo dailininkas animatorius priėjus Vilnelę, eime, prisėsime va ten, ant suolo prie ąžuolo, aš judu pavaišinsiu, ten portfely, yr... eiva!

Ir apie šitą ąžuolą andai pasakojo lotynų kalbos dėstytojas mėlynu drapo paltu, pigiais sandalais ir berete – tas pats, kurs rodė Bernardinų tiltelį... Vyriausias išniekinto Bernardinų sodo senolis... Nuo lotynisto pasakojimo jis senstelėjo dar ketvirčiu amžiaus, dunkso aptvertas negrabia tvorele šalia dengtojo tiltelio, šlama... Senasis ąžuolas! – šaukia *profes-*

sore. Čia jis tikrai jaučiasi kur kas geriau ir saugiau nei Šil-tadaržio gatvelėj. Chemikas, ekshibicionistas ir dailininkas mėgėjas vienam asmenyje. O ir bakchantas, pasirodo! Po juo ir išgersim, jaunieji mano draugai! – *professore* sėdi viduryje, pabando mudu apkabinti, bet nebepajėgia, o ir rankelės per trumpos. Tada savo neramias, gabias rankas jis suglaudžia tarp kelių, dėbteklį į mudu truputėlį išsižeidęs, pasigrabaliojęs portfelyje išsitraukia nugertą butelį ir sidabrinį tauriukėlį, įsipila ir skaniai išgeria. Tada jau pila Tūlai, o ši kapt ir išge-ria! Konjakas mat, ne degtinė. Ir aš išgersiu. *Professore* jau žiojasi pasakoti istoriją, kaip jis, būdamas jaunas studentas... bet ūmai nutyla – visi trys sutartinai pasukam galvas į par-ko gilumą ir matom: takučiu palei pačią Vilnelę į mus eina aukšta, tvirta moteris, lengvai remdamasi ilga bambukine lazda, per petį persimetusi žalią brezentinį krepšį, – šmėkla? Kokia šmėkla? Akys, tiesa, padėrusios, bet poblaivė, žvilgsnis aiškus – ji jau čia pat, ant jos krepšio matau užsiūtą raudoną kryžių. Kiša kaulėtą ranką sveikintis, kariškai prisistato: leitenantė Liubovė Graždanskaja, moralės policija! Ne, vis dėlto ne šmėkla, tik beprotė, rodos, saikingai pamišusi. Mo-ralės policininkė Graždanskaja kalba lietuviškai, sklandžiai, su pastebimu lenkiškai rusišku akcentu. Maryjan? – baksteli ji lazdos galu į *professore*. Jūk tū Maryjan, profesor, gerbia-masis, argi ne? Tavęs aš i ieškau! Ir tik žiūrėk! Užuoť rūsčiai ją pavijęs šalin, *professore* tik linksi galva, akutės bėgioja, tikėdamasis užtarimo jis įsikimba į Tūlą, o Graždanskaja jau beda bambukinę lazda tiesiai į jo kaklaryšio mazgą ir pik-tai klausia: pavardė? Jūk tū, Maryjan, sūkyn ty syn, jūk tū apypaišei vysa Ūžupi... – čia ji drebia tikrai amoralų, tiesų

žodį! – sakyk pavardę! Eik tu žinai kur, ragana, – negarsiai niurna Maryjan. Štiš iš čia! Tai dok išgert! – visai kitu balsu pragysta pilietė Graždanskaja, matau gi, turi, Maryjan Mikuilovič! Tė, sako *professore* ir, kad ir nelengvai, suraito špygą. Ir tučtuojau gauna gailėtis – moralistė taip smagiai ir taip taikliai tvoja per ją savo lengva, bet skaudžia lazda, kad Maryjan sucypia ir inkščia kaip tikras Užupio šunšunis ir ima čiulpti leteną – durnė, durnė! Tūla tuo tarpu įpila Liubovei į mūsų stiklinę vyno – pilną pripila; pilietė Graždanskaja pasitempia, suglaudžia kulnis, vienu gaistu išlenkia stiklinę, grąžina ją Tūlai, atiduoda pagarbą ir... aukštai keldama ir mušdama koją nužygiuoja Prečistos cerkvės linkui – taukšt, kaukšt, taukšt, kaukšt! Profesorius Marijonas Mikulionis geria, bet iš piktumo užspringsta ir taip užsikosi, kad mudu daužom jį per pečius tol, kol jis sumosuoja rankutėm – gana, gana! Ir ūmai atsiriša: o aš, pasiusk tu, vis tiek nupaišiau! Paišiau ir paišysiu! Išgraužk! Žinau, žinau! – šaukia jis, tarsi užbėgdamas man už akių, – beprotnamis man garantuotas! Šikt! Štiš, visi štiš! Eikit, šaukit, skųskit rusam, saugumui – tai aš paišiau, aš!

Atiduodu jam buteliuką su dažų likučiu ir teptukėlį, dabar jis taip išpučia akutes, kad jos, rodos, tikrai iššoks iš orbitų ir sukris jam į sterblę. Bet ne, nieko. Jis ramiai susideda darbo įrankius į portfeli, mosteli ranka ir krypuoja per dengtąjį tiltelį, nors vargu ar jam šitaip arčiau, vargu...

XII

Tūla, meile mano... kaip tu? Gyva? Sveika? Gyva, sveika...

Eime? Kur? Pats žinai... Ir duok man dar mūsų vyno, viskas man šiandien galima, leidžiama, nepaisant idiotų, iškrypėlių ir apsišaukėlės moralės policijos!.. Viskas? Viskas, viskas!

Tai... eime? Eime. Šituo tiltu? Šituo, šituo... ir netoli...

Tai jau ir viskas.

Varnalėšų naktis, miegančių laumžirgių naktis, benamių kačių ir nelaimingų padūkėlių naktis! Tamsios varnalėšų vėduoklės viršum mano veido, viršum tavo, Tūla, veido, pro lapų tarpus ir plyšius kartkartėm plyksteli ir sukibirkščiuoja akinančios naktinės žvaigždės, o gal tai tik iš mano akių lekia žiežirbos – pradegina tavo žaliąją sijoną, visus tavo menkus rūbelius, su kuriais šiandien taip netikėtai atklydai į „Roton-dą“... neįau tik šiandien? Gaikčiok, Tūla, rangykis, verk, meluok, nuodyk mane, kol nuo Bekešo kalno pagaliau atslinks tas cementinis debesis, kol iš dangaus pažirs sūkurio pakeltos monetos – taleriai, dukatai ir grašgaliai, kol atsivers visi kars-tai ir visus mus pašauks į Paskutinįjį teismą – mane, tave... Lavinį su Romanu Būku, visus tavo apviltus jaunikius... balta-blakstienį litografą, *professore* ir netgi pilietę Graždans-

kają... visas Užupis dundės ir kauks, kai mes kelsimės! O dabar kūnu užstosiu tave, kol dar jauti mano šlaunis ant savųjų čia, tarp varnalėšų, takazolių, dilgynių, katžolių, valerijonų, usnių, krapų, balandų, kol dar kuždi man – spausk, spausk mane giliau į žemę... spausk, kiek tik pajėgi!.. Ir aš juntų, kaip dumbu vis giliau, kažki koks šaltinis prasimušė po tavimi, Tūla, kas ten trykšta tamsoje – kraujas, dumblas, rudas šaltinio vanduo? Riskimės šalin, tik nepasileiskim iš glėbių, nieku gyvu nepasileiskim iš glėbių – kabinkis į mane nagais, kojom ir rankom, juk mudu kūnais pramušėm požeminę versmę, kai pakilsim iš čia, tikriausiai iki pačio dangaus trykstelės čiurkšle fontanas – dar pažiūrėsime koks! Tūla, mano teisingoji, kantrioji Tūla! Ko tu dejuoji? Tu verki, Tūla? Tavo veidas žemėtas, mylimoji, dumblinas jau, pirštais, kurie sulindę į šitą tyrę, kuriais tu bandai į kažką remtis, atsispirti, dabar jau užsėdusi mane, pirštai klimpsta vis giliau ir giliau, tu gaikčioji kaip plakamas vaikas, nors niekas nenori tavęs nuskausti, tu nebijok, Tūla, šok, tai tikrai paskutinis mūsų šokis... pilk vyną ant mano veido, nuplauk jį, paskui aš nuplausiu tavąjį... Nešauk, nerėk taip garsiai, negargaliuok, prašau tavęs, nereikia, kad mus išgirstų piktosios dvasios, nereikia, kad girdėtų ir gerosios, alsuok į mano žalią kaip varnalėša ausį, badyk mane savo smailiom krūtim, griūk ant manęs negyva, netekusi jėgų, palauk!.. palauk dar, negriūk!

Varnalėšos ant tavo šlaunų, ant virprios krūtinės, ant šėliais apaugusio pilvo – kaip maurais, kaip žolių šaknim; kodėl mudu pasirinkom kaip tik šitą vietą, kas mudu čia pargriovė, suguldė ant užakusio, ne, neužakusio, o tik žolėm apraizgyto šaltinio? Aš jau bijau nuslyst į šoną, juk jis tikrai

ištrykš, išsiverš iki dangaus, praaugs kalvas ir bokštus, kodėl mudu čia mylimės, pasakyk man, Tūla? Dabar tu spausk mane į žemę, Tūla, spausk... Kodėl su spaudi mano burną skystu purvu aptekėjusiu delnu, aš juk užspringsiu! Tau tik atrodo, kad aš kalbu, kad rékiu, aš tyliau tyliau tyliau!.. Kodėl ta pačia slidžia ranka ir juoda alkūne brauki per mano veidą ir kuždi – tai apsivalymas... Koks apsivalymas, velniai parautų, aš jau skęstu, grimztu!.. Gerai, jei apsivalymas, tai ko tu verki, Tūla? Ar tikrai tu verki? Verk, verk, mink, mink mane, Tūla, į šitą purvą, dumblą, spausk savo rudais sėdmenim, tik to aš tevertas, myk mane rankomis, burna, speniais, visu savo mylimu plokščiu kūnu čia, šitam šlaite, šitam purvyne, žemėliau Užupio sąvartynų, sulūžusių dvigulių lovų, surūdijusių vaikiškų vežimėlių, čiužinių, padangų, kurios čia irgi teberieda – guli dugne, šalia lopšių, kuriuose niekad neklyks nei mūsų, nei niekieno vaikai, žemiau bulvių lupenų, katšūdžių ir pūvančių virkščių... sakyk man, Tūla, tvirtink... ar tikrai šitas purvas, kuriame mudu murkdomės, kamuojami tvilkinančios aistros, tarsi trokšdami atsigriebti už ilgus septynerius metus, ar tikrai jis švaresnis už visą mūsų gyvenimą, už mus stebinčių šešėlių gyvenimus, už mūsų būsimą mirtį ir už visa tai, kas atsitiks po to? Kartok man tai, guosk ir daužyk mane, Tūla, užversk savo veidą į tamsų dangų, kad bent šnervių neapsemtų purvas, saugok šnerves, Tūla, bent kol mylimės, kol virš mudviejų šnara milžiniški varnalėšų lapai – jų apačios sidabrinės, balzganos, šiurkščios... užsigulk ant manęs, pailsėk... kas galėjo pagalvoti, kad po šituo žolių raizginiu liula toks baisus purvynas ir muša versmė... guli? Gulėk, ilsėkis, Tūla, kol atvyks mudviejų pasiimti, nesvarbu kur – į

dangų ar į pragarą... arba, kol atskubės Užupio veteranai ir ga-
ludieniai aristokratai su šilkiniais chalatais bei kutuotom šle-
petėm, kol iš palėpių, rūsių, krapštydami akis, išlįs nemeno,
meilės nemeilės žmonės, kol atlėks pirmosios sočios varnos
kapoti mūsų akių, bet dabar dar ne jų metas, Tūla!.. Meilė tik
tada pasiekia savo tikslą, kai baigiasi mirtimi, pasakė budelis
ir nukirto jiems abiem galvas, iš kur tai?.. Aš nežinau, Tūla...
Mylėk mane ir sapnuodama, tyliai sirpdama ant mano su-
glebusio kūno, sapnuok mane mylėdama, ilsėkis, Tūla. Ilsė-
kis dar, kol nuo Bekešo atlėks visa pakeliui žudantis debesis,
mudu tikriausiai spėsime dar viską vienas kitam pasakyti, tiek
nebedaug liko žodžių. Sėdėsime inkšdami, taškydami purvyną
su žolių stiebais ir šaknimis ir srūdami krauju ant išlindusių
iš žemės spygliuotų vielų, aštrių čiuzinių spyruoklių, kas mus
tuomet nupraus ir apriš, Tūla? Kas mudu nuskandins ir iš-
trauks – jau niekam nebereikalingus – netgi vienas antram! –
nuogus, cypiančius tarsį besimylinčios patvartėse žiurkės,
o... kas mums belieka? Tik mylėtis, inkšti, glaustis, vaitoti,
pro sukąstus dantis spjaudyti juodą kraują, meilės kraują, pa-
slutuso šuns kraują, mėnulio syvus, varnalėšų sunka trintis
savo jau paženklintas kaktas... tu ir mano kaktą patrink, pa-
trink – jos tokios gaivios, kad ir šleikščiai negardžios, tos var-
nalėšų ir balandų sultys... ei, Tūla, ar tu dar girdi mane nors
viena auselė?... ar jauti, kad guli ant manęs, apžergusi kojom,
kad žalsvoj mėnesienoj blausiai spindi tik tavo dugniukas?
Ar matai mane, aptekusį purvais, prisiminimais, seilėm, aša-
rom, ar jauti iš naujo pakilusią mano rykštę savo slėpsnose, ar
joji su manimi į pragarą prakeiktu ir išmaltu keliu, į pragarą,
kurio raudona pašvaistė antai jau šviečia už anų kalnų, nuo

Drugelių kapinių pusės, nuo Polocko plento, Filaretų gatvės ir Belmonto: kodėl tu tyli! Kodėl nieko man nesakai, kodėl ir tu spjaudai krauju? Kodėl surakinai mane rankom ir kojom taip, kad aš negaliu nė krustelėti? Iš kur tu semiesi jėgų, gležnoji? Kas tau sakė, kad šitos žolės nuodingos? Nesąmonė! Nuo jų tik kyla dar didesnis noras mylėtis, jos varo iš proto, tas tiesa – kramtyk, čiulpk jų syvus, rauk jas su šaknimis, tąsyk mane už plaukų tu, beprote, medūza, išdavike, smauk mane mirtinai, nes jau nebėra jokios kitos išeities, neįmanoma tu negirdi, girtoji, purvinoji, mylimoji, Tūla, o gal aš pats apkurtau ir apakau? Ką tu šauki man? Aš nieko nebegirdžiu! Ką? Nerėk! Arba rėk, stauk, griūk dar kartą ant manęs, kibk į akmenis, kad neprarastum pusiausvyros, susirakinkim vėl kaip žvėrys, purvu ir krauju aptekę, dantim griežiantys žvėrys, tokius mus padarė, tokius išmaitino pasaulis – žalia mėsa ir tavo šonkaulių šviesumu, kurį aš regiu net pro purvo sluoksnį... tvok man iš peties, Tūla, meile mano, prašau tavęs... kad ir aš tada galėčiau tau užtvoti, krimstelėti į tavo gelsvą žebenkšties krūtį, smeik man žolėje apčiuoptu surūdijusiu virtuviniu peiliu, kad nesugebėjau kadaise tavęs taip pamylėti, kad tavo staugsmas nuaidėtų virš šitų slėnių ir kalvų, aidu atsimuštų į visų ausis, kad visi suprastų, kad tu esi tik mano, ir niekas mums nebedrįstų stotis skersai kelio, smeik mane, kad nesugebėjau šitaip padaryti, kad nepasiryžau tavęs išvogti, surišti ir išsivežti į savo dykumas, paversti verge, tokia pat valkata kaip aš, kad galiausiai nesumokėjau už tave keturiasdešimties avių ir kuprių, kaip priimta jūsų pasipūtusiam Antrajame mieste... užmušk mane už tai, kad esu girtas, kad tik vynas teka, sunkiasi pro atsivėrusias poras, net nebe kraujas, smok

ir nudėk!.. Vis tiek man nebėra gyvenimo nei mirties be tavęs... daugiau aš tau jau niekad nieko nebepasakysiu... na? Bent tvok, jei nedrįsti žudyti, išmušk mano priekinius dantis, tik jie man ir beliko – kol gyvas siurbsiu dantenom varnalėšų sunką ir mylėsiu tave... Tūla!

Varnalėšos – tai juk varnų lėšos, didžiuliai, žali, beverčiai banknotai, akis lesančių varnų pinigai už kantrybę. Klausyk, Tūla, ar tikrai viena tokia naktis gali atstoti septynerius metus – ištisą badmetį, nepaisant to, kad... Leisk man tave bent kartą ik valiai išplūsti, plūsk ir tu mane, jei turi ūpo, plūsk ir čaižyk šaknies rimbū... paskui aš tave aprengsiu ir įmesiu į upelę... plauksi paviršiumi, kaip išprotėjusi Ofelija, dainuodama... ką tu man padainuosi? „Yuppi Du“? Ar „Una paloma blanca“? Ištrauksiu tave, išskalausiu su visais drabužėliais, ištrinksiu tavo paiką galvutę ir tave pačią – žalią nuo varnalėšų, raudoną nuo meilės, gelsvą nuo ryto ir juodą iš nevilties... išskalausiu ir tavo rausvą geldelę, tavo ausų kriaukles, purvu aptekusį kaklą, virpančias kaip vilnis krūtis, tavo pilvą ir dar kartą – rausvąją geldelę... numazgosi tave ir pašarvo siu ant dengtojo tilto, užklojęs žaliu varnalėšos lapu – žaliu kaip smaragdas, kaip sudužęs alaus butelis...

Nieko nedėsiu! Gyvuok! Palydėsiu tave taku palei Vilnelę iki tavojo vienuolyno, iki buvusių Petrylos langų, iki Žygimanto Augusto vandentiekio likučių, palydėsiu, kad neišgąsdintų tavęs nei ištvirtėlis *professore* Maryjan, nei moralės policininkė Liubovė Graždanskaja, nei tie tavo atstumtieji jaunikiai... ar tikrai tu juos atstūmei, Tūla?..

Na? Dar pagulėkim šitam purvyne, šitame žlegančiame ir kliuksinčiame klane, blėstant žvaigždėms, mušant fon-

tanui... tegul juokiasi aname krante šmėsčiojantys poetai, laužiantys ant drėgnų suolų savo patiklias skaitytojas, tegul! Tūla! Kodėl tu nieko nesakai? Ničnieko? Nieko ir nebepasakysi? Išsižiok – kliūstelėsiu tau vyno, nubusk, sėskis, aš paimsiu tave ant rankų ir nunešiu prie vandens... sėskis, tūpkis ant mano delnų, pavargęs laumžirgi, sublizgėk, kad suskaustų akys, ir skrisk tyliai dūgždamas... mudu juk vėl čia, ant kranto ties Bernardiniais, ties ilguoju vienuolynu, palei namus su apside, ties mūsų griūvančiais namais, kuriuos gal dar pakels iš mirusiųjų, gal... Klaupk, sėskis... už kojų nuvilksiu tave į vėsų vandenį, drumstą, pajuodusį vandenį, paguldysiu tave ant plokščio akmens... gulk, pagulėk... tekantis drumstas, burbuliuojantis vanduo dar labiau pajuos nuo purvo, pasroviui plaukiančio mūsų kūnų purvo, vis pasroviui, ten, iš kur niekas nebegrižta. Bent vieną akį pramerk po šituo varnalėšų dangum, ar jau bundi, Tūla?

Sakau tau, sėskis ant akmens, laikykis už manęs!.. Juk sakiau, sakiau tau, kad šitaip buvo ir bus tol, kol... leisk man kalbėti! Štai nuplukdysiu tave kaip rąstą iki žiočių, iki pirmosios ryto varnos, varnalėšose ieškančios savo lėšų – dar žvilgančios vasarinės varnos, tokios, kokias tu piešdavai pro savo langą... iki vienišos varnos, kaip mudu abudu vienišos, kaip vienišas Bekešo kalnas ir tas vienuolynas... Duok man abi savo rankas, Tūla, aš jas nuprausiu, tik nieko man daugiau nebeprimink, niekad... numazgosiu tau ir kojas... būsi balta kaip Prečistos cerkvė... ir neprimink man būsimos žiemos, kai aš, atsitūpęs ant šakos, žvelgsiu pro tavo langą... Ar nupieši tada mane, Tūla? Pažadu tupėti labai ramiai ir ilgai... kiek reikės...

XIII

Daugiau Tūlos nebemačiau niekados – nei gyvos, nei mirusios. Ilgai net nenujaučiau, kad jos nebėra, o vėliau nežinojau, kur josios kapas.

Pamenu, kartą ilgai stebėjau, kaip jauni dar žmonės, veikiausiai studentai, kasinėja tuos vandentiekio likučius netoliese buvusių Tūlos namų, Petrylos namų, tetos Lydijos vienuolyno, netoli tų laiptelių, kuriais kopė mano tėvas, vos grįžęs iš Reicho darbo tarnybos. Kai tik subliūško gandai, kad čia palaidoti kunigaikščiai (vėliau – maro aukos, dar vėliau – vienuoliai bernardinai), besibūriavusių aplink duobę smalsuolių gretos iškart praretėjo. Kam jau čia įdomu kažkokie atkasti akmenys, išskobti kamienai, sueižėjusios plytos? Niekam, beveik niekam. Žmonėms rūpi kaulai, kaukolės, karstai – tai bent žadina vaizduotę, nebūtinai liguistą! – papuošalų, pinigų, lobių... bent kokių ir šukių. O čia netgi ne rūšiai – mūro liekanos, didžiulės morkų spalvos plytos. Iš rūšio ištrauktų morkų – blyškiai gelsvų, daiktais patamsėjusių, įpuvusių... Morkos ir duobė vandens, viskas. Šalia Tūlos namų kūrenosi iš lentgalių sukrautas laužiukas – kasikai

išlipdavo pasišildyti, gal maktelėti burnelę ir papešti dūmą. Kartkartėm jie mestelėdavo akį į mane – stypsojau pasirėmęs lentinio aptvaro. Bet jie nieko man nesakydavo. Nenorėjau būti šnekinamas. Norėjau tik žiūrėti, kaip jie gramdo mūrą, pro tankų sietą samsto ir sijoja duženas, visą vadinamąjį kultūrinį sluoksnį – šapus, dulkes, buvusių daiktų ir kūnų korpuskulas. O! – kartą dusliai šūktelėjo akiniuotas vyrukas iš pačio duobės dugno, – jo delne gulėjo didelis pažaliavęs pinigais. Kiti subruzdo, sujudo, ėmė uoliau kapstyti ir sijoti, bet tuojau atvėso. Vis dėlto man pasirodė, kad jie atrausia ir niekina didelį kapą – žadina mirusius, jų balsus, kažkam neleidžia miegoti ir ilsėtis, – ar nebuvo ten ir tavęs, Tūla? Be abejo, aš supratau – jie dirba gerą ir reikalingą darbą – netgi nieko neradę būtų verti tik pagarbos ir padėkos. Bet jau rado – akmenis, rąstagalius, vandentiekio likučius... Iš po žemių lindo seniai palaidota buitis, aš ir vėl tarsi užgirdau juoką, barnius, aimanas, dūžtančių indų traškesį, tuoj tuoj prasisiverš suslūgusios dujos, atsivers amžiams palaidotos erčios, plūstelės kraujas, vynas, vanduo... ar ne per daug čia visko, tarp tų dviejų tiltelių?.. Nasisukęs nuo duobės iš gertuvės gurkštelėjau vyno, stipraus, spirituoto. Niekas jau tada nebegyveno tavo, Tūla, namuose, ir Petryla ilsėjosi kažkuriose užmiesčio kapinėse; išgėręs dar gurkšnį, per „minų lauką“ vis dėlto pasukau mėlynos pašto dėžės link – per krūvas atliekų, aprūkusių plytgalių, kliūdamas už surūdijusių vielų ir vinių mis pasišiaušusių lentgalių – kiek užgyvena net vargšai!

Kiek jau metų po „varnalėšų nakties“ buvo praėję? Nežinau... gal treji, o gal ir penkeri. Argi svarbu? Žengiau pro duris – šmurkštelėjo perkarus katė, tvoskė šlapimu, drėgnu tin-

ku, apsvilusiais skudurais. Buvusioje fermentininko virtuvėje nuo grindų pakėliau tą patį didžiulį emaliuotą puodelį, tą patį – su dviem arklių galvomis, jos buvo dar visiškai ryškios, beveik kaip anuomet... tai jame Tūla buvo užmaišiusi savo dažus, didžiam, bet suvaidintam Petrylos apmaudui... Andai pamiršau jį paimti... Paimsiu dabar, tik purvą kiek apvalysiu, net nešveisiu, tegul... mesiu į jį smulkias varines monetas, visų valstybių bei imperijų... ir surinkęs kelis kilus vario... na, pažiūrėsim, ką aš tada darysiu... o dabar reikia eiti – jau visai temsta. Štai ir einu su dviejų litrų talpos emaliuotu puodu, barškinu keliomis paties įmestomis varinėmis kapeikomis, galiausiai išimtu jį iš savo drobinio maišelio – kitą maišelį, kitą... – ir sėduosi į garstyčių spalvos autobusą. Nuvažiavęs porą stotelių, išlipu – juk mane tikriausiai vėl seka, o jei ir neseka... Kas seka, kas? Kaipgi: anie šešėliai, anie vyno ir vandens gėrovai iš duobės, storos, žvairios moterys, sargai – neišdegs! Jau niekas niekam neišdegs, dabar, kai...

Tūla sudegė pirtyje ant miškų upelės kranto, – sužinojau praslinkus pusmečiui po nelaimės ar žmogžudystės ir metams po to, kai paskutinį kartą lankiausi namuose su apside. Ant puodo dugno žaliavo vos keli variniai pinigėliai, o Tūlos nebeliko – sudegė. O juk jau buvau nutaręs išlydyti surinktą varį ir patikėti kuriam vario raižytojui išraižyti jos portretą – ir štai! Sudegė. Nebėr.

Užtat aplankytas santechnikas – niekaip neįstengiau nustatyti jo ir Tūlos giminystės laipsnio, toks tolimas ir menkas jis tebuvo – taigi tas santechnikas viską žinojo! Jis patvirtino: na taip, sudegė... nors niečniekas ten dar neaišku! Jis dar kartą linktelėjo ir dalykiškai, tarsi keisdamas vonios čiaupą,

pridūrė: o jau laidotuvės!.. Laidotuvės, pasirodo, irgi buvo keistos... ne tik be galo kuklios... mat ir laidoti nelabai buvo ką – sauja pelenų ir krūvelė kauliukų... Žinai, sakė šitas smagus ir, rodos, padorus vyrutis, ne viena ji toj pirtelėj buvo! Aš manau... kaipgi. Visi mat išsigelbėjo, o ji suspragėjo kaip pušinė pliauska. Tai kas gi ten dar buvo? – paklausiau, bet santechnikas netikėtai suirzo: nežinau! Sakau, iš plombuotų dantų pažino jos dantistė, nu... švari mirtis, ar ne? Švari mirtis... tikrai! Jokių skrodimų už ligi pusės užtepliotų langų... nei pūti po žeme, ideali, pagoniška mirtis! Tai kur ją palaidojo? Žinai, jis padėjo ant stalo du šlakuotus kumščius, jeigu tau iš tikrųjų taip baisiai rūpi... nuvažiuok tu ten, susirask Jutoką Japaką... Ką, ką tokią? Na, jos draugužę, kaimynę, jei ji tau ką nors pasakys, tai pasakys. Manęs daugiau nieko neklausinėk. Ir taip jau...

Sėdėjom su santechniku jo „kultūringai ištaigingame“, mebliuotame (maža pasakyti – mebliuotame!) bute, padoriam Antrojo miesto kvartale ir gėrėm alų, sūriu užsikąsdami. Daug gero alaus, kalnas puikaus sūrio. Klozetas tviska, funkcionuoja ir inkstai – tik alų ir gert! Niekas nei kapt, nei gurgt. Kaip Filadelfijoje. Tik paprašiau, kad išjungtų magą – negaliu pakęsti staugikų, o „Yuppi Du“ santechnikas, aišku, neturi įsirašęs. Fizinė savijauta puiki. Nors alus vis dėlto yra svaigalas. Jis kyštelėjo man žiebtuvėlį:

– Tu nepyk. Paini istorija... Galėjo pakelt skandalą, jei būtų norėję. Matė ją su kažkokiais vasarotojais nevasarotojais, latrais tai tikrai... žinai, kaip būna, kai penki vyrai ir viena moteris atsiduria miške... taigi! Bet jokių skandalų niekas nekėlė. Tyliai ramiai ir palaidojo.

Mudu vis dar gėrėm alų, nors jo žmona, kažkokių technikos mokslų kandidatė, ne tik kosėjo ir trankė virtuvėj indus, bet ir atvirai šnairavo į mane. O prisiminiau ją mažą šlakuotą mergytę su užsiritusiom kasytėm ir plačia švarple – kaip tik krito pieniniai dantys. Dabar tie dantys buvo auksiniai – žybsėjo ne tik akinamai, bet ir piktai. Tuomet jos vyras atvirai ištraukė degtinės – ne iš didelio dosnumo, vien tam, kad parodytų, kieno žodis šiuose namuose paskutinis ir lemiamas. Štai šitaip!

– Nuvažiuok tu pas Jutoką... jei tau taip rūpi. Ji apie tave prisiklausius tiek ir tiek. Nors ką tu peši... Nu ne, aš suprantu, nemanyk! Gal tau ir skaudu: kiek vyrų ji perėjo! Visus tik erzino. Tėvams kaip... kaimynam... žinai, ten viskas ant akių.

Didis moralistas buvo šitas santechnikas, kaip ir didžiuma ne itin šventų gerų šeimos vyrų... nieko jam nebesakiau, nieko...

Santechnikas puikiai nupasakojo, kaip atrodo Juta japonė – Jutoka Japaka, taip ją ten vadina. Išlipęs iš dyzelio, mieste lyje iškart ją atpažinau. Stovėjo su mėlyna striuke, juodom kelnėm ir guminiais bota is knygyne – plepėjo su pardavėja, o aš stovėjau už pusmetro neva įsigilinęs į Verbos „Ugnies ūgį“ – liepsna alsavo iš posmų, raitėsi juodos dūmų garbanos... O Juta pardavėjai pasakojo: nebepamenu, kaip užmi-gau, net neatsimenu – pati nusirengiau ar nurengė kas... chy... nubundu, langai atviri, aš viena!

Kaži, ar ji tikrai taip jau panaši į japonę? Plaukai kaip varnos, smulkutė, akys įkypokos. Gal greičiau į kazachę?

Nusekiau ją pagrindine miestuko gatve, ji keliskart grįžtelėjo, o palei pušyną ir sustojo. Susigrūdo rankas į striukelės kišenes ir stovi. Nė nežinojau, ką tokiai sakyt, buvau beeinąs pro šalį, bet ji pati stvėrė mane už rankovės. Ei! Tu gi manęs ieškai, gal ne? Einam, aš viską žinau!

Na mat. Dar viena visažinė. Jau buvau tokių žmonių sutikęs, visažinių. Kur? Gyvenimo kelyje, kur daugiau. Vienas plunksnos darbininkas, kol dar smarkokai gerdavo, kartais pasikviesdavo mane į savo irštvą. Vienas, tiesa, kalbėdavo, aš tik linksėdavau. Jis irgi viską žinodavo, viską man pasakydavo! Kodėl dingio druska. Kas nužudė kino operatorių Žirmūnuose. Kaip greit ir efektyviai išsigydyt trichomonozę. Kada žlugs Kremlius ir taip toliau. Druska, pasirodo, rūdija sandėliuose, o naujos iš Veličkos kasyklų neveža. Operatorių nužudė pėdžiai, nes jis išdavė jų „klaną“, o Kremlius žlugs tik apie 2002-uosius metus. Šnekėjo kaip generalinio štabo viršininkas ar tolimojo plaukiojimo kapitonas! O, kad taip būtų ir rašės!..

Slapta vyliaus: gal Juta paneigs santechnikos žodžius, gal Tūla ne su visais davėsi... nors argi tai svarbu? Ji ne tik patvirtino, bet ir papuošė neabejotinai tikroviškomis detalėmis: Tūla iš pradžių viena slampinėdavusi paupiais... paskui ji pati mačiusi, kaip... kitą kartą, kai ji netikėtai parėjusi namo... jos abi važinėdavę pas... Dėl kažkokio mafiozo ji tiesiogėjusi iš proto. Na ką gi... Mažų miestelių maži žmoneliai... tie, kurie neina anksti gulti... Ir dar: ir šita Jutoka Japaka buvo geriausia Tūlos draugė?... O kodėl gi ne?

Ji išvirė arbatos, paraikė duonos, papjaustė lašinių ir trenkė butelį: tu nemanyk tik, kad mes čia ubagai! Gėrė ir rūkė kaip tikras girtuoklis: lygiai su manimi. Taurelė į taurelę,

cigaretė į cigaretę, ar taip pasakiau? Žodinga. Dažnai ir be reikalo juokėsi, dantys stambūs, gražūs, pati, matyt, žino. Pusiau kazachė. Iš tėvo pusės; tėvas pasidžiovė ant šakos, negavęs pagiriom degtinės. Bibliotekininkė, nebaigtas aukštasis. Kaip ir mano, linktelėjau, nebaigtas... Apie tave ji skiedė ir skiedė, paskui aš jau uždraudžiau, pabodo... tai štai tu koks! Uždėjau savo rankas ant jos kietų krūtų: bet ji vikriai išslydo, atsisėdo kitoj stalo pusėj ir blykstelėjo baltais akių plyšeliais: o tu prezervatyvų turi? Na, na... nieko, patylėsiu!

Nubudau naktį. Nelojo šunes, negiedojo gaidžiai. Tik savo pasieny negarsiai parpė japonė. Jutoka Japaka. Nuleidau kojas ant šaltų grindų. Mielai dar būčiau išgėręs. Krūptelėjau: a, Jutoka ant kito šono apsivertė, visa troba sudrebėjo – išgirgždinta jos lovelė! Ei, išgirdau, ko nemiegi? Eikš, eikš... Katės balsas – minkštas kaip ir kailiukas. Paėmiau ją kaip atostogų grįžęs kareivis, – greitai, tyliai, be glamonių. Ji atsiduso, padėjo man ant krūtinės peleninę, užsirūkė... tvokstelėjo degtine...

– Išvažiuosiu į Kazachiją, – kalbėjo man Jutoka. – Kiek aš jai sakydavau – dingstam iš čia abidvi! Buvau beveik prišnekinus... paskui, pats žinai... Ei! Tik tu nemanyk, kad aš ją paverčiau paklode... ne! Vis prašydavo, kad atmušinėčiau tuos jaunikius, dariau, ką galėjau! Aš ją mylėjau, supranti tu! Nekenčiau tavęs, kiek ji man skiedė! Apie kažkokį garlaivį vis paistė, Drugelių kapines... vištelė ji buvo, atvirai tau pasakysiu! Nei dirbt ką mokėjo, nei linksmintis... viskas jai krito iš rankų. Teisybė, paišydavo gražiai... vis varnas, juokas man! Kiek prašiau, kad mane nupaišytų! Ne ir ne. Klausyk... tu galėsi dar kartelį... aš tik susierzinau... a?

Vėliau, vėliau, sumurmėjau, pasakok dar, pasakok...

– Taigi ir tu trenktas! Aišku... judu gal ir būtumėt galėję... abudu trenkti! Ką tau pasakot? Nu, kai ji tik čia atsirado – kaifas! Visur abidvi davėmės. Sėdam į traukinį, išlipam kur vidury miškų ir iki nakties dūkstam! Mirtinos buvom draugužės! Nu... paskui jos motka, rodos, pradėjo kažką įtarinėti, kad aš... nu, dievaži sakau tau, nieko nebuvo!.. Tada jie tą skelbimą... juokdariai! Oi aš jai nepavydėjau! Žinai, kai miesčionys nei iš šio, nei iš to atsitrenkia į kaimą, gero nelauk!

Jutoka buvo tikras provincijos protmaišis, gal gerąją prasme. Viską išmanė! Laki Azijos smiltelė Pagudės smėlynuose!..

– Jai reikėjo dar devynioliktam amžiuį gyvent, tada gal. Manai, jai patiko duotis su tais bulvienojais? Nė velnio! Iš pasiutimo, nieko daugiau!

Jutoka vėl atsiduso, žvilgtelėjo į langą – jau brėško.

Pusryčiavom vėlai, į savo biblioteką Jutoka nusprendė šiandien visai neiti – ten, girdi, vis tiek niekas nesilanko! Dabar gerėm vyną – ji sulakstė į krautuvę. Tai ar žinai, kur Tūla palaidota? – pagaliau ištariau klausimą, dėl kurio ir atsitrenkiau čia. Ji atsiduso visai kitaip – oras švokšdamas išsiveržė iš plaučių.

– Jie padarė dar vieną idiotišką kvailystę... užkasė tuos pelenus miške... Mažai kas ir žino kur. Nu, netoli tos pirtukės. Sudėjo į tokią apvalią skardinę... aš iš kino mechaniko atnešiau, o jie sako – urna! Nė antkapio ten, nieko – akmuo tik stovėjo, tai greta akmenio...

– Nuvesi?

XIV

„Bekelni mano sūnau, atsiremki į mano ranką ir aš ištekšiu tave pro langą!“ – taip sename lietuviškame filme sako jaunas niekšas išblyškusiame proletariniam poetui, irgi jaunam. Bet tik grasina, neteškia. O mane iš sunkvežimio kabinos vairuotojas tikrai išteškė, vos tik prisipažinau neturįs nė kapėikos. Ukrainoje taip nebūdavo! Teisybė, panašiai pasielgė tas itin patriotiškai nusiteikęs praporas, bet jis mane jau buvo nuvežęs toli už Kijevo, be to... O šitam aš nė neužsiminiau apie jokią laisvę... savas vairuotojas, lietuvis!.. Atrodžiau, matyt, menkas paukštukas – manęs nei spardė, nei plūdo, išstūmė, ir viskas. Dunktelėjau atpakalias į minkštą pakelės žolę, paspjaudęs delnus patryniau žandą ir paleidau pavymui skaldos gabalą – vis tiek nebemato!

Šlubčiodamas pasukau į eglaičių tankmę, atsiguliau, pasikišau po galva kuprinę... nepamenu, kada dar taip kietai miegojau. Ir vis tiek, kai nubudau, spindėjo ankstyva popietė: švilpavo strazdai, saulėkaitoj nardė laumžirgiai... Vėl vasara, driežų ir laumžirgių metas...

Asfaltas tirpo nuo karščio, oras mirguliavo – drumstai žalsvas kaip sudulkę pakelės pušynai.

Ar rasiu tą vietą? Juk dar vieneri metai praėjo, kai mudu su Juta japonė... aha! Štai! Nesupainiosi – paplentės „rūkomasis“, jau kiaura, apsvilinta ir perdėm aprašinėta stoginė ir išsirangę išsiklaipę suoleliai iš nupjautų sausuočių – užpešiu dūmą ir aš. Graffiti čia primityvesni, bet štai koks agresyvus vienas: „Ko nepadarė fašistų tankai, tą padarys Ūdrijos pankai!“ Karingoji Ūdrija! Net ir čia tavo sūnūs ir dukros lankėsi! Na gerai, nėr kada. Čia, tikrai čia! Suku į girią...

Nuo kaitros pasmėlusiu pušyno keliu žygiavau į Tūlos kapavietę. Vienišas vanagas danguje ir amžinai neramūs kėkštai tarp šakų. Jau keliskart šmėstelėjo balkšvas nusekusios upelės pilvas – teisingai einu, taip ir turi būt. Čia, rodos, buvom prisėdę su Jutoka užkasti ir... o, kaip seniai tai buvo!

Vėl musmirės, suvytusios, apšerpetojusiais kraštais ūmėdės, balti paukščių kauliukai samanose, vėl kėkštai ir kirtimų erdvė – šviesi, nyki erdvė, kitu metu ji mane varytų į tikrą neviltį. Jokios romantikos – vienodi, pasausę beržiukai, jau raustelėjusios drebulaitės... žemyninės, lėkštos smėlio kopos, švarios ir baltos kaip ir pajūry, visai menka ar kiek tirštesnė balta samana. Aibės drugių ir drugelių, galybės smulkių vabzdžių, gal net retų. Šatobriano ar Tyko novelių herojams čia būtų kas veikti nebent paupėliais – ten tarp eglynų tamsiau, daugiau drėgmės, šešėlių, kuždesių – tikros ir tariamos slapties, kurią mėgsta ir vienišiai, ir žmogžudžiai – kas nužudė tave, Tūla, kas sudegino gyvą ar jau nebegyvą? Nebegyvą... kažkodėl dabar tuo nė kiek neabejojau, nors vien mano spėlionė čia buvo, vien spėlionė ir pikta vaizduotė...

Myniau šiltą, minkštą, visai nedulkantį miško smėlį. Jame likdavo aptakios, veik beformės pėdos – kam jos rūpi?

Nebuvo ko man ir slapstytis – net jei ir sutikčiau žmonių, nei aš, nei jie nenustebtų, nors ir ne grybų dienos. Žmogus su kuprine miško kelyje? Eina į kokį vienkiemį, miško sodybą paupy, maža kur. O gal ją pirmučiausia nušovė?.. paskui padegė tą pirtį ir.. Kad ir kaip būtų, siela vis tiek spėja purptelėti iš vargano kūno...

Va, va! Skersai kelio perbėgo mažas, perkarės šuo. Šuo? Šuo, o gal jenotas, aklimatizuotas usūrinis šuo, vilkai žmonių dabar bijo, nebent koks pasiutęs...

Dabar jau traukiau pačiu paupiu, palei juodalksnius, džiūstančius ir mezgančius uogas kadagius, žemas pušeles. Dar keli vingiai, šaltinėlis, skersai srovę pargriuvus eglė – viskas sutampa!

Štai tas akmuo, kur pernai mane buvo atvedusi Jutoka Japaka, štai! Nežinotum, niekad neįtartum, kad šalia akmens, gero metro gylyje (daugiausia pusantrų! – tvirtino Juta) guli užkasta kino dėžė su Tūlos pelenais... Gal čia ir žvejai susikuria ugnį, medžiotojai? Pasitėsia striukes, prigula, puotauja... Ir nieko, žinoma, nieko... Šniokščia palei vandenį juodalksniai, tolėliau eglės, nardo miškiniai karveliai, o viršum miško suka ratus budrūs sanitarai vanagėliai. Ir man reikėtų užkasti. Užkasti, gurkštelėti tyros degtinėlės ir dar snustelėti kadagyne, bent pasistengti... juk darbas laukia – atsikasiu aš tave, Tūla! Ko gi čia daugiau trenkiausi, žygiavau per girią? Tavęs! Tam ir kareiviškas kastuvėlis kuprinėje – lengvas, patogus, aštrus. Beveik naujas – žali dažai nuo koto dar nenusilaupę...

Šermukšnėlės jau rausta. Ta pati morkų ir plytų spalva. Pavasarį iš rūsio ištrauktų morkų, po šimtmečių atkastų

mūro plytų... Atsikasiu aš tave ir išsivešiu iš šitų miškų – o juk manei, kad pamiršau, išdaviau, palaidojau?... Ne. Tu vis dar mano, o dabar jau suvisam būsi mano, bent dabar, kai esi niekam nebereikalinga, palikta vidury miškų... Niekas šito neturi žinoti, juk žinojimas daugelį žmonių tik slegia, pridaro jiems baisių nemalonumų... Nepyk, Tūla, kad tik dabar tai darau... Viską esu apgalvojęs, viską numatęs! Štai šito spragsinčio lauželio pelenus, sumaišytus su apanglėjusiais paukščių kaulais, subersiu į tą kino dėžę, o tave išsivešiu – visą visutėlę!.. Kam tie du maišeliai kuprinėje – vienas drobinis, kitas celofaninis, – sutilpsi, Tūla, vėl apkabinsiu tave, atsargiai užsikelsiu ant pečių ir tuo pačiu taku paržygiuosiu atgal, į plentą... nebesunki tu dabar, o ir niekad nebuvai sunki, pameni, kaip aš tave nešiau į „Taškentą“, į tą vienintelį laivą, kuriuo mudu iš tikrųjų plaukėme?..

„Intruder in the Dust!“* Folkneris! Ne, nieko panašaus, koks aš palaikų išniekintojas, ne juk. Proto likučiai, sąžinės likučiai? Galbūt, galbūt. Tik jokio išsipildymo, jokio palengvėjimo!.. Tik vis tiek nereikia įsismaginti, nereikia visko išgerti, ką atsivežęs, gali dar prireikti, oi kaip prireikti! O juk turėjau pinigų – visą raudoną dešimtinę, galėjau užsimokėti tam vairuotojui, bet argi pirmas kartas važiuoti už „ačiū“? Kitas švilpteli, kitas gūžteli ar nusispjauna, kitas nė pats neima... Pirmukart šitaip... na, nieko! Svarbiausia dabar numigti, jau pritemus atsikasti Tūlą, užrausti duobę – ir paupėliais, paupėliais, upė juk nuves tiesiai į geležinkelio stotelę. Tiek mums, Tūla, ir tereikia, dviese grįšim.

* „Palaikų išniekintojas“ (angl.).

Paėjau aukštyn prieš menką srovę, išsirinkau gražią pievutę prie pat vandens, nusiavęs kojas pamerkiau į vandenį. Taip ir sėdėjau nieko nedarydamas. Tuščia buvo mano galva, iškaitinta slopios saulės. Kaip ir ta šuns ar lapės kaukolė, kažkieno pamauta aukštai ant eglės sausšakės. Ne, reikia nusnūsti... kiek galima tai kartot ir įsiteiginėt! Žaltys nuvinguriavo visai pro šalį negarsiai šnypšdamas, tarsi įspėdamas, kad kažkas artinasi... mačiau, kaip nunėrė kranteliu ir nu-plaukė, dingo... Gerokai patraukiau iš butelio, o paskui jau ir nebežinojau, miegu ar tik snūduriuoju, girdžiu ar sapnuoju žmonių balsus... pusiaumiga klaikstu nuo tvankos, išgertos degtinės, nuo susibūrusių dangaus pakraštyje kamuolinių debesų ir monotoniškai linguojančio srovėje pavirtusio beržiuko... Bet ir sutemo pagaliau – temo ir sutemo. Grįžau prie akmens, prie Tulos kapo... Išsitraukiau kastuvėlį, mėnulis dirstelėjo tarp eglių tarsi jaukus žiburys, visai kitas mėnulis nei virš Drugelių kapinių...

Kasti lengva – kad ir suslūgus, žemė buvo minkšta – papupio smėliukas, beveik be šaknų. Truputėlis drėgno žvirgždo, vienas kitas stambėlesnis akmuo. Paprasčiausias naktinis darbas, už kurį brangiau ir mokama. Dingtelėjo: pačiai mirčiai juk nėra paslapčių, ji viską žino, tik gyvieji, jau vėliau, mirčiai nuėjus šienauti kitų, apgaubia ją paslaptimis, įtarinėjimais... Ir aš mokėjau nepigiai: smarkiai plakančia širdimi ir paaštrėjusia klausa, nors ir ne lobį kasiau... saują dulkių. „Intruder in the Dust!“ Vienas, naktį, slapta...

Jau žemiau juostos lindėjau duobėje, kai kastuvėlis pagaliau dunkstelėjo į metalą – čia! Melagė Jutoka – nekasė jle pusantro metro, būčiau nusivaręs. Vos metras su vir-

šum. Išsiropščiau iš duobės, nuslinkau po kadagiu ir slėpdamas ugnelę delne parūkiau. Tuoju, Tūla, tuoju keliausim namo... pakentėk dar. Atsargiai dairausi – kaip būtų pikta, jei išgąsdintų koks įžūlus šernas ar briedis. Ne, tyku kaip kapuose. *Stille Nacht, heilige Nacht!* – kad ir ne Kalėdos. Viskas, gesinu nuorūką. Reikia dabar iškelti... taip. Replėm užsuktas dangtis, jau surūdijusi viela, trakšt! Dabar belieka atlaužti surūdijusį... kaip jį, klapaną? Gal ir klapaną. Kur mano žibintuvėlis?

Sauja pelenų... gruzdėsių... angliukų. Tūla! Neprapilt pro šalį nė kruopelės tavęs! Drėgna tu, Tūla, jaučiu, kad drėgna... gerai. Balkšvas kauliukas... ir jį į krepšelį, ir jį!.. Štai šitaip. Viskas, dabar jau tikrai viskas. Ir anuos, netikrus, pelenus esu apdairiai atsinešęs – pilu juos į kino dėžę, suku, veržiu tą surūdijusią vielą – dunkst! Jau tik užkast beliko, ir nebe tave, Tūla, paprasčiausius mano laužo pelenus, gal nė nevertėjo? Nė žetono jie neįdėjo, o aš įdėjau atvežtą plokštelę, varinę. Su užrašu: „Čia ilsisi Tūla, Dievas žino jos tikrąjį vardą“...

Šviesios vasaros naktys... Kol viską sutvarkiau, užlyginau, užtrepsėjau kapą, jau brėško, nors iki tikro ryto dar buvo toli. Ne, nebeisiu paupiu, upelė tokia vinguriuota, kad nežinia kada prisikasčiau iki stotelės. Verčiau jau trauksiu tuo pačiu vieškeliu.

Dar pažvelgiau atidžiai į akmenį šalia kadagių, kur tu ilsėjaisi, Tūla: žinoma, aklas pastebės, kad žemė judinta, bet kas kam darbo! Ruduo, žiema... pavasarį, kai nutirps sniegas, net didžiausias pėdsekys nieko nepastebės. Keliaujam, Tūla! Atleisk, pažadinau tave... eime... Smagu žygiuoti naktį – kojos

pailsėję, nešulys lengvas, kelias jau žinomas. Prie padų limpa šlapias smėlis, tai niekis...

Šaudo!.. Toli, gal už mylių, bet aiškiausiai girdžiu – šaudo! Argi vasarą leidžiama medžioti šernus? Gal čiabuviai pristigo šviežios mėsos? Kai po girią vaikšto gyvi kumpiai... Kad labai jau tankiai pila!.. Ar čia mano rūpestis? Ne mano. Be to, toli tie šūviai, o štai jų ir nebegirdėt. Paach! – dar sykį. Ir dar. Žinoma, šernus. E, betgi čia automato serija! Trumpa automato serija!.. Eidamas gali visa ko prisigalvoti. Prisiminti senovę... miško brolius... Ne, čia, žinoma, ne jie. Betgi serija tai ir kelienus pavirpina!.. Kaip tu ten, Tūla, kuprinėje? Tyli. Va! Net raketa. Žalia. Manevrai. Kariniai mokymai. Desanto išlaipinimas „miškingoje vietovėje“... ir speciali užduotis „prasiveržti“ iki geležinkelio ir užimti N stotelę... išlaikyti ją... išlaikyti, kol aš su tavim ateisiu?

Kuo daugiau klausimų, tuo daugiau atsakymų... nuo pat holoceno laikų. Vos pasitraukė ledynai, iškart kilo klausimas: o kodėl jie čia atslinko? Ir taip toliau...

Štai jau ir pažįstama kirtavietė. Tolėliau – tankus pušynėlis, tokiam gera maskuotis desantininkui, gal tykoti medžiokliui bokštelyje, bloga tik ponui šernui – vienas bruzdulys ir šakų treškėjimas. Dažniau pasivaikščiojęs naktimis dar daugiau visko patirtum! Padarytum begales išvadų, kurios gal ir praverstų kada...

– Stok!

Na mat. Išlindo iš to pušynėlio lietuvis milicininkas, atkišo narsiai vamzdį į mane: stok! Stoviu. Ir dar du išlindo. Aha, antai ir jų džipas, irgi mėlyna vena per geltoną pilvą, net naktį matyt. Šalikelėj pastatytas, viduje irgi kruta žmo-

gystos. Situacija: milicijos patrulis naktiniame miško kely. Kažkur dar pokši pavieniai šūviai. Pajvairinami serijomis, vis trumpomis. Prrrrr, prrrr. Tai manevrai? Jau trise mane apstojo – du apžiūrinėja iš priekio, vienas stypso už nugaros, tai itin nemalonu. Du seržantai. Stambūs, geltoni dantys, žinau, jie ir ne mėnesienoje geltoni. Mašinoje, aišku, racija. Gal ir radijo telefonas.

– Valkata kažkoks! – sukasi seržantas Nr. 1 į mašinėlės pusę. – Ką darysim, kapitone?

– Pala! – kapitonas, matyt, perdavinėja ar priima taktinius nurodymus. Nuo pat holoceno laikų. Vos tik atsiranda poldynmečio žmogus, tuojau ima spręsti taktinius uždavinius. Strategija viena – išlikti! Ir aš panūstu išlikti. Tiek nedaug iki tikslo. Viskas taip puikiai pavyko – Tūla kuprinėje, iki traukinio keturios valandos. Ir šit – nakties sargyba. Rembrandto motyvas, tik iečių stinga ir kalavijų. Skydas ir kalavijas priėjusio kapitono antsiuvuose – aha, matai, koks paukštelis! Čia jau kažkas rimčiau, daug rimčiau. Kur jis man matytas, tas kapitonas?..

Kadangi su paprastąja milicija esu susidūręs ne kartą, elgiuos, man rodos, protingai: niekuo nesistebiu, neklausinėju, pats nieko neaiškinu ir – svarbiausia, nesipiktinu sulaikytas. Niekad nereikia užbėgti įvykiams už akių, jie vis tiek pasivys, aplenks!.. Jiems, matau, netgi apmaudu. Juk pakaktų parodyti bent menkiausią nepasitenkinimą, jie jau žinotų, ką su manimi daryti! Kapitonas labai atidžiai nužvelgia mane, pablizgina žibintu tiesiai į akis ir sugrįžta prie mašinėlės. Kalba su Centru. Prijom! – šaukia jis, prijom! Tatatatata! Prrrrr, prrr. Prrr. Žinoma, manevrai!

Kapitonas vėl prislenka. Vėl blizgina. Keikтели sau tyliai. Kur jis man matytas?

– Tai ką tu čia veiki naktį? – klausia. – Sliekų kast buvai. Ar?..

Kone draugiškas balsas. Bet aš virpteliu – nejau neapsirinku? Gerai, kad dar tamsoka. Tai kur? Kur tu buvai? Ne, netgi jo tarnybinė fantazija tikriausiai nepakils iki tikrovės, ne jo nosiai atspėti, ko aš čia atsibasčiau. Ir tik knieti, baisiausiai knieti – ar tikrai čia tas pats? Ta galvutė, užklijuota ant galingo torso Tūlos palėpėje Antrajame mieste? Aš tai juk žinojau, ką jis veikia, tas mūsų miestelio skenduolių gelbėtojas! Juk jis čia, jis! Nejau neatpažįsta manęs? Tiesa, daug vasarų praslinko...

– Vilniuje gyveni? – kone intymiai klausia jis. – Ar?

– Visur po truputį, – bandau pataikyti į toną.

– Tai ar prisikasei sliekų? Juk sliekus kasei?

Jau tyčiojasi. Vis dėlto tyčiojasi. Veikiausiai iš mirtino nuobodžio. Negavo jokių instrukcijų, aplink tylu, tai ir tyčiojasi...

– Ne, – sakau. – Geležies rūdą. Ji čia visai negiliai!

Kapitonas kvatoja. Ne, ne kvatoja – negarsiai gurgia iš vidurių, tarsi kriuksi. Tada surimtėja.

– Čia dabar negalima. Gal pas Šimą buvai? Sodyboje?

Tikrai. Maestro Šimas čia kažkur įsirengęs sodybą. Bendras pažįstamas? Kodėl klausia? Nori man padėti? Juk taip nesunku sužinot, buvau ten ar nebuvo!

– Pas Šimą, – sakau, – bet nieko neradau. Nebuvom susitarę.

– Jooo... Šimas Suomijoje. – Vyr! – netikėtai šūkteli šitas kapitonas ir pakyla – buvom net prisėdę, rūkėm. – Vyr! Nu-

vežkit šitą tipą į stotį ir mikliai atgal, jasna? – Tada vėl atsuka į mane: – Kad tavo čia nė kvapo neliktų, supranti? Nes tokią rūdą, tokį šūdą iš tavęs išvirsiu... gaila... nēr kada.

Tai, vadinasi, pažino. Kaip ir aš jį. Tas torsas su priklijuota galva. Su skydais ir kalavijais antsiuvuose.

Stumteli mane į mašinėlę. Seniai tokia bevažiavau.

– Ir mikliai atgal! – čia vėl saviškiams.

O tu žinai, sako man tasai seniausiai regėtas plunksnos artojas, „Sepijos“ ir kitų apysakų bei romanų autorius, žaliaam traukinėliui jau dunksint į šiaurę, – mudu sėdim vienas priešais kitą, sudėję rankas ant stalelio kaip tikintieji ant klaupų. O tu žinai, sako jis, tarsi būtų aiškiaregis, informacijos karalius ar bent branduolinės fizikos tėvas, kas šianakt medžiojo mūsų gūdžiose giriose? Jis atsainiai mosteli išpuoselėta rankute į už lango taikiai mirgančius pušynus. Tuomet pauzė, kurios metu rašytojas iš plokščio butelio gurkšteli gero konjako, o aš iš savo gertuvės makteliu pigios degtinės, paskutinį šlaką. Tada jau paskelbia: du draugai! Gynybos ministras ir NKVD šefas, supranti! Šefas, aišku, mūsiškis, vietinis, taip sakant. Na jau!.. Viskas minutės tikslumu, tęsia jis ramiai, tarsi darydamas pranešimą Generaliniame – tik kieno? – štabe. Iš personalinio lėktuvo į malūnsparnį, iš malūnsparnio į mašinėlę ir – tiesiai į irštvas. Du šimtai treniruotų varovų... Tada jau – papach! Sako, visas miškas buvo apsuptas, postai keliuose... Teisybė, buvo, bet aš jam nieko nesakau. Tyli ir tu, Tūla. Mano kuprinėje tyli. Nieko jam nesakau. Viską žino pats. Kas per šalis! – galvoju užsidaręs tualete su kuprine ant pečių, o paskui jau pešdamas dūmą

vagono aikštelėje, – kas per šalis, jei net plunksnos graužikai vieno laipsnio tikslumu žino tokių paukščių maršrutus?! Gal jam kas nors praneša iš anksto? Va, grįšiu į vagoną, pasakys, kas ką nušovė...

Nupylė devynis šernus, sako jis, man vos prisėdus, stirnų... o šaudė kaip per manevrus! Gal ir tu girdėjai?

Girdėjau, kaipgi.

XV

O gal užrašus apie Tūlą taip užbaigti?

...štai aš ir vėlai pro teberestauruojamus Bernardinus, per nukritusius klevų ir tuopų lapus, asfaltu ir klinkeriu nuo Prečistos pusės ateinu prie namo su apside, atsistoju prie vieno kurio tiltelio, pasiremiu turėklų, rūkau ir žvelgiu į drėgnus namus anapus upelės – į ilgąjį vienuolyną, kur gyveno mano teta Lydija ir pusbroliai amerikiečiai, kur 1945 metų rudenį, vos grįžęs iš sugriauto Reicho, beldėsi mano tėvas, žvelgiu į vos besilaikančius sandėliukus, į vis dar neužraustą duobę su vandentiekio likučiais ir patikiu, kad tikrai esu regimais ir neregimais ryšiais susaistytas ir su anuo krantu, ir su paki-busiu virš Bekešo bokšto debesiu, ir su dar labiau išsikeroju-sia varnalėšų plantacija. Tas ryšys kinta, o drauge ir glaudėja, nežinau, kaip kitaip galėčiau pasakyti. Žinau, kad dar dažnai čia ateisiu, teks. Nenorom turiu prisipažinti, kad šioje trau-koje esama ir šiokios tokios mistikos, ir įsikalbėto fatumo, ir gal net išvirkštinio snobizmo – matot, koks aš. Kaip yra – taip, tai jau mano teritorija, paženklinta valkatyškais pėdom, apsiusentais kaip šuns medeliais, įtvirtinta įvykiais, lūžiais,

kojų ir galvos traumom, smūgiais į paširdžius ir spyriais į šonkaulius... Tad šie užrašai galėtų būti tik tarsi dokumentinis mano pretenzijų įtvirtinimas, nors ir neturintis jokios juridinės ar dar kokios galios...

Stovėdamas, sakysim, ant dengtojo tiltelio, matau, kaip pro mūrinę arką išlenda liekna tamsiaplaukė mergina – Aurelitos Bonopartovnos dukra Eva Lota, regiu, kaip šuntakiu palei pačią Vilnelę spūdina *professore* Maryjan – tik dar labiau gunktelėjęs, odinis portfelis dar labiau apsitrynęs... Ne, nebepasirodys moralės policininkė Liubovė Graždanskaja – ji mirė pernai psichiatrijos ligoninėje. Daug kas čia jau niekad nebepasirodys, nors abu pusbroliai amerikiečiai dar turi visai realų šansą užsukti į galeriją ir kruopščiai į patiestą skudurą nusitrynę kojas žvilgtelėti vidun... tik ar pasinaudos tuo šansu? Šiaip jau, Dieve padėk visiems! Antai praplaukė apsvilęs dryžuotas čiuzinys, srovė jį supa, suklioja, tik apversti vis tiek neįstengia – tikras vandens drakonas su styrančiom spyruoklėmis.

Gal taip reikėtų užbaigti šiuos gerokai sujauktus užrašus apie jausmus, cementinį debesį, vis tebelekiantį į mane ir į mus nuo Drugelių kapinių ir Bekešo kalno... Gal?

Bet juk jokia pabaiga vis dėlto nėra tikroji pabaiga, net ir mano paskutinis sumanytas darbas, kurį atliksiu šiandien vakare... dar išgėręs rusvos erzacinės kavos senojo instituto koridoriuje, šalia Bernardinų refektoriaus, buvusio, žinoma, buvusio. Skliauto perspektyvoje sėdės išstypęs vaikinai su be galo panašia į Tūlą trumpai nusikirpusia savo mergaite – argi tai pabaiga? Praeisiu pro juos su nublukusia savo kuprine, žalio brezento striuke ir tokia pačia kepure su snėpu, ir jie nė

nepastebės manęs. Atrodo, tas vaikas netaps protmaišiu, toji mergaitė neleis, o tai jau šis tas.

Na, eisiu jau. Pro senučio kadaise pašlovintą senąjį ažuolą, kur su *professore* animalistu – o gal fekalistu? – buvom susėdę temstant Varnalėšų nakčiai, sliūkinu dengtuoju tilteliu pas senstelėjusį Herbertą Šteiną, litografą ir empirinio pažinimo šalininką, – jo, kaip visuomet prisireikus, nėra namie. Tad lendu pro aukštą arką tiesiai į tikrąjį, gyvąjį Užupį ir, užsukęs į „Apothecą“, įsitikinu, kad „tinctura Valerianae officinalis“ paklausa tarp Užupio gyventojų ne tik nesumenkusi, bet dar labiau išaugusi. Ir aš nusiperku porą butelėlių mirtinam atvejui, daugiau, deja, neparduoda. Mano kuprinė talpi, tilps joje ir Antonijui Kurečkai, statybos meistriui, pažadėti du buteliai degtinės. Lendu pro žemas murzinas duris į svaigalų „monopolį“ – taip, „Skaidriosios“ čia prikrauta iki pat aprūkusių lubų, pirk kiek tinkamas! Imu tris butelius, dabar aš jau vis dažniau turiu pinigų, ir vis mažiau jie man teikia džiaugsmo – dėsninga?

Taip, Antonijus Kurečka nusipelnė manosios padėkos, vertas jis būtų ir didesnės... Kita vertus, jam juk ničnieko nereikės daryti – tik gerti degtinę, kol aš... Kol aš palaidosiu Tūlos palaikus. Taip. Užtat! Pagaliau atsikratysiu tais peleinais, kurie man jau keleri metai neduoda ramybės! Dabar, kai name su apside pagaliau prasidėjo spartūs, energingi restauracijos ir kapitalinio remonto darbai, nutariau palaidoti ją čia, kaip ir iš pat pradžių buvau sumanęs... Čia, toje vietoje, kur kitados po skliautu tamsavo jos mergautinis guolis, virš kurio aš kabėdavau ilgas naktis... taip. Mano kuprinėje nedidelė urna, užlydyta, su tokiu pačiu užrašu, kuris liko

miške: „Čia palaidota Tūla, Dievas žino jos tikrąjį vardą.“ Ilgai landžiojau, vis pasidairydamas, šniukštinėdamas, kaip geriausia būtų palaidoti, su kuo vertėtų tartis... Nusižiūrėjau visada flegmatišką ir visada užkaušusį Antonijų Kurečką... Grindis jie išardė – buvo įsimetęs grybas, baisus puvinys, nieko negailintis. Betono sluoksnis, paskui jau linoleumas, aiškino man Antonijus, vos vyrėlesnis už mane meistras, jis čia buvo pats vyriausias, gerai aš pasirinkau! Mano kelias į Antonijaus Kurečkos širdį buvo grįstas visų mėgstamų konservų „Kilkė pomidorų padaže“ skardinėmis ir gausiai aplaisytytas vynu, netgi kalvadosu. Lenkai vis dėlto ne tik religingi, ne tik siaubingai sentimentalūs, bet ir padorūs žmonės – neilgai svarstęs, Kurečka sutiko, nors aš jam papasakojau tik pusę tiesos – čia aš, girdi, ilgai gyvenau, noriu palikti laišką ainiams... *Dobrze!* – numojo Kurečka, – *rob co chcesz!** Kad tik ne bomba! Tik žinok – aš nieko nemačiau ir negirdėjau! Geriant „Senąjį ąžuolą“ Kurečka netgi pritardavo mano sumanymui atsidėkoti senajam būstui, tai, girdi, būsią kažkas panašaus į votą, na, gal ir nevisiškai, bet... Aš jam papasakojau ir apie raudono akmens plytelę, įmūrytą asfalte ties Onos bažnyčia: filmuodamas liepsnojančią gotiką, ten kažkada iš aukštai iškeltos „pintinės“ krito ir užsimušė kino operatorius... Kiek mudu su Kurečka vakarų prasėdėjom toje pačioje „menėje“, kur kitados... ne, aš jau viską pasakiau, reikia atlikti darbą ir baigti šiuos užrašus, gana!

Štai šiandien aš jau buvau ten. Viskas paruošta. Kurečka nė nenutuokia, kad po dviem juodom klinkerio plytom

* Daryk, ką nori! (Lenk.)

aš įmūrysiu urną su Tūla, kam jam žinoti, žinojimas juk apsunkina. Yra ir paruoštas skiedinys lovio gale, uždengtas plėvele, kad iki vakaro nesustingtų. Pati duobė – kokia ten duobė! – pridengta lentgaliais. Kurečka tikriausiai apstulbtų, bet jam pakanka ir savų rūpesčių – atidavęs šį „objektą“, jis gaus tikrą butą... Dvi juodo klinkerio plytos irgi guli gerai užmaskuotos, jų gali pasigviešti bet kas. Iš Didžiosios gatvės grindinio tos dvi plytos – kai ardė, nepatingėjau parsinešti... Nereikia nė ypatingos vaizduotės: nuo 1938 metų jas mindė tūkstančiai dorų žmonių, tūkstančiai nedorų... Vaikai, kunigai, gatvės mergos, kareiviai, vėl kareiviai, dar kiti kareiviai, pabėgėliai, sugrįžėliai... deputatai, negrai, garsenybės, valkatos, elgetos, pizonai... dabar jau nebemindys! Jas užklos žalias ar rudas linoleumas, antai kampe jau stovi stori rulonai... Klinkeris atsparus laikui daiktas – mūsų klimato kone amžinas. Labai stipri, atspari šalčiui, rūgštimis sukepintos keramikos plyta. Trys ketvirtadaliai klinčių, ketvirtadalis molio – štai ir viskas.

Štai ir viskas. Vakaras, atlydys. Kovas. Man įėjus, Kurečka stojasi, padaužo kelius, mirkteli. Mudu išgeriam po burnelę, parūkom, pakalbam apie įvykius mieste. Tada jis linkteli: tai ir pradėk... Štai urna – varinė, tvirta urna, ne kokia dėžė kino juostoms. Žinau, tu nepyksi, Tūla... Spigina skaisti lemputė – Kurečka nepagailėjo, įsuko. Tada viskas labai greitai, o gal tik man taip atrodo?

Į tą duobelę grindyse prikrečiu cemento, atsargiai įspaudžiu į minkštą dar košę urną... uždengiu ją klinkeriu... Čia sudėtingiausia – klinkeris turi prigulti prie grindų taip lygiai, kad niekam nekliūtų nei tiesiogine, nei perkeltine prasme.

Aš jau buvau išbandęs šitą operaciją, tik be urnos ir cemento. Na mat! Meistriškai! Viskas. Dabar jau tikrai viskas!.. Amen. Išsėkis, Tūla. *Requiscant...*

Kurečka neva varto laikraštį. „Życie Warszawy“ ar „Czerwony standard“? Kokoj skirtum... Iš tolo matau juodu rėmeliu apvestą Černenkos galvą... tegul mirusieji laidoja savo mirusiųsiuosius... lavonus savo...

Matai, sako patenkintas Antonijus Kurečka, greitas tu! Galėtum eit pas mus dirbt! Stojasi ant klinkerio plytų, ant tavęs atsistoja, Tūla, stovi toje pačioje vietoje, kur mudu... kur vėso tavo žemas guolis, pakabinta ant sienos švietė blausi lempa, o po skliautu, gulėdami ant pilvų, mudu vartėme tą nučiurusį reprodukcijų albumą ir krizenom krizenom iš to paveikslo: skvere su armonika sėdi vyrutis raudonais marškiniais, o prie jo glaudžiasi putni gražuolė...

Gudriai čia tu sumanei, purto galvą jau apspangęs Kurečka, oi gudriai! Tiktai kam?

Argi gudriai? Kad tik niekam neužkliūtų tas juodas klinkeris, kad tik greičiau sustingtų tas cementas! Gal koks tūzas įsakys jį išlupti? Ne... vargu, ačiū Dievui, ne kokiam menų komisarui čia apartamentus rengia, čia studentams, dirbtuvė... O meninės natūros žmonėms maža juoda paslaptis juk nekliudys, veikiau priešingai – jie gal spėlios, traukys pečiais, o ilgainiui apsipras ir nebekreips dėmesio į tą juodą lopinėlių grindyse... taip, geriau to linoleumo čia nė neklotų... Kita vertus...

Plast! Perdegė didžioji lempa... Ir aš ūmai išgirdau: kažkas praskrido sparnais paliesdamas mane, praskrido ir palietė mano sukaitusią kaktą, aiškiai pajutau sparno brūkštelėjimą.

mą. Gal kokia iškrova? Ne, negali taip būt. Ne, žinoma, ne... Štai ir vėl šviesu. Aha, tai kur aš ten sustojau?.. Apsipras ir nebekreips į tas dvi plytas jokio dėmesio?.. Taip būtų geriausia. Bet paskui pasirodys kiti. Arba ateis laikas keisti linoleumą. Ką gi, aš dažnai čia užklysiu...

Paspaudžiau vyriausiajam meistrui ranką, palinkėjau jam geriausios kloties. Ir betoniniu, paprastuoju, tilteliu patraukiau į senamiestį. Varvėjo nuo stogų, o virš mano galvos šmėstelėjo šikšnosparnis. Tikrų tikriausias...

1991

) 254 (

